

MISSIE VOOR DE SAMENSTELLING
NLIJST VOOR LANDBOUWGEWASSEN
TE WAGENINGEN

1944 TWINTIGSTE 1944
BESCHRIJVENDE RASSENLIJST
VOOR LANDBOUWGEWASSEN

(met Bijlage).

INHOUD

Voorwoord	1	Karwij	96
Verklaring der teekens ..	2	Mosterd	96
Het Kweekersbesluit 1941 ..	4	Aardappelen	97
Rassenstatistiek	12	Groeprassen en telers van	
Tarwe	39	groeprassen	130
Gerst	52	Cichorei	135
Rogge	60	Sulkerbieten	138
Haver	64	Voederbieten	140
Maïs	70	Koolrapen	152
Boekweit	73	Voederwortelen	155
Erwten	75	Stoppel- en Zomerknollen	159
Veldboonen	81	Voederkool	165
Landbouwtamboonen	85	Groenvoedergewassen	168
Vlas	89	Grassen	181
Kool- en raapzaad	92	Uien	192
Kanariezaad	95	Tabellarische overzichten ..	197
Blauwmaanzaad	95	Slotwoord	199

Deze rassenlijst is verkrijgbaar tegen vooruitbetaling van f 0.40 bij de N.V. Leiter-Nypels, Maastricht (in postzegels of postgiro no. 37754), 5 tot en met 24 ex. f 0.35 p. st., 25 en meerdere ex. f 0.30 per stuk. Verzendingskosten zijn in den prijs begrepen.

VOORWOORD INSTITUUT VOOR PLANTENVEREDELING WAGENINGEN.

Bij het samenstellen van een Beschrijvende Rassenlijst dient er naar te worden gestreefd, dat deze een trouwe afspiegeling geeft van den stand van zaken op het moment van haar verschijnen. Dit geldt niet alleen voor het aantal en de waardeering der rassen, doch tevens voor de maatregelen, welke ten aanzien van de rassen door verschillende instanties zijn genomen.

Zoo werd het wenschelijk geacht den kweekers nadere aanwijzingen te geven over het Kweekersbesluit en verschillende uitvoeringsbepalingen, omdat is gebleken, dat hier op sommige punten nog twijfel of onvoldoende kennis bestaat.

Het molenteeken $\pm$, dat aangaf, dat origineel zaaizaad of pootgoed onder controle van den N.A.K. stond, kan vervallen, aangezien thans het voortkweekingsmateriaal van nagenoeg alle gewassen onder deze controle valt.

De rubriek Gr is dit jaar voor het eerst opgenomen. Gr beteekent groeprass, waarmede wordt aangeduid een groep van selecties, welke uiterlijk veel op elkaar gelijken, doch die in landbouwkundige waarde meer of minder van elkaar kunnen verschillen. De selecties behorende tot de groeprassen worden nog nader onderzocht, hetgeen later tot meer nauwkeurige onderscheiding zal kunnen leiden. Terwille van de keuringen wordt voorloopig tot sommige groeprassen ook gerekend materiaal van het betreffende type, waarvan niet bekend is of daarop selectie is toegepast. Door opname van de groeprassen kan de Rassenlijst met de Bijlage in beginsel weer volledig de basis vormen voor de N.A.K. keuringen.

Den lezer zal het opvallen, dat deze Rassenlijst van grooter omvang is dan de vorige. De inhoud kan daardoor ook rijker zijn, hetgeen ongetwijfeld de voorlichtende waarde zal verhoogen.

De Rijkscommissie voor de Samenstelling
der Rassenlijst voor Landbouwgewassen:

Prof. Dr. Ir. J. C. Dorst, Voorzitter,
Ir. G. Veenstra, Onder-Voorzitter,
Ir. J. K. Groenewolt, Secretaris.

VERKLARING BIJ HET GEBRUIK DER RASSENLIJST EN DE BIJLAGE

De op de Rassenlijst geplaatste rassen zijn per gewas ingedeeld in de rubrieken **A**, **B** en **L**.

De aan de verschillende hoofdstukken van de Rassenlijst als Bijlage toegevoegde lijst van rassen, voor het in het verkeer brengen waarvan ontheffing is verleend, bevat de rassen, welke met **N**, **O** en **Gr** zijn aangeduid.

A = aanbevelenswaardig.

B = beproevenswaardig of van beperkte beteekenis.

L = landras; dit is een populatie, die in een bepaalde streek van nature is gevormd onder den invloed van de daar heerschende klimaats-, bodem- en bedrijfsomstandigheden en waarop geen selectie of slechts grove massaselectie is toegepast.

N = nieuw, of hier te lande nog weinig bekend.

O = onbeschreven ras (wegens te kleine algemeene beteekenis). Indien van de **O** rassen in een vroegere Rassenlijst een beschrijving voorkomt, wordt dit tusschen haakjes vermeld, b.v. (Rl. 1936).

Gr = groepras, waarmede wordt aangeduid een groep van selecties, welke uiterlijk veel op elkaar gelijken, doch die in landbouwkundige waarde meer of minder van elkaar kunnen verschillen. (Zie voor nadere bijzonderheden het hoofdstuk „Groeprassen en telers van groeprassen”).

De met dezelfde letter aangeduide rassen zijn bovendien nog zoo goed mogelijk in volgorde van aanbevelenswaardigheid of beproevenswaardigheid gerangschikt.

De beschrijving is gericht op practisch gebruik. Zij is in **vette** letters gedrukt bij die rassen, welke (vrij) algemeen voor verbouw in aanmerking komen; met **dunne** letters bij die, welke alleen voor bepaalde omstandigheden aan te bevelen zijn, alsook bij die, welke nog te weinig bekend zijn.

— **FDEBZ** — opgenomen in de Fransche, Duitsche, Engelsche, Belgische en Zwitsersche Rassenlijsten. Het is niet uitgesloten, dat enkele dezer gegevens, in verband met de huidige omstandigheden, verouderd zijn.

Kr. = kruising. Het moederras wordt steeds het eerst genoemd.

Sel. = selectie.

Van de beide **jaartallen** beteekent het eerste het jaar, waarin de kruising of eerste selectie is verricht of de mutatie werd gevonden en het tweede het jaar, waarin voor het eerst voortkweekingsmateriaal van het ras in Nederland in den handel werd gebracht.

K = kweeker.

Vk = voortkweeker.

Vm = vermeerderaar.

H = origineel zaaizaad of pootgoed, eventueel zaaizaad van landrassen of groeprassen, in den handel gebracht door..

Het hoofdstuk **rassenstatistiek** geeft een beeld van de verbreiding, die verschillende rassen hebben verkregen.

Aan de meeste hoofdstukken zijn **cijfertabellen** toegevoegd, die betrekking hebben op de **opbrengst** en **andere belangrijke raseigenschappen**, alsmede op de te gebruiken **hoeveelheid zaaizaad**.

Alle vermelde waardeeringscijfers zijn gemiddelden. Zij gelden daarom niet voor elk speciaal geval. Iedere landbouwer zal ze voor zijn omstandigheden moeten corrigeeren.

HET KWEEKERSBESLUIT 1941

IN DE PRAKTIJK

(toegelicht voor de kweekers van landbouwgewassen)

Toen het Kweekersbesluit 1941 werd afgekondigd, stond men voor de groote moeilijkheid, dat bij het inwerkingtreden de voorziening van zaai-zaad en pootgoed op geen enkele wijze stagnatie mocht ondervinden. Bovendien ontbraken op verschillend terrein nog de personen en hulpmiddelen, welke voor een goede uitvoering noodzakelijk zijn. Hoewel bij het Kweekersbesluit is voortgebouwd op datgene, wat in den loop der jaren door particulier initiatief met steun van de overheid was gegroeid, brengt een wettelijke regeling in haar toepassing meer gebondenheid mede dan een regeling langs vrijwilligen organisatorischen weg. Het zal dan ook een ieder duidelijk zijn, dat het Kweekersbesluit slechts zeer geleidelijk tot uitvoering kon worden gebracht. Thans is de toestand zoo, dat het Kweekersbesluit alleen in werking is getreden voor de **landbouwgewassen** en ook nu mag men nog niet alle landbouwgewassen over één kam scheren.

Wij kunnen hier niet overgaan tot een bespreking van het Kweekersbesluit zelve, en moeten de hoofdzaken bekend veronderstellen om wat uitvoeriger stil te staan bij de vraag, wat de kweeker van landbouwgewassen moet weten van de verschillende uitvoeringsbeschikkingen op het Kweekersbesluit en van de onderscheidene instellingen en haar statuten en reglementen.

Voor een goed begrip van zaken is het noodig, dat de kweeker zich duidelijk voor oogen stelt de taak, de bevoegdheid en het werkgebied van de volgende instellingen:

Raad voor het Kweekersrecht;

Centraal Rassenregister;

Rijkscommissie voor de Samenstelling der Rassenlijst voor Landbouwgewassen;

Rassenlijst en de Bijlage tot de Rassenlijst;
 Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen;
 Nederlandsche Algemeene Keuringsdienst voor Landbouwzaden en
 Aardappelpootgoed.

De Raad voor het Kweekersrecht beslist o.a. of een ras, waarvoor een aanvraag tot inschrijving in het Centraal Rassenregister is ingediend, al of niet zal worden ingeschreven. De Raad laat zich daarbij voorlichten door deskundigen, waarbij hij, wat de landbouwgewassen betreft, in de eerste plaats gebruik maakt van het nieuw opgerichte Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen. De Raad heeft tevens de bevoegdheid alle mogelijke inlichtingen te vragen aan den kweeker en kan diens bedrijf of kweekmethoden nagaan of laten nagaan. Ook wordt aan het oordeel van den Raad overgelaten of de benaming, welke door den aanvrager wordt voorgesteld, kan worden aanvaard. Alleen onder de benaming, waaronder een ras is ingeschreven, mag het in het verkeer worden gebracht.

De inschrijving geschiedt in het Centraal Rassenregister. Deze inschrijving zegt niets over de landbouwkundige waarde, doch wil alleen te kennen geven dat men met een zelfstandig ras heeft te maken, dus met een ras, dat zich van andere rassen voldoende onderscheidt. Hierbij is tevens de eisch gesteld, dat het in voldoende mate raszuiver is. De inschrijving in het Centraal Rassenregister is voor den kweeker zeer belangrijk, omdat hieraan het kweekersrecht (o.m. omvattende het recht op kweekersvergoeding over den nabouw) wordt ontleend. Bovendien kan hierdoor bescherming worden verkregen van den kweeker tegen rassendiefstal of soortgelijk onrechtmatig handelen.

De Rijkscommissie voor de Samenstelling der Rassenlijst voor Landbouwgewassen is belast met de samenstelling van de Rassenlijst. Zij beslist dus of een ras al of niet zal worden geplaatst op de Rassenlijst of op de Bijlage tot de Rassenlijst. Als regel geldt, dat alleen de rassen, welke zijn ingeschreven in het Rassenregister in aanmerking komen voor plaatsing op de Rassenlijst. Uiteraard geldt dit niet voor landrassen, aangezien hiervan geen kweeker bestaat. Voor opname op de Rassenlijst geldt als criterium, dat het ras van bijzondere waarde moet zijn voor de bodemcultuur in Nederland.

Van de plaatsing op de Rassenlijst hangt in beginsel af of het ras in het verkeer kan komen. Men zou het met eenige vrijheid aldus

kunnen zeggen, dat door het al of niet voorkomen van een ras op de Rassenlijst wordt bepaald, of de kweeker het recht, verkregen door inschrijving in het Centraal Rassenregister, in klinkende munt kan omzetten.

Rassenlijst en Bijlage tot de Rassenlijst. Men dient onderscheid te maken tusschen de Rassenlijst en de Bijlage. Het is namelijk zoo, dat er nieuwe rassen zijn, waarvan men eenerzijds gegronde verwachtingen heeft, dat zij in de practijk zullen voldoen, doch waarvan de bijzondere waarde voor de bodemcultuur in Nederland anderzijds nog niet definitief vaststaat, zoodat zij niet op de Rassenlijst kunnen worden geplaatst. Aangezien nu het verkeer in beginsel tot de rassenlijst-rassen is beperkt, zouden zij dus niet in het verkeer kunnen komen, terwijl het juist wenschelijk is, dat hun de gelegenheid wordt gegeven, op grootere schaal in de practijk te worden beproefd. Voor deze rassen is nu ontheffing verleend van genoemd voorschrift, dat alleen rassenlijst-rassen tot het verkeer worden toegelaten; zij zijn onder de aanduiding N samengebracht in een lijst, welke als Bijlage aan de Rassenlijst is toegevoegd en genieten daarmede ongeveer dezelfde voordeelen als de rassen, welke op de Rassenlijst zijn geplaatst. De mogelijkheid van het stellen van bijzondere voorwaarden, zooals beperking naar gebied of hoeveelheid, blijft echter bestaan.

De N rassen van die gewassen, waarvan nabouw in den handel wordt gebracht, ontvangen ook kweekersvergoeding. De eerste 5 jaar is hiervoor zelfs een minimum vastgesteld van 500 gld. per ras en per jaar. Voor plaatsing als N ras op de Bijlage zal dezelfde richtlijn worden gevolgd, welke vroeger gold voor de N rassen van de Beschrijvende Rassenlijst van het I.v.P.

Het Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen heeft, zooals de naam reeds duidelijk aangeeft, tot taak rassen van landbouwgewassen te onderzoeken. Deze taak is tweeledig:

- a. ten behoeve van den Raad voor het Kweekersrecht;
- b. ten behoeve van de Rijkscommissie voor de Samenstelling der Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

De Directeur van het Instituut voor Rassenonderzoek is tevens lid en secretaris van de Rijkscommissie voor de Samenstelling der Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

De Nederlandsche Algemeene Keuringsdienst voor Landbouwzaden en Aardappelpootgoed (N.A.K.) heeft door het Kweekersbesluit groote bevoegdheden gekregen. De N.A.K. is niet alleen belast met de keuring en daarop aansluitende handelingen, doch ook met het toezicht op de bedrijven, waar het te keuren zaaizaad en pootgoed wordt geteeld en bewerkt. De erkenning als elite en origineel berust bij den N.A.K.; bovendien moeten de kweek-, beproevings- en vermeerderingsbedrijven door den N.A.K. als zoodanig worden erkend.

Een belangrijk punt is, dat in het Kweekersbesluit de rassen worden ingedeeld in twee categoriën, welke men kan aanduiden als:

1e. „overgangsrassen”;

2e. nieuwe rassen.

De „overgangsrassen” zijn de rassen, welke voorkomen in de 18e Beschrijvende Rassenlijst 1942 van het Instituut voor Plantenveredeling en die welke op 26 Juni 1942 bij dat Instituut in beproeving waren. Voor deze rassen kon door den kweeker of diens rechtverkrijgende een aanvraag tot inschrijving in het Centraal Rassenregister worden ingediend. Hoewel de daarvoor gestelde termijn inmiddels is verstreken, kan de Raad voor het Kweekersrecht in bijzondere gevallen, wanneer naar zijn oordeel daartoe termen aanwezig zijn, ook thans echter nog een dergelijke aanvraag aanvaarden. Met nadruk wordt er op gewezen, dat een en ander alleen geldt voor die rassen, welke door veredeling zijn verkregen.

Wat onder **nieuwe rassen** wordt verstaan, wordt nader omschreven in art. 5 van het Kweekersbesluit. Het zijn in het algemeen de rassen, welke door den kweeker nieuw zijn gewonnen, doch waarvan nog geen voortkweekingsmateriaal door hem in Nederland in den handel is gebracht. Ook vallen hieronder rassen van buitenlandsche kweekers, waarvan in Nederland nog geen voortkweekingsmateriaal in den handel is gebracht. De inschrijving van nieuwe rassen is voorloopig nog maar opengesteld voor de navolgende gewassen: aardappel, erwt, gerst, haver, maïs, rogge, stamboon, tarwe, veldboon en vlas. Verwacht mag echter worden, dat binnenkort eveneens de inschrijving zal worden opengesteld voor nieuwe rassen van de overige landbouwgewassen. Voor de nieuwe rassen dient men zich ook te wenden tot den Raad voor het Kweekersrecht.

Voor de behandeling der aanvraag tot inschrijving is voor de overgangsrassen, welke in de 18e Beschrijvende Rassenlijst waren opgenomen, een bedrag verschuldigd van 50 gld. per ras. Bij de nieuwe rassen bedraagt dit voor het eerste ras 50 gld., voor het tweede 70 gld. en het derde 100 gld., wanneer deze aanvragen in hetzelfde kalenderjaar en voor rassen van hetzelfde gewas geschieden.

Indien over een ras door den Raad niet binnen een jaar is beslist, is voor de verdere behandeling voor ieder opvolgend jaar nog een bedrag gelijk aan $\frac{2}{3}$ van het zooeven genoemde verschuldigd.

De overgangsrassen, welke op 26 Juni 1942 bij het I.v.P. in beproeving waren, worden, wat deze betalingen betreft, gelijkgesteld met de nieuwe rassen. Voor de inschrijving zelve, d.w.z. voor de beslissing van den Raad voor het Kweekersrecht tot de inschrijving in het Centraal Rassenregister, moet nog 30 gld. worden betaald. De kweeker zal zich dus vooraf goed rekenschap dienen te geven van de financieele gevolgen, welke aan de aanvraag tot inschrijving zijn verbonden.

Zooals bekend, ligt het in de bedoeling om alleen zaai- en pootgoed in het verkeer toe te laten, dat te velde en op partij is goedgekeurd en verder alleen van die rassen, welke voorkomen op de Rassenlijst. Slechts boekweit en eenige voedergewassen vallen hier nog buiten; voor klaver bestaat echter wel keuringsplicht.

Voor den kweeker is het van groot belang, dat hij niet wordt gehinderd bij zijn veredelingsarbeid. Hiervoor is o.a. noodig dat zijn materiaal onder verschillende omstandigheden kan worden beproefd. Om dit mogelijk te maken zonder in strijd te handelen met verschillende bepalingen, is aan den N.A.K. de bevoegdheid verleend om uitzonderingen toe te staan op de eerder genoemde regels, welke uitzonderingen nader zijn geregeld bij Reglement van toezicht op de kweekbedrijven. Voor den kweeker kan het van nut zijn het volgende te weten:

1e. Door den N.A.K. kunnen worden erkend het kweekbedrijf en één of meer beproevingsbedrijven. Op deze bedrijven is de kweeker vrij in de teelt van zijn rassen, onverschillig of deze al of niet zijn ingeschreven in het Rassenregister of geplaatst zijn op de Rassenlijst.

2e. Indien een kweeker een nieuw ras heeft gewonnen, kan van het zaai- en pootgoed, dat op zijn bedrijf of op het beproevingsbedrijf is gewonnen, een bepaalde hoeveelheid worden gezonden naar andere

bedrijven, mits hij hiervan tijdig opgave doet aan den N.A.K. Deze hoeveelheden worden geplombeerd, maar mogen uitsluitend ter beproeving worden afgegeven. Hiervan afkomstige gewassen kunnen dus niet voor de keuring worden aangenomen. Het betreft hier nieuwe rassen, welke nog niet in onderzoek zijn voor plaatsing op de Rassenlijst en welke misschien ook nog niet eens zijn aangegeven voor het Rassenregister. De hoeveelheden zaaizaad of pootgoed welke voor beproeving mogen worden afgegeven, zijn volgens kolom A van onderstaande tabel.

	A	B
Granen, peulvruchten, vlas, lupinen en wikken	1000 kg	5000 kg
Maïs, bieten, lucerne en serradella	100 „	500 „
Grassen en klavers	100 „	300 „
Koolzaad, raapzaad, mosterd en karwij	50 „	100 „
Maanzaad, cichorei, wortelen, stoppelknol, kool- raap en mergkool	15 „	50 „
Aardappelen	10000 „	20000 „

3e. Zoodra een nieuw ras in onderzoek is voor plaatsing op de Rassenlijst (en hiervoor is eerst noodig inschrijving in het Centraal Rassenregister) kunnen de hoeveelheden, welke ter beproeving in het verkeer mogen worden gebracht, aanmerkelijk worden verhoogd; deze zijn vermeld in kolom B van bovenstaande tabel.

In bepaalde gevallen kunnen bedoelde hoeveelheden nog worden verhoogd. Ook is de kweker vrij op het eigen bedrijf of op het beproevingsbedrijf meer te telen dan hij in het verkeer mag brengen als zaaizaad of pootgoed. Degene, die hiervan meer wil weten, of die nadere bijzonderheden wensch, zij verwezen, naar het desbetreffende reglement van den N.A.K.

De kweker, die een nieuw ras heeft gewonnen, dat beloften inhoudt voor de toekomst, heeft er belang bij dat dit ras spoedig wordt geplaatst op de Rassenlijst of op de Bijlage tot de Rassenlijst. Doch alvorens te kunnen worden opgenomen, moet eerst inschrijving hebben plaats gevonden in het Centraal Rassenregister. De kweker zal dus al spoedig voor de vraag worden gesteld, of hij inschrijving zal aanvragen.

Voor de beoordeeling van de waarde van het nieuwe ras is noodig, dat het door een onpartijdige deskundige instantie wordt beproefd op

verschillende plaatsen in ons land en onder zeer uiteenlopende omstandigheden. Het ligt in de bedoeling alleen die nieuwe rassen in beproeving te nemen, welke zijn ingeschreven in het Centraal Rassenregister. In bijzondere gevallen zal hiervan, bij wijze van uitzondering, wellicht kunnen worden afgeweken.

De kweker, die dus een nieuw ras heeft dat naar zijn meening waard is, dat het wordt onderzocht op de verschillende rijksproefvelden en dat z.i. een plaats verdient op de Rassenlijst of op de Bijlage, zal dus verstandig handelen door dit ras zoo spoedig mogelijk aan te melden voor inschrijving in het Centraal Rassenregister.

Met betrekking tot de aardappel zij nog medegedeeld, dat hier door den kweker kan worden gewacht tot het onderzoek naar de vatbaarheid voor wratziekte is afgelopen. Dit onderzoek geschiedt door den Plantenziektenkundigen Dienst te Wageningen en door Dr. Oortwijn Botjes te Oostwold. De laatste onderzoekt tevens verschillende eigenschappen, welke de praktijkwaarde bepalen. Van de nieuwe rassen, welke wat beloven voor de toekomst, wordt vervolgens gezond pootgoed gewonnen op het bedrijf van den Heer Kapenga te Zijldijk en dit pootgoed wordt gebruikt voor de diverse proefvelden. Zoodra dit stadium is bereikt, moet echter de kweker, die prijs stelt op verdere beproeving, zorgen dat inschrijving in het Centraal Rassenregister is verkregen.

Volledigheidshalve dient nog even melding te worden gemaakt van de **Commissie voor Rassenonderzoek** ten behoeve van de N.A.C., welke voortaan zal heeten **Commissie voor Rassenonderzoek** ten behoeve van het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw.

Deze Commissie verricht onderzoekingen aan rassen van voederbieten, koolrapen, voederwortelen, stoppelknollen, voederkool, grassen, klavers en cichorei, voorzover het betreft rassen, welke op 31 Augustus 1942 — voor wat betreft cichorei op 31 October 1942 — bij deze Commissie in beproeving waren, of bij haar op het daartoe bestemde formulier ter beproeving waren aangemeld. Bij deze gewassen is de toestand een geheel andere dan bij de aardappelen of granen b.v., zoodat hier niet zonder meer kon worden voortgebouwd op de Rassenlijst.

Het ligt in de bedoeling voor genoemde gewassen eerst nadere gegevens te verzamelen over de bestaande rassen en herkomsten, alsmede over de selectiemethoden, alvorens over te gaan tot een schifting, zooals deze bij verschillende andere landbouwgewassen reeds heeft plaats gevonden.

Voor hen, die zich tot nu toe bepaalden tot het natelen van rassen van anderen zonder eenige selectie, zal geen plaats zijn onder de erkende kweekbedrijven. Door een voorloopige erkenning wordt gestreefd naar een overbrugging voor degenen, die zich ernstig op het kweken willen toeleggen.

Het bovenstaande is bedoeld als een wegwijzer voor den kweeker. Uiteraard konden hierin alleen de hoofdwegen worden aangeduid. Voor niet ingewijden volgen hier nog eenige adressen van de instanties, tot welke men zich in bepaalde gevallen kan wenden.

Raad voor het Kweekersrecht, secretariaat Helenastraat 35, 's Gravenhage. Bij deze instelling hooren thuis alle zaken, welke betrekking hebben op het Centraal Rassenregister. Met name kunnen worden genoemd aanvragen tot inschrijving van een overgangsras en aanvragen tot inschrijving van een nieuw ras.

Rijkscommissie voor de Samenstelling der Rassenlijst voor Landbouwgewassen, secretariaat Hoogstraat 105, Wageningen. Voor rassenlijst-aangelegenheden wende men zich tot deze Commissie.

Commissie voor Rassenonderzoek ten behoeve van het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw (vroeger N.A.C.), secretariaat Hoogstraat 105, Wageningen. Neemt proeven met de bestaande rassen van voederbieten, koolrapen, voederwortelen, stoppelknollen, voederkool, grassen, klavers en cichorei.

Nederlandsche Algemeene Keuringsdienst voor Landbouwzaden en Aardappelpootgoed, Zoomweg 11, Wageningen. Hieronder ressorteeren de keuring te velde en op partij; de plombeeringen van zaai- en pootgoed; de erkenning van kweek-, beproevings- en vermeerderingsbedrijven; de hoeveelheden, welke de kweeker voor beproefing op andere bedrijven in het verkeer mag brengen. De N.A.K. beheert tevens de kweekersvergoedingenfonds.

Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen, Nude 66, Wageningen. Deze instelling, verbonden aan de Landbouwhoogeschool, geeft adviezen over plantenveredeling en stelt tevens materiaal beschikbaar aan kweekers.

Groningen:

9 Noord, 10 Oldambt
en 24 Veenkoloniën.

Friesland:

8 Klei en 23 Zand.

Drenthe:

25 Veen en 22 Zand.

Overijssel:

20 Veen, 21 Zand en 14
Rivierklei.

Gelderland:

19 Veluwe, 20 Graaf-
schap, 11 Betuwe, Lij-
mers en IJsselstreek.

Utrecht:

13 Kleistreken en 18
Zand.

Noordholland:

7 Boven het IJ en 6
Meerlanden.

Zuidholland:

4 Eilanden en 5 Vaste-
land, Alblasserwaard,
Vijfheerenlanden.

Zeeland:

2 Eilanden en 1 Zeeuwsch-Vlaanderen

Noordbrabant:

3 Zeelei, 12 Rivierklei en 17 Zand.

Limburg: 16 Noord en 15 Zuid.

RASSENSTATISTIEK

De rassenstatistiek geeft een beeld van de verbreiding der rassen van diverse landbouwgewassen in de landbouwgebieden volgens nevenstaand kaartje. De indeeling van de betreffende gebieden berust op een groepeerings van de landbouwgebieden, zooals deze bij de statistiek van de Directie van den Landbouw gebruikt worden.

In de tabellen blz. 14-29 is voor elk ras de in het jaar 1943 erbouwde oppervlakte in procenten van de oppervlakte van het betrokken gewas in de onderscheidene gebieden weergegeven.* Een blik op deze overzichten toont duidelijk aan, hoezeer de rassenkeuze in de diverse landbouwgebieden verschilt. Ter wille van het overzicht is een groepeerings gemaakt in westelijke klei, noordelijke klei, rivierklei, löss, zandgrond en dalgrond.

Een statistiek van maïs en blauwmaanzaad werd voor het eerst toegevoegd, alsmede van koolrapen, voederwortelen, stoppelwortelen, stoppelknollen en voederkool. Bij de laatstgenoemde vijf gewassen hebben de procentcijfers in 't algemeen betrekking op bepaalde typen, ingedeeld naar vorm en kleur, dus niet op afzonderlijke rassen.

In de tabellen blz. 30-38 is een overzicht gegeven van de rassenstatistiek voor geheel Nederland, voor de meeste gewassen vanaf het jaar 1931. Nieuw opgenomen zijn de overzichten van veldboonen, landbouwstamboonen, koolzaad, suikerbieten en voederbieten. Uit het geschiedkundig overzicht van deze rassenstatistieken blijkt duidelijk, hoe het eene ras veld wint en het andere verdwijnt, of hoe het eene ras stand houdt en het andere geen opgang maakt.

De oppervlakte per gewas en per gebied kan ook dit jaar niet vermeld worden; dankbaar werd echter gebruik gemaakt van de vertrouwelijke gegevens, verstrekt door het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage, om de rassenstatistiek over 1943 voor geheel Nederland te kunnen berekenen. Voor stoppelknollen werden hiervoor de gegevens gebruikt, zooals deze op blz. 152 en 153 van het Tweede Nacovo Jaarboekje 1937 zijn weergegeven.

De cijfers in de rassenstatistieken blz. 14-29 zijn het resultaat van schattingen, welke verricht zijn door de Rijkslandbouwconsulenten met het corps van assistenten. Voor deze zeer welwillende medewerking, waardoor de schattingscijfers ongetwijfeld aan betrouwbaarheid hebben gewonnen, wordt hier gaarne hartelijk dank gezegd.

Ook de gegevens, verstrekt door het Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouwproducten te 's-Gravenhage en de Nederlandsche Algemeene Keuringsdienst voor Landbouwzaden en Aardappelpootgoed te Wageningen, welke voor het samenstellen van de statistiek van waarde zijn geweest, worden zeer op prijs gesteld.

* In de tabellen beteekent s sporadisch.

witzadig										roodzadig									
Alba	Imperiaal Ila	Juliana	Lovink	Mendel	Prins Hendrik	Staring C.B.	Trifolium	Wilhelmina		Astra	Bersée	Carsten's V	Chanteclair	Jubilé	Stegerländer	Skandia II	Vilmorin 27	Diversen	
1	s	35	50	2	—	—	1	—	s	—	2	4	s	4	—	—	—	2	
2	1	7	74	8	s	—	1	—	s	1	3	1	—	3	—	s	—	1	
3	1	10	58	13	1	s	—	—	s	—	5	9	s	1	—	—	s	2	
4	s	s	82	7	s	—	s	—	1	—	1	4	—	4	—	s	—	1	
5	s	s	85	4	—	—	s	—	s	—	s	8	—	1	—	s	—	2	
6	—	s	50	4	1	—	—	—	1	1	1	31	—	4	—	3	3	1	
7	s	s	40	25	2	—	s	—	1	s	s	26	s	2	—	1	s	3	
8	s	—	13	13	45	—	—	—	—	—	—	25	—	2	—	s	—	2	
9	s	s	27	35	10	—	—	—	—	—	—	25	—	2	—	—	—	1	
10	—	—	5	10	21	—	—	—	—	—	—	53	s	—	—	8	—	3	
11	s	3	25	7	10	—	—	—	3	s	1	45	s	s	1	1	—	4	
12	—	s	60	4	1	—	s	—	4	—	—	26	—	—	—	3	—	2	
13	1	s	40	15	—	—	—	—	14	4	s	22	s	1	—	s	s	3	
14	—	—	58	4	1	—	—	—	20	—	—	15	—	—	—	—	—	2	
15	1	4	23	1	5	—	—	—	16	1	1	17	2	10	16	—	2	1	
16	1	—	11	2	2	—	—	3	18	—	—	42	—	—	18	—	1	2	
17	—	4	22	15	s	20	—	—	13	s	2	20	s	—	—	—	1	3	
18	—	—	10	2	—	—	—	—	—	—	s	85	—	—	—	3	—	s	
19	—	3	16	11	3	—	1	—	4	s	s	58	1	2	—	s	—	1	
20	—	—	22	6	1	—	—	—	13	—	—	50	—	1	5	—	—	2	
21	—	—	4	5	5	—	s	s	2	—	—	80	1	1	—	—	—	2	
22	—	—	10	1	4	—	—	1	—	—	—	84	—	—	—	—	—	s	
23	—	—	10	20	10	—	—	—	4	—	3	50	2	1	—	—	—	s	
24	—	s	2	3	5	—	—	1	—	—	—	87	—	—	—	—	—	2	
25	—	—	10	2	5	—	—	15	—	—	—	66	—	—	—	—	—	2	
26	—	—	5	10	s	—	—	4	—	—	—	79	1	—	—	—	—	1	
N	s	6	45	10	4	1	s	s	3	s	1	21	s	3	2	1	s	3	

s = sporadisch

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

Rassenstatistiek in % van de op- pervlakte van het betrokken gewas in de aangegeven gebieden.			wit- zadig		rood- zadig		Victoria						
	Bersée	Chanteclair	Blanka	Mansh. witte	Carma van Hoek	Diversen	Fletumer	Mahnd.	Mansholt's II	Vindicat	Vogel's Agaer	Diversen	
<i>Westelijke klei</i>													
1 Zeeland Z.-Vl.	3	1	28	30	s 38	s	90	—	3	5	—	1	
2 „ eil.	50	2	33	10	s 5	s	94	—	2	3	—	1	
3 Brab. zeeklei	18	1	34	25	4 18	—	73	—	5	21	s	1	
4 Z.-Holland eil.	s	—	71	7	20 2	s	—	—	—	—	—	—	
5 „ vasteland	—	—	70	10	10 10	s	54	—	14	32	—	s	
6 N. Holl. Meerl.	1	—	71	7	15 5	1	63	—	—	37	—	s	
7 „ boven 't IJ	2	s	61	12	20 5	s	44	5	—	51	—	s	
<i>Noordelijke klei</i>													
8 Friesland klei	—	—	91	1	2 5	1	23	2	2	68	4	1	
9 Gron. noord	—	5	70	10	5 10	s	3	1	2	84	9	1	
10 „ Oldambt	—	5	52	7	3 32	1	s	2	2	91	5	s	
<i>Rivierklei</i>													
11 Geld. Bet. IJ.str.	—	—	45	15	8 30	2	38	—	16	30	15	1	
12 Brab. rivierklei	—	1	40	18	3 38	s	45	—	3	50	s	2	
13 Utrecht riv. klei	2	1	48	8	3 38	—	30	—	s	68	2	s	
14 Overijs. riv. klei	—	—	50	—	— 50	s	20	—	—	80	—	s	
<i>Löss</i>													
15 Limburg zuid	4	10	6	8	5 67	s	52	—	9	29	8	2	
<i>Zand</i>													
16 Limburg noord	s	s	8	3	9 79	1	56	—	6	34	2	2	
17 Brab. zand	1	s	25	11	7 56	s	50	—	6	43	—	1	
18 Utrecht zand	—	—	35	2	8 55	s	—	—	—	—	—	—	
19 Geld. Veluwe	—	1	19	5	16 57	2	33	2	20	41	2	2	
20 „ Graafschap	—	—	20	4	10 65	1	24	—	12	63	1	s	
21 Overijssel zand	—	—	5	—	18 75	2	—	—	8	90	—	2	
22 Drenthe zand	—	—	s	—	5 95	s	—	—	—	—	—	—	
23 Friesland zand	—	—	20	5	10 65	s	s	—	50	40	10	s	
<i>Dalgrond</i>													
24 Gron. Veenkol.	—	—	8	2	20 70	s	s	—	4	93	2	1	
25 Drenthe „	—	—	1	1	15 82	1	—	—	—	—	—	—	
26 Overijssel „	—	—	12	s	13 75	s	s	—	7	90	2	1	
NEDERLAND													
	2	1	38	8	10 41	s	24	1	6	62	7	s	

	Bigo	Goudgerst	Kenia	Mansh. 2-rijge	Saxonia	Diversen	Brandt's Marien	v. Loch. kortstr.	Ottersumische	Petkuser winter	Petkuser zomer	Diversen
1	—	s	85	s	15	s	15	—	—	84	1	s
2	—	s	88	s	11	1	10	—	—	75	15	s
3	s	4	83	8	4	1	15	—	—	85	—	s
4	—	2	94	3	s	1	1	—	—	96	3	—
5	—	4	84	12	—	s	16	7	—	74	3	—
6	2	11	81	5	—	1	12	10	—	72	6	—
7	s	14	56	17	8	5	25	35	—	40	s	s
8	2	4	20	72	s	2	12	1	—	62	15	10
9	10	3	55	27	4	1	20	—	—	80	—	s
10	5	—	49	37	5	4	20	—	—	80	—	s
11	4	27	36	27	3	3	11	—	s	82	6	1
12	1	3	76	7	13	s	11	—	—	89	—	s
13	—	20	60	15	3	2	6	9	—	80	5	s
14	—	55	42	3	—	s	15	—	—	80	5	s
15	—	20	39	28	7	6	13	6	3	77	1	—
16	—	37	20	14	26	3	5	4	3	85	3	—
17	1	12	30	7	50	s	8	1	1	86	4	s
18	—	50	30	15	3	2	6	4	—	75	15	s
19	1	19	38	35	4	3	4	s	2	81	13	s
20	1	26	22	47	3	1	3	1	s	90	5	1
21	s	25	50	20	4	1	4	—	—	88	8	s
22	—	45	30	25	—	—	1	—	—	97	2	s
23	—	—	5	80	10	5	3	3	—	90	4	s
24	4	22	22	46	6	—	4	s	—	95	1	—
25	—	75	5	19	—	1	2	—	—	97	1	s
26	—	20	50	10	20	s	1	s	—	93	5	1
N	2	8	64	14	11	1	6	1	1	87	4	1

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

witzadig

geelzadig

zwart-
zadig

	Adelaar	Binder	Dippe's vr. witte	Expres	Mansh. III	Ster	Wodan	Zege	F'ämingsgold	Goud.regen II	Or'ion II	Zw.President	D'ersen
<i>Westelijke klei</i>													
1 Zeeland Z.-Vl.	15	70	—	s	12	—	1	2	—	—	—	—	s
2 „ eil.	30	61	—	s	5	s	1	2	—	—	—	—	s
3 Brab. zeeklei	37	48	1	2	1	—	—	10	—	—	—	—	1
4 Z.-Holland eil.	41	50	—	2	3	—	s	s	—	—	—	—	4
5 „ vasteland	33	45	—	—	10	—	5	5	—	—	—	—	2
6 N. Holl. Meerl.	21	71	—	3	—	—	1	3	—	—	—	—	1
7 „ boven 't IJ	26	49	—	3	1	—	6	13	—	s	s	—	2
<i>Noordelijke klei</i>													
8 Friesland klei	14	77	—	2	1	—	4	2	—	—	—	—	s
9 Gron. noord	26	52	—	5	—	s	12	—	—	—	2	—	3
10 „ Oldambt	50	12	—	5	—	—	28	—	—	—	—	—	5
<i>Rivierklei</i>													
11 Geld. Bet. IJ.str.	43	27	—	s	1	1	5	20	—	1	s	1	1
12 Brab. rivierklei	55	30	—	2	1	—	s	10	—	2	—	—	s
13 Utrecht riv. klei	20	60	1	—	5	—	—	10	—	—	—	—	4
14 Overijs. riv klei	60	30	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	s
<i>Löss</i>													
15 Limburg zuid	39	10	2	s	1	3	1	30	1	11	—	—	2
<i>Zand</i>													
16 Limburg noord	31	3	s	—	1	—	s	8	3	47	1	4	2
17 Brab. zand	53	4	1	—	s	—	2	18	—	14	—	6	2
18 Utrecht zand	43	15	7	3	—	—	—	25	—	3	—	1	3
19 Geld. Veluwe	52	5	2	—	—	—	2	34	2	1	s	1	1
20 „ Graafschap	53	4	1	1	—	—	s	22	s	14	s	3	2
21 Overijssel zand	77	2	—	—	—	—	—	15	1	s	—	4	1
22 Drenthe zand	74	1	1	s	—	—	—	3	3	s	1	16	1
23 Friesland zand	70	10	—	s	—	—	1	10	—	s	1	3	5
<i>Dalgrond</i>													
24 Gron. Veenkol.	72	16	s	s	—	—	1	6	s	2	—	1	2
25 Drenthe „	93	1	1	—	—	—	—	1	1	—	1	1	1
26 Overijssel „	90	1	—	—	—	—	—	2	—	1	—	5	1
NEDERLAND	53	15	1	1	1	s	2	12	1	8	s	4	2

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

vroegrijpend

later rijpend

	Baanbreker	Chiemgauer	Pfarrkirchner	Unicum	Vroege gele ronde C.B.	Noordlander	Sel. HeideMij	Vroege roode paardet. C.B.	Diversen
<i>Westelijke klei</i>									
1 Zeeland Z.-Vl.	—	5	70	—	25	—	—	—	s
2 „ eil.	—	—	70	—	30	—	—	—	s
3 Brab. zeelei	—	60	15	—	25	—	—	—	s
4 Z.-Holland eil.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 „ vasteland	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 N. Holl. Meerl.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 „ boven 't IJ	15	10	40	—	25	—	5	—	5
<i>Noordelij keklei</i>									
8 Friesland klei	—	—	60	—	30	—	5	—	5
9 Gron. noord	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 „ Oldambt	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Rivierklei</i>									
11 Geld. Bet. IJ.str.	5	10	45	1	34	s	2	—	3
12 Brab. rivierklei	—	—	60	—	40	—	—	—	—
13 Utrecht riv. klei	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Overijs. riv klei	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Löss</i>									
15 Limburg zuid	1	10	40	17	25	—	—	3	4
<i>Zand</i>									
16 Limburg noord	—	7	50	—	36	—	2	2	3
17 Brab. zand	s	5	53	s	38	s	2	s	2
18 Utrecht zand	25	10	30	—	30	—	—	—	5
19 Geld. Veluwe	1	5	35	20	31	—	2	6	s
20 „ Graafschap	1	10	40	s	45	1	3	—	s
21 Overijssel zand	3	7	45	1	43	—	1	—	s
22 Drenthe zand	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23 Friesland zand	—	10	55	—	33	—	2	—	s
<i>Dalgrond</i>									
24 Gron. Veenkol.	10	5	10	45	30	—	—	—	s
25 Drenthe „	—	2	2	95	—	—	1	—	—
26 Overijssel „	s	7	50	10	31	—	s	—	2
NEDERLAND	1	6	50	3	35	s	2	1	2

Rassenstatistiek in % van de op- pervlakte van het betrokken gewas in de aangegeven gebieden.		Groene erwten				Schok- kers	Capucijners			Rozijn- erwten		Voer- erwten		
		Corona	Mansh. g.e.k.	Plukerwt	Unica	Zelka	Gron. blauwpeul	Hala cap.	Wijker Vale	Gruno rozijn	N. Holl. rozijn	Limb. Gele voerwt	Boerengrauw	Diversen
<i>Westelijke klei</i>														
1	Zeeland Z.-Vl.	s	82	4	10	2	—	s	—	s	—	—	—	2
2	" eil.	—	50	1	10	35	—	2	—	s	—	—	—	2
3	Brab. zeeklei	s	45	8	39	1	—	2	—	3	—	—	—	2
4	Z.-Holland eil.	—	52	8	25	2	—	7	—	4	—	—	—	2
5	" vasteland	s	38	27	23	1	—	9	—	1	—	—	—	1
6	N. Holl. Meerl.	—	30	7	22	1	—	37	—	1	—	—	—	2
7	" boven 't IJ	s	28	2	20	1	—	35	s	6	3	—	s	5
<i>Noordelijke klei</i>														
8	Friesland klei	—	70	3	22	s	—	2	—	2	s	—	—	1
9	Gron. noord	s	15	6	65	s	2	5	—	4	2	—	—	1
10	" Oldambt	s	40	6	31	s	12	s	2	7	—	—	—	2
<i>Rivierklei</i>														
11	Geld. Bet. IJ.str.	1	53	2	40	1	s	1	—	s	—	—	s	2
12	Brab. rivierklei	—	45	8	35	s	—	5	—	5	—	—	—	2
13	Utrecht riv. klei	—	38	s	27	2	—	23	1	4	2	—	2	1
14	Overijs. riv klei	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	s
<i>Löss</i>														
15	Limburg zuid	1	25	10	54	5	—	s	—	—	—	1	3	1
<i>Zand</i>														
16	Limburg noord	1	28	3	60	2	—	s	—	s	—	4	1	1
17	Brab. zand	1	47	3	45	s	s	1	—	2	—	—	—	1
18	Utrecht zand	—	25	—	30	—	—	35	—	5	—	—	—	5
19	Geld. Veluwe	s	45	3	35	2	—	10	—	1	—	—	1	3
20	" Graafschap	—	60	—	26	5	—	6	—	—	—	—	—	3
21	Overijssel zand	—	30	—	45	—	1	8	—	14	—	—	—	2
22	Drenthe zand	—	16	32	—	—	—	33	—	16	—	—	—	3
23	Friesland zand	5	30	20	25	—	3	7	—	10	—	—	—	—
<i>Dalgrond</i>														
24	Gron. Veenkol.	s	47	3	38	s	2	10	—	s	—	—	—	s
25	Drenthe "	—	10	—	74	—	6	8	—	s	—	—	—	2
26	Overijssel "	—	20	—	30	1	15	30	—	4	—	—	—	—
NEDERLAND		s	43	6	33	2	1	9	s	3	1	s	s	2

Waalſche boonen				Wierboonen		Paardeboonen				Duiveboonen	
	Abunda	Adrie	Mansholt's	Mansholt's	Oldambster	Bunica	Limburgſche	Oldambster	Final	Niki	Diverſen
1	—	8	—	60	—	16	—	—	—	1	15
2	—	5	12	75	—	5	—	—	s	s	3
3	—	—	—	30	—	5	—	—	—	60	5
4	—	—	—	96	—	2	—	—	—	s	2
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	—	7	25	—	6	7	7	6	35	7
7	—	s	15	25	—	s	—	s	—	55	5
8	1	96	1	1	—	—	—	—	—	—	1
9	—	15	50	10	10	5	—	5	s	s	5
10	—	—	—	10	25	s	—	62	s	—	3
11	15	5	20	—	—	10	3	5	—	40	2
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	30	—	—	10	—	—	50	10
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	—	—	3	—	—	—	79	—	—	13	5
16	—	—	—	14	—	—	40	—	—	35	11
17	s	—	—	1	—	—	1	—	2	90	6
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	—	—	3	5	—	—	1	1	—	85	5
20	—	—	12	12	—	—	—	—	—	75	1
21	—	—	—	—	—	—	—	35	—	63	2
22	—	—	—	—	—	1	—	5	—	93	1
23	—	20	50	—	—	5	—	—	—	15	10
24	—	—	s	1	1	—	—	85	—	12	1
25	—	—	—	—	—	1	—	28	—	69	2
26	—	—	—	—	—	—	—	10	10	80	s
N	s	10	16	23	9	5	1	21	s	10	5

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
bereikken gewas
in de aangegeven
gebieden.

Bruine boonen

Gele
boonen

Kievits
boonen

Witte boonen

	Aka	Beka	Ceka	N. Holl. landras	Citroengele	Stroogeel	Landras	Blanca	Walcheria	Krombek	Witte stam- boon C.B.	Diversen

Westelijke klei

1 Zeeland Z.-Vl.

2 " eil.

3 Brab. zeeklei

4 Z.-Holland eil.

5 " vasteland

6 N. Holl. Meerl.

7 " boven 't IJ

Noordelijke klei

8 Friesland klei

9 Gron. noord

10 " Oldambt

Rivierklei

11 Geld. Bet. IJ.str.

12 Brab. rivierklei

13 Utrecht riv. klei

14 Overijs. riv klei

Löss

15 Limburg zuid

Zand

16 Limburg noord

17 Brab. zand

18 Utrecht zand

19 Geld. Veluwe

20 " Graafschap

21 Overijssel zand

22 Drenthe zand

23 Friesland zand

Dalgrond

24 Gron. Veenkol.

25 Drenthe "

26 Overijssel "

NEDERLAND

2 12 33 34

1 6

s

2 1 1 1

7

Rassenstatistiek in % van de op- pervlakte van het betrokken gewas in de aangegeven gebieden.		witbloei	blauwbloei				
	Concurrent	Blauwe Ster	Blenda	Hiercules	Linkopls	Liral Crown	Diverse Blauwbloei
<i>Westelijke klei</i>							
1 Zeeland Z.-Vl.	99	—	—	s	—	—	1
2 „ eil.	100	—	—	—	—	—	s
3 Brab. zeelei	99	—	—	—	—	—	1
4 Z.-Holland eil.	99	—	—	—	—	—	1
5 „ vasteland	100	—	—	—	—	—	—
6 N. Holl. Meerl.	98	—	1	s	—	—	1
7 „ boven 't IJ	98	—	—	s	—	s	2
<i>Noordelijke klei</i>							
8 Friesland klei	97	s	—	1	—	s	2
9 Gron. noord	78	2	5	2	—	7	6
10 „ Oldambt	45	—	30	s	10	15	—
<i>Rivierlei</i>							
11 Geld. Bet. IJ.str.	99	—	—	—	—	—	1
12 Brab. rivierlei	100	—	—	—	—	—	s
13 Utrecht riv. klei	—	—	—	—	—	—	—
14 Overijs. riv klei	—	—	—	—	—	—	—
<i>Löss</i>							
15 Limburg zuid	—	—	—	—	—	—	—
<i>Zand</i>							
16 Limburg noord	—	—	—	—	—	—	—
17 Brab. zand	100	—	—	—	—	—	—
18 Utrecht zand	—	—	—	—	—	—	—
19 Geld. Veluwe	—	—	—	—	—	—	—
20 „ Graafschap	—	—	—	—	—	—	—
21 Overijssel zand	—	—	—	—	—	—	—
22 Drenthe zand	—	—	—	—	—	—	—
23 Friesland zand	95	—	—	—	—	—	5
<i>Dalgrond</i>							
24 Gron. Veenkol.	—	—	—	—	—	—	—
25 Drenthe „	—	—	—	—	—	—	—
26 Overijssel „	—	—	—	—	—	—	—
NEDERLAND	93	s	2	1	s	2	2

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

Koolzaad

Raap-
zaad

Janetzi's

Lembke's

Mansholt's
Hamburger

Lembke's

Diversen

Emmabloem

Mansholt's

Nobel

Diversen

Westelijke klei

1 Zeeland Z.-VI.

s

58

40

2

—

s

70

28

2

2 „ eil.

—

85

12

3

—

50

15

35

—

3 Brab. zeeklei

—

80

16

3

1

47

53

—

—

4 Z.-Holland eil.

s

69

30

1

—

25

75

s

—

5 „ vasteland

s

69

30

1

—

—

—

—

—

6 N. Holl. Meerl.

4

60

20

16

—

10

55

35

—

7 „ boven 't IJ

s

76

18

6

—

2

85

10

3

Noordelijke klei

8 Friesland klei

—

83

16

1

—

15

45

40

—

9 Gron. noord

—

40

60

s

—

3

95

2

—

10 „ Oldambt

—

80

18

2

—

—

95

5

—

Rivierklei

11 Geld. Bet. IJ.str.

—

80

17

3

—

8

90

2

—

12 Brab. rivierklei

—

85

10

5

—

—

82

—

18

13 Utrecht riv. klei

5

70

15

10

—

—

—

—

—

14 Overijs. riv klei

—

96

2

2

—

—

—

—

—

Löss

15 Limburg zuid

4

67

24

5

—

—

—

—

—

Zand

16 Limburg noord

5

70

19

6

—

—

—

—

—

17 Brab. zand

2

83

5

10

—

75

25

—

—

18 Utrecht zand

—

55

30

15

—

—

—

—

—

19 Geld. Veluwe

1

70

15

14

—

—

—

—

—

20 „ Graafschap

—

60

25

15

—

—

—

—

—

21 Overijssel zand

1

45

22

32

—

—

90

10

—

22 Drenthe zand

—

80

5

15

—

—

—

—

—

23 Friesland zand

—

60

15

25

—

—

95

—

5

Dalgrond

24 Gron. Veenkol.

—

86

10

4

—

—

—

—

—

25 Drenthe „

—

85

10

5

—

—

—

—

—

26 Overijssel „

1

67

2

30

—

5

95

—

—

NEDERLAND**1****72****22****5****s****20****58****21****1**

Rassenstatistiek
in $\frac{1}{100}$ van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

	zeer vroege-				vroege-				midden vroege-			middenlate-			
	Eersteling	Roode Eerst.	Frühmölle	Magneto	Beteka	Geelblom	Nederland	Present	Bintje	Deva	Duivelander	Alpha	Bevelander	Eigenheimer	Blauwe Elg.
<i>Westelijke klei</i>															
1 Zeeland Z.-Vl.	4	—	—	—	—	s	—	—	57	—	—	4	5	7	s
2 „ eil.	3	—	—	—	—	s	—	—	50	—	s	9	14	10	2
3 Brab. zeeklei	4	—	—	—	—	—	—	—	44	—	—	5	16	23	—
4 Z.-Holland eil.	5	s	—	—	—	s	—	—	4	—	s	9	2	70	s
5 „ vasteland	25	s	—	—	—	s	—	—	1	s	—	5	49	18	s
6 N. Holl. Meerl.	15	—	—	—	—	—	—	—	6	s	—	2	50	18	3
7 „ boven 't IJ	41	2	s	—	s	1	—	—	4	s	—	1	26	15	4
<i>Noordelijke klei</i>															
8 Friesland klei	11	1	s	—	—	—	1	s	34	1	—	6	1	22	s
9 Gron. noord	2	—	—	s	s	1	—	1	10	—	—	4	12	27	s
10 „ Oldambt	2	—	—	—	s	—	—	s	—	1	—	—	3	22	—
<i>Rivierklei</i>															
11 Geld. Bet. IJ.str.	3	s	—	—	—	s	—	—	6	s	—	1	65	10	s
12 Brab. rivierklei	3	1	—	—	—	s	—	—	7	s	—	4	63	17	—
13 Utrecht riv. klei	6	—	—	—	—	s	—	—	6	—	—	5	48	21	s
14 Overijs. riv klei	s	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	32	—
<i>Löss</i>															
15 Limburg zuid	10	1	—	—	—	—	—	—	26	—	—	5	1	5	2
<i>Zand</i>															
16 Limburg noord	10	1	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	1	5	—
17 Brab. zand	4	s	—	—	—	s	—	—	28	—	—	s	13	14	—
18 Utrecht zand	6	—	—	—	—	s	—	—	12	1	—	—	6	21	1
19 Geld. Veluwe	2	s	—	—	—	—	—	—	10	1	—	1	10	22	2
20 „ Graafschap	1	s	—	—	—	—	—	—	9	1	—	2	5	16	s
21 Overijssel zand	1	—	—	—	—	—	—	—	9	1	—	s	4	34	1
22 Drenthe zand	1	—	1	s	—	—	—	s	24	1	—	1	—	35	s
23 Friesland zand	2	—	—	—	—	—	s	1	22	2	—	2	1	35	—
<i>Dalgrond</i>															
24 Gron. Veenkol.	s	—	s	—	s	—	—	s	s	1	—	s	s	14	—
25 Drenthe „	—	—	—	—	s	—	—	—	2	1	—	—	s	14	—
26 Overijssel „	s	—	—	—	s	—	—	s	12	1	—	s	—	23	1
NEDERLAND															
	5	s	s	s	s	s	s	s	17	1	s	2	10	23	1

tot		late- consumptie											fabrieke en voer							
	Furore	Industrie	Koneet	Koopman's Blauwe	Noordeling	Orion	Populair	Robijn	Roode Star	Souvenir	Wilpo	IJsselster	Z. Blauwe & Z. Bonte	Gloria	Matador	Record	Triumf	Ultimus	Voran	Diversen
1	2	17	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	s	—	—	—	—	—	s	2
2	3	s	—	1	—	—	—	—	s	—	1	s	5	—	—	s	—	—	1	1
3	2	3	—	—	s	—	—	—	1	—	—	—	s	s	—	—	—	—	1	1
4	7	—	—	—	s	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
5	1	—	—	—	s	—	—	—	s	—	s	—	—	—	—	—	—	—	1	s
6	1	s	—	1	1	—	—	—	s	—	1	s	—	—	—	s	—	—	1	s
7	s	—	—	3	2	—	—	—	1	—	s	—	s	s	—	s	—	s	1	1
8	9	2	s	s	2	s	—	—	6	—	s	s	—	s	—	s	s	s	2	2
9	s	1	—	s	7	—	—	—	4	1	1	s	—	2	2	8	s	3	12	2
10	—	—	—	—	37	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	4	s	12	15	1
11	1	3	—	—	2	—	1	—	2	—	1	—	—	s	—	—	1	s	2	2
12	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
13	s	—	—	2	4	—	—	—	1	s	2	s	1	—	—	s	—	—	3	1
14	—	—	—	—	15	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	8	1
15	4	36	—	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	s	—	s	2	3
16	2	37	—	—	—	—	—	—	4	—	2	—	—	—	—	—	1	—	2	s
17	2	25	—	—	s	—	s	s	8	—	s	—	—	s	—	—	3	s	2	1
18	3	1	—	—	14	—	s	—	12	—	1	2	s	3	—	4	s	3	8	2
19	2	1	—	—	20	—	2	s	13	—	1	—	—	2	—	1	1	1	7	1
20	—	7	—	—	12	—	3	s	16	—	2	s	—	2	—	1	8	7	7	1
21	1	1	—	—	13	—	2	—	11	s	s	s	—	1	—	2	5	4	7	3
22	—	s	—	—	7	—	—	s	s	s	1	s	—	2	s	2	12	7	6	s
23	1	s	—	—	16	—	—	s	10	—	—	s	—	—	—	1	s	2	2	3
24	—	—	—	—	13	—	—	—	s	—	3	s	—	2	1	8	11	19	27	1
25	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4	—	—	4	1	3	15	21	32	s
26	s	—	—	—	4	—	—	—	s	—	2	1	—	3	—	4	12	10	24	3
N	2	5	s	s	5	s	s	s	3	s	1	s	s	1	s	2	5	6	9	2

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

	Dippe E	Hilleshög	Klein Wanz- leben E	Kühn P	Maribo N	Pedigree	Ster	Zwaanesse I	Diversen
<i>Westelijke klei</i>									
1 Zeeland Z.-Vl.	s	7	65	28	—	—	—	—	—
2 „ eil.	—	17	60	22	—	s	s	—	1
3 Brab. zeeklei	—	38	17	45	—	—	—	—	s
4 Z.-Holland eil.	—	30	30	40	—	—	s	—	s
5 „ vasteland	—	35	25	35	—	5	—	s	—
6 N. Holl. Meerl.	—	64	5	30	—	1	—	—	—
7 „ boven 't IJ	—	35	10	55	—	—	—	—	—
<i>Noordelijke klei</i>									
8 Friesland klei	—	8	2	90	—	—	—	—	s
9 Gron. noord	—	20	5	75	—	—	s	—	—
10 „ Oldambt	—	30	s	70	—	—	—	—	—
<i>Rivierklei</i>									
11 Geld. Bet. IJ.str.	—	8	—	90	—	—	—	—	2
12 Brab. rivierklei	—	60	3	37	—	—	—	—	s
13 Utrecht riv. klei	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Overijs. riv klei	—	15	45	40	—	—	—	—	—
<i>Löss</i>									
15 Limburg zuid	13	24	15	43	—	1	1	—	3
<i>Zand</i>									
16 Limburg noord	—	9	25	52	—	2	—	—	12
17 Brab. zand	—	30	15	55	—	s	—	—	s
18 Utrecht zand	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19 Geld. Veluwe	—	10	30	60	—	—	—	—	—
20 „ Graafschap	—	—	—	100	—	—	—	—	—
21 Overijssel zand	—	12	15	65	—	—	—	8	—
22 Drenthe zand	—	5	15	80	—	—	—	—	—
23 Friesland zand	5	10	5	75	—	—	—	—	5
<i>Dalgrond</i>									
24 Gron. Veenkol.	—	27	1	72	—	—	—	—	—
25 Overijssel „	—	25	10	65	—	—	—	—	—
26 Overijssel „	—	6	9	85	—	—	—	—	—
NEDERLAND	s	24	24	50	—	s	s	s	2

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

	Rijkmakers	Groenkraag	Rosekraag	Barres	Stompvoeten	Lange gele	Lange roode	Ronde	Diversen
<i>Westelijke klei</i>									
1 Zeeland Z.-Vl.	—	72	2	14	2	—	—	—	10
2 „ eil.	s	70	16	14	—	s	—	—	s
3 Brab. zeeklei	4	74	8	7	—	—	1	—	6
4 Z.-Holland eil.	1	85	1	10	—	—	—	—	3
5 „ vasteland	15	75	4	2	—	—	—	—	4
6 N. Holl. Meerl.	29	57	5	3	—	—	—	—	6
7 „ boven 't IJ	27	60	3	5	—	s	s	—	5
<i>Noordelijke klei</i>									
8 Friesland klei	35	60	—	1	—	—	—	—	4
9 Gron. noord	15	60	s	20	s	—	—	—	5
10 „ Oldambt	—	65	—	35	—	—	—	—	s
<i>Rivierklei</i>									
11 Geld. Bet. IJ.str.	10	60	12	15	s	—	—	—	3
12 Brab. rivierklei	—	70	15	12	—	—	1	—	2
13 Utrecht riv. klei	15	78	—	5	—	2	s	—	—
14 Overijs. riv klei	2	65	30	3	—	—	—	—	s
<i>Löss</i>									
15 Limburg zuid	3	55	10	22	2	5	—	—	3
<i>Zand</i>									
16 Limburg noord	2	36	4	33	1	17	1	—	6
17 Brab. zand	s	46	5	45	—	s	1	—	3
18 Utrecht zand	5	70	5	15	5	—	—	—	—
19 Geld. Veluwe	3	54	14	27	—	—	—	—	2
20 „ Graafschap	—	20	1	67	9	—	—	—	3
21 Overijssel zand	3	40	2	40	13	—	—	—	2
22 Drenthe zand	1	62	—	33	2	—	—	—	2
23 Friesland zand	15	50	3	20	2	4	1	s	5
<i>Dalgrond</i>									
24 Gron. Veenkol.	15	62	2	17	—	—	—	—	4
25 Drenthe „	2	75	—	14	7	—	—	—	2
26 Overijssel „	1	75	2	20	s	—	—	—	2
NEDERLAND	7	55	5	26	2	1	s	s	4

[illegible]

STOPPELKNOLLEN

VCDERKOOI 29

Rassenstatistiek
in % van de op-
pervlakte van het
betrokken gewas
in de aangegeven
gebieden.

	Ronde gele	Half lange gele	Lange gele	Diverse gele	Ronde witte	Half lange witte	Lange witte	Diverse witte	Groene mergkool	Blauwe mergkool	Duizendkoppige kool	Boerenkool	Diversen
<i>Westelijke klei</i>													
1 Zeeland Z.-Vl.	60	20	—	20	—	—	—	—	99	—	—	—	1
2 " eil.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Brab. zeeklei	—	—	—	—	75	17	3	5	78	3	—	14	5
4 Z.-Holland eil.	—	—	—	—	—	—	—	—	99	1	—	s	—
5 " vasteland	—	—	—	—	10	90	—	—	80	—	—	20	—
6 N. Holl. Meerl.	25	—	—	—	30	4	4	37	—	—	—	—	—
7 " boven 't IJ	13	15	2	1	45	15	—	9	80	11	2	5	2
<i>Noordelijke klei</i>													
8 Friesland klei	9	4	—	1	17	60	7	2	92	—	1	1	6
9 Gron. noord	—	—	—	—	—	—	—	—	80	10	—	10	—
10 " Oldambt	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—
<i>Rivierklei</i>													
11 Geld. Bet. IJ.str.	—	—	—	—	30	70	s	—	90	5	—	5	—
12 Brab. rivierklei	—	—	—	—	—	90	—	10	100	—	—	—	—
13 Utrecht riv. klei	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14 Overijs. riv klei	—	—	—	—	10	90	—	s	—	—	—	—	—
<i>Löss</i>													
15 Limburg zuid	6	6	6	—	9	56	8	9	78	9	—	10	3
<i>Zand</i>													
16 Limburg noord	13	22	16	—	20	20	7	2	77	12	1	8	2
17 Brab. zand	—	s	—	—	30	65	3	2	90	1	—	8	1
18 Utrecht zand	—	—	—	—	15	80	5	—	37	60	—	—	3
19 Geld. Veluwe	19	17	5	—	2	47	8	2	—	—	—	—	—
20 " Graafschap	—	8	—	—	10	82	—	—	85	3	2	10	—
21 Overijssel zand	7	3	—	2	8	77	1	2	85	5	—	10	—
22 Drenthe zand	15	5	—	—	5	70	5	—	90	—	—	5	5
23 Friesland zand	15	25	1	3	7	41	1	7	65	30	s	—	5
<i>Dalgrond</i>													
24 Gron. Veenkol.	18	10	—	—	26	43	3	—	40	25	—	35	s
25 Drenthe "	15	5	—	—	10	60	5	5	—	—	—	—	—
26 Overijssel "	17	—	—	2	5	61	10	5	98	1	—	1	—
NEDERLAND	7	7	2	s	14	65	3	2					

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in $\%$ van de totale met wintertarwe bezette oppervlakte.

WINTERTARWE

Oogstjaar	witzadig											roodzadig										Oppervlakte wintertarwe in 100 ha
	Imperiaal IIA	Invicta	Jacob Cats	Juliana	Lovink	Mansholt's III	Mendel	Prins Hendrik	Robusta	Trifolium	Wilhelmina	Benoist 40	Bersée	Carsten's V	Joncouis	Jubilé	Siegerländer	Skandia II	Vilmorin 27 c.a.	Diversen		
1931	3	—	4	2	—	5	—	—	1	2	68	—	—	—	—	—	3	—	—	12	576	
1932	4	—	4	9	—	3	—	—	3	2	60	—	—	s	—	—	5	—	s	10	1019	
1933	6	s	2	17	—	2	—	—	5	4	50	—	—	3	—	—	5	—	s	6	1151	
1934	7	s	1	31	—	1	—	s	3	4	36	s	—	5	—	—	5	—	s	7	1239	
1935	9	2	s	40	—	s	—	s	2	5	24	s	—	4	s	—	5	—	3	6	1297	
1936	10	2	—	41	—	—	s	s	1	6	17	2	—	6	1	—	4	—	5	5	1297	
1937	10	1	—	46	—	—	s	s	1	4	13	1	—	6	7	—	4	—	3	4	1110	
1938	12	1	—	51	—	—	2	1	s	4	11	1	s	5	5	—	2	—	2	3	1105	
1939	13	1	—	52	—	—	3	1	s	3	9	s	s	6	2	—	3	—	2	5	413	
1940	14	s	—	51	—	—	7	1	—	1	8	s	1	9	s	s	3	s	2	3	784	
1941	15	s	—	53	s	—	5	1	—	1	7	s	2	8	s	s	3	s	1	4	820	
1942	17	s	—	43	4	—	7	1	—	s	5	—	1	13	—	1	3	1	1	3	484	
1943	6	—	—	45	10	—	4	1	—	s	3	—	1	21	—	3	2	1	s	3	...	

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met overgangs- en zomertarwe, resp. wintergerst
bezette oppervlakte.

OVERGANGS- en ZOMERTARWE

Oogstjaar	Bersée	Chanteclair	wilt- zadig		rood- zadig		Diversen	Oppervlakte zomertarwe in 100 ha.	Fjetumer	Mansholt's II	Vindicat	Vogel's Agaer	Diversen	Oppervlakte wintergerst in 100 ha.
			Blanka	Mansh. witte	Carma	van Hoek								
1931	...	...	...	...	...	...	...	...	40	4	24	—	32	85
1932	...	...	...	...	...	...	...	...	47	3	26	—	24	67
1933	—	—	s	3	—	90	7	216	36	6	38	s	20	73
1934	—	—	s	5	—	88	7	243	29	7	43	s	21	95
1935	—	—	2	6	—	89	3	243	26	7	50	1	16	149
1936	—	—	7	12	s	79	2	215	31	8	46	6	9	153
1937	s	s	14	13	s	71	2	177	23	10	48	14	5	197
1938	s	s	34	14	3	48	1	155	24	10	50	12	4	239
1939	1	s	32	18	2	46	1	821	24	6	57	10	3	42
1940	1	s	34	15	5	44	1	559	31	12	46	7	4	65
1941	2	s	36	11	7	43	1	551	27	10	51	8	4	68
1942	2	s	34	13	7	43	1	955	27	6	55	8	4	46
1943	2	1	38	8	10	41	s	...	24	6	62	7	1	...

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met zomergerst, resp. rogge bezette oppervlakte.

ZOMERGERST										ROGGE							
Oogstjaar	Bligo	Goudgerst	Kenia	Mansh. 2-rijige	Princessegerst	Saxonia	Spratt Archer	Zege	Diversen	Oppervlakte zomergerst in 100 ha	Brandt's Marien	Ottersumsche	Pekuser winter von Lochow's kortstroo	Pekuser zomer	Diversen	Oppervlakte rogge in 100 ha	
1931	7	68	—	—	14	—	s	2	9	202	—	1	86	—	s	13	1801
1932	4	68	s	s	13	—	s	6	9	133	—	1	87	—	s	12	1657
1933	4	65	s	s	11	—	s	9	11	106	—	1	92	—	1	6	1653
1934	2	56	11	4	9	—	2	9	7	228	—	1	91	—	2	6	1874
1935	4	49	17	9	5	s	2	8	6	257	—	1	93	—	2	4	2101
1936	4	50	18	10	4	s	1	9	4	274	—	1	93	—	2	4	2240
1937	4	38	31	12	s	4	1	6	4	291	—	1	94	—	2	3	2278
1938	4	33	38	12	—	5	s	6	2	198	s	1	94	s	2	3	2430
1939	4	32	33	19	—	5	s	4	3	370	1	1	93	s	2	3	2253
1940	4	22	45	19	—	7	s	2	1	368	2	1	92	1	2	2	2281
1941	3	20	51	14	—	8	s	2	2	402	3	1	91	1	3	1	2410
1942	3	18	54	15	—	8	—	1	1	463	4	1	90	1	3	1	2806
1943	2	8	64	14	—	11	—	—	1	...	6	1	87	1	4	1	...

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met haver bezette oppervlakte.

HAVER

Oogstjaar	witzadig								geelzadig		zwart- zadig		Oppervlakte haver in 100 ha.	
	Adelaar	Binder	Dippe's vr. witte	Expres	Mansholt's III	Ster	Wodan	Zege	Flämingsgold	Goudenregen II	Orion II	Zw. President		Diversen
1931	s	s	—	—	6	s	—	51	—	16	2	14	11	1492
1932	2	s	—	—	5	1	—	53	—	17	2	13	7	1418
1933	3	1	—	—	5	1	—	49	—	17	2	15	7	1364
1934	7	4	—	—	6	2	—	42	—	19	2	13	5	1305
1935	14	6	—	—	5	2	—	36	—	18	2	12	5	1278
1936	23	9	—	—	4	1	—	28	—	17	3	11	4	1349
1937	32	12	—	—	3	1	—	24	—	13	3	7	5	1470
1938	38	11	—	—	2	1	—	23	—	12	2	7	4	1495
1939	40	13	s	—	2	s	—	23	s	11	2	6	3	1630
1940	43	14	s	—	2	s	—	21	s	11	1	5	3	1390
1941	42	15	s	s	1	s	s	21	2	10	1	4	4	1089
1942	42	16	s	s	1	s	1	21	2	8	1	5	3	1035
1943	53	15	1	1	1	s	2	12	1	8	s	4	2	...

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in 0/0 van de totale met erwten bezette oppervlakte.

ERWTEN

Oogstjaar	Groene erwten					Schokkers			Capu- cijners		Rozijn- erwten		Diversen	Oppervlakte erwten in 100 ha.
	Corona	Mansh. kortstr.	Mansh. g. e. k.	Plukerwt	Unica	Mansholt's	Glory	Zelka	Gron. blauwpeul	Hala cap.	Gruno rozijn	N. Holl. rozijn		
1931	s	26	30	3	16	11	3	—	s	—	—	—	11	428
1932	s	21	30	7	18	11	2	s	s	—	—	—	11	385
1933	s	16	30	8	22	9	4	s	s	s	—	—	11	422
1934	s	12	32	10	25	7	3	2	s	s	—	—	9	408
1935	1	12	30	12	26	5	2	4	s	s	—	—	8	421
1936	1	11	31	12	28	2	s	3	s	2	—	—	10	399
1937	1	7	34	13	29	3	—	4	s	3	—	—	6	377
1938	1	3	38	13	30	2	—	7	s	2	—	—	4	346
1939	1	2	37	11	30	3	—	10	s	2	s	—	4	416
1940	s	1	37	10	26	3	—	12	s	4	s	—	7	381
1941	s	s	40	9	29	1	—	6	2	6	1	—	6	430
1942	s	—	44	9	30	s	—	3	1	7	2	—	4	386
1943	s	—	43	6	33	—	—	2	1	9	3	1	2	...

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met veldboonen bezette oppervlakte.

VELDBOONEN

Oogstjaar	Waalsche boonen			Wierboonen		Paardeboonen				Duiveboonen		Oppervlakte veldboonen in 100 ha.
	Abunda	Adrie	Mansholt's	Mansholt's	Oldambster	Bunica	Linburgsche	Oldambster	Rinal	Niki	Diversen	
1940		10	12	42	—	1	s	20	—	9	6	76
1941	—	8	11	27	—	1	1	20	—	25	7	120
1942	—	10	15	33	—	1	3	21	—	13	4	69
1943	s	10	16	23	9	5	1	21	s	10	5	...

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met landbouwstamboonen resp. winterkoolzaad en
-raapzaad bezette oppervlakte.

LANDBOUWSTAMBOONEN

WINTERKOOZAAZ EN -RAAPZAAZ

Bruine boonen					Gele boonen		Kievits-boonen	Witte boonen				Koolzaad		Raap-zaad					
Oogstjaar	Aka	Beka	Ceka	N. Holl. landras	Citroengele	Stroogele	Landras	Blanca	Walcheria	Krombek	Witte stamb. C.B.	Diversen	Oppervlakte landbouw- stamboonen in 100 ha.	Janetzki's	Lembke's	Mansh. Hamb.	Lembke's	Diversen	Oppervlakte kool- en raapzaad in 100 ha.
1942	3	s	78	9	—	1	1	1	s	—	s	7	163	—	11	89	—	s	40
1943	2	12	33	34	1	6	1	2	1	1	1	6	...	1	72	22	5	s	...

**Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met vlas bezette oppervlakte.**

VLAS

Oogstjaar	witbloei			blauwbloei								Diversen blauw	Oppervlakte vlas in 100 ha.
	Alba	Concurrent	Frieschlandras	Blauwe Ster	Blenda	Excello	Giganta	Hercules	Linkopis	Liral Crown	Texala		
1933	3	42	23	—	2	6	2	—	—	—	6	16	49
1934	1	58	21	—	6	1	1	—	—	—	3	9	62
1935	s	77	12	—	3	1	1	—	—	—	2	4	94
1936	—	90	4	—	2	s	s	s	—	—	s	4	132
1937	—	93	1	s	1	—	—	s	—	—	—	5	175
1938	—	94	s	1	1	—	—	1	—	—	—	3	207
1939	—	93	s	1	1	—	—	1	—	—	—	4	251
1940	—	93	s	s	1	—	—	1	s	—	—	5	193
1941	—	93	—	s	1	—	—	1	s	s	—	5	200
1942	—	94	—	s	1	—	—	1	s	s	—	4	226
1943	—	93	—	s	2	—	—	1	s	2	—	2	...

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met aardappels bezette oppervlakte.

AARDAPPELS

Oogstjaar	consumptie													fabrieke en voer						D.versen	Oppervlakte aardappels in 100 ha.
	Alpha	Bevelander	Bintje	Deva	Eersteling	Eigenheimer 1)	Furore	Industrie	Noordeling	Robijn	Rode Star 2)	Wilpo	Zeeuwsche Blauwe 3)	Gloria	Record	Thorbecke	Triumf	Ultimus	Voran		
1931	1	3	3	—	6	25	—	15	1	s	18	—	4	—	—	9	3	—	—	12	1641
1932	1	4	6	—	7	23	—	13	1	s	18	—	4	—	—	7	5	—	—	11	1761
1933	1	4	7	—	7	23	—	12	s	s	19	—	5	—	—	8	4	—	—	10	1536
1934	1	6	5	—	5	23	—	10	1	s	21	—	5	—	—	10	4	—	—	9	1439
1935	s	7	5	—	4	23	—	10	1	s	20	—	6	—	—	11	5	—	—	8	1391
1936	s	8	7	—	5	24	—	10	1	s	22	—	6	—	s	8	4	—	—	5	1304
1937	1	8	10	—	3	23	—	9	1	1	19	—	5	—	s	10	5	—	—	5	1377
1938	2	7	12	—	4	22	s	8	1	s	15	—	5	—	s	14	6	s	s	4	1214
1939	2	7	11	—	4	22	s	9	2	1	14	—	5	s	s	12	5	s	1	5	1244
1940	1	6	11	s	4	23	s	7	3	1	13	s	4	s	1	11	8	1	3	3	1290
1941	2	8	12	s	4	21	1	6	5	1	8	s	4	2	2	3	8	4	6	3	1608
1942	2	9	18	s	5	27	2	6	3	s	4	1	1	1	1	—	7	4	6	3	2116
1943	2	10	17	1	5	24	2	5	5	s	3	1	s	1	2	—	5	6	9	2	....

1) Inclusief blauwe en bonte.

2) Inclusief bonte.

3) Inclusief Zeeuwsche bonte en Westeinder blauwe.

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met suikerbieten bezette oppervlakte.

SUIKERBIETEN

Oogstjaar	Dippe E	Hilleshög	Klein Wanz- leben E	Kuhn P	Maribo N	Pedigree	Ster	Zwaanesse I	Diversen	Oppervlakte Suikerbieten in 100 ha.
1942	s	23	26	49	—	—	1	—	1	408
1943	s	24	24	50	—	s	s	s	2	...

Statistiek van den verbouw der voornaamste voederbieten in Nederland
in % van de totale daarmee bezette oppervlakte.

VOEDERBIETEN

Oogstjaar	Rijkmakers	Groenkraag	Rosekraag	Barres	Stompvoeten	Lange gele	Lange roode	Ronde	Diversen	Oppervlakte Voederbieten in 100 ha.
1942	2	59	—	31	4	s	—	—	4	546
1943	7	55	5	26	2	1	s	—	4	...

TARWE

WINTERTARWE

In verband met het risico van uitwintering (de 4 strenge winters van 1938/'39, '39/40, '40/41 en '41/42 liggen nog versch in het geheugen) blijft de aandacht gevestigd op de **wintervaste** rassen Carsten's V, Lovink, Mendel, Skandia II en Astra. In 1943 was ongeveer 36 % van het wintertarweareaal met wintervaste rassen bezet. Carsten's V, hetwelk van deze rassen met het oog op zijn zeer goede wintervastheid het meest verbreid is, heeft als nadeel de vrij groote vatbaarheid voor gele roest, waardoor de opbrengst in sommige jaren gedrukt wordt. De verbouw van Lovink is de laatste jaren eveneens vrij sterk toegenomen. Het ras is behoorlijk wintervast en goed productief. Tijdig maaien verdient aanbeveling, in verband met de neiging tot korreluitval en het minder stevig worden van het stroo tegen het rijpen. Mendel en Skandia II hebben eveneens goede opbrengsten gegeven en komen voor verbouw in aanmerking. Beide rassen ontwikkelen zich in het voorjaar wat traag. Astra en Elisabeth verdienen verdere beproeving.

Van de **weinig wintervaste** rassen is Juliana nog steeds het meest verbouwde ras met 45 % van het wintertarweareaal. Imperiaal IIa neemt 6 % van de oppervlakte in beslag.

Van de nieuwe rassen komen Alba en Staring C.B. als concurrenten van Juliana naar voren. De praktijkervaringen en proefveldresultaten zijn voor beide rassen zeer gunstig ten aanzien van de opbrengst en de korrelkwaliteit. Alba verdraagt laten zaai minder goed dan Juliana, de wintervastheid is iets beter. Staring C.B., grotendeels met Juliana overeenkomend, is onvatbaar voor stuifbrand.

Jubilé kan zeer goede opbrengsten geven, heeft zeer stevig stroo, doch heeft als nadeel de groote vatbaarheid voor bruine en zwarte roest, waardoor het ras minder oogstzeker is.

De oude rassen Prins Hendrik, Siegerländer en Trifolium Record komen voor bijzondere omstandigheden plaatselijk voor verbouw in aanmerking.

Wilhelmina, Vilmorin 27 en Kruisingsangel zijn in de O groep opgenomen. Eerstgenoemd ras is nog plaatselijk van eenige beteekenis, beide laatstgenoemde worden nog slechts sporadisch verbouwd.

A — 46. JULIANA. — EB — Kr. Wilhelmina × Essex gladkaf. 1903 en 1921. K: Prof. dr. L. Broekema †, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool. Vk: het I. v. P., Wageningen. Vm: N.V. de Bathpolders, Rilland (H: Fa A. Poortman, Rotterdam); Vm en H: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes; Centraal Bureau, Rotterdam; Zaaizaadver. „Z.A.P.“, Anna Paulowna; Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet” Kolhorn en P. Scheele de Putter, Biezeling.

Op kleigronden zeer productieve, witzadige tarwe van gewilde kwaliteit. Op zandgrond zijn andere rassen, wegens grootere wintervastheid, betere droogteresistentie of meer bodembedekking beter op hun plaats.

De wintervastheid laat te wenschen over; overigens goed oogstzeker. Kan laat gezaaid worden (desnoods tot eind Januari).

Blad in de jeugd steil opgericht, waardoor minder onkruidverstikend. Goed uitstoelend.

Stroo stevig, van middelmatige, vaak wat variabele lengte, met goed oprichtingsvermogen. Tijdig rijp.

Erg vatbaar voor stuifbrand, weinig voor gele roest. Voor de zaai-zaadteelt is warmwaterontsmetting sterk aan te bevelen.

Vrij korte, breede, dicht geschakelde aar, meermalen wat spits toeloozend. Goed gevulde, geelachtige, middelmatig groote korrel. Weinig tweede soort. Vrij goede bakwaarde.

A — 528. CARSTEN'S DIKKOP V. — DB — Kr. Dikkop × Criewener 104. 1909 en 1930. K: R. Carsten, Schwartau bij Lübeck. Vm en H: Fa G. Geertsema, Groningen.

Zeer wintervaste, aanvankelijk kruipende, sterk uitstoelende, productieve, kleinzadige, roode tarwe, die aan den bodem minder hooge eischen stelt dan Juliana. Zoowel geschikt voor klei- als voor zanden dalgrond. Werd in 1943, vooral op kleigrond, in vrij erge mate door gele roest aangetast.

Moet zeer dun worden gezaaid en bij voorkeur tijdig, verdraagt desnoods iets laten zaai. Bij te dichten, geilen stand kan het gewas sterk legeren, waardoor opbrengst en kwaliteit lijden.

Stroo middelmatig lang; vormt talrijke, matig stevige halmen. Vrij vroeg rijp. Weinig vatbaar voor stuifbrand, soms vrij erg voor roest. Kleine, compact gebouwde, eivormige aar en kleine, gevulde, harde korrel, waarvan de bakwaarde slecht is. Weinig schot.

---

† Prof. dr. L. Broekema overleed 17 November 1936.

A — 654. MENDEL. — B — Kr. Standaard tarwe × Trifolium 14. 1926 en 1935. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Behoorlijk wintervaste, witzadige tarwe, die zoowel op de noordelijke-, als westelijke klei de laatste jaren goede opbrengsten heeft gegeven. Moet tijdig worden gezaaid.

Traag ontwikkelend en wat laat rijpend. Stroo middelmatig lang en stevig. Weinig vatbaar voor roest, zeer weinig voor stuifbrand.

Vrij lange, wat spits toeloopende, iets ruim geschakelde aar. Zaad matig groot en smal; nogal wat tweede kwaliteit. Zeer gevoelig voor schot. Kwaliteit overigens goed, bakwaarde middelmatig.

Rooide korrels komen nog steeds veelvuldig voor.

A — 2. IMPERIAAL IIa. — B — Kr. Premier × Wilhelmina. 1903 en 1917. K: het I. v. P., Wageningen. Vm: G. C. v. Balen Blanken, Anna Paulowna. H: de Zaaizaadver. „Z.A.P.“, Anna Paulowna; Vm en H: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes.

Dit ras onderscheidt zich van Juliana door betere bodembedekking, bladrijker, grover, minder elastisch stroo en minder groote vatbaarheid voor stuifbrand. Zeer gevoelig voor schot. Wordt vooral gewaardeerd op zware, doorlatende kleigronden. Kan met minder stikstof volstaan dan Juliana.

Wintervastheid niet voldoende. Verdraagt laat zaaien; eventueel ook nog Januari-zaai.

Aar breed, recht en dicht geschakeld. Korrel melig, wit, groot en stomp. Goede kwaliteit. Zaadopbrengst zeer goed, stroo-opbrengst goed.

B — 1056.—LOVINK. — Kr. Carsten's V × Juliana. 1932 en 1940. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Vrij wintervaste, goed opbrengende, witzadige tarwe, die zich zoowel op de klei-, als op de zand- en dalgronden heeft uitgebreid.

De stevigheid van het stroo, die tijdens den groei goed is, laat tegen het rijpen vaak te wenschen over. Iets korter dan Juliana, rijpt iets vroeger. Tijdig maaien verdient aanbeveling in verband met neiging tot korreluitval. Weinig vatbaar voor stuifbrand, matig voor roest.

Korte, breede, iets eivormige, dicht geschakelde aar. Korrel is van middelmatige kwaliteit en zeer gevoelig voor schot.

De uniformiteit laat wat te wenschen over.

B — 940. ALBA. — B — Kr. Trésor × Jacob Cats. 1928 en 1938. **K:** Prof. A. G. Dumon, Leuven. **Vk:** het Station voor Plantenveredeling, Heverlée. **Vm en H:** Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge.

Dit witzadige ras verdient naast Juliana wegens zeer goede opbrengst en uitstekende kwaliteit de aandacht. De wintervastheid is iets beter.

Moet dik gezaaid worden. Verdraagt laat zaaien minder goed dan Juliana.

Goed stevig stroo, iets korter dan van Juliana; bovenste blad lang en krullend. Rijpt iets voor Juliana. Iets vatbaar voor gele en bruine roest en stuifbrand.

Lange, forsche, iets spitse, ruim geschakelde aar. Kan goed rijp gemaaid worden, geeft weinig korreluitval. Wit, blank, groot, kort en buikig zaad; weinig tweede soort. Weinig gevoelig voor schot.

B — 1061. STARING C.B. — Kr. Vilmorin 23 × Juliana. 1930 en 1941. **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Witzadige, stuifbrandvrije, zeer goed opbrengende tarwe, die voor verbouw naast Juliana aanbeveling verdient. Wintervastheid ongeveer gelijk.

Het stroo is even lang of iets korter, iets bladrijker en ongeveer even stevig. Goed halmgetal. Rijpt ongeveer gelijk met Juliana. Weinig vatbaar voor gele roest.

Wat smalle, spitse aar; iets ruimer geschakeld dan van Juliana. Vrij groote, mooie korrel van goede kwaliteit.

B — 1055. SKANDIA II. — B — Kr. Kronen × Sv. 0860 d. 1922 en 1940. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm en H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Zeer wintervaste, roodzadige tarwe met vrij lang, doch voldoende stevig stroo. Moet tijdig en vrij dik worden gezaaid.

Iets traag ontwikkelend; vraagt behoorlijk vruchtbaar en schoon land. Rijpt na Juliana. Zeer weinig vatbaar voor stuifbrand, weinig voor roest.

Matig lange, wat smalle, spits toeloopende, iets ruim geschakelde aar. Vrij groote, goed gevulde korrel van vrij goede kwaliteit. Weinig gevoelig voor schot.

De opbrengst is goed. De raszuiverheid is onvoldoende.

B — 655. PRINS HENDRIK. — Kr. Iduna × Millioen III. 1915 en 1933. **K:** het I.v.P., Wageningen. **Vm en H:** J. W. van Tiggelen Czn., Langendijk, Rucphen (N.-Brab.).

Dit ras, dat zich onderscheidt door goede bodembedekking, lang

en vrij slap stroo en zeer goede korrelkwaliteit, heeft op de zandgronden in West-Brabant ingang gevonden.

Wintervastheid matig. Moet niet te dun gezaaid worden. Rets na Juliana rijp. Weinig vatbaar voor stuifbrand en roest.

Groote, breede, regelmatige, dicht geschakelde aar. Korrel groot, mooi blank en van uitstekende kwaliteit. Zeer gevoelig voor schot. Musschenbeschadiging komt veelvuldig voor.

B — 113. KRAFFT'S SIEGERLÄNDER. — D — Stam uit Siegerländer landras. 1900 en 1920. **K:** C. Krafft, Buer, Duitschland. **Vm en H:** „Landbouwbelaug", Roermond.

Zeer vroegrijpende, roodzadige tarwe met rood kaf en lang, elastisch stroo. Legert gemakkelijk, doch niet plat, de korrelkwaliteit lijdt daarbij weinig. Zeer weinig gevoelig voor schot. Is in Limburg vooral op lichtere gronden algemeen verbreid wegens oogstzekerheid en zeer goede kwaliteit; blijft op betere gronden in zaadopbrengst en stevigheid van stroo achter.

Tamelijk wintervast. Kan laat worden gezaaid. Ontwikkelt zich vlug en stoelt matig uit. Weinig vatbaar voor roest, zeer weinig voor stuifbrand.

Aar lang en vrij ruim geschakeld; in het begin geelgroen van kleur. Verliest vrij gemakkelijk zaad; sterke musschenbeschadiging. De korrel is middelmatig groot. Zeer goede bakwaarde.

B — 949. TRIFOLIUM RECORD. — B — Selectie uit Wilhelmina. 1912 en 1937. **K:** Deensche Zaaideeltmij. (Dansk Frøavl's Kompagni) „Trifolium", Kopenhagen. **H:** Vinkers-zaden, Scheemda.

De verbouw van dit ras, dat in de Veenkoloniën zeer gewaardeerd werd, is in de laatste jaren, wegens middelmatige wintervastheid, en doordat geen origineel zaad geïmporteerd werd, sterk teruggelopen. Witte, iets kleine, wat smalle korrel. De uniformiteit van het gewas en van de korrels laat te wenschen over. De toekomst van dit ras is onzeker.

B — 865. BERSEE . . . . . Zie Overgangstarwe, blz. 45.

Bijlage, afd. Wintertarwe

N — 868. JUBILE. — B — Kr. Vilmorin 23 × Pantser III. 1925 en 1937. **K:** Rijkslandbouwproefstation voor Plantenveredeling, Gembloux, België. **Vm en H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

Zeer stevige, voor Juliana rijpende tarwe met tamelijk groote, licht-roode korrel van soms middelmatige kwaliteit.

Kan zeer goede opbrengsten geven; een nadeel is echter de groote vatbaarheid voor bruine en zwarte roest, waardoor de opbrengst, en vooral de kwaliteit sterk kunnen lijden. Dit maakt het ras minder oogstzeker.

Moet vrij dik gezaaid worden. Goede dekvrucht. De wintervastheid

is iets beter dan die van Juliana; stoelt matig uit, herstelt zich daardoor minder van vorstschade.

Het stroo is kort en matig bladrijk. Vraagt vruchtbaar en schoon land; komt wellicht in aanmerking voor gescheurd grasland.

Zeer resistent tegen stuifbrand. Het stroo rijpt iets na het zaad, waardoor nogal eens korreluitval. Zeer weinig gevoelig voor schot.

Vrij lange, iets spitse, ruim geschakelde aar. De bakwaarde is vrij goed.

- N — 938. ASTRA.** — B — Kr. Trésor × Staal. 1928 en 1942. **K:** Prof. A. Dumon, Leuven. **Vk:** het Station voor Plantenveredeling, Heverlée. **Vm en H:** Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge.

Goed wintervaste, roodzadige tarwe met lang, doch behoorlijk stevig, wat hard en bros stroo. Stoelt matig uit. Vrij vroeg rijp. Matig vatbaar voor roest en weinig voor stuifbrand.

Zeer lange, spitse, zeer ruim geschakelde aar. Weinig korreluitval. Mooie, groote korrel van goede kwaliteit; weinig tweede soort.

Zeer weinig gevoelig voor schot. Opbrengst gelijk aan of iets beneden Juliana.

- N — 1062. ELISABETH.** — Sel. uit ristarwe. 1936 en 1941. **K:** M. J. Dings, Roermond. **H:** Coöperatieve Centrale Vereeniging „Landbouwbelang”. Roermond.

Wintervaste, roodzadige tarwe, die geringe eischen aan den grond stelt en beproefd kan worden in Limburg. Rijpt iets later dan Juliana.

Aanvankelijk wat traag ontwikkelend. Matig stevig stroo, iets langer dan Juliana.

Vrij lange, smalle, spitse, iets ruim geschakelde aar. Middelmatic groote korrel. Opbrengst blijft beneden die van Juliana.

- O — 1. WILHELMINA.** — EB — Kr. Spyktarwe (= Roode dikkop × Zeeuwsche) × Roode dikkop 1889 en 1901. **K:** Prof. dr. L. Broekema †, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool. **Vk:** het I. v. P., Wageningen. **Vm en H:** Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn (Rl. 1943).

- O — 567. VILMORIN 27.** — FB — Kr. [Dattel × (Japhet × Parsel)] × (Hâtif inversable × Bon fermier). 1910 en 1932. **K:** Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. **Vm en H:** C.V. Verkoopbureau van het Selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel; Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna Paulowna (Rl. 1941).

- O — 49. KRUISINGSANGEL.** — Kr. Geldersche ris × Wilhelmina. 1909 en 1926. **K:** Prof. Ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool, Wageningen. **Vm en H:** Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge (Rl. 1940).

OVERGANGSTARWE

De overgangstarwes kunnen ook als wintertarwe worden verbouwd, doch in verband met de zeer geringe wintervastheid is de kans op uitwinteren dan buitengewoon groot. Ze zijn het meest geschikt om in Januari-Februari, desnoods tot half Maart, te worden gezaaid en kunnen dan zeer goede opbrengsten geven, meer dan zomertarwe.

Bersée wordt op de Z.W. klei (vooral in West-Brabant) vrij veel verbouwd. Het ras is zeer productief, doch het zaad is van matige kwaliteit.

Chanteclair schijnt op zandgrond en in het Groninger Oldambt goede resultaten te kunnen geven. De korrel is groter, meer gevuld en mooier dan die van Bersée.

De overgangstarwes moeten dik gezaaid worden en bij voorkeur op vruchtbaar land. Waarschijnlijk zijn ze geschikt voor gescheurde weilanden.

B — 865. BERSÉE. — FB — Kr. Hybride des Alliés × Vilmorin 23. 1924 en 1937. K: A. Blondeau, Bersée, N. Frankrijk. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Productieve overgangstarwe met middelmatig groote, nogal los zittende, roodzadige korrels van matige kwaliteit. Vrij goede bakaard. Wordt op de zuid-westelijke klei vrij veel verbouwd.

Het blad is vaak geel getijgerd. Halmgetal zeer goed. Het stroo is korter en iets steviger dan van van Hoek. In verband met korreluitval moet tijdig worden gemaaid.

Stuifbrand komt practisch niet voor, wel gele roest.

Vrij forsche, wat ruim geschakelde aar. Weinig schot.

B — 867. CHANTECLAIR. — FB — Kr. Hybride hâtif inversable barbu × sel uit Hybride des Alliés. 1921 en 1936 K: Tourneur Frères, Coulommiers, Frankrijk. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Rode, vrij grootzadige, productieve overgangstarwe van tamelijk goede kwaliteit. Komt ook voor beproeving op goeden zandgrond in aanmerking. Verdraagt iets lateren zaai dan Bersée.

Stroo bij voorjaarszaai korter en fijner dan dat van van Hoek, bij najaarszaai te slap. Gele roest komt voor, geen stuifbrand.

Vrij smalle, spitse aar; iets dichter geschakeld dan van Bersée.

Weinig schot; vrij goede bakwaarde.

ZOMERTARWE

Het vanouds algemeen verbouwde ras van Hoek, dat minder eischen aan den grond stelt, neemt op zand- en dalgronden nog steeds de eerste plaats in. Op de kleigronden, uitgezonderd de rivierklei, grootendeels verdrongen door Blanka en in mindere mate door Mansholt's witte.

Naast de genoemde rassen heeft de laatste jaren Carma opgang gemaakt, vooral op de zand-, dal- en op de lichte kleigronden; ze nam in 1943 10 % der oppervlakte in beslag. Het ras kan zeer goede opbrengsten geven, hoewel de opbrengst in het afgelopen jaar vooral op de klei tegenviel door een plotseling hevig optreden van gele en bruine roest. Carma stelt weinig eischen en kan met minder stikstof volstaan. Op vruchtbaren grond en gescheurd weiland weinig geschikt vanwege het minder stevige stroo.

Verdraagt van de zomertarwes een laten zaai het best; na Carma volgt Blanka, vervolgens van Hoek, terwijl door Mansholt's witte laat zaaien het slechtst wordt verdragen. In het algemeen verdient het echter aanbeveling alle zomertarwerassen zoo vroeg mogelijk te zaaien om de hoogste opbrengst te bereiken.

A — 611. BLANKA. — **B —** Kr. Svalöf's Extra Kolben II × Wilhelmína. 1916 en 1933. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm en H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Op kleigrond productieve, betrekkelijk vroeg rijpende zomertarwe met kleine, langwerpige, blanke korrel van goede kwaliteit. Vindt ook hier en daar op goeden zandgrond eenige waardeering. Het leent zich goed voor doorzaai in hol staande witte wintertarwe. Verdraagt iets lateren zaai dan van Hoek.

Fijn, matig stevig, doch veerkrachtig stroo en opgericht blad. Goede dekvrucht. Iets vatbaar voor roest, weinig voor stuifbrand.

Fijne, smalle, vrij lange, spitse aar. Weinig korreluitval. Gevoelig voor schot. Bakwaarde vrij goed.

A — 82. VAN HOEK. — **B —** Kr. Japhet × Gironde. 1918 en 1925. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Roodzadige zomertarwe met vrij lang en behoorlijk stevig stroo, dat iets later rijpt dan de korrel. Verliest vooral op de klei terrein aan

Blanka. Voldoet op zand- en dalgronden goed en soms zeer goed. Stelt minder eischen aan den grond, kan o.m. eenigszins lage kalktoestanden verdragen.

Stoelt matig uit, moet vroeg en vrij dik gezaaid worden, vooral op zandgrond. Rijpt aan den laten kant. Vatbaar voor stuifbrand en roest. Voor zaaizaadteelt is warmwaterontsmetting gewenscht.

Iets ruim geschakelde, wat spits toeloopende aar met bruin kaf. Groote, goed gevulde korrel, weinig tweede soort. Korrelverlies komt voor; weinig gevoelig voor schot. Goede bakwaarde.

B — 468. MANSHOLT'S WITTE. — B — Kr. Blé de la Paix × Hybride des Alliés. 1921 en 1931. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Witte, grootzadige, op van Hoek gelijkende zomertarwe, die vooral verbreiding heeft op de westelijke klei, hoewel de oppervlakte daar ook terugloopt. Iets later ontwikkelend en minder robust. Minder geschikt voor zand- en dalgrond. Verdraagt laat zaaien zeer slecht.

Zeer vatbaar voor stuifbrand en ook nogal voor bruine roest.

Vrij korte, breede, vrij dicht geschakelde, spitse aar. Korte, dikke, mooie blanke korrel. Tamelijk gevoelig voor schot. Goede bakwaarde.

B — 885. CARMA. — Kr. Heine's Kolben × Carsten's Dikkop V. 1922 en 1937. K: R. Carsten, Schwartau bij Lübeck. Vk en H: Fa G. Geertsema, Groningen.

Op alle gronden zeer goed opbrengende, kleinzadige roode zomertarwe van matige kwaliteit. Werd in 1943 plotseling in erge mate door gele en bruine roest aangetast.

Verdraagt laat zaaien het beste van de zomertarwes. Vlug ontwikkelend.

Vrij kort, matig stevig stroo. Rijpt vrij vroeg. Weinig vatbaar voor stuifbrand.

Talrijke, smalle, fijne, blauwgroene aren. Korrel weinig gevoelig voor schot. Vrij goede bakwaarde.

**Geschatte gemiddelde zaadopbrengst der tarwerassen
in % van Juliana**

Westelijke kleistreken   Noordelijk kleigebied   Zand- en dalgrond

Wintertarwe

Juliana (standaard)	. . . . .	100	100	100
Alba	. . . . .	102	102	—
Carsten's V	. . . . .	99	99	102
Imperiaal IIa	. . . . .	100	100	—
Lovink	. . . . .	100	100	102
Mendel	. . . . .	98	100	99
Prins Hendrik	. . . . .	—	—	100
Siegerländer	. . . . .	—	—	96
Skandia II	. . . . .	100	100	—
Staring C.B.	. . . . .	102	102	—
Trifolium Record	. . . . .	—	—	103

Overgangstarwe

Bersée	. . . . .	100	98	—
Chanteclair	. . . . .	—	99	99

Zomertarwe

Blanka	. . . . .	95	96	90
Carma	. . . . .	95	96	98
Van Hoek	. . . . .	90	90	95
Mansh. witte	. . . . .	92	92	90

Zaaizaadhoeveelheden wintertarwe in % van Juliana

Juliana (standaard)	100
Carsten's V	75
Mendel, Trifolium	95
Lovink, Siegerländer	100
Imperiaal IIa, Skandia II	105
Astra, Jubilé, Prins Hendrik, Staring C.B.	110
Alba	120
Bersée, Chanteclair (als overgangstarwe)	130

Zaaizaadhoeveelheden zomertarwe in % van van Hoek

Van Hoek (standaard)	100
Carma	90
Blanka, Mansholt's witte	95

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN
VAN WINTERTARWE

	Alba	Astra	Carsten's V	Elisabeth	Imperiaal IIa	Jubilé	Juliana	Lovink	Mendel	Prins Hendrik	Siegerländer	Skandia II	Staring CB	Trifolium
1.	7	6 ⁵	6	6	7 ⁵	7 ⁵	8	7	6	7	9	6	7	7
2.	6	5	4	6	8	8	8	5	5	8	9	4	8	7
3.	6	8	9	8	5	5 ⁵	5	7 ⁵	7 ⁵	5 ⁵	6	8 ⁵	5	6
4.	7	7 ⁵	6	6	7 ⁵	6	6	6 ⁵	5 ⁵	8 ⁵	9	5 ⁵	6 ⁵	7
5.	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7	8 ⁵	7	7 ⁵	6	7 ⁵	8	6 ⁵	7	7
6.	7	7 ⁵	7	7 ⁵	8	6	6 ⁵	7	7 ⁵	8 ⁵	8	6 ⁵	7	7 ⁵
7.	6 ⁵	8 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	6	7	6 ⁵	7	9	8 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵
8.	8	8	8	7	7 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	8	6 ⁵	7	9	7	7 ⁵	7
9.	7 ⁵	7	9	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	8	8	6 ⁵	6 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵
10.	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	7	7	6 ⁵	7	7 ⁵	7
11.	8 ⁵	8 ⁵	6	7 ⁵	8	7 ⁵	7 ⁵	7	7	8 ⁵	7 ⁵	8	8	7
12.	8 ⁵	8	7	7 ⁵	8	7	7 ⁵	7	6 ⁵	8	8	7 ⁵	8	6
13.	8 ⁵	8 ⁵	7	7 ⁵	8	6 ⁵	8	7	7 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	8	7
14.	8 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	8	8	8	8	7 ⁵	6 ⁵	8	8	7 ⁵
15.	7	8	7	7 ⁵	7	6 ⁵	7	7	7 ⁵	8	7 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵
16.	8 ⁵	7	7 ⁵	7	8	8 ⁵	8	8	7 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	8	7
17.	8 ⁵	7 ⁵	7	7	7 ⁵	9	8	7	7 ⁵	6	6	8	8	6 ⁵
18.	8	8 ⁵	7	7	7 ⁵	6	8	6 ⁵	8	6 ⁵	5 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵
19.	6 ⁵	9	8	8	5	9	6	5	5 ⁵	5	8 ⁵	8 ⁵	6	6
20.	7	6	5	6	6 ⁵	5	7	7	7	7	7 ⁵	7	7 ⁵	7
21.	6	8	9	8	7	10	5	7	9	7	10	9	9 ⁵	8
22.	6 ⁵	8	8 ⁵	7 ⁵	6	6	6	7 ⁵	6 ⁵	8 ⁵	8	7	6	8

OVERGANGS- EN ZOMERTARWE IN VERGELIJKING MET DE WINTERTARWE

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 7 duidt een hoog cijfer op lang stroo; in regel 8 op vroegrijpheid; in regel 16 op een gunstige verhouding.

	Bersée	Chanteclair	Blanka	Carma	Mansh. witte	Van Hoek
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	3	3 ^s	6 ^s	8	4	5
2. " v. Januari-zaai	10	10	—	—	—	—
3. Wintervastheid	3	3	—	—	—	—
4. Vroegheid van grondbedekking ..	6	6 ^s	5 ^s	6 ^s	6	6 ^s
5. " " in aar schieten ..	6	6	6 ^s	6 ^s	6	6
6. Bladrijtheid	6 ^s	7	6 ^s	6	7	7
7. Lengte stroo	6 ^s	6 ^s	7	6 ^s	7	7 ^s
8. Vroegrijpheid	6	6	6	6 ^s	5 ^s	5
9. Halmgetal	8 ^s	8	8	9	7	6 ^s
10. Aantal korrels per aar	7	6 ^s	6	6 ^s	6 ^s	7
11. Korrelgrootte	7	7 ^s	6	5 ^s	8	8
12. Marktbaar gedeelte	7	7	6 ^s	5 ^s	8	8
13. Kwaliteit	6	7	7	6	7 ^s	7 ^s
14. Opbrengst aan zaad	8	8	7 ^s	7 ^s	7	7
15. " " stroo	6 ^s	6 ^s	7	7	6 ^s	7
16. Verhouding korrel : stroo	8	8	7 ^s	7 ^s	7 ^s	7
17. Resis- legeren	7 ^s	7	6	5 ^s	7	7
18. uitval van korrels	5	6	8	6 ^s	6 ^s	6 ^s
19. tentie schot	7 ^s	7 ^s	5	6 ^s	5	7
20. tegen roest	6	6	7	5	6	6 ^s
21. stuifbrand	9	10	9	8	5	6
22. Geschiktheid voor zandgrond ..	6	7	5 ^s	8 ^s	6	8

GERST

WINTERGERST

De rassen Vindicat, Fletumer, Mansholt's II en Vogel's Agaer loopen in de meeste eigenschappen betrekkelijk weinig uiteen; ze zijn alle onvoldoende wintervast.

Het ras Vindicat, dat een uitstekende korrelkwaliteit levert, is in de noordelijke kleistreken, het verreweg belangrijkste gebied voor de wintergerstcultuur, het meest geteelde ras.

Fletumer daarentegen neemt op de westelijke klei een overheersende plaats in; ze komt daar in opbrengst boven Vindicat.

Vogel's Agaer heeft eenige belangstelling in het rivierkleigebied (vooral de Betuwe) en in het noorden van ons land. Dit ras komt in opbrengst boven de Nederlandsche rassen, doch bezit andere minder gunstige eigenschappen, waardoor de verbouw niet toeneemt. De belangstelling voor Mansholt's II is nooit groot geweest.

Het oude landras Groninger wintergerst, waaruit de Nederlandsche rassen door selectie zijn ontstaan, blijft in opbrengst niet of weinig bij deze rassen ten achter, doch heeft slapper stroo. De verbouw is nog slechts van zeer weinig beteekenis.

Mahndorfer Victoria, als vroegrijpend ras met kort stroo, kan op geen der grondsoorten in opbrengst geheel meekomen, terwijl de kwaliteit matig is.

Het kweken van wintergerstrassen met een grotere wintervastheid blijft van urgent belang.

A — 53. VINDICAT. — B — Selectie uit Groninger landras. 1919 en 1924. **K:** het I.v.P., Wageningen. **Vm** en **H:** J. P. Bos, Wehe (Gr.) en de Z.P.C., Leeuwarden.

Vierrijige, vroegrijpende, goed opbrengende wintergerst, van gewilde kwaliteit. Zeer geschikt voor pelgerst.

Moet niet te dik worden gezaaid.

Stevig,orsch gewas, dat vroeg den grond bedekt.

Weinig vatbaar voor roest, wel komt stuifbrand voor.

Goed gevulde, regelmatige aar. Groot, gevuld, blank zaad met fijn kaf.

A — 7. FLETUMER. — B — Stam uit Groninger landras. 1915 en 1920. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Minder robust, doch minstens even productief als Vindicat. Wordt door sommigen bijzonder aanbevolen als dekvruucht voor klaver.

In den herfst kruipend. Stroo vrij kort, vrij stevig en fijn. Vroeg-rijp. Vrij vatbaar voor roest.

Aren vierrijig, tegen de rijping neerbuigend. Korrel matig groot, daardoor niet zoo gewild voor pelgerst.

A — 8. MANSHOLT'S WINTERGERST II. — D — Stam uit Groninger landras. 1891 en 1902. K: J. H. Mansholt †. Vk en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Dit vierrijige ras, dat zich jarenlang in Duitschland heeft onderscheiden, verdient ook hier te lande de volle aandacht.

Middelmatig lang, matig stevig stroo. Iets na Vindicat rijpend. Weinig vatbaar voor roest.

Korrel groot, soms wat grauw. Zaadopbrengst iets boven die van Vindicat.

B — 595. VOGEL'S AGAER. — D — Selectie uit Thüringer landras. 1918 en 1933. K: M. Vogel, Aga, Thüringen. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Deze vierrijige wintergerst staat in opbrengst gemiddeld boven, doch in kwaliteit beneden de Nederlandsche rassen; heeft een iets smallere korrel, levert meer tweede soort. Moet niet te dik gezaaid worden.

Het gewas stoelt goed uit, is in den winter en in het voorjaar fijn en kruipend, schiet, vooral in een koud voorjaar, traag op en bedekt laat den grond. Voor zandgrond is dit wel een bezwaar.

Stroo iets korter, doch vrij slap. Iets later rijp dan Vindicat. Weinig vatbaar voor roest.

L — 596. GRONINGER. — B — Landras. Wordt in stand gehouden door G. A. J. en J. A. Meyer, Oud-Bocum, Kloosterburen. H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Deze vierrijige, sterk uitstoelende, meer wintervaste wintergerst blijft bij de gekweekte rassen niet of weinig in opbrengst ten achter, doch heeft slapper stroo. De verbouw is nog slechts van geringe beteekenis.

† J. H. Mansholt overleed 8 Febr. 1914.

Bijlage, afd. Wintergerst

N — 1043. **MAHNDORFER VICTORIA.** — D — 1921 en 1941. K: Mahndorfer Original Zuchten, Hadmersleben. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Onderscheidt zich van de voorgaande rassen door vroegere rijping en korter stroo. Kan op geen der grondsoorten in opbrengst geheel meekomen; matige kwaliteit. Zeer goede dekvrucht. Verdraagt voorjaarszaai beter dan een der overige wintergerstrassen, doch blijft dan in opbrengst beneden die van zomergerst.

Nogal vatbaar voor roest. De toekomst van dit ras is onzeker.

**Geschatte gemiddelde zaadopbrengst der wintergerstrassen
in % van Vindicat**

	Noordelijk kleigebied	Westelijke kleistreken	Rivier- klei
Vindicat (standaard)	100	100	100
Fletumer	100	102	99
Mansholt's II	100	101	99
Vogel's Agaer	102	—	103
Groninger (landras)	99	—	—

Zaaizaadhoeveelheden

Bovenstaande wintergerstrassen vragen ongeveer dezelfde hoeveelheid zaaizaad.

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN WINTERGERST

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst, wanneer de betrokken eigenschap gunstig ontwikkeld is. Verder worden lang stroo, groote bladrijkeheid en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

	Fletumer	Groninger (landras)	Mahndorfer Victoria	Mansholt's II	Vindicat	Vogel's Agaer
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	5	5	5	5	5	4 ⁵
2. „ „ voorjaarszaai	6	6	7 ⁵	6	6	6
3. Wintervastheid	6	7	6	6	5 ⁵	5 ⁵
4. Vroegheid van grondbedekking	7	7	6	8	8	6
5. Vroegheid van in aar schieten	8	8	9	8	8	7 ⁵
6. Bladrijkeheid	7	8	6	8	8	8
7. Lengte stroo	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	8	8	7 ⁵
8. Vroegrijpheid	9	9	9 ⁵	8 ⁵	9	8
9. Halmgetal	7 ⁵	8	7	7	7	8
10. Aantal korrels per aar	8	8	7 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	8
11. Korrelgrootte	8	7 ⁵	7	8 ⁵	9	8
12. Marktbaar gedeelte	7 ⁵	7 ⁵	7	8	8	7
13. Kwaliteit	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	8	7
14. Opbrengst zaad	8 ⁵	8	8	8 ⁵	8 ⁵	9
15. „ stroo	7 ⁵	8	6 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵
16. Verhouding korrel : stroo	8	7 ⁵	9	8	7 ⁵	8 ⁵
17. legeren	6 ⁵	5	7	6	7	5 ⁵
18. Resis- tentie uitval van korrels ..	8	8	7 ⁵	8	8	8
19. schot	9	9	9	9	9	9
20. tegen roest	6	6 ⁵	5	6 ⁵	7	7
21. stuifbrand	6 ⁵	6	6	6 ⁵	6	6
22. Geschiktheid voor zandgrond ..	5 ⁵	6	6	6	6	5 ⁵

ZOMERGERST

Abed Kenia, het brouwgerstras bij uitnemendheid, neemt de eerste plaats in. De totale met dit zeer productieve ras beteelde oppervlakte is nog van 54 % in 1942 tot 64 % in 1943 toegenomen. Op de westelijke klei is het ras verreweg overheerschend, terwijl in Noord-Groningen en ook op de goede zandgronden de teelt is toegenomen.

Na Kenia komt Saxonia het meest voor de brouwerij in aanmerking, hoewel de brouwwaarde bij die van Kenia ten achter staat. In verband met stikstofschaarschte is de verbouw van dit ras, dat het meest verbreid is in het zuiden van het land, toegenomen. Voor zeer vruchtbare gronden is het stroo aan den slapen kant.

Mansholt's 2-rijige, hoewel matig productief, vindt in verband met andere goede eigenschappen op de noordelijke klei en ook op de lichtere gronden nog al waardeering. Voor de brouwerij is het ras minder geschikt.

Goudgerst loopt sterk in oppervlakte terug, de verbouw is van 18 % in 1942 tot 8 % in 1943 teruggegaan.

Bigo, een 4-rijige voergerst, voor de brouwerij ongeschikt, heeft alleen op de zwaardere gronden in Groningen eenige beteekenens.

Mede in verband met de tijdsomstandigheden wordt thans ook aan de pelwaarde der zomergerstrassen groote aandacht geschonken.

A — 569. ABED KENIA. — FEB — Kr. Bindergerst × Goudgerst. 1914 en 1931. K: Station voor Plantenveredeling, Abed, Laaland, Denemarken. H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Dit korte, stevige, kleinzadige ras is zeer productief en zeer geschikt voor brouwgerst, alsmede voor pelgerst. Het voldoet beter op zwaardere dan op lichtere gronden. Neemt op de westelijke klei een overheerschende plaats in en is op de noordelijke klei en goede zandgronden toegenomen.

Moet niet te dik gezaaid worden. Fijn gewas, stoelt sterk uit, schiet tijdig door; wegens de soms zeer geringe lengte van het stroo laat de grondbedekking, vooral op lichte en minder vruchtbare gronden, wel eens te wenschen over. Soms gaat het gewas door het korte stroo lastig in den band. Zeer lage stroo-opbrengst. Rijpt vroeg.

Zeer vatbaar voor stuifbrand; vooral in het geïmporteerde origineele zaad komt nog steeds zeer veel stuifbrand voor. Eveneens nogal vatbaar voor roest en meeldauw.

Korte, fijne, dicht geschakelde, tweerijige aar; verliest tegen het rijpen gemakkelijk de kafnaalden. De korrel rijpt iets voor het stroo. Bij volkomen rijpheld, zooals voor de brouwerij gewenscht is, komt korreluitval voor.

Korrel wat klein, kort, gewoonlijk goed gevuld; iets donkergeel van kleur. Iets gevoelig voor schot.

A — 531. MANSHOLT'S TWEERIJIGE. — B — Kr. Goudgerst × Friedrichswerther wintergerst. 1922 en 1932. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Hoewel dit tweerijige ras zich niet door de hoogste opbrengst onderscheidt, vindt het, vooral in het noorden van het land en ook op lichter grond waardeering.

Moet dik worden gezaaid in verband met de groote korrel en matige uitstoeling. Verdraagt laat zaaien slecht. In het begin wat traag ontwikkelend, later vrij bladrijk met voldoende grondbedekking.

Tamelijk lang en matig stevig stroo. Rijpt iets na Kenia. Weinig vatbaar voor roest, stuifbrand en meeldauw.

Vrij forsche aar. Korrel zeer groot, vaak wat blauwachtig van kleur; iets grof, doch blank kaf. Weinig tweede soort. Gevoelig voor dorschbeschadiging. Geschikt voor pelgerst, minder voor brouwerst.

A — 656. SAXONIA (= Peragis). — DB — Kr. Niederbayerischer Landgerste × Heil's Franken. 1921 en 1933. In Duitschland genaamd Peragis Sommergerste. K: Peragis Saatzucht G.m.b.H., Berlijn. Vm en H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal.

Productieve, zeer vroegrijpende, tweerijige zomergerst, die vooral op zandgrond en op minder vruchtbaren kleigrond, mede door goede grondbedekking, gunstige resultaten geeft. De verbouw neemt daar toe. Verdient in verband met stikstofschaarschte de aandacht.

Vlug ontwikkelend, vroeg doorschietend gewas. Vrij lang stroo, voor vruchtbare gronden wat slap. Iets vatbaar voor roest, weinig voor stuifbrand.

Iets gerekte aar. Vrij groote, iets smalle korrel, wat lichter van kleur dan die van Kenia en van goede kwaliteit. Weinig gevoelig voor schot, wel voor dorschbeschadiging. Ondanks een eenigszins hoog eiwitgehalte wordt de brouwkwaliteit vrij gunstig beoordeeld; de pelkwaliteit eveneens.

A — 10. GOUDGERST. — FB — Stam uit Zweedsch landras. 1897 en 1913. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm en H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijige, matig stevige, goed opbrengende zomergerst, die een groote verbreding heeft gehad, maar meer en meer door bovenstaande rassen is teruggedrongen. Handhaaft zich nog op gronden, die voor de teelt van zomergerst wat te licht, of in minder goede conditie zijn.

Bedekt den grond vroeg. Voldoende bladrijk; kort stroo; vroegrijp. Zeer vatbaar voor roest, weinig voor stuifbrand.

Korte, vrij dicht geschakelde aar. Kleine, korte, goedgevulde korrel. Niet geschikt voor brouwergerst en als pelgerst niet gezocht.

B — 160 BIGO. — Stam uit Zeeuwsch landras. 1920 en 1924 **K:** Het Rijkslandbouwconsulentschap te Goes. **Vk en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Vierrijige, goed opbrengende voergerst. Forsch, bladrijk gewas, dat een goede grondbedekking geeft; weinig vatbaar voor roest, wel voor meeldauw en strepenziekte. Moet wegens sterke uitstoeing en het lange, vrij slappe stroo dun gezaaid worden en niet te zwaar met stikstof bemest. Heeft in Groningen op de zwaardere gronden eenige beteekenis.

Rijpt eenigszins laat; bij rijpheid knikken de halmen soms onder de aar, waardoor, vooral bij wind, aanzienlijk korrelverlies kan optreden, hetgeen beperkt kan worden door vroegtijdig zichten. Korrel smal en grof van kaf; laag hl-gewicht. On geschikt voor de brouwerij en pellerij.

Geschatte gemiddelde zaadopbrengst der zomergerstrassen in % van Kenia

	Westelijke kleistreken	Noordelijk kleigebied	Zand- en dalgrond
Kenia (standaard)	100	100	100
Bigo	96	98	—
Goudgerst	96	97	98
Mansh. 2-rijige	94	95	99
Saxonia	99	99	101

Zaaizaadhoeveelheden

Om de gewenschte stand te krijgen is het noodig, dat men van Mansholt's tweerijige ongeveer 25 % meer zaaizaad bezigt dan van Kenia. Van Goudgerst en Saxonia neme men 5 à 10 % meer, Bigo daarentegen 15 à 20 % minder dan Kenia.

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN ZOMERGERST

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst, wanneer de betrokken eigenschap gunstig ontwikkeld is. Verder worden lang stroo, groote bladrijtheid en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

	Bigo	Goudgerst	Abed Kenia	Mansh. 2-rijige	Saxonia
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	7 ^s	7	7	5 ^s	6 ^s
2. Vroegheid van grondbedekking	9	8	7	7 ^s	8 ^s
3. Vroegheid van in aar schieten	7	8	7 ^s	7	8
4. Bladrijtheid	9	6 ^s	6	7	7 ^s
5. Lengte stroo	8	6 ^s	6	8	7
6. Vroegrijpheid	6	8	8	7	8 ^s
7. Halmgetal	6 ^s	8	8 ^s	6	7 ^s
8. Aantal korrels per aar	8	6	6 ^s	6 ^s	6 ^s
9. Korrelgrootte	6	6 ^s	6	9	7 ^s
10. Marktbaar gedeelte	6	7 ^s	7	9	7
11. Kwaliteit	6	7	8	8	7 ^s
12. Opbrengst aan zaad	7 ^s	7	8	7	8
13. Opbrengst aan stroo	8 ^s	7	6	8 ^s	7
14. Verhouding korrel : stroo	7	7 ^s	8 ^s	6 ^s	8
15. legeren	5	6	7	6	5 ^s
16. uitval van korrels	7	7	6 ^s	8	7 ^s
17. Resis- schot	8 ^s	8	7	8	9
18. tentie dwergroest	8	5 ^s	5	7	5 ^s
19. tegen gele roest	8	5	5	7	6
20. meeldauw	5	6	6	7 ^s	6 ^s
21. stuifbrand	7	7 ^s	4	7	7
22. Geschiktheid voor zandgrond ..	6 ^s	7	6	7	8
23. " " brouwgerst ..	3	4	8	6	7

ROGGE

WINTERROGGE

De Petkuser winterrogge, een zeer productief en oogstzeker ras, neemt met 87 % van het winterroggeareaal nog steeds een overheerschende plaats in.

De verbouw van Brandt's Marien is van 1 % in 1939 geleidelijk tot 6 % in 1943 toegenomen. Op de noordelijke klei, in de Wieringermeer en op de rivierkleigronden, waar de roggeverbouw als gevolg van de oorlogsomstandigheden is toegenomen, wordt het ras het meest verbouwd.

Op de zand- en dalgronden blijft Brandt's Marien gemiddeld 2 à 3 % in opbrengst bij Petkuser ten achter. Door de wat trage voorjaarsontwikkeling en het kortere, fijnere stroo kan het onkruid op deze gronden minder goed worden onderdrukt. Voor kleigrond en goeden vochthoudenden zandgrond verdient het ras de aandacht.

De von Lochow's kortstroo blijft op zand- en dalgrond gemiddeld ongeveer 2 à 3 % in opbrengst beneden die van Petkuser; op kleigrond schijnen beide rassen elkaar niet veel te ontkopen. Ook in andere eigenschappen wordt Petkuser niet overtroffen, zoodat het ras niet als een verbetering is te beschouwen. Het ongeveer 10 c.m. kortere stroo zal zich iets gemakkelijker machinaal laten maaien.

De Ottersumsche rogge, hoewel vrij wat minder productief, kan in aanmerking komen voor gronden, die besmet zijn met het stengel-aaltje („reup“). Het verdient echter aanbeveling om met behulp van organische bemesting, doelmatige grondbewerking en andere cultuurmaatregelen te trachten de „reup“ te verdrijven en dan Petkuser te verbouwen.

A — 13. PETKUSER. — DB — Selectie uit Pirnaer en Probsteier. 1881 en ± 1895. **K:** Dr. F. von Lochow †. **Vk:** F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus (Duitschland). **Vm** en **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Dit oogstzekere, zeer productieve roggeras wordt algemeen in ons land verbouwd.

Wintervastheid, uitstoeling en grondbedekking zeer goed. Kan laat gezaaid worden. Tamelijk lang, bladrijk, vrij stevig stroo. Vatbaar

---

† Dr. F. von Lochow overleed 8 Sept. 1924.

voor het stengelaaltje (reup) en voor roest. Ondiep zaaien is gewenscht, evenals voor de andere roggerassen.

Aar vierkant, dicht geschakeld, bij rijping iets neergebogen. Korrel groot, gevuld, groengrijs en van goede kwaliteit.

B — 948. BRANDT'S MARIEN. — DB — Selectie uit Prof. Heinrich's rogge. 1912 en 1937. K: Wilhelm Brandt, Toitenwinkel (Duitschland). Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Onderscheidt zich van de Petkuser door korter en fijner stroo en door een kleinere, lichter gekleurde korrel. Kan op zand- en dalgrond niet met Petkuser meekomen, doch verdient op kleigrond de aandacht alsmede op goeden, vochthoudenden zandgrond. Moet vermoedelijk vroeg gezaaid worden.

Ontwikkelt wat traag en bedekt den grond minder vroeg en minder goed. Iets smal, lichtgroen blad; tamelijk stevig stroo, tegen het rijpen neerbuigend. Goede dekvrucht.

Goed halmgetal. Rijpt ongeveer tegelijk met Petkuser. Eveneens vatbaar voor het stengelaaltje en voor roest.

Korte, breede, vischvormige aar. Weinig korreluitval. Gevoelig voor schot. Zaadopbrengst nogal wisselvallig.

B — 810. VON LOCHOW'S KORTSTROO. — D — Selectie uit Petkuser winterrogge. 1920 en 1936. K: F von Lochow, G.m.b.H., Petkus (Duitschland). Vm en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Deze selectie bedekt den grond later en minder goed dan de Petkuser, het stroo is iets korter en fijner. Blijft op zand- en dalgrond gemiddeld in opbrengst beneden Petkuser; op kleigrond is er weinig verschil.

Tijdig zaaien verdient aanbeveling. Vatbaar voor het stengelaaltje en voor roest. Iets fijner zaad.

Het ras heeft behoudens het iets kortere stroo geen voordeelen boven Petkuser; de toekomst ervan is onzeker.

L — 300 OTTERSUMSCHE. — Landras. H: „Landbouwbelaug", Roermond.

Deze vroegrijpe, matig productieve rogge kan van beteeken's zijn op gronden, die besmet zijn met het stengelaaltje, waar ze ook wel gemengd met Petkuser wordt uitgezaaid.

Vlug ontwikkelend. Goed wintervast. Lang, slap stroo met lange aren. Weinig gevoelig voor schot.

ZOMERROGGE

A — 14. PETKUSER. — **D** — Selectie uit Petkuser winterrogge 1898 en 1908. **K:** Dr. F. von Lochow †. **Vk:** F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus (Duitschland). **Vm en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Stroo vrij lang, slapper en brozer dan van Petkuser winterrogge. De opbrengst is wisselvallig; blijft gemiddeld ongeveer 15 % beneden die van winterrogge.

Uitstoeling vrij goed. Fijner van korrel, kleur groengrijs. Rijpt ongeveer 7-10 dagen na Petkuser winterrogge.

**Gschatte gemiddelde zaadopbrengst der roggerassen
in % van Petkuser winterrogge**

	Zand- en dalgrond	Klei- streken
Petkuser winterrogge (standaard)	100	100
Brandt's Marien	98	102
von Lochow's kortstroo	97	99
Ottersumsche	90	—
Petkuser zomerrogge	85	—

**Zaaizaadhoeveelheden der roggerassen in %
van Petkuser winterrogge**

Petkuser winterrogge (standaard)	100
Brandt's Marien	95
von Lochow's kortstroo	100
Ottersumsche	95
Petkuser zomerrogge	120

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN ROGGE

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst, wanneer de betrokken eigenschap in gunstige richting ontwikkeld is Verder worden lang stroo, groote bladrijkeid en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

	Brandt's Marlen	v. Lochow's kortstr.	Ottersumsche	Petkuser winter	Petkuser zomer
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	8	8 ⁵	9	9	5
2. " v. voorjaarszaai ..	—	—	—	—	10
3. Wintervastheid	8 ⁵	8 ⁵	9	9	—
4. Vroegheid van grondbedekking ..	6 ⁵	7	8 ⁵	8	7
5. " van doorschieten	7 ⁵	7 ⁵	9	8	6
6. Bladrijkeid	7	7 ⁵	7	8	7
7. Lengte stroo	7 ⁵	8	9	8 ⁵	8
8. Vroegrijpheid	8	8	9	8	6
9. Halmgetal	8	7 ⁵	7	7	6 ⁵
10. Aantal korrels per aar	8	8	6	8	7
11. Korrelgrootte	7	7 ⁵	7	8	6 ⁵
12. Marktbaar gedeelte	7	7 ⁵	7	8	7
13. Kwaliteit	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	7
14. Korrelopbrengst	8 ⁵	8	7	9	6 ⁵
15. Stroo-opbrengst	8	8	8 ⁵	9	6 ⁵
16. Verhouding korrel : stroo	8	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵
17. legeren	7 ⁵	7 ⁵	5	7 ⁵	6
18. Resis-uitval van korrels ..	8 ⁵	8	8	8	7
19. tentie schot	5 ⁵	6	7	6	6
20. tegen roest	6	6	7	6	6
21. stengelaaltje (reup)	4	4	8	4	6
22. Geschiktheid voor kleigrond	8	7	4	6	5

HAVER

De laatste jaren is Zege haver steeds meer verdrongen door Adelaar en Binder, waarvan Adelaar het meest algemeen verbreide ras is geworden met 53 % van het haverareaal. Adelaar geeft een zeer goede opbrengst, doch een ernstig gebrek is, dat het stroo later rijpt dan de korrel. Binder wordt het meest verbouwd op vruchtbare kleigronden en hier en daar ook op goede zand- en dalgronden. Evenals Binder komt Wodan ook in de eerste plaats in aanmerking voor de vruchtbare kleigronden; wegens de vroege rijping en het zeer stevige stroo is dit ras ook geschikt voor gescheurd grasland.

Expres, een vroeg rijpende haver van goede kwaliteit is aan te bevelen voor klei- en goeden zandgrond. Op drogen, lichten grond is het ras minder op zijn plaats.

Dippe's vroege witte vindt op de lichtere gronden eenige waardeering.

Voor het eerst werd opgenomen het witte haverras Zonne II, dat zich van Adelaar onderscheidt, doordat het stroo wat minder laat rijpt dan de korrel en iets steviger is; de kwaliteit van het zaad is beter.

Het gele haverras Goudenregen II handhaaft zich nog op de zuidelijke zandgronden. Flämingsgold, een zeer productief, geelzadig ras heeft nog weinig verbreiding gevonden tengevolge van het wat slappe stroo. In verband met de stiftstofschaarschte verdient het, vooral voor de minder goede zandgronden, de aandacht.

De verbouw van zwarte haver heeft hier en daar op zand- en dalgrond nog geringe beteekenis. Orion II is in de O groep geplaatst.

WITTE HAVER

A — 464. ADELAAR. — FDEB — Kr. v. Lochow's Gele × Zege. 1914 en 1929. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Productieve, geelwitte haver, geschikt voor alle grondsoorten. De korrel is wat smal, klein en grauw, niet recht gewild in den handel. Een ernstig bezwaar is, dat het stroo later rijpt dan de korrel, wat zaadverlies, moeilijk drogen der hokken, broei en muf worden in de schuur ten gevolge kan hebben. Moet niet te dik gezaaid worden.

Zeer goed halmgetal. Stroo middelmatig lang en vrij stevig. Iets

laatrijp. Bij zware ontwikkeling wordt de rijpingstijd aanmerkelijk verlaat en de droging bemoeilijkt. Indien ze gaat legeren, lijdt ze zeer. Gevoelig voor schot en voor thrips (optreden van looze kafjes).

A — 469. BINDER. — FB — Sel. uit Carsten's haver III. 1925 en 1931. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Op vruchtbaren kleigrond productieve, witte haver. Heeft op goeden zandgrond en in de Groninger Veenkoloniën ook eenige verbreiding. Geschikt als dekvrucht.

Blad in de jeugd opgericht. Stroo kort, stevig, doch weinig elastisch. Tijdig rijp. Weinig gevoelig voor thrips.

Pluim gedrongen. Korrel tamelijk kort, goed gevuld, wat onegaal van stuk. Laag bastgehalte.

A — 15. ZEGE. — FDEB — Stam uit Milton haver. 1892 en 1900. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Dit ras heeft veel terrein verloren aan productievere rassen met korter en steviger stroo. Weet zich wegens regelmatige afijping en goede korrelkwaliteit in enkele streken, vooral op zandgrond, nog te handhaven.

Forsche, vrij slappe, tamelijk lange, bladrijke halm. Tijdig rijp. Iets gevoelig voor thrips.

Pluim tamelijk klein, doch goed bezet. Korrel roomwit, egaal, dik, kort en stomppuntig. Iets hoog bastgehalte.

B — 1063. EXPRES. — Kr. Adelaar × Mansholt's III. 1931 en 1941. K: P. J. Hijkema, Mensingeweer. H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Vlug ontwikkelende, vroegrijpe, grootzadige, goed opbrengende, witte haver van goede kwaliteit. Komt in aanmerking voor verbouw op klei- en goede zandgronden, op droge, lichte gronden minder op zijn plaats. Stelt hogere eischen aan den grond dan Adelaar.

Moet dik gezaaid worden. Aanvankelijk wat steil opgericht blad. Middelmattig lang, vrij stevig stroo, dat slechts weinig na het zaad rijpt. Met het oog op korrelverlies is tijdig maaien gewenscht. Tamelijk gevoelig voor thrips.

Mooie, groote, blanke korrel met vrij laag bastgehalte.

B — 1064. WODAN. — Sel. uit Orion II haver. 1929 en 1941. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Vroegrijpe, korte, zeer stevige, witte haver van goede kwaliteit, die

voor verbouw op vruchtbare kleigronden en gescheurd grasland in aanmerking komt. De opbrengst is daar goed. Vraagt een flinke stikstofbemesting. Weinig geschikt voor verbouw op zandgrond.

Moet vrij dik gezaaid worden. Zeer goede dekvrucht. Goed machinaal te oogsten. Matige bladontwikkeling en uitstoeling. Het stroo rijpt ongeveer gelijk met de korrel. Zeer gevoelig voor thrips.

Vrij groote, goed gevulde korrel met iets hoog bastgehalte.

Bijlage, afd. Witte haver

N — 1142. ZONNE II (Svalöf's Ster × Adelaar). — Kr. Ster × Adelaar 01543. 1930 en 1944. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Onderscheidt zich van Adelaar doordat het stroo wat minder laat rijpt dan de korrel en iets steviger is; de kwaliteit van het zaad is beter.

Iets bladrijker en wat vroeger rijp. Stroo ongeveer even lang. Iets gevoelig voor thrips.

Korrel iets grooter, beter gevuld en mooier van kleur. Opbrengst ongeveer als Adelaar. Kan als vervanger van Adelaar worden beproefd.

N — 963. DIPPE'S VROEGE WITTE. — D — Kr. Überwinder × Gelbhafer. 1919 en 1939. **K:** Gebr. Dippe A.G., Quedlinburg (Duitschland). **H:** Fa François Schul, Roosendaal.

Vroeg doorschietende en vroeg rijpende, grootzadige, witte haver. Kan in zaad- en stroo-opbrengst niet geheel met Adelaar meekomen, wel echter wordt de kwaliteit gunstig beoordeeld.

Stroo vrij lang, fijn en vrij slap; rijpt ongeveer gelijk met de korrel. Bij wat laat maaien gemakkelijk korrelverlies.

Komt niet voor vruchtbare gronden in aanmerking. Verdient in verband met stikstofschaarschte wellicht eenige aandacht.

O — 16. MANSHOLT'S III. — FB — Kr. Svalöf's Zege × Mansholt's haver II (sel. uit Heraletzer mittelspäter Hafer). 1909 en 1920 **K:** J. H. Mansholt †. **Vk** en **H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.). (Rl. 1942).

O — 79. STER. — FEB — Kr. Zege × Kroon haver. 1908 en 1927. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm** en **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen. (Rl. 1937).

GELE HAVER

- A — 465. GOUDENREGEN II.** — DFEB — Kr. Zege × Goudenregen. 1916 en 1928. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm en E:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Vroegrijpende, gele haver. Geschikt voor zandgronden, mede wegens vroege grondbedekking en eenige resistentie tegen droogte. Kan op de goede zandgronden niet tegen de witte haverrassen concurreren en verliest daar terrein.

Vrij lang, wat slap, fijn en elastisch stroo, dat voor fourage geschikt is. Gevoelig voor thrips.

Korrel matig groot, hoog geel.

- B — 811. FLAMINGSGOLD.** — DB — Kr. v. Lochow's Gele Haver × Silezische witte haver. 1921 en 1936. **K:** Dr. F. von Lochow †. **Vk:** F. von Lochow, G.m.b.H., Petkus (Duitschland). **Vm en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Zeer goed opbrengende, doch wat slappe, gele haver, die vooral op minder goede zandgronden goed voldoet. Stelt geen hoge eischen aan den grond, kan goed tegen droogte.

Moet dun gezaaid worden. Forsch en bladrijk gewas. Goed halmgetal. Iets korter en later rijp dan Goudenregen II. Het stroo rijpt iets eerder dan de korrel; geschikt voor fourage. Iets gevoelig voor thrips. Korrel fijn en smal.

ZWARTE HAVER

- L — 20. ZWARTE PRESIDENT*.** — DFB — Landras. **H:** Veenkoloniale Boerenbond, Veendam.

Zeer vroeg, met rogge rijpende, zwarte haver, die vanwege geringe gevoeligheid voor ourginningsziekte en lagen kalktoestand voor heideontginningen in aanmerking kan komen. Blijft op betere gronden in productievermogen en stevigheid van stroo belangrijk bij de andere haverrassen ten achter.

Middelmatig lang, slap stroo, dat geschikt is voor fourage.

Korrels zitten los in de pluim. Gevoelig voor doorwas, weinig voor thrips.

*) Fransch synoniem: Mesdag haver.

Bijlage, afd. Zwarte haver

O — 105. ORION II. — FB — Kr. Ligowo × 0668 (sel. uit Merö haver uit noord Noorwegen). 1903 en 1927. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm en H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen. (Rl. 1943).

**Geschatte gemiddelde zaadopbrengst der haverrassen
in % van Adelaar**

	Klei- streken	Zand- en dalgrond
Adelaar (standaard)	100	100
Binder	99	92
Expres	100	96
Wodan	98	90
Zege	95	96
Gouden Regen II	94	96
Flämingsgold	—	100
Zwarte President	—	85

Zaaizaadhoeveelheden der haverrassen in % van Adelaar

Adelaar (standaard)	100
Flämingsgold	85
Zwarte President	100
Binder, Dippe's vroege witte, Gouden Regen II, Zege, Zonne II	105
Wodan	110
Expres	115

In deze tabel zijn hooge cijfers geplaatst naarmate de betrokken eigenschap gunstiger is ontwikkeld. Verder zijn groote bladrijtheid, stroolengte, groot halmgetal en groot aantal korrels per pluim met hooge cijfers aangeduid.

	Adelaar	Binder	Dippe's vr. witte	Expres	Wodan	Zege	Zonne II	Flämingsgold	Goud. Regen II	geelzadig zwart- zadig
1. Mogelijkheid van laat zaaten ..	5 ^s	5 ^s	6	6	6	6	9	6	6	Zw. President
2. Vroegheid van grondbedekking ..	7	6 ^s	7 ^s	7 ^s	7 ^s	8	7	8	8	6 ^s
3. Vroegheid v. in pluim schieten .	7	6 ^s	8 ^s	8	7 ^s	7	7	7	7 ^s	9
4. Bladrijtheid	7	6 ^s	7	7	6 ^s	8	7 ^s	8	8	8
5. Lengte stroo	7	6	7	7	6	7 ^s	7	7 ^s	8	7 ^s
6. Vroegrijpheid	6	7	8	8	8	7	6 ^s	7 ^s	8	9 ^s
7. Halmgetal	8 ^s	7	7 ^s	7	7	7	8 ^s	8 ^s	7 ^s	7
8. Aantal korrels per pluim	8	8	7	7 ^s	7 ^s	7 ^s	8	8	7 ^s	6 ^s
9. Korrelgrootte	7	7 ^s	8	8	8	8	7 ^s	6 ^s	7	6 ^s
10. Basgehalte	3	9	8 ^s	8 ^s	7 ^s	7 ^s	8	7 ^s	7	5 ^s
11. Marktbaar gedeelte	6 ^s	7 ^s	7 ^s	8	8	8	7 ^s	6 ^s	7	6
12. Kwaliteit	6 ^s	8	8 ^s	8 ^s	8	8	7 ^s	6 ^s	7	7
13. Opbrengst zaad	8 ^s	8	8	8	8	8	8 ^s	8 ^s	8	6 ^s
14. " stroo	7 ^s	6 ^s	7	7	6	8	7 ^s	8	8	7
15. Verhouding korrel : stroo	8	8	8	8	8 ^s	7	8	8	7	6 ^s
16. doorwas	7	8	7	7	9	7 ^s	8	8	8	5
17. Resis- leeren	7	7 ^s	6	7 ^s	9	6	7 ^s	5 ^s	5 ^s	4
18. tentie uitval van korrels ..	6 ^s	8	6 ^s	7	7 ^s	8	7	7	7	5 ^s
19. tegen schot	5	5 ^s	6	6	6	6	6	6	6	3
20. optreden looze kafjes	6 ^s	8	7	6	5	6 ^s	7	6 ^s	5 ^s	8 ^s
21. Geschiktheid als dekvrucht	7	8	7 ^s	8	8 ^s	7	7	6	7	7
22. Grondsoort (Klei, Zand, Dalgr.)	ZKD	K	z	kz	k	zkd	kzd	z	z	zd

MAÏS

De rassenkeuze bij maïs wordt wel in de eerste plaats bepaald door de oogstzekerheid, waarbij de vroegrijpheid een zeer groote rol speelt. De oogstzekere rassen treft men vooral aan bij de groep van de zgn. ronde-, harde-, of „flint” maïs, waartoe behooren de vroegrijpe Duitse rassen Pfarrkirchner en Chiemgauer, alsmede de Nederlandsche rassen Vroege gele ronde C.B., Unicum en Baanbreker, die wegens vroege rijping en goede opbrengst meer en meer belangstelling genieten.

Later rijp en daardoor minder oogstzeker is de Selectie Heidemaatschappij, die echter door de weelderige groei tevens geschikt is voor snijmaïs. Het laatste is eveneens het geval met de rassen Vroege roode paardetand C.B. en Noordlander, die tot het type van de paardetand-of „dent” maïs behooren.

VROEGRIJP

B — 847. PFARRKIRCHNER. — D — K: J. Alzheimer, Pfarrkirchen, Bayern (Duitschland). Vk: Freiherr von Moreau'sche Saatzuchtwerthschaft, Schönach-Schafhöfen bei Regensburg. H: G. Kraai Wzn, Vlagtwedde (Gr.).

Vroegrijpende, zeer goed opbrengende maïs.

Vrij kort gewas, matig stevig. Matig uitstoelend. Vrij lage kolfaanzetting. Tamelijk vatbaar voor kolfsteel- en spilrot (Basisporium).

De kolven zijn meest 8-rijig en vrij lang.

Tamelijk groot, geel zaad, glazig, voldoende gevuld, goede kwaliteit.

B — 848. CHIEMGAUER. — D — Selectie uit landras. 1924 en 1937. K: G. Perreiter, Wörglham-Bergen, Oberbayern (Duitschland). H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Ongeveer hetzelfde type als Pfarrkirchner; iets vroeger ontwikkelend, doch even vroeg rijpend. Kolven iets lager geplaatst.

De kolven zijn meest 8-rijig, aarspil vrij groot. Het zaad is stukkig, iets bruinachtig geel. De opbrengst is goed.

B — 968. VROEGE GELE RONDE C.B. — Sel. uit Pfarrkirchner, gekruist met Mahndorfer en Janetzki's frühreifende. 1935 en 1939. K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Rijpt iets later dan Pfarrkirchner; geeft forscher, bladrijker gewas met wat hooger geplaatste kolven en steviger stroo.

De opbrengst is zeer goed.

- B** — 1124. **UNICUM** (= Diekhuis' vroege korrelmaïs). — Selectie uit Pfarrkirchner, Chiemgauer en Mecklenburger. 1937 en 1940. **K** en **H**: **D. K. Diekhuis, Oudeschip (Gr.)**.

Onderscheidt zich van Pfarrkirchner door vroegere ontwikkeling. Kolfaanzetting iets hoger, zaad iets groter, stroo steviger en bladrijker.

De opbrengst is zeer goed.

Bijlage, afd. Vroegrijpe maïs

- N** — 1127. **BAANBREKER**. — Selectie uit Chiemgauer. 1938 en 1941. **K**: Dr. L. Koch, Zeist. **Vm** en **H**: Zaaizaadteilersver. „**Waard en Groet**”, Kolhorn.

Onderscheidt zich van de Chiemgauer door hoogere kolfaanzetting, groter zaad en iets steviger stroo.

MIDDENVROEG-MIDDENLAAT

Bijlage, afd. Middenvroeg-middenlaatrijpe maïs

- N** — 969. **VROEGE ROODE PAARDETAND C.B.** — Selectie uit het landras North Western Dent. 1934 en 1939. **K** en **H**: **Centraal Bureau, Rotterdam**.

Aanvankelijk wat traag ontwikkelende, later vrij forsche, stevige, tamelijk bladrijke, wat laat rijpende maïs. Moet niet te dicht staan. Opbrengst goed, doch iets onzeker. Geschikt voor snijmaïs.

Kolven vrij hoog geplaatst, kort, 12- à 14-rijig met dikke aarspil; korrels van het paardetandtype, rood, plat en vrij klein, gevuld en glanzend.

- N** — 693. **SELECTIE HEIDEMAATSCHAPPIJ** (voorloopige naam). — Gewonnen uit een kruising van verschillende rassen. 1919 en 1937. **K** en **H**: **Ned. Heidemaatschappij, Arnhem**.

Vergeleken met de vroeg rijpende rassen is deze selectie wat langer en aan den laten kant rijp. Stoelt vrij sterk uit, is bladrijk en is daardoor ook geschikt als snijmaïs; behoorlijk stevig. Vrij hoog geplaatste kolven, meestal 8-rijig. Het zaad is lichtgeel, eenigszins plat en soms iets rood getint. Vrij goede opbrengst.

N.B. Het onder snijmaïs vermelde ras **NOORDLANDER** kan onder gunstige omstandigheden ook als korrelmaïs worden gebruikt.

SNIJMAÏS

Het aantal rassen voor den groenvoederbouw is nog grooter dan die voor de zaadproductie. Voor snijmaïs worden vooral de laatrijpende, hoogopschietende, bladrijke rassen met forsche stengels gebruikt, die in ons klimaat geen zaad leveren. Evenwel zijn de wat laat rijpende korrelmaïsrassen eveneens bruikbaar en genieten voor ensilage zelfs de voorkeur. Ze hebben een aanzienlijk hooger drogestofgehalte en blijven daardoor in totale drogestofproductie niet of weinig bij de late snijmaïsrassen ten achter. Bovendien verloopt de productie van eerstgenoemde rassen in korter tijd.

VROEG TOT MIDDENLAAT

B — 952. NOORDLANDER. — Sel. uit Early Butler. 1937 en 1938.
K en H: Herman Bennink, Apeldoorn.

Vervroegd paardetandtype, waarvan zaadwinning in het Zuid-Oosten des lands mogelijk is. Bij verbouw als korrelmaïs raadt de kweker aan het ras hol te zaaien (de pollen minstens op 80 cm).

B — 1053. ROTTALER. — D — K: J. A. Alzheimer, Pfarrkirchen. — H: G. Kraai Wzn, Vlagtwedde (Gr.).

Middenlate snijmaïs, die bij eerste beproeving een goeden indruk heeft gemaakt.

B — 497. BLANC DES LANDES. — F — Sel. uit landras. 1829 en 1930. K: Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. H: Coöperatieve Centrale Landbouwvereniging „De Handelsraad”, Arnhem.

Vooral wanneer door laten zaai en(of) vroege oogst de groeiperiode betrekkelijk kort is, kan dit tijdig rijpend ras in drogestofopbrengst uitstekend concurreren met de laatrijpe snijmaïsrassen.

(Kan, mits begin Mei gezaaid, in niet te natte zomers nog volgend rijp zaad leveren).

B — 675. FLEISCHMANN'S GOUDTAND. — Sel. uit Rumaeër Goudtand. 1909 en 1935. K: Dr. Ing. R. Fleischmann, Kompalt (Hongarije). Vk: Königliches Ungarisches Pflanzenbauamt, Budapest. H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Middenlaat, vrij lang, fors, bladrijk gewas. Drogestofgehalte en opbrengst goed.

Bijlage, afd. Vroeg tot middenlaatrijpe snijmaïs

- N — 969. **VROEGE ROODE PAARDETAND C.B.** ..... Zie blz. 71.
 N — 693. **SELECTIE HEIDEMAATSCHAPPIJ.** ..... Zie blz. 71.

LAAT

- B — 451. **VIVO PAARDETAND.** — Sel. uit Virginia Paardetand. K: Wood & Sons, Richmond, Virginia U.S.A. H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Speciaal voor snijmaïs gekweekt. Geeft onder normale omstandigheden nauwelijks pluim- en kolfvorming en wordt in ons land niet rijp. Bladrijke, forsche stengels van meer dan 2½ m; laag drogestofgehalte. Hooge opbrengst aan drogestof en aan eiwit, vooral wanneer de productieperiode lang is.

Bijlage, afd. Laatrijpe snijmaïs

- N — 1012. **PAMUNKEY.** — K: T. W. Wood & Sons, Richmond, U.S.A. H: Centraal Bureau, Rotterdam.
 Gelijkt veel op Virginia, iets forscher.

BOEKWEIT

- L — 1128. **BRABANTSCHÉ.** — Landras. H: o.a. Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Onderscheidt zich door grijs, gevuld zaad van zeer goede kwaliteit.

- L — 1067. **STAPHORSTER.** — Landras. H: o.a. Fa A. Visser, Steenwijk.

Wordt van ouds in de omgeving van Staphorst verbouwd. Donkerbruin zaad; scherpkantig.

Bijlage, afd. Boekweit

- N — 1068. **HORA.** — Sel. uit Amerikaansche boekweit. K en H: J. v. d. Hoorn, Putten (Gld.).

Is in vergelijking met Brabantsche boekweit korter van stroo, minder stevig, minder bladrijk. Vroeger ontwikkelend, vroeger in bloei en vroeger rijp. Groote stukkige korrel van middelmatige kwaliteit,

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN MAÏS.

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 2 duidt een hoog cijfer op groote plantafstand; in regel 3 op sterke uitstoeling; in regel 7 op lang stroo; in regel 8 op vroegrijpheid; in regel 9 op hooge kolf-aanzetting.

	Baanbreker	Chiemgauer	Heidemij sel.	Pfarrkirchner	Unicum	Vroege gele ronde C.B.	Vroege roode paardetand C.B.
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	7	7	5	7	7	6 ⁵	5
2. Plantafstand	6	6	7	6	6	6 ⁵	8
3. Uitstoeling	6	7	8	7	6	7	7
4. Vroegheid van grondbedekking	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵	6
5. „ „ in pluim schieten	7 ⁵	7 ⁵	6	7	7 ⁵	7	6
6. Bladrijkhed	7	7	8	7	7 ⁵	7 ⁵	8
7. Lengte stroo	7	7	8	7	7	7 ⁵	7
8. Vroegrijpheid	8	8	6	8	8	7	6
9. Hoogte kolf-aanzetting	7 ⁵	6	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵
10. Aantal korrels per kolf	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7	7 ⁵
11. Grootte van de korrel	9	8 ⁵	7 ⁵	8	8 ⁵	8	6 ⁵
12. Marktbaar gedeelte	8	8	7	8	8	8	7 ⁵
13. Kwaliteit	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7
14. Opbrengst aan zaad	8	8	7	8	8	8	7
15. „ „ stroo	7	7	8	7	7 ⁵	7 ⁵	8
16. Verhouding korrel : stroo	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	7	7	6 ⁵
17. Resistentie tegen legeren	6 ⁵	6 ⁵	7	6	7	7	7

ERWTEN

Het jaar 1943 kenmerkte zich door een in hevige mate optreden van voetziekte in het erwtengegewas (vooral op de Zuid-Westelijke klei), waarbij groote en duidelijke verschillen in resistentie bij de onderscheidene rassen naar voren kwamen.

De drie ronde groene erwtenrassen Unica, Mansholt's Pluk en Mansholt's gekruiste extra korte groene (G.E.K.), werden zeer sterk aangetast. De G.E.K. vertoonde dus in 1943, zulks in tegenstelling met het jaar 1942, ook een sterke aantasting, hoewel deze iets minder erg was dan bij Unica, Pluk en Corona.

In verband met deze voetziekteaantasting wordt in het bijzonder de aandacht gevestigd op de weinig vatbare rassen Rondo C.B., Erecta C.B. en Parel C.B., waarvan de laatstgenoemde twee rassen, mede met het oog op hun resistentie, voor het eerst werden opgenomen.

Bij de schokkers bezit het algemeen verbouwde oogstzekere ras Zelka ook een groote resistentie tegen voetziekte. De Mansholt's schokker werd afgevoerd.

De rassen van capucijners (erwten met een vale zaadkleur) en rozijn-erwten (bruingemarmeerde erwten) zijn alle in sterke mate vatbaar voor voetziekte. Van de capucijners is Hala het meest geteelde ras, terwijl de Groninger blauwpeul alleen op de Groninger klei en op de Veenkoloniale gronden een geringe verbreiding heeft. De Gruno rozijnerwt heeft zich eenigszins uitgebreid tengevolge van de gunstige prijsverhouding voor dit ras. Het landras Noord-Hollandsche rozijn is nog van zeer weinig beteekenis.

RONDE GROENE

A — 22. MANSHOLT'S GEKRUISTE EXTRA KORTE GROENE.

— D — Kr. Mansh. kortstroo groene × Heinemann's Vorbote. 1906 en 1918. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Productieve, oogstzekere groene erwt, die door vrij goede grondbedekking, vooral op zware klei, gewaardeerd wordt.

Stroo matig stevig. Bloeit vroeg, is vlug afgebloeid en rijpt gelijkmatig af.

In 1943, vooral in het Zuid-Westen van het land, in tegenstelling met voorgaande jaren in erge mate door voetziekte aangetast. Weinig vatbaar voor *Ascochyta Pisi* (vlekkenziekte).

Stukkelig iets ovaal zaad van goede kleur; iets geneigd tot barsten. Bruikbaar voor groene pluk.

- A — 156. UNICA.** — Kr. Mansh. gekr. extra korte × Wonder van Amsterdam. 1918 en 1927. **K:** P. J. Hijlkema, Mensingeweer. **Vm:** N.V. Mensingeweer-Maarslag. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Productieve groene erwt met zeer kort, fijnbladig, stevig stroo. Verlangt een vruchtbaren bodem en schoon land. Is aan te bevelen voor gescheurde graslanden. Voldoet ook goed op zandgrond. Blijft op zware en niet vochthoudende gronden aan de korte kant. Aanbevolen wordt dit ras dicht te zaaien of kleine rijenafstand te geven.

Vlug en gelijkmatig afbloeiend. Stroo niet altijd regelmatig bezakend. Zeer vatbaar voor voetziekte, iets voor ascochyta en valsche meeldauw.

Zaad klein, soms iets deukig, geneigd tot verbleeken; goed kokend. Zeer geschikt voor groene pluk.

- A — 430. MANSHOLT'S PLUK.** — Kr. Mansh. kortstroo groene × Heinemann's Vorbote. 1906 en 1929. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Lijkt in vele opzichten op Unica. Het zaad is doorgaans iets gelijkmatiger en minder geneigd tot verbleeken.

Bijlage, afd. Ronde groene erwten

- N — 1125. RONDO C.B.** — Kr. Unica × [Corona × (Victoria × Schokker)]. 1934 en 1943. **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Kogelronde, groene erwt, die een zeer goede opbrengst geeft en weinig vatbaar voor voetziekte is gebleken.

Lichtgroen, matig bladrijk, vrij stevig stroo. Bloeit opvallend en langer dan voorgaande rassen. Rijpt iets na Unica.

Stukkelig zaad. Aan te bevelen voor gronden, welke van nature een goed loofrijk gewas geven.

- N — 1143. ERECTA C.B.** (C.B. 322/381). — Kr. Zelka × Corona. 1932 en 1944. **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Fijn, weinig bladrijk, open, zeer stevig gewas, dat zeer weinig vatbaar is voor voetziekte. Komt het meest in aanmerking voor vruchtbare, stroorijke gronden.

Veel zaaizaad en nauwe rijenafstand gewenscht. Leent zich zeer goed voor machinaal maaien.

Bloeit langer dan Unica en rijpt nog al wat later.

Door hooge peulaanzetting en zeer stevig stroo weinig gevoelig voor slecht weer.

Kogelronde erwt, grof van stuk en van goede kwaliteit. Opbrengst waarschijnlijk goed.

- N — 1144. **PAREL C.B.** (C.B. 3421/38215). — Kr. Mansholt's G.E.K. × [Corona × (Victoria × Schokker)]. 1934 en 1944. K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Vrij lang, frisch, bladrijk en slap gewas, dat zeer weinig vatbaar is voor voetziekte. Voldoet wellicht het beste op zware, sroo-arme gronden.

Bloeit iets langer en rijpt wat later dan Mansholt's G.E.K.

Kogelronde, stukkige erwt; opbrengst lijkt goed.

- O — 155. **CORONA.** — Kr. Mansh. gekr. extra korte × een langstroo groene. 1915 en 1927. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.). (Rl. 1939).

Geschatte gemiddelde zaadopbrengst der erwtenrassen in % van Mansholt's G.E.K.

<u>Groene erwten</u>	Westelijke kleistreken	Noordelijk kleigebied	Zand
Mansholt's G.E.K. (standaard)	100	100	100
Unica	99	100	105
Plukerwt	99	99	103

Zaaizaadhoeveelheden

De groene erwten Unica, Mansholt's G.E.K., Plukerwt en Rondo vragen dezelfde hoeveelheid zaaizaad, Parel 5 % minder en Erecta 10 à 15 % meer.

SCHOKKERS

- A — 565. **ZELKA.** — Kr. Mansholt's schokker × Krombek. 1921 en 1932. K: Ir. C. Koopman. Vk en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Zeer productieve, oogstzekere, iets kleinzadige schokker. Donker-groen, sterk, vol gewas, met vrij hooge peulaanzetting en talrijke zaden per peul.

Rijpt tijdig. Zeer weinig vatbaar voor voetziekte. Matig gevoelig voor kwade harten; weinig piksel. Valsche meeldauw komt voor; meer ascochyta dan bij ronde groene erwten.

CAPUCIJNERS

A — 519. HALA. — Kr. Mansh. kortstroo vale capucijner $\times$ Langstroo rozijn $\times$ [(vroege Hollandsche cap. $\times$ grauwe stamcap.) $\times$ Mansh. kortstroo schokker]. 1925 en 1933. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Wordt wegens hooge opbrengst en goede kwaliteit op zware klei-grond gunstig beoordeeld. De verbouw breidt zich daar uit. Heeft ook op zandgrond goed voldaan. Moet vroeg worden gezaaid.

Forsch gewas, waardoor goede grondbedekking. Stroo half lang en behoorlijk stevig. Bloei begint vroeg, doch gaat lang door. Rijpt iets na ronde groene erwten.

Zeer vatbaar voor voetziekte, vrij weinig voor ascochyta en valsche meeldauw. Gevoelig voor knopmade, wormstekigheid en kwade harten.

L — 814. GRONINGER BLAUWPEUL. — Landras. **H: D. Huizinga, Kantens.**

Zeer lang, slap, zeer bladrijk, laat rijpend gewas. Legert gemakkelijk op vruchtbare grond. Moet bij voorkeur vroeg, doch kan zeer laat gezaaid worden. Uitstekende grondbedekking voor onkruidbestrijding.

De peulen zijn, met een enkele uitzondering, niet blauw maar groen. Zeer weinig vatbaar voor ascochyta.

Zaad vaal en licht gedeukt, kleiner van stuk; opbrengst wisselvallig en lager dan die van Hala.

L — 1126. WIJKER VALE. — Landras, dat vanouds in Noord-Holland voorkomt.

Onderscheidt zich van de Hala capucijner door het lange stroo, late bloei en late rijping; is bijna geheel door deze verdrongen.

Bloeit wit. Zeer goede kwaliteit; opbrengst lager dan die van Hala.

L — 145. PLATTE VALE. — Landras, dat vroeger vrij algemeen in West-Friesland (N.H.) voorkwam.

Stroo nog iets langer dan bij Wijker Vale.

Bloeit donkerpaars. Goede kwaliteit. Opbrengst lager dan die van Hala.

ROZIJNERWTEN

B — 690. GRUNO. — Kr. Langstroo Noord-Hollandsche grauwe × [(Kortstroo grauwe Cap. × Vroege Hollandsche Cap.) × Kortstroo Schokker]. 1922 en 1936. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Vrij goed opbrengende, matig lange, behoorlijk stevige rozijnerwt van uitstekende kwaliteit. Voldoet zoowel op klei- als op goeden zandgrond.

Bloei begint zeer vroeg, doch gaat lang door. Rijpt weinig na de ronde groene erwten.

Zeer vatbaar voor voetziekte, vrij weinig voor ascochyta. Zeer gevoelig voor knopmade en wormstekigheid, matig voor kwade harten.

Moet met zorg geoogst worden, daar vochtig zaad van rozijnerwten gemakkelijk zwart verkleurt. Ook bij bewaring in het licht wordt het donker.

Blijft in opbrengst beneden Hala.

L — 1065. NOORD-HOLLANDSCHE. — Landras, dat vanouds in Noord-Holland voorkomt en waarin reeds werd geselecteerd.

Langstroo, grauwe erwt van gezochte kwaliteit. Matige opbrengst. Wordt vooral in Noord-Holland verbouwd. Bloeit bleekrose en zeer vroeg; rijpt tijdig.

Vrij erg vatbaar voor voetziekte; nogal gevoelig voor knopmade en wormstekigheid.

Bijlage, afd. Rozijnerwten

N — 1066. KOLA. — Sel. uit Kool's bleekbloei grauwe erwt, 1932 en 1934. **K en H: Gebr. Kool, Andijk-Oost.**

In vergelijking met de vorige iets langer van stroo en wat later bloeiend en rijpend. Vertoont in het begin der groei geen koude kleur (roode bladkleur na koud voorjaarsweer) en mist de paarsgekleurde bladoksels.

Iets forscher gewas; wit bloeiend. Vrij erg vatbaar voor voetziekte; nogal gevoelig voor knopmade en wormstekigheid. Brengt onder bepaalde omstandigheden meer op; kwaliteit zeer goed.

VOERERWTEN

L — 971. LIMBURGSCH GELE. — Kleinzadige, gele erwt, die in Limburg op zandgrond vanouds voorkomt. Zaadopbrengst daar behoorlijk met veel stroo.

L — 972. BOERENGRAUW. — Kleinzadige, langstroo, grauwe erwt, die in Utrecht en de Betuwe als oud landras voorkomt.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE RASEIGENSCHAPPEN VAN ERWTEN

08

Hooge cijfers duiden op gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap. Verder zijn groote stroo-lengte, bladrijtheid en stroo-opbrengst met een hoog cijfer aangeduid.

	Groene erwten					Schok- kers	Capucijners		Rozijnen	
	Breeta C.B.	Mansh. gek.	Parel C.B.	Plukerwt	Rondo C.B.	Unica	Groninger Blaupéul	Hala cap.	Wijker vale	Grumo Rozijn Kola Noord-Holl. rozijn
1. Lengte van stroo	6	6	6 ⁵	5 ⁵	5 ⁵	5	10	8	10	7 ⁵ 8 ⁵
2. Stevigheid van stroo	10	7 ⁵	5 ⁵	8 ⁵	8	9	4	6	4	6 ⁵ 4
3. Bladrijtheid	4 ⁵	6	7	5 ⁵	6	5	9	8	8	7 8 8
4. Vroegheid van begin bloei	6 ⁵	7	6 ⁵	7	7	7	7	8	6	9 8 8 ⁵
5. Korthed van den bloei	7	7 ⁵	7	8	7	8	5	5	5	4 ⁵ 5 5
6. Vroegheid van rijping	6 ⁵	7 ⁵	7	8	7 ⁵	8	6	7	6	7 6 ⁵ 7 ⁵
7. Hoogte peulaanzetting	9 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	9	9	9	7	7 ⁵	7	7 7 7
8. Grootte der erwten	7 ⁵	7	7	6 ⁵	7	6	8	9	9	9 9 9
9. Rondh. (Sch. en cap.: gedeukth.)	8	6	8	7	8	7	7 ⁵	8	8	8 8 8
10. Kleur der erwten	7	7 ⁵	7	7	7	6 ⁵	7	7	7	8 8 ⁵ 8 ⁵
11. Marktbaar gedeelte	7	7	7	6 ⁵	7	6 ⁵	6	7 ⁵	7	6 ⁵ 7 7
12. Kwaliteit	7	6 ⁵	7	6 ⁵	7	6	7	8	7	9 10 10
13. Geschiktheid v. pluk en conserve	—	6	—	7	7	8	—	—	—	—
14. Zaadopbrengst	8 ⁵	9	9	9	9	9	6	7 ⁵	6	7 6 ⁵ 6 ⁵
15. Stroo-opbrengst	6	6 ⁵	7	6	6	5 ⁵	9	7 ⁵	8	7 8 8
16. slecht weer	7	6	5	6	6	6	6	7	6	6 ⁵ 6 6
17. Ascochyta (viekk-ziekte)	6	8	8	6	6 ⁵	6 ⁵	9	7 ⁵	—	7 ⁵ —
18. knopmade	7	7 ⁵	7	8	7	8	5 ⁵	6	—	5 ⁵ 5 ⁵ 5 ⁵
19. kwade harten	—	8	—	8	—	8	—	6	—	6 —
20. voetziekte(n)	9	5	8 ⁵	4	8	4	—	5	—	5 5 5
21. wormstekigheid	—	8	—	8	9	9	4	5	5	4 5 5

Resistentie
tegen

VELDBOONEN

De vier veldboonensoorten (Waalsche-, wier-, paarde- en duiveboonen) vertoonen in verschillende eigenschappen in de genoemde volgorde een stijgende of dalende reeks. De Waalsche boon heeft de grootste en de platste zaden, het geringste aantal peulen, de laagste peulaanzetting, de kleinste stroolengte, de lichtste bloemkleur en de vroegste bloei- en rijpingstijd.

WAALSCH E BOONEN

De Waalsche boonen worden hoofdzakelijk aangetroffen in Groningen, Friesland, Noord-Holland en Zeeland. Van de rassen worden Adrie en Mansholt's Waalsche het meest verbouwd; bij laatstgenoemd ras is het zaad wat minder stukvig.

De zeer lage peulaanzetting bij alle Waalsche boonenrassen is eenigszins bezwaarlijk bij het maaien.

A — 323. ADRIE. — Sel. uit Friesch landras. 1919 en 1929. **K:** Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulent voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Productief ras met stevig stroo van voldoende lengte. Zaad zeer groot, plat, blank, goed gevuld, deels witneuzig.

B — 951. ABUNDA. — Sel. uit gewone langscheden. 1934 en 1938. **K en H:** A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.

Iets langer stroo dan Adrie. Zeer groote, blanke, goed gevulde boonen, enkele witneuzen. Goede opbrengst.

Bijlage, afd. Waalsche boonen

N — 691. MANSHOLT'S. — Sel. uit landras. 1926 en 1936. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Onderscheidt zich van voorgaande rassen door iets minder stukvig en iets minder blank zaad. De opbrengst is goed. Weinig witneus.

Voldoet in de praktijk goed.

WIERBOONEN

De wierboonen worden verreweg het meest verbouwd in Zeeland, verder in Noord-Holland, Groningen en sporadisch op de zandgronden.

A — 25. MANSHOLT'S. — Sel. uit landras. 1886 en 1892. **K:** J. H. Mansholt †. **Vk en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Mooi uniform, gezond gewas. Staat in lengte van stroo, vroegrijpheid, peulaanzetting en grootte der zaden tusschen Waalsche en paardeboonen in. Stevig stroo. Het zaad is vrij plat. Brengt op geschikte gronden meer op dan paardeboonen. Het blad valt tijdig af.

L — 1072. OLDAMBSTER. — Landras, dat vanouds in het Oldambt wordt verbouwd. **H:** het Landbouwbedrijf der Gem. Groningen bij den Dollard, Drieborg (Oldambt).

PAARDEBOONEN

De paardeboonen treft men hoofdzakelijk aan in het Groninger Oldambt en de daarbij aansluitende Veenkoloniën. Een geringe verbouw vindt plaats in Noord-Groningen, Noord-Holland, Zeeland en hier en daar op zandgrond en rivierklei. De Oldambster paardeboon is van de rassen het meest verbreid; de Limburgsche komt van ouds voor in de provincie Limburg. De verbouw van het ras Bunica, dat een mooie gevulde boon levert doch laat rijpt, is op de middelmatige zware klei toegenomen, terwijl Rinal, eveneens laatrijpend, nog welnig verbreiding heeft gevonden.

In verband met de hogere peulaanzetting zijn de paardeboonen beter machinaal te oogsten.

L — 813. OLDAMBSTER. — Landras, vanouds in het Oldambt verbouwd. **H:** het Landbouwbedrijf der Gem. Groningen bij den Dollard, Drieborg (Oldambt).

Is van de paardeboonen het meest verbreide ras. Goede opbrengst. Vrij stukvig zaad, voldoende gevuld.

- B — 1005. RINAL.** — Selectie uit landras. 1916 en 1941. **K** en **H:** M. Wiersema, Spijk (Gr.).

Heeft in vergelijking met de Oldambster een goeden indruk gemaakt. Sterk, bladrijk gewas. Bloeit en rijpt iets later. Goede opbrengst. Goede kwaliteit.

- B — 695. BUNICA.** — Selectie uit landras. 1930 en 1936. **K:** het I.v.P., Wageningen. **Vm** en **H:** Mij. de Wilhelminapolder bij Goes.

Forsch, bladrijk, nogal laatrijp gewas met zeer lang, soms matig stevig stroo en met een mooie, zeer goed gevulde boon. Vooral op middelmatig zware kleigronden is de opbrengst goed; op zeer vruchtbare gronden minder, geeft daar een te zwaar gewas, waardoor legering en onvoldoende peulzetting.

Dun zaaien is gewenscht. Goed machinaal te zaaien.

- L — 815. LIMBURGSCH.** — Dit landras wordt in stand gehouden door E. à Campo, Merkelbeek. **H:** „Landbouwbelang”, Roermond.

Rijpt iets vroeger dan de Oldambster. Tamelijk blank zaad. Vrij goede opbrengst.

DUIVEBOONEN

Hoewel de duiveboonen van de veldboonen de kleinste oppervlakte in beslag nemen, komen ze het meest verspreid over alle grondsoorten voor. Op veenkoloniale grond worden ze evenwel het meest verbouwd.

- A — 433. NIKI.** — Selectie uit landras. 1922 en 1927. **K:** N. Koppes †. **Vk** en **H:** Zaaizaadver. Z.A.P., Anna Paulowna.

Kleinzadige, vrij ronde, zeer goed gevulde, blanke boon van zeer goede kwaliteit. Aanvankelijk trage, later vlugge ontwikkeling. Lang, matig stevig stroo. Late bloei en rijping. Flinke en hoge peulaanzetting. Vrij goede opbrengst.

---

† N. Koppes overleed 19 Januari 1934.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE RASEIGENSCHAPPEN VAN VELDBOONEN

In deze tabel zijn hooge cijfers geplaatst naarmate de betrokken eigenschap gunstiger is ontwikkeld. Verder zijn groote bladrijheid, lengte, aantal stengels, aantal en grootte der boonen en lage peulaanzetting met hooge cijfers aangeduid.

	Waalsche boonen			Wier-boonen	Paardeboonen				Duive-boonen
	Abunda	Adrie	Mansholt's		Bunica	Limburgsche	Oldambster	Rinal	
				Mansholt's					Niki
1. Vroegheid grondbedekking ..	7	7	7	7	7	6 ⁵	6 ⁵	7	6
2. Lengte van stroo	6 ⁵	6	6	7	8 ⁵	8	8	8	9
3. Stevigheid	8	8	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	6
4. Bladrijtheid	7	7	6 ⁵	7	8	7 ⁵	7	7	8
5. Vroegheid van begin bloei ..	8	8	8	7	5 ⁵	6	6	5 ⁵	5
6. Korthed van bloei	7	7	7	6 ⁵	6	6	6	6	5 ⁵
7. Vroegrijpheid	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7	5	6	6	5 ⁵	5
8. Laagte van peulaanzetting ..	9	9	9	8	6	7	6	6	5
9. Plantgetal	6	6	6	7	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8
10. Aantal peulen per plant ...	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7	8	7 ⁵	8	8	9
11. Aantal zaden per peul	6	6	6	6 ⁵	7	7	7	7	8
12. Grootte der boonen	9 ⁵	9 ⁵	9	7 ⁵	6	6	6	6	5
13. Kleur der boonen	8	8	7 ⁵	7 ⁵	7	6 ⁵	6	6 ⁵	7
14. Gevuldheid der boonen	7 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵	9	7	7	7	9
15. Marktbaar gedeelte	7	7	7	7	6 ⁵	6	6	6	7
16. Kwaliteit	8 ⁵	8 ⁵	8	7	7	6 ⁵	6 ⁵	7	8 ⁵
17. Zaadopbrengst	7 ⁵	7 ⁵	7	8	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵
18. Stroo-opbrengst	6 ⁵	6	6	7	8	7	7	7	8
19. Resistentie tegen zaaduitval	6	6	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7	7	7	7

LANDBOUWSTAMBOONEN

De stamboonen worden als landbouwgewas hoofdzakelijk geteeld in Zeeland, hoewel ook in de overige provincies — vooral in Noord-Brabant, Noord- en Zuid-Holland en Groningen — eenige teelt van beteekenis voorkomt.

Tot en met 1942 was van de **bruine boonen** Ceka verreweg het meest geteelde ras met 78 % van het stamboonenareaal. In verband met de zeer groote vatbaarheid voor vetvlekkenziekte is de teelt tot 33 % in 1943 teruggelopen, terwijl voor 1944 een nog verdere teruggang te verwachten is. De voor vetvlekkenziekte veel minder vatbare rassen Noord-Hollandsche bruine en Beka hebben de plaats van Ceka ingenomen.

Van de **gele boonen**, welke vrijwel uitsluitend in de noordelijke provincies voorkomen, zijn de landrassen Stroogele („Groninger stroogele” en „Friesche woudboon”) en de Citroengele in de Rassenlijst opgenomen.

Witte boonen worden in enkele gebieden van ons land op kleine schaal verbouwd. Alleen op Walcheren is de teelt van eenige beteekenis, hoewel ook daar sterk teruggaande, aangezien de witte boonenrassen in sterke mate vatbaar zijn gebleken voor allerlei ziekten en ongunstige weersinvloeden.

BRUINE BOONEN

L — 1073. NOORD-HOLLANDSCHE. — Landras, dat vanouds in Noord-Holland wordt verbouwd en ook in andere gebieden sterk is toeegenomen.

Productieve, gezonde, vrij korte, goed gevulde bruine boon; iets variabel van vorm en grootte. Zeer goede kwaliteit. Lichtpaarse en witte bloemkleur.

Rijpt tijdig, stroo is matig stevig.

A — 303. BEKA. — Stam uit Noord-Hollandsch landras. 1922 en 1927.
K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Onderscheidt zich van vorengenoemd landras door uniformiteit, lichter groen blad en witte bloemkleur. Heeft eveneens wegens vrij

goede resistentie tegen vetvlekkenziekte en tijdige rijping in de laatste jaren een sterke verbreiding gevonden.

Matig bladrijk, wat het oogsten vergemakkelijkt. Stroo matig stevig.

Iets lichtbruine, matig groote, vrij korte, goed gevulde boon van zeer goede kwaliteit.

- A — 304. CEKA.** — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1928. **K:** Ir. C. Koopman. **Vk en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Dit witbloeiende, laatrijpe, vroeger algemeen verbouwde ras werd ook in 1943, vooral in het zuid-westen van het land, weer in zeer sterke mate door de vetvlekkenziekte aangetast; wordt hierdoor meer en meer verdrongen door Beka en Noord-Hollandsche bruine.

Groote, lange, lichtbruine zaden; vrij goede kwaliteit. Zeer geschikt voor boonensoep.

Soms sterk aangetast door Ascochyta-vlekkenziekte.

- A — 302. AKA.** — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1927. **K:** Ir. C. Koopman. **Vk en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Kleine, ronde, vroeg rijpende, iets donkerbruine boon van het Walchersche type (kogelboontje). Paars bloeiend. Zaad van gezochte kwaliteit.

Vrij vatbaar voor rolmozaïek, vrij weinig voor vetvlekkenziekte.

- L — 1121. NOORD-HOLLANDSCHE BRUINE KOGELBOON.** — Landras.

GELE BOONEN

- L — 1075. STROOGELE.** — Landras. Wordt in de Noordelijke provincies, als „Groninger stroogeel” en „Friesche woudboon”, algemeen geteeld. Komt wegens gezondheid en middelvroege rijping ook voor verbouw in andere gebieden in aanmerking.

Opbrengst vrij goed. De als „Groninger stroogeel” verbouwde boon heeft lange, groote, iets niervormige, groengele zaden; die van „Friesche woudboon” zijn iets kleiner van stuk.

- L — 1112. CITROENGELE.** — Landras. Hiervan komen verschillende vormen voor, die nader beproefd worden.

Zeer goede kwaliteit. Erg vatbaar voor vetvlekkenziekte.

WITTE BOONEN

Met ranken

- B — 692. WALCHERIA.** — Selectie uit het landras Walchersche witte boon. 1931 en 1935. **K en H: A. L. Louws, Oostkapelle** (Post Grijskerke, Z.).

Gelijkmatig, laat rijpend, grootbladig; nogal rankend. Zaad vrij klein, mooie witte kleur, glanzend. Wordt hoofdzakelijk op Walcheren verbouwd.

Zeer vatbaar voor rolmozaïek; vrijwel onvatbaar voor vetvlekkenziekte.

Bijlage, afd. Witte boonen met ranken

- O — 599. BLANCA.** — Selectie uit het landras Walchersche witte boon. 1930 en 1934. **K: J. Mesu, leeraar aan de Rijkslandbouwwinterschool, Goes.** (Rl. 1943).

Dit ras zal waarschijnlijk het volgend jaar worden afgevoerd.

Zonder ranken

- L — 1111. KROMBEK.** — Landras, dat vanouds in Noord-Holland voorkomt. Middellaat rijpend ras met lange, groote, roomwitte, niervormige zaden. Weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte; vrij sterk vatbaar voor ascochyta-vlekkenziekte.

Naast de Krombek witte boon worden ook verbouwd zgn. **Pijpestelen**, die hiermede in hoofdzaak overeenkomen.

In hoeverre de Pijpestelen als zelfstandig landras kunnen worden erkend, zal uit nader onderzoek moeten blijken.

Bijlage, afd. Witte boonen zonder ranken

- N — 1035. WITTE STAMBOON C.B.** — Kr. Walchersche witte $\times$ Aka. 1930 en 1940. **K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.** (Rl. 1943).

Wegens zeer groote vatbaarheid voor allerlei ziekten is de toekomst van dit ras onzeker.

KIEVITSBOONEN

- L — 1120. LANDRAS.** — De verschillende herkomsten lopen in eigenschappen vrij sterk uiteen. Deze worden nader onderzocht, teneinde de aandacht op de beste rassen te kunnen vestigen.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE RASEIGENSCHAPPEN VAN LANDBOUWSTAMBOONEN

Hooge cijfers duiden op gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap. In regel 1 en 3 is een hooger cijfer geplaatst naarmate het stroo langer, resp. rijker aan blad is.

	Bruine boonen				Gele boonen		Witte boonen		Kievits boonen
	Aka	Beka	Ceka	N. Hollandsche	Citroengele	Gron. stroogele	Walcheria	Krombek	Landras
1. Lengte van stroo	6 ⁵	7	7 ⁵	7	6 ⁵	8	10	9	6 ⁵
2. Stevigheid	8	6	7	6	7	8	5	7	7
3. Bladrijkheid	7	7 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	7	7	9	8	7
4. Vroegheid van bloei	7	7	6	7	8	6	5	6	8
5. Vroegheid van rijping ..	7 ⁵	7	5	7	8	7	4	6	8
6. Zaadopbrengst	6 ⁵	8	7 ⁵	8	7	7	6 ⁵	6 ⁵	7
7. Grootte der boonen	6	7	8	7	6	8 ⁵	5	8	7
8. Marktbaar gedeelte	9	9	8 ⁵	9	8	9	6	7 ⁵	8
9. Kwaliteit	9 ⁵	9	8	9	9	8	9	9	9 ⁵
10. Vetvlekkenziekte	7	6 ⁵	3	7	4	8	9	8	5
11. Ascochyta	7	7	6	7	7	8	5	5	7
12. Vlekkenziekte	8	9	9	9	7	9	7	7	6 ⁵
13. ~~Polmo~~ mozaïek	6	7	7	7 ⁵	8	9	3	6	8
14. Geelmozaïek en steengrauw	5	6	6	6	7	7	5	8	8

VLAS

Het witbloeiende ras Concurrent blijft, wegens zijn productiviteit, goede kwaliteit en oogstzekerheid, met 93 % van het vlasareaal een overheerschende plaats innemen in alle vlasgebieden.

Hoofdzakelijk in het Noorden van het land is er eenige belangstelling voor blauwbloei rassen als Blenda, Liral Crown, Hercules en Lin-kopis.

Als nieuwe rassen werden opgenomen Percello (Hylkema 311/858) en Rembrandt (Dorst A/B), beide met een blauwe bloemkleur. Percello heeft, wat de stroo- en zaadopbrengst betreft een goeden indruk gemaakt en is weinig vatbaar voor roest. Rembrandt komt, behoudens de lichtblauwe bloemkleur, in verschillende eigenschappen vrijwel met Concurrent overeen; de kwaliteit is misschien iets beter.

Blauwe Ster is in de O groep geplaatst.

A — 330. CONCURRENT. — D — Sel. uit Friesch witbloei vlas. 1921 en 1929. K: Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulent voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. H: de Z.P.C., Leeuwarden.

Wordt zoowel in ons land als bij de zuidelijke bureu over het geheel zeer gunstig beoordeeld wegens zeer goede stroo- en zaadopbrengst, groote oogstzekerheid, goede lengte, hooge vertakking, hoog vezelgehalte en goede kwaliteit. Het neemt in ons land een overheerschende plaats in.

Vrij vatbaar voor roest, weinig voor doode harrel en behoorlijk resistent tegen brand. Worteleinde soms gekromd.

Groeit gestadig met opgerichte top. Weelderig, stevig en vrij laat rijp. Goed gelijkmatig. Witbloeiend.

A — 311. BLENDA. — Sel. uit Zweedsch landras. 1918 en 1926. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Fijn, vroegrijpend, blauwbloei vlas met behoorlijke stroo- en kleine zaadopbrengst. Goed vezelgehalte en goede vezelkwaliteit. Vatbaar voor brand en iets voor doode harrel en roest. Het gewas is niet zeer egaal, teer en wat slap; alleen aan te bevelen voor uitstekende vlasgronden.

B — 945. LIRAL CROWN. — Selectie uit blauwbloei handelszaad. 1920 en 1932. **K:** Linen Industry Research Association Lambeg, Lisburn, Noord-Ierland. **Vm en H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

Flug ontwikkeld, zeer vroegrijpend, stevig, blauwbloei vlas met goede stroo- en vrij goede zaadopbrengst. Komt in aanmerking voor zwaren kleigrond en voor gescheurd grasland. Vraagt een hogere stikstofbemesting dan Concurrent.

Nogal vatbaar voor brand, weinig voor roest; op enkele plaatsen nogal doode harrel opgemerkt. Kwaliteit stroo en vezel en het vezelgehalte zijn goed.

Zeer geschikte dekvrucht voor klaver. Volgens sommige verbouwers beter bestand tegen ongunstig oogstweer dan andere rassen.

B — 310. HERCULES. — Sel. uit Russisch landras. 1918 en 1926. **K:** Zweedsche Zaaizaadvereen., Svalöf. **Vm en H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Komt in verband met groote resistentie tegen vlasbrand in aanmerking op gronden, waar deze ziekte voorkomt. Wordt hoofdzakelijk verbouwd op de lichte zavelgronden van Groningen en Friesland. Weinig vatbaar voor roest. Voor blauwbloei bezit het ras overigens geen bijzondere kwaliteit.

Ontwikkelt iets traag en rijpt wat laat.

L — 1076. LINKOPIS. — Landras uit Letland, verzameld door de Latvyas, centralais seklu eksports. **H:** o.a. N.V. Vlasserij Corn's van Nes, Rijsoord en N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.

Dit vroegrijpend, blauwbloeiend Oostzee-vlas heeft in ons land door goede stroo- en vezelkwaliteit wel voldaan. Geniet vooral in Groningen eenige belangstelling. Nog al slap stroo en vatbaar voor brand, weinig voor roest.

Bijlage, afd. Vlas

N — 1146. PERCELLO (Hylkema 311/858). — Kr. Concurrent × Texala. 1931 en 1944. **K:** P. J. Hylkema, Mensingeweer. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Vrij vroeg ontwikkeld, doch vrij laat rijpend, lang, blauwbloei vlas met voldoende stevig stroo.

Weinig vatbaar voor roest. Heeft wat stroo- en zaadopbrengst betreft voorloopig een goeden indruk gemaakt.

N — 1147. REMBRANDT (Dorst A/B). — Sel. uit Concurrent. 1930 en 1944. **K:** Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulent voor de plantenveredeling bij de Friesche Mij. van Landbouw. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Komt, behoudens de lichtblauwe bloemkleur, in vroegheid van ontwikkeling, lengte van stroo, fijnheid van blad, hoogte van vertakking, opbrengst aan stroo en zaad vrijwel met Concurrent overeen.

Het stroo is iets minder stevig; de kwaliteit misschien iets beter. Vrij vatbaar voor roest.

O — 877. **BLAUWE STER.** — Selectie uit Almenum vlas. 1926 en 1937. K en H: Fa W. C. Postma, Harlingen. (Rl. 1943).

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN VLAS

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 7 beteekent een hoog cijfer: vroeg. In regel 14: hoog cijfer = veel stroo (weinig zaad).

	Blenda	Concurrent	Hercules	Linkopis	Liral Crown	Percello	Rembrandt
1. Vroegheid van ontwikkeling ..	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵	7 ⁵
2. Lengte stroo	7 ⁵	8	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	8
3. Fijnheid van blad	7 ⁵	6 ⁵	8	7	8	7 ⁵	6 ⁵
4. Hoogte van vertakking	7 ⁵	8	8	7	7 ⁵	7 ⁵	8
5. Aantal zaadbollen	7	8	8	7	7	7 ⁵	8
6. Gelijkmaticgheid	8	8 ⁵	8	7 ⁵	8	8	8 ⁵
7. Vroegrijpheid	8	6	6 ⁵	8	9	6 ⁵	6
8. Opbrengst aan stroo	7 ⁵	9	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8 ⁵	9
9. Kwaliteit stroo	8 ⁵	8	8	8 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	8 ⁵
10. Vezelgehalte	8	8 ⁵	8	8	8	—	—
11. Vezelkwaliteit	8 ⁵	8	8	8 ⁵	8 ⁵	—	—
12. Zaadopbrengst	6	8 ⁵	6 ⁵	7	6 ⁵	8	8 ⁵
13. Grootte zaad	6	8	7 ⁵	7	7	7	8
14. Verhouding stroo : zaad	8 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵
15. legeren	6 ⁵	8	7 ⁵	6	8 ⁵	8	7 ⁵
16. Resis- brand	5	6 ⁵	8 ⁵	5 ⁵	5 ⁵	6	6 ⁵
17. tentie roest (zwartstip)	6	6	7 ⁵	7	7	8	6
18. tegen Botrytis	7	7	7	—	5	—	—
19. doode harrel	6	7 ⁵	6	6	6	—	—

KOOL- EN RAAPZAAD

Na de sterke uitwintering van Mansholt's Hamburger in den winter 1941/'42 is de oppervlakte van Lembke's koolzaad van 11 % in 1942 tot 72 % in 1943 toegenomen.

Het voordeel van Lembke's is wel in de eerste plaats de grootere wintervastheid. Bovendien kan dit ras eenigszins groen worden gemaaid met behoud van een goede zaadkleur, waardoor weinig zaadverlies valt te vreezen. Ook wordt de zaadopbrengst hierdoor niet merkbaar gedrukt.

Na zachte winters kan Hamburger op kleigrond Lembke's in opbrengst overtreffen, indien vroeg wordt gezaaid.

Janetzki's koolzaad kan, als behoorlijk wintervast ras, wegens zijn vroegere rijping naast Lembke's van belang zijn voor groote bedrijven met een sterke koolzaadteelt. De productiviteit is iets minder.

Lembke's raapzaad, dat in 1943 vooral op zand- en dalgrond vrij veel was gezaaid, is in opbrengst erg tegen gevallen, mede door de sterke aantasting door spikkelziekte („verslag”) en Sclerotinia („rattenkeutelziekte”). De verbouw verdient in het algemeen geen aanbeveling.

WINTERKOOLZAAD

A — 1077. LEMBKE'S. — D — Sel. uit het landras „Kriechraps”. 1909 en 1941. K: Saatzuchtwirtschaft Dr. H. Lembke, Malchow, Meckl., Deutschland. H: G. Kraai Wzn, Vlagtwedde.

Vrij wintervast. Aanvankelijk kort en gedrongen, later lang,orsch, hoogvertakkend, tamelijk wild gewas met veel stroo. Voldoet goed op alle grondsoorten, vooral ook op zand- en dalgrond.

Bloeit met hardgele bloemen en rijpt wat laat. Opbrengst zeer goed; groote hauwen en eveneens groot zaad van goede, egale, donkere kleur. Kan eenigszins groen gemaaid worden met behoud van een goede zaadkleur, waardoor weinig zaadverlies.

Moet bij voorkeur vroeg, omstreeks half Aug., doch kan onder gunstige omstandigheden tot eind Aug. en in het zuiden van het land tot begin Sept. worden gezaaid.

— 28. **MANSHOLT'S HAMBURGER.** — Sel. uit handelszaad eener Hamburger firma. 1895 en 1899. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal, kort, fijn, laag vertakkend stroo en fijne hauwen. Rijpt 4 à

6 dagen voor Lembke's. In verband met de geringere wintervastheid minder oogstzeker.

Bloeit lichtgeel. Korrel vrij klein van goede kwaliteit. Bij vat vroeg maaien wordt gemakkelijk rood zaad verkregen, bij rijp maaien is er gevaar voor zaadverlies.

Opbrengst zeer goed. Weinig stroo, waardoor de geheele verwerking van het gewas (maaien, binnenhalen, dorschen) vergemakkelijkt wordt.

Moet eveneens vroeg gezaaid worden; verdraagt laat zaaien nog iets minder goed dan Lembke's.

Bijlage, afd. Koolzaad

N — 1123. JANETZKI'S. — D — Selectie uit landras. 1918 en 1942. K: Saatzuchtwirtschaft C. Janetzki, Schneidenburg. H: G. Kraai Wzn, Vlagtwedde.

Wintervastheid ongeveer gelijk of misschien iets beter dan die van Lembke's. Het onderscheidt zich er verder van door fijner, korter, doch slapper stroo en door ongeveer een week vroegere rijping, hetgeen op groote bedrijven met het oog op de werkverdeeling bij het oogsten van belang kan zijn.

Hardgele bloemkleur, zaad iets kleiner. Kan evenveel roodkleuring vertoonen als Hamburger.

De productiviteit is gemiddeld geringer dan van Lembke's.

WINTERRAAPZAAD

Bijlage, afd. Raapzaad

N — 1122. LEMBKE'S. — D — Selectie uit landras. 1905 en 1942. K: Saatzuchtwirtschaft Dr. H. Lembke, Malchow, Meckl., Duitschland. H: G. Kraai Wzn, Vlagtwedde.

Staat in wintervastheid tusschen Hamburger en Lembke's koolzaad in. Kan later worden gezaaid dan koolzaad (tot half September). De jonge planten ontwikkelen zich voor den winter tot zeer platte rozetten; hardgroen blad.

Ontwikkelt vlug, bloeit en rijpt voor koolzaad. Klein zaad met vrij veel roodkleuring.

Blijft gemiddeld ongeveer 20 % in opbrengst ten achter bij tijdig gezaaid koolzaad. Bij sterke aantasting door spikkelziekte („verslag”) en Sclerotinia („rattenkeutelziekte”), zooals in 1943, kan het opbrengstverschil nog aanzienlijk grooter zijn.

De verbouw verdient in het algemeen geen aanbeveling, ook niet op zandgrond. Alleen wanneer zeer laat gezaaid moet worden, is de verbouw nader te overwegen.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE RASEIGENSCHAPPEN VAN WINTERKOOLZAAD EN WINTERRAAPZAAD.

Hooge cijfers duiden op gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap. Verder zijn groote bladrijheid, lengte, grofheid v. d. stengel, hoogte v. d. vertakking, grootte v. d. korrel en mooie kleur van het zaad met hooge cijfers aangeduid.

			Koolzaad			Raap- zaad
			Lembke's	Hamburger	Janetzki's	Lembke's
1.	Mogelijkheid v. laat zaaien		6	5	6	8
2.	Wintervastheid		7	5	7	6
3.	Vroegheid van grondbedekking ..		7 ^s	7	7 ^s	8 ^s
4.	Vroegheid van bloei		7	7	7 ^s	9
5.	Bladrijheid		7	6 ^s	7	8
6.	Lengte stroo		8	6	7	8
7.	Grofheid v. d. stengel		8 ^s	6	7	8
8.	Hoogte v. vertakking		8	6	7	7 ^s
9.	Vroegrijpheid		7	8	8 ^s	9
10.	Korrelgrootte		8	7	7 ^s	6
11.	Kleur van het zaad		8	7	6 ^s	6
13.	Oliegehalte		8	8	7 ^s	7 ^s
14.	Kwaliteit		8 ^s	8	7 ^s	7
15.	Opbrengst zaad		8	8	7 ^s	6
16.	Opbrengst stroo		9	6 ^s	7 ^s	8
17.	Verhouding korrel : stroo		7	9	8	6
18.	Resis- tentie tegen	legeren	8	8	6	7 ^s
19.		uitval van korrels	8	7	7	6
20.		spikkelziekte („verslag”)	8	7 ^s	7	4
21.		Sclerotinia	8	7 ^s	7	4
		(„rattenkeutelziekte”)				
22.	Geschiktheid voor zandgrond ..		8	6	7	6

KANARIEZAAD

L — 470. SPAANSCH. — Landras. H: het Landbouwbedrijf der Gemeente Groningen bij den Dollard, Drieborg (Oldambt).

Vrij stevig stroo; goede dekvrucht. Opbrengst goed, zaad vrij groot.

Weinig last van korreluitval; kan in doodrijpen toestand gemaaid worden.

BLAUWMAANZAAD

A — 162. MANSHOLT'S. — Sel. uit landras. 1920 en 1925. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Gelijkmatig en zuiver, licht-bloeiend, met stevig stroo. Vrij vroeg. Fijn, lichtblauw zaad van gelijkmatige grootte en goede kwaliteit. Opbrengst goed. Vroeg zaaien wordt aanbevolen, mits de grond geschikt is.

A — 647. EMMABLOEM. — Afgezonderd uit Mansholt's blauwmaan-zaad. 1926 en 1931. K en H: P. J. Timmers, Klundert.

Meer blad dan Mansholt's, zaaddoozen meer peervormig. Gelijktijdig bloeiend en rijpend; productief. Mooi lichtblauw fijn zaad.

A — 477. NOBEL. — Sel. uit landras. 1925 en 1931. K: E. Diekhuis, Oldehove. H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

Onderscheidt zich door forsche groei en iets late bloei en rijping. Vangt door vrij lang stroo en rijke bebladering nogal wind. Platronde zaaddoozen, tegen het rijpen blauw berijpt. Groot zaad met een mooie diep blauwe kleur; goede opbrengst.

PERAGIS WEIHENSTEPHANER.* — K: Peragis Saatzucht G.m.b.H., Berlijn. H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal.

Ontwikkelt, bloeit en rijpt vroeger dan de voorgaande rassen. Vormt meer stengels per plant; stroo iets korter, fijner en steviger.

Bloemen en zaaddoozen kleiner. De kleine peervormige zaaddoozen en het bovenste gedeelte van de stengels verkleuren bij de rijping bruin-paars, waardoor het gewas een donkerder indruk maakt.

Zaad vrij groot; zilverachtig blauw. Heeft wat opbrengst betreft voorloopig een goeden indruk gemaakt.

* Krachtens beschikking van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij tot het verkeer toegelaten.

KARWIJ

- A — 30. MANSHOLT'S.** — Sel. uit N. Holl. landras. 1902 en 1908.
K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Iets later rijpend dan het landras. Aanvankelijk laagblijvend gewas, later wordt het stroo middelmatig lang. Opbrengstvermogen goed, ook het olie- en carvongehalte.

- A — 456. VOLHOUDEN.** — Sel. uit N. Holl. landras. 1924 en 1930.
K: P. Kistemaker, Kolhorn. **H:** Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn.

Forsch en vroeg ontwikkelend, stroo stijf. Zaad groot; opbrengst gelijk aan die van Mansholt's karwij, het oliegehalte is soms iets lager, doch het verschil is onbelangrijk.

- L — 679. NOORD-HOLLANDSCHE.** — Landras. **H:** J. Breebaart Kz., Winkel en door de Zaaizaadvereën. Z.A.P., Anna Paulowna.
 Goed opbrengend.

MOSTERD

- A — 161. MANSHOLT'S GELE.** — D — Sel. uit landras. 1919 en 1925. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal gewas, goede opbrengst, goede kwaliteit; stroo vrij kort en zeer stevig.

AARDAPPELS

Aardappels worden voor vele doeleinden gebruikt, zoodat het aantal rassen in de Rassenlijst tamelijk groot is. Een alphabetisch overzicht van de opgenomen rassen vindt men op blz. 98 en 99.

Ter wille van de overzichtelijkheid zijn ze verder in zes groepen verdeeld, t.w.: zeer vroege-; vroege-; middenvroeg-; winterconsumptie-; fabrieks- en exportaardappels.

In ieder der zes groepen zijn de rassen zoo goed mogelijk geplaatst in de volgorde van aanbevelens- resp. beproevenswaardigheid.

Wanneer een ras uit zijn aard tot verschillende groepen behoort, is het in elke groep op de daarvoor aangewezen plaats vermeld, maar de beschrijving is dan gegeven in die groep, waarin het ras het meest thuis behoort.

De voeraardappels zijn niet in een aparte rubriek vereenigd. Uit de beschrijvingen en uit het overzicht van de drogestofopbrengsten der aardappellrassen op blz. 121 blijkt wel, welke rassen voor dit doel in aanmerking komen. Zeer in het algemeen kan men zeggen, dat de fabrieks aardappels wegens hun productiviteit tevens geschikt zijn voor voederdoeleinden, doch ook rassen als Industrie, Eigenheimer e.d., waaraan men tevens andere bestemmingen kan geven, zijn goede voeraardappels.

Voorts zij de aandacht nog op het volgende gevestigd:

Uit door het Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen gedurende enkele jaren genomen proeven met verschillende planttijden is duidelijk gebleken, dat bij een zeer laten planttijd (van half tot einde Mei) de laatrijpe rassen betere opbrengsten geven dan de vroeger rijpende.

Met deze resultaten houde men derhalve rekening, indien men bijv. na een mislukt gewas of na snijrogge nog zeer laat aardappelen wil poten.

Het kweken van nieuwe aardappellrassen, van urgent belang in verband met de wratziekte, phytophthora en degeneratieziekten, wordt de laatste jaren met succes gestimuleerd door de Commissie ter Bevordering van het kweken en het onderzoek van nieuwe aardappellrassen. Allen, die zich op het kweken van nieuwe aardappellrassen wenschen toe te leggen, wordt in overweging gegeven zich tot deze Commissie (adres Ir. J. A. Hogen Esch, Hoogstraat 105, Wageningen) te wenden.

NAAMLIJST DER AARDAPPELRASSEN

NAAM (zie de toelich- ting op blz. 100)	Blz.	Vroeg- rijpheid	vleesch- kleur	Schil in het licht	Lichtkiem	Looftype		Bloei	Bloem- kleur	Reizen
						El. = Eersteling Eig. = Eigenheimer RS. = Roode Star Alpha				
Alpha	110	4	6	gr	rv	Alpha		7	rv	0
Beteka	103	8	7	b	bv	Eig. grofbl. plat		3	wit	0
Bevelander	108	6	6	gr	rv	Eig. krachtig		6	cr	0
Bintje	105	7 ⁵	6	gr-bv	bv	El. forsk, opgaand		4	wit	0
Deva	106	8	7	gr	gr	Eig. grootbladig		2	wit	0
Duivelander	106	7 ⁵	7	bv	bv	Eig. bladrijk		6	lbv	0
Dunbar Yeoman	119	9	5	gr	rv	Eig. El.		2	wit	0
Eersteling	101	10	7	gr-rv	rv	Eersteling = El.	(3)	w		0
Roode Eersteling	102	10	7	r	rv	El. rood getint	(3)	lrw		0
Eigenheimer	107	7	7	bv	bv	Eigenheimer = Eig.	4	wit		5
Blauwe Eigenh.	108	7	7	b	bv	Eig.	4	wit		0
Bonte Eigenh.	114	7	7	b	bv	Eig.	4	wit		0
Erdgold	119	6	6	rv	rv	Eig. forsk breedbl.	6	wit		6
Evergood	118	7	3	gr	rv	El. opgaand	3	wit		0
Frühmölle	102	9	5	gr	rv	El. plat grootbl.	6	wit		3
Furore	109	5	7	r	rv	RS. eerst ijl, later forsch	8	rv/wp		7
Geelblom	104	8 ⁵	7	bv	bv	El. opgaand	6	wit		0
Gloria	116	3	6	gr	rv	Eig. grof, forsk	5	rv		5
Hellena	117	3	3	gr	rv	Eig. Alpha forsk	6	wit		3
Ideaal	118	8	7	gr	rv	El. grofstengelig	2	wit		2
Industrie	110	5	6	bv	bv	Eig. opgaand	5	lbv		2
Katahdin	119	7	2	gr	rv	Eig. grof	8	lbv		8

NAAMLIJST DER AARDAPPELRASSEN

NAAM (zie de toelich- ting op blz. 100)	Blz.	Vroeg- rijpheid	Vleesch- kleur	Schil in het licht	Lichtkiem	Looftype El. = Eersteling Eig. = Eigenheimer RS. = Roode Star Alpha	Bloei	Bloem- kleur	Bessen
Komeet	113	6	10	gr	bv	Alpha	6	bv	2
Koopman's Blauwe	111	7	7	b	bv	Eig. grootbladig	4	lb	2
Magneto	102	9	7	bv	bv	El. opgaand	2	wit	0
Matador	117	5	4 ⁵	bv	bv	Eig.forsch	8	wit	7
Nederlander	104	8	7	b	bv	El. opgaand	4	wit	0
Noordeling	109	6	6	gr	rv	Eig. stevig	2	cr.	0
Orion	113	6	7	bv	bv	Alpha	7	wit	4
Populair	112	3	8	r-gr	rv	RS. grootbladig	3	rv	2
Present	104	8	6	bv	bv	Eig. spichtig, bruinstengelig	9	lbv	1
Record	116	6	6	bv	bv	Eig. grover	7	cr-w	4
Robijn	114	3	8	r	rv	RS. stevig	5	lrw	3
Roode Star	110	4	8	r	rv	Roode Star = RS	5	lrw	S
Bonte Roode Star	114	4	8	rv	rv	" " "	5	lrw	0
Souvenir	112	6	6	gr	rv	Eig. grofbladig	5	cr-w	2
Triumf	115	7	6	gr	rv	Eig. minder forsk	6	wit	5
Ultimus	115	6 ⁵	5	r	rv	Eig. RS. forsk	9	rv-wp	7
Voran	115	4	5	rv	rv	Eig. forsk	6	wit	5
Wilpo	111	5	6	bv	bv	Eig. opgaand	6	lb	5
IJsselster	113	6	7	r	rv	RS. grootbladig. slap	7	rv-wp	4
Zeeuwsche Blauwe	114	6	6	b	bv	Eig. fijnstengelig	6	lbv-wp	0
Zeeuwsche Bonte	113	6	6	b-bv	bv	idem	6	lbv-wp	0

Op de voorgaande bladzijden vindt men een

ALPHABETISCHE NAAMLIJST DER AARDAPPELRASSEN.

In deze tabel zijn de voor wratziekte onvatbare rassen met **vette letters** gedrukt, de vatbare met dunne, terwijl het ras Roode Star, dat eenigszins resistent, maar niet geheel onvatbaar is, onderstreept werd.

Enkele uitwendige kenmerken van de rassen zijn uit de beschrijvingen gelicht en naar deze tabel overgebracht. Met behulp van deze kenmerken zal men, bij twijfel omtrent de identiteit van een ras, zich in enkele gevallen kunnen redden. Maar in den regel zal het noodig zijn daartoe Mededeeling 77 van den Plantenziektenkundigen Dienst te raadplegen, waarin Ir. W. B. L. Verhoeven de botanische kenmerken der aardappelknollen — speciaal de lichtkiemen — uitvoerig heeft beschreven. In moeilijke gevallen blijft het noodig de hulp van den Plantenziektenkundigen Dienst in te roepen; hiertoe zende men 20 knollen naar dezen Dienst.

In de naamlijst zijn de kenmerken als volgt aangeduid:

vroegrijpheid (10 = zeer vroeg, 9 = vroeg, 8 = vroeg-middenvroeg, 7 = middenvroeg, 6 = middenvroeg-middenlaat, 5 = middenlaat, 4 = laat, 3 = zeer laat);

vleeschkleur (10 = zeer geel, 1 = zeer wit; de practische grens tusschen geel en wit ligt bij 5);

schilverkleuring in het licht (gr = groen, b = blauw, bv = blauw-violet, rv = roodviolet) en **kleur van de lichtkiem** (zelfde letterteekens);

looftype, naar de hoofdtypes (Eersteling = El, Eigenheimer = Eig, Roode Star = RS, Alpha);

bloei (hoog cijfer = veel bloemen);

bloemkleur (w = wit, cr = crème, rv = roodviolet, bv = blauw-violet, 1 = licht, wp = witpunt, ( ) = knoppen vallen ongeopend af);

het dragen van bessen (hoog cijfer = veelvuldig bessen; S = sporadisch).

ZEER VROEGE AARDAPPELS

De Eersteling is nog steeds de meest verbouwde zeer vroege aardappel, zoowel geschikt voor binnenlandsche consumptie als voor export. Roode Eersteling, een knopmutant uit de gewone Eersteling, onderscheidt zich hiervan door een egaal roode schil. Bij zeer vroege rooi wordt de smaak iets beter beoordeeld, meer kruimig, terwijl de hoeveelheid kriel iets minder is.

Tot op heden is het nog niet gelukt een voor wratziekte onvatbare plaatsvervanger voor de Eersteling te kweken.

Frühmölle, even vroeg of iets later rijp, geeft een goede opbrengst, doch is aanzienlijk minder goed van smaak en vorm dan Eersteling. Voor de binnenlandsche consumptie komt het ras niet in aanmerking.

Magneto vindt wegens de iets latere rijping, de talrijke, wat kleinere knollen en de wat lagere opbrengst geen opgang.

A — 31. **EERSTELING** (Engelsch synoniem Duke of York). — FDEZ — Kr. Early Primrose × King Kidney. ± 1890 en ± 1900. K: W. Sim, Greenmyre, Schotland.

Hoewel dit productieve, zeer vroege ras vatbaar is voor wratziekte, blijft het tot dusverre nog steeds het belangrijkste vroege aardappelras voor consumptie en export. Wordt vooral op kleigrond verbouwd, doch is ook bruikbaar voor zandgronden.

De opbrengst is bij zeer vroeg rooien zeer goed, in uitgerijpten toestand matig.

Zeër vroeg ontwikkelende, weinig duurzame, geelvllezige, mooi gevormde, groote, langwerpige, vlakooigige knollen.

Matig ontwikkelend, iets slap, behoorlijk dekkend, grootbladig loof, dat zich na afvriezen moeilijk herstelt.

Zeër vatbaar voor phytophthora in het loof en in de knol, eveneens voor aaltjes, stippelstreep en voor het Y-virus,* waarop ze met

* Met Y-virus wordt een soort stippelstreepvirus aangeduid, dat al naar het aardappelras, waarin het voorkomt, mozaïek-, kinkel- of stippelstreepachtige verschijnselen veroorzaakt. Voor de meeste rassen is de vatbaarheid vermeld; voorloopig wordt afgezien van het geven van afzonderlijke vatbaarheidscijfers voor het Y-virus in de tabellen op blz. 124-127, daar deze reeds m.o.m. verwerkt zijn in de vatbaarheids-cijfers voor licht en grof mozaïek en voor stippelstreep.

krinkelachtige verschijnselen reageert. Onvatbaar voor het „gewone”^{**} mozaïekvirus.

Het pootgoed is wat zwak, na veel en vooral laat spruitverlies en in kouden grond ontstaan gemakkelijk „onderzeeërs”. Verdraagt zeer zorgvuldig snijden.

B — 603. ROODE EERSTELING. — F — Knopmutant uit Eersteling. 1933 en 1942. K en H: H. J. Brandsma, Stiens, Ids H. Bierma, Holwerd (Fr.) en A. H. Matthijs, Koewacht (Z.-VI.).

Onderscheidt zich van Eersteling door een egaal, roode schil. Het loof is iets steviger en wat ijler; leent zich wel zoo goed voor tusschenteelt. Vooral bij het opkomen rood aangelopen. Is gevoeliger voor windbeschadiging.

Smaak beter dan van Eersteling, meer kruimig; het zetmeelgehalte is iets hooger. Minder kriel.

B — 696. FRÜHMÖLLE. — DF — Kr. Sämling 118 × Richter's Jubel. .... en 1934. K en H: W. & A. Asche, Saatzuchtwirtschaft, Tietlingen über Fallingb., Hannover.

Voor wratziekte onvatbare, vroege export-aardappel, die voor binnenlandsche consumptie geen waardeering heeft gevonden. Even vroeg of iets later rijp dan Eersteling. Kan bij laat rooien en zware bemesting een hooge opbrengst geven. Geschikt voor gescheurd grasland.

Knollen geelwitvleezig, vergeleken met die van Eersteling minder goed van vorm en van smaak; meer kriel.

Iets slapstengelig, weinig dekkend loof.

Weinig vatbaar voor de verschillende loof- en knolziekten.

De sterkte van het pootgoed is matig.

Bijlage, afd. Zeer vroege aardappels

N — 1049. MAGNETO. — Kr. Tinwald's Perfection × Berlikumer Geeltje. 1931 en 1941. K: Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, vooreen consulent voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. H: de Z. P. C., Leeuwarden.

---

^{**} Onder het „gewone” mozaïekvirus wordt verstaan het virus, dat o.a. in de lichte Industrie voorkomt.

Voor wratziekte onvatbare, iets na Eersteling rijpende, geelvllezige consumptieaardappel met ovale, vlakoogige, iets kleiner en talrijker knollen. Opbrengst ongeveer gelijk of iets lager.

Op Eersteling gelijkend, doch beter dekkend en iets ineer opgaand, breedbladig en donkerder loof.

Vatbaar voor phytophthora in het loof, matig vatbaar in de knol. Reageert op het aucubabontvirus met pseudo-netnecrose („krenterigheid") in de knol.

De kweker raadt aan kleiner pootgoed te gebruiken en de standruimte wat grooter te nemen dan bij de Eersteling.

De toekomst van dit ras in onzeker.

VROEGE AARDAPPELS

De in deze groep voorkomende rassen rijpen direct ná Eersteling en vóór Bintje en Eigenheimer.

Beteka komt door zijn goeden smaak en geringe vatbaarheid voor phytophthora in de knol als vervanger van de voor wratziekte vatbare Present in aanmerking.

Geelblom geeft zeer goede opbrengsten, groeit zeer grof, doch heeft het groote bezwaar, dat de knollen vaak in sterke mate last hebben van „groeischeuren".

Nederlander wordt genoemd om zijn zeer goeden smaak en mooien, ronden knolvorm. Dit ras heeft echter als nadeelen de groote vatbaarheid voor phytophthora in het loof en ook in den knol, en het veelal optreden van blauwpaarse vlekken in het vleesch, waarvan de oorzaak niet bekend is.

Het voor wratziekte vatbare ras Ideaal heeft alleen eenige beteekenis voor export.

B — 1071. BETEKA. — Kr. Souvenir × Franschen. 1931 en 1942.
K: B. E. Veenhuizen, cultuurchef van het aardappelkweekveld van den V.B.B. te Sappemeer-Oost. **H:** Veenkoloniale Boerenbond, Veen-
 dam en Aardappelkweekbedrijf v.h. G. Veenhuizen, Sappemeer.

Voor wratziekte onvatbare, vóór Eigenheimer rijpende, vroeg roolbare, geelvllezige, ovaalronde, vrij vlakoogige, middelgrootte, goed smakende consumptieaardappel.

Tamelijk grootbladig, vlug ontwikkelend, plat, Eigenheimerachtig loof.

Vrij goede opbrengst; in vergelijking met andere vroege rassen is het zetmeelgehalte hoog. Vrij groot aantal knollen per plant.

Vatbaar voor phytophthora in het loof, weinig in de knol.

Door nauwkeurige selectie wel op peil te houden. Komt als vervanger van Present in aanmerking; voor fabrieksteelt is de opbrengst te laag.

- B — 149. PRESENT.** — Kr. Landskroon × Franschen. 1911 en 1918.
K: G. Veenhuizen †.

Iets voor Eigenheimer rijpende, lichtgeelvleezige, vroeg rooibare, matig opbrengende consumptieaardappel met goed zetmeelgehalte. Eenigszins resistent tegen wratziekte. Wordt speciaal in Groningen — ook op zand- en dalgrond — voor eigen consumptie en voor de veiling verbouwd.

De weinig talrijke knollen zitten verspreid en diep in den grond, zijn rond, vrij groot, soms ruw, met vrij diepe oogen. Smaak bij vroeg rooien goed tot zeer goed.

Middenhoog, donkergroen, glanzend loof.

Zeer vatbaar voor phytophthora in het loof, minder in de knol. Sterkte van het pootgoed vrij goed.

Bijlage, afd. Vroege aardappels

- N — 1021. GEELBLOM.** — Kr. Majestic × Franschen. 1928 en 1940.
K: Ver. Proefschooltuin Westfriesland te Hoorn. **Vm** en **H:** de Zaaizaadvereën. „Z.A.P.”, Anna Paulowna.

Voor wratziekte onvatbare, ovale, groote, geelvleezige, middendiepe, tamelijk goed smakende consumptie-aardappel. Rijpt ruim een week na Eersteling, opbrengst hoger. Stelt minder eischen aan den grond. Geeft bij laat rooien een zeer goede opbrengst. Het zetmeelgehalte is laag.

Gevoelig voor „grceischeuren”; om dit eenigszins te beperken is waarschijnlijk het gebruik van groot pootgoed en nauw planten van belang, daar de knollen gauw te grof worden.

Vlug ontwikkelend, goed dekkend, stevig loof. Matig vatbaar voor phytophthora in het loof en in de knol; zeer weinig vatbaar voor virusziekten; is gemakkelijk op peil te houden.

- N — 1070. NEDERLANDER.** — Kr. Breedblad Eersteling × Berlikumer Geeltje. 1932 en 1942. **K:** Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulente voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. **Vm** en **H:** de Z. P. C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, vroeg rijpende, geelvleezige, smakelijke, bloemige consumptieaardappel met ronde, vlakke knollen. Komt voor binnenlandsch gebruik na Eersteling in aanmerking.

De knollen zijn mooi van vorm en iets talrijk.

Vlug ontwikkelend, opgaand, breedbladig en goed dekkend, tamelijk veel loof.

Zeer vatbaar voor phytophthora in het loof en in de knol, ook voor bladrol en grof mozaïek.

Reageert op het aucubabontvirus met pseudo-netnecrose („krenterigheid”) in de knol.

Vatbaar voor kringerigheid en doorwas.

In verband met het veelal optreden van blauwpaarse vlekken in het vleesch verdient diep poten en flink aanaarden aanbeveling.

B — 148. IDEAAL (vroeg) . . . . . Zie Export, blz. 118.

MIDDENVROEGE AARDAPPELS

De vanouds bekende voor wratziekte vatbare rassen Bintje en Eigenheimer nemen nog steeds een overheersende plaats in.

De in deze groep opgenomen voor wratziekte onvatbare rassen Deva en Duiveland hebben eerstgenoemde rassen nog niet kunnen vervangen.

Deva is een goed smakende, duurzame consumptieaardappel, doch geeft wat te veel poters en kleine knollen.

Duiveland heeft een vrij goede consumptiekwaliteit, doch is erg vatbaar voor phytophthora in het loof, terwijl de knollen erg verspreid door den grond zitten.

A — 68. BINTJE. — FZ — Kr. Munsterschen × Franschen. 1905 en 1910. K: K. L. de Vries †.

Lichtgeelvleezige, even voor Eigenheimer rijpende aardappel, die oorspronkelijk hoofdzakelijk in de kleistreken werd verbouwd, thans ook op zandgronden. Speciaal gewild voor export, ook als poetgoed, o.a. naar Frankrijk, België en Italië. De binnenlandsche consumptie neemt toe. Bijzonder geschikt voor bereiding van patates-frites. Opbrengstvermogen best, zetmeelgehalte laag.

Groote, regelmatige, mooie, ovale knollen met weinig talrijke, zeer vlakke oogen; weinig kriel. De poters verdragen zeer zorgvuldig snij-

† K. L. de Vries overleed 20 November 1929.

den; de sterkte van het pootgoed is matig. Groote poters gewenscht. Forschstengelig en stevig, grootbladig loof.

Vatbaar voor wratziekte, zeer vatbaar voor phytophthora in loof en knol, zeer weinig voor kringerigheid en inwendige knolziekten.

Is onvatbaar voor het „gewone” mozaïekvirus. Reageert met hevige verschijnselen (vaak „wangedrochten”) op het aucubabontvirus b.v. van Triumf en Gloria. Nogal vatbaar voor het Y-virus, reageert hierop met een hevig mozaïek. Op „mannetjes” moet gelet worden. Is gemakkelijk op peil te houden.

A — 32. **EIGENHEIMER** (middenvroeg). . Zie Wintercons., blz. 107.

A — 870. **KOOPMAN'S BLAUWE** (m.vr.) Zie Wintercons., blz. 111.

Bijlage, afd. Middenvroeg aardappels

N — 1022. **DEVA.** — Kr. Souvenir × Populair. 1933 en 1940. K en H: G. H. van Haeringen, Dedemsvaart.

Voor wratziekte onvatbare, even voor Eigenheimer rooibare, geel-vleezige, goed smakende, goed houdbare, ronde, vlakocgige consumptieaardappel met vrij talrijke, dicht opeenzittende knollen. Wat klein van stuk.

Grootbladig, iets slap, middenhoog, in het begin wat langzaam ontwikkelend loof. Gevoelig voor nachtvorst en droogte.

Vatbaar voor phytophthora in het loof, doch weinig in de knol; nogal vatbaar voor bladrol en mozaïek. Mannetjes komen voor.

Komt als middenvroeg consumptieaardappel het meest op vocht-houdenden zandgrond in aanmerking.

N — 1020. **DUIVELANDER.** — Kr. Zeeuwsche Blauwe × Alpha. 1927 en 1940. K: Ir. C. Koopman, Hoofddorp. Vk en H: Jb. Koopman, Zierikzee.

Voor wratziekte onvatbare, middenvroeg, lichtgeel-vleezige, vlak-oogige, vrij goed smakende consumptieaardappel met ovaalronde knollen.

Een bezwaar is het zeer verspreid zitten der knollen, waardoor het roolen moeilijkheden oplevert. Bij machinaal roolen is dit bezwaar minder groot. Goede opbrengst.

Flink ontwikkelend, goed dekkend, veelbladig, lichtgroen Eigenheimerachtig loof.

Zeer vatbaar voor phytophthora in het loof en in de knol.

WINTERCONSUMPTIEAARDAPPELS

Van de oude voor wratziekte vatbare rassen Elgenheimer, Industrie, Bintje, Roode Star, Zeeuwsche Blauwe en Bonte houden de eerstgenoemde drie nog steeds stand, terwijl de verbouw van Roode Star van 13 % in 1940 tot 3 % in 1943 is teruggelopen, die van Zeeuwsche Blauwe en Bonte van 4 % naar sporadisch.

In tegenstelling met de vorige groepen hebben hier enkele voor wratziekte onvatbare rassen zich een plaats veroverd.

Bevelander, een sterk ras, dat geschikt is voor zware, natte kleigronden, minder goed voor drogen zandgrond en de Veenkoloniën, neemt 10 % van het aardappelareaal in beslag. De Noordeling met 5 % der oppervlakte is juist goed op zijn plaats op vochthoudende zandgronden en dalgronden.

Furore vindt als vervanger van de Roode Star op goede kleigronden eenige waardeering; wegens vatbaarheid voor kringerigheid niet geschikt voor zand- en dalgronden.

Alpha, vroeger uitsluitend voor export verbouwd, heeft onder de tegenwoordige omstandigheden betekenis voor consumptie.

Koopman's Blauwe komt als vervanger van de Zeeuwsche Blauwe in aanmerking; ze is nogal vatbaar voor virusziekten en voor phytophthora in het loof (doch weinig in de knol), overigens een duurzame, smakelijke aardappel.

Het ras Wilpo, dat ter vervanging van de Industrie in aanmerking komt, heeft tevens als fabrieksaardappel een vrij gunstigen indruk gemaakt.

Populair en Souvenir worden als duurzame aardappels nog plaatselijk gewaardeerd. Als nieuwe rassen komen in deze groep voor IJsselster en Orion.

IJsselster kan ter vervanging van Roode Star vooral beproefd worden op vruchtbare gronden; ze is nogal gevoelig voor droogte en zeer vatbaar voor aaltjes.

Orion bezit een zeer goeden smaak, doch is nogal vatbaar voor virusziekten.

A — 32. **EIGENHEIMER.** — F — Kr. Blauwe Reuzen × Franschen. 1890 en 1893. K: G. Veenhuizen †.

Middenvroege, geelvllezige, vroeg ontwikkelende en vroeg rooibare, in zomer en voorwinter voortreffelijke, doch vlug uitlopende en niet

† G. Veenhuizen overleed 30 Januari 1930.

zeer duurzame consumptie-aardappel, die op alle grondsoorten verbouwd en ook als fabrieksaardappel gebruikt wordt (omtrent de teelt als fabrieksaardappel wordt verwezen naar blz. 120, 2e). Hoog productievermogen en goed zetmeelgehalte. Goede voeraardappel.

Tamelijk veel, ovaal-ronde, middeldiepoogige knollen van onregelmatigen vorm.

Veel last van doorwas. Mooie loofontwikkeling. Herstelt zich spoedig van vorstschade.

Vatbaar voor wratziekte. Zeer vatbaar voor phytophthora (vooral ook in de knollen), eveneens voor mozaïek en Y-virus, waarop ze met mozaïekachtige verschijnselen reageert. Op zand- en dalgrond moeilijk op peil te houden. Zeer vatbaar voor schurfft, kringerigheid en aaltjes.

Handhaaft zich door oogstzekerheid en gewildheid in den handel. Het blijft steeds gewenscht voor wratziekte onvatbare, voor phytophthora minder vatbare, duurzame en vlakooigige rassen ter vervanging van Eigenheimer te beproeven.

B — 490. BLAUWE EIGENHEIMER. — Knopmutant uit de Eigenheimer, $\pm$ 1907.

Onderscheidt zich van de gewone Eigenheimer door de blauwe kleur der schil. Is iets vroeger, doch niet minder productief. Phytophthora-aantasting in de knol is moeilijker waar te nemen. Als midden-vroege, smakelijke blauwe aardappel gewaardeerd in de Hollandsche steden.

A — 95. BEVELANDER. — F — Kr. Bravo $\times$ Preferent. 1919 en 1925. K en H: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes.

Voor wratziekte onvatbare, middenlate (iets na Eigenheimer rijpende), lichtgeelvlezige, ovaalronde, heekige, vrij diepoogige, duurzame, goedsmakende consumptieaardappel.

Voldoet zeer goed op zware, lage, natte kleigronden. Heeft ook op vochthoudende zandgronden wel voldaan. Op veerkoloniale en op droge gronden te klein van stuk.

Vrij groot aantal, dicht bijeen geplaatste knollen met nogal wat kriel, soms misvormd, vooral op stijve gronden. Zitten wat ondiep in den grond, waardoor groene knollen voorkomen; diep en dicht poten en flink aanaarden is gewenscht.

Glugge, forsche loofontwikkeling. Gevoelig voor droogte en doorwas.

Weinig vatbaar voor phytophthora in het loof, zeer weinig in de knol.

A — 422. NOORDELING. — Kr. Bravo $\times$ Jam. 1918 en 1928. **K** en **H:** G. S. Mulder, Warfum.

Voor wratziekte onvatbare, middenlate, zeer duurzame consumptie-aardappel, die ondanks haar neiging tot blauw worden, sterk afkoken, losheid en grauw optrekken op schotel, in toenemende mate verbouwd wordt, voornamelijk in het noorden des lands. De ervaringen zijn vooral op vochthoudende zand- en ook op dalgronden gunstig; ze wordt daar minder blauw. Hoewel de knol aan den kleinen kant is en de opbrengst middelmatig, komt ze wegens het hooge zetmeelgehalte ook als fabrieks- en als voeraardappel op deze gronden in aanmerking. Vereischt ruime kalibemesting, is dankbaar voor flinke stikstofbemesting.

Knollen lichtgeelvleezig, rend-ovaal tot rond, vlakhoogig, zeer gelijkmatig van grootte, vrij weinig kriel. De smaak is zeer goed. Eiwitgehalte hoog, hetgeen voor consumptie een voordeel, doch voor de zetmeelfabricage een nadeel is.

Matige tot goede loofontwikkeling. Gevoelig voor droogte, weinig voor doorwas.

Weinig vatbaar voor phytophthora in het loof, zeer weinig in de knol. Vatbaar voor bladrol en Y-virus, reageert hierop met stippelstreep. Zeer resistent tegen kringerigheid.

A — 462. FUIRORE. — F — Kr. Roode Star $\times$ Alpha. 1924 en 1930. **K:** Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulente voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, middenlate (iets voor Roode Star rijpende), goed gevormde, lichtroodschillige, lichtgeelvleezige, goed smakende consumptie- en exportaardappel met rondovale, vlakhoogige knollen. Opbrengst goed; gunstige verhouding tusschen consumptie-maat en kriel. Wordt in het voorjaar minder blauw dan Roode Star; spruit eerder. Vindt als vervanger van Roode Star op kleigrond eenige waardeering.

Loof ijler en later ontwikkelend dan Roode Star. Zeer vatbaar voor bladrol, tamelijk vatbaar voor kringerigheid en andere inwendige knolziekten en voor schurft. Soms weinig duurzaam, mede door vatbaarheid voor phytophthora; sproeien gewenscht.

Reageert sterk op kaligebrek; kan zware bemesting verdragen zonder te veel in het loof te groeien.

A — 34. INDUSTRIE. — FZ — Kr. Richter's Zwickauer Fröhkartoffel × Simson. 1892 en 1900. K en H: Heinrich Modrow, Saatzucht-wirtschaft, Gwidschin ü. Neumark, Westpreussen.

Wordt hoofdzakelijk in het zuiden van het land verbouwd voor consumptie en tevens voor export naar België, die echter meer en meer vermindert. Komt ook hier en daar in de oostelijke zandstreken voor, waar ze hoofdzakelijk voor veevoer of voor export dient. Hooge opbrengst. Laag zetmeelgehalte.

Vrij laat rijp, knollen lichtgeelvleezig, rond tot rond-ovaal met middeldiepe oogen. Voldoende duurzaam, doch rotting in de kuil niet uitgesloten.

Flink, stevig, langdurig ontwikkelend loof; weinig gevoelig voor droogte.

Vatbaar voor wratziekte, bladrol, mozaïek, stippelstreep en Y-virus, waarop ze met een mozaïek-stippelstreep reageert. Matig vatbaar voor phytophthora in loof en knol; zeer weinig voor kringerigheid.

A — 94. ALPHA. — FD — Kr. Paul Kruger × Preferent. 1919 en 1925. K: Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulente voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. H: de Z. P. C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, late, zeer productieve, gewilde export-aardappel. Zetmeelgehalte matig; zetmeelopbrengst goed. De binnenslandsche consumptie neemt toe. Voldoet op zandgrond minder goed.

Forsch, stevig loof, dat zich langzaam ontwikkelt.

Knollen lichtgeelvleezig, ovaalrond, groot, regelmatig, ondiepoogig; weinig kriel en poters; gemakkelijk te rooien. Smaak matig, duurzaamheid zeer goed. Groote poters gewenscht. Zorgvuldig en niet te laat snijden wordt verdragen.

Zeer vatbaar voor kringerigheid, bladrol en aaltjes, weinig voor phytophthora in loof en knol en voor schurft.

A — 37. ROODE STAR. — F — Kr. Prof. Wohltmann × Erica. 1903 en 1909. K: G. Veenhuizen †.

Late, geelvleezige, rond-ovale, middeldiepoogige, duurzame, roodschillige winterconsumptieaardappel, waarvan de verbouw sterk afneemt.

Aanvankelijk trage, daarna vlugge loofontwikkeling, die door sterke

stikstofbemesting teorsch kan worden. Groot wortelstelsel met late, talrijke knolzetting.

Weinig vatbaar voor wratziekte. Zeer vatbaar voor bladrol en mozaiek, tamelijk voor phytophthora in de knol. Vrij resistent tegen aaltjes.

Op zandgronden heeft ze vaak last van droogte, lijdt aan kringrigheid, geeft veel kriel. De opbrengst is onzeker. Hoog zetmeelgehalte. In 't voorjaar vaak last van blauw worden.

A — 879. KOOPMAN'S BLAUWE. — Kr. Zeeuwsche Blauwe $\times$ Alpha. 1927 en 1937. **K:** Ir. C. Koopman, Hoofddorp. **Vk** en **H:** Jb. Koopman, Zierikzee. **Vm** en **H:** Zaaizaadvereen. „Z.A.P.", Anna Paulowna.

Voor wratziekte onvatbare, middenvroeg, geelvleezige, duurzame consumptieaardappel, met lichtblauwe schil. Zeer goede smaak; iets los in de kook. Komt ter vervanging van de Zeeuwsche Blauwe in aanmerking.

Onderscheidt zich daarvan door grotere knollen met ondiepe oogen, gunstiger verhouding groote tot kleine en lichtere schilkleur. Weinig kriel. Knollen nogal verspreid in den grond.

Forsch, grootbladig, goed dekkend, vlug ontwikkelend loof. Zeer vatbaar voor phytophthora in het loof, doch weinig in de knol; eveneens voor bladrol, mozaiek en stippestreep. (In tegenstelling met de Zeeuwsche blauwe geen virusdrager voor stippestreep. Vatbaar voor kringrigheid en voor aaltjes.

A — 68. BINTJE (middenvroeg) . . . Zie Middenvr., blz. 105.

B — 955. WILPO. — Kr. Muntinga 17 $\times$ Bato. 1931 en 1939. **K** en **H:** Mij. de Wilhelminapolder, Goes.

Voor wratziekte onvatbare, vrij late, productieve, duurzame, vrij goed smakende aardappel. Komt ter vervanging van de Industrie in aanmerking en heeft tevens als fabrieks- en als voeraardappel een vrij goeden indruk gemaakt.

Platronde, iets hockige, lichtgeelvleezige, vrij groote, niet talrijke, goed geplaatste, middendiepoogige knollen met vrij goed zetmeelgehalte. Iets los in de kook.

Hoog opgaand,orsch, stevig, goed dekkend loof; vraagt minder stikstof dan vele andere rassen. Gevoelig voor droogte en doorwas.

Weinig vatbaar voor phytophthora in loof en knol, eveneens voor

kringerigheid en aaltjes. Onvatbaar voor het „gewone” mozaïekvirus. Reageert op het aucubabontvirus met pseudo-netnecrose („krenterigheid”) in de knol.

Opbrengst bij vroeg rooien voor pootgoed niet hoog, vanwege late en geringe knolzetting.

B — 344. POPULAIR. — Kr. Robijn × Monopool. 1923 en 1928. K: G. Veenhuizen †.

Voor wratziekte onvatbare, zeer laatrijpe, geelvleezige, zeer duurzame, smakelijke consumptieaardappel met roodbonte, middelgrote, ronde, vlakoogige knollen, vaak verspreid zittend.

Forsch, donkergroen loof, dat later vaak bronsachtig verkleurt. Gevoelig voor doorwas. Zeer weinig vatbaar voor kringerigheid en phytophthora in loof en knol.

Niettegenstaande de sterke aantasting door bladrol (waardoor de opbrengst in het algemeen weinig vermindert), houdt dit ras nog steeds stand in verschillende zandstreken. Goedgekeurd pootgoed bijna niet te verkrijgen.

B — 530. SOUVENIR. — Kr. Bravo × Energie. 1926 en 1931. K: G. Veenhuizen †.

Voor wratziekte onvatbare, middenlate, lichtgeelvleezige, zeer duurzame consumptieaardappel voor zware kleigronden; talrijke mooi gevormde, platronde, middendiepoogige knollen. Minder geschikt voor zand- en dalgronden wegens vatbaarheid voor kringerigheid.

Forsch, grofbladig, goed dekkend loof.

Vatbaar voor phytophthora in het loof, doch zeer weinig in de knol. Vatbaar voor mozaïek en bladrol.

A — 487. RECORD (middenvroeg-middenl.) . Zie Fabrieks, blz. 116.

A — 892. GLORIA (zeer laat) . . . . . Zie Fabrieks, blz. 116.

Bijlage, afd. Winterconsumptieaardappels

N — 1022. DEVA (vroeg-middenvroeg) . . Zie Middenvr., blz. 106.

N — 1020. DUIVELANDER (middenvr.) . . Zie Middenvr., blz. 106.

- N — 1133. IJSSELSTER.** — Kr. Record × Populair. 1936 en 1943.
K en H: G. H. van Haeringen, Dedemsvaart.

Voor wratziekte onvatbare, middenlate (vóór Roode Star rijpende), roodschillige, ovaalronde, geelvleezige, goed smakende consumptieaardappel met vrij talrijke, middelmatig groote, vlakooigige, eenigszins verspreid zittende knollen; spruiten in het voorjaar vrij vroeg.

Middelmatig hoog, wat slap, grootbladig, goed dekkend loof.

Tamelijk vatbaar voor phytophthora in loof en knol, eveneens voor bladrol en mozaïek; zeer vatbaar voor aaltjes, weinig voor kringigheid.

Kan ter vervanging van de Roode Star beproefd worden. Vraagt een flinke stikstofbemesting en komt het meest in aanmerking op vruchtbare gronden. Wegens gevoeligheid voor droogte minder geschikt voor hooge, lichte zandgronden.

- N — 1132. ORION.** — Kr. Komeet × Zaailing G 114 (Bravo × Alpha). 1933 en 1943. **K:** Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulent voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. **H:** de Z. P. C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, middenlate, platronde, vrij geelvleezige, zeer goed smakende consumptieaardappel met vrij groote, goed gevormde, regelmatige, vlakooigige knollen. Opbrengst en gehalte goed.

Hoog opgaand, matig dekkend, Alpha-achtig loof.

Tamelijk vatbaar voor phytophthora in loof en knol; zeer vatbaar voor bladrol, licht mozaïek en kringigheid.

- N — 806. KOMEET.** — Kr. Eigenheimer × Furore. 1929 en 1936. **K:** Prof. Dr. J. C. Dorst, Wageningen, voorheen consulent voor de plantenveredeling bij de Friesche Maatschappij van Landbouw. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, na Eigenheimer rijpende, duurzame, hooggeelvleezige, ronde consumptieaardappel met vrij groote, diepooigige knollen. Als duurzame en zeer goed smakende winterconsumptieaardappel vooral in Friesland voor eigen gebruik geteeld. Middelmatig productief.

Vrij laat ontwikkelend, fensch gewas, met opgaand, matig dekkend loof.

Nogal vatbaar voor phytophthora in loof en knol, eveneens voor bladrol en mozaïek.

De groote knollen zijn vaak hol. Aangeraden wordt de standruimte niet te groot te nemen en bij voorkeur geen te klein pootgoed.

- O — 491. ZEEUWSCHE BONTE.** — Knopmutant uit de Zeeuwsche Blauwe, ± 1870. (Rl. 1943).

O — 33. ZEEUWSCHE BLAUWE. — Kweeker onbekend. (Rl. 1943).

O — 151. ROBIJN. — F — Kr. Roode Star × Preferent. 1917 en 1926. K: G. Veenhuizen †. (Rl. 1940).

O — 575. BONTE EIGENHEIMER. — Knopmutant uit de Eigenheimer, ± 1912. (Rl. 1936). Overwogen wordt dit ras af te voeren.

O — 492. BONTE ROODE STAR. — Knopmutant uit de Roode Star, ± 1918. (Rl. 1940). Overwogen wordt dit ras af te voeren.

FABRIEKSAARDAPPELS.*

Van de voor wratziekte onvatbare rassen, die de Thorbecke vervangen, neemt het ras Vcran, dat een zeer goede zetmeelopbrengst geeft, de eerste plaats in.

Als middenvroeg fabrikaardappels zijn Ultimus, Triumf en Record aan te bevelen, waarvan de eerstgenoemde twee vooral geschikt zijn voor vochtige gronden. Record heeft mooie, groote knollen, die gemakkelijk rooien.

Gloria onderscheidt zich door een hooge opbrengst en een hoog gehalte. De uitbreiding van dit overigens zeer goede ras blijft beperkt door de zeer late rijping.

Matador kan tot een der beste fabrikaardappelrassen worden gerekend, doch een groot bezwaar is de zeer sterke vatbaarheid voor bladrol, waardoor er weinig belangstelling voor is.

Wilpo heeft als fabrieksras een vrij gunstigen indruk gemaakt, terwijl Noordeling vanwege het zeer hooge zetmeelgehalte eveneens in aanmerking kan komen.

---

* Vette druk in deze rubriek beteekent alleen, dat het ras als **fabrikaardappel** onvoorwaardelijk voor verbouw of beproeving kan worden aanbevolen.

Alle fabrikaardappels geven een hooge drogestofopbrengst, zoodat ze als **voeraardappel** beproeving verdienen. (Zie de tabel met drogestofopbrengsten blz. 121).

- A — 807. **VORAN.** — FDZ — Kr. Kaiserkrone × Spätgold. .... en 1936. K en H: C. Raddatz, Saatzuchtwirtschaft Wisbuhr ü. Köslin, Pommern.

Voor wratziekte onvatbare, iets laat rijpende, zeer productieve fabrieks- en voeraardappel. Vrij goed, doch wat variabel zetmeelgehalte; zetmeelopbrengst zeer goed.

Aanvankelijk weinig, later goed dekkend loof. Vraagt een ruime stikstofbemesting.

Vrij veel knollen, groot van stuk, ovaal, wat onregelmatig, midden-diepoogig, geelwit en dicht aan den stam geplaatst. Goed rooibaar.

Zeer weinig vatbaar voor phytophthora in het loof, weinig in de knol. Vatbaar voor mozaïek en bladrol; tamelijk voor aaltjes en zwartbeenigheid.

- A — 808. **ULTIMUS.** — Kr. Roode Star × Pepo. 1925 en 1935. K: G. Veenhuizen f. Vk en H: Aardappelkweekbedrijf v.h. G. Veenhuizen, Sappemeer en de Veenkoloniale Boerenbond, Veendam.

Voor wratziekte onvatbare, tijdig rijpende, oogstzekere fabrieksaardappel, waarvan de verbouw zich flink uitbreidt, vooral op vochtige gronden. Geschikt voor voederbouw. Goede opbrengst, vrij goed zetmeelgehalte.

Flug ontwikkelend, donkergroen, goed dekkend, veelstengelig, rood-aangelopen loof.

Behoeft minder stikstofbemesting dan de Voran.

Knollen rood, wat onregelmatig, spits-ovaal en ovaalrond, zeer talrijk, matig groot van stuk en zitten verspreid in den grond; daardoor moeilijk rooibaar. Vleeschkleur geelwit; middelmatige consumptiewaarde.

Vatbaar voor bladrol en mozaïek; weinig voor aaltjes en phytophthora in loof en knol.

- A — 69. **TRIUMF.** — F — Kr. Eigenheimer × Cimbals Neue Imperator. 1917 en 1921. K en H: H. B. Veerkamp, Nieuwe-Compagnie.

Voor wratziekte onvatbare, na Eigenheimer rijpende fabrieksaardappel, die ondanks wat laag zetmeelgehalte, vooral bruikbaar is op vochtige gronden; de zetmeelopbrengst is matig goed.

Voor de binnenlandsche consumptie wegens de lichte vleeschkleur niet recht gewild.

Knollen regelmatig van vorm, rond-ovaal, betrekkelijk weinig en ondiepe oogen; duurzaam.

Middelmatig hoog loof, dat vlug ontwikkelt.

Vatbaar voor phytophthora in het loof (weinig in de knol) en voor bladrol; zeer vatbaar voor aaltjes. Smetstofdrager voor licht mozaïek- en aucubabontvirus.

A — 487. **RECORD.** — Kr. Trenctria $\times$ Energie. 1925 en 1932. K: R. J. de Vroome, Bovensmilde. Vm en H: J. P. Dijkhuis, Warfhuizen (Gr.).

Voor wratziekte onvatbare, na Eigenheimer rijpende, geelvllezige, platronde, schubbige, vlakoogige, duurzame fabrieks- en voeraardappel, die ook voor consumptie wordt gebruikt. Mooie, groote knollen, zeer weinig kriel, gemakkelijk rooibaar.

De opbrengst is goed, het zetmeelgehalte ongeveer als dat van Eigenheimer.

Forschstengelig, grootbladig loof; zeer weinig gevoelig voor droogte en doorwas.

Tamelijk vatbaar voor bladrol, weinig voor phytophthora in loof en knol. Onvatbaar voor het „gewone” mozaïekvirus. Is door strenge selectie wel op peil te houden.

Gebruik van groote poters en dichte stand is bij verbouw voor consumptie gewenscht, daar de weinig talrijke knollen licht te groot en soms hol en vezelig worden. Consumptiewaarde overigens vrij goed.

A — 892. **GLORIA.** — Kr. Alpha $\times$ Bato. 1928 en 1937. K: P. Sneeuw, Directeur der Rijkslandbouwwinterschool, Veendam. Vm en H: Veenkoloniale Boerenbond, Veendam.

Voor wratziekte onvatbare, zeer laatrijpe, duurzame, lichtgeelvllezige aardappel met hoog zetmeelgehalte, die behalve voor de fabriek ook aandacht verdient voor voederbouw en voor consumptie (laat gebruik). Knol- en zetmeelopbrengst zeer goed.

Bijna uitsluitend groote, ronde, middendiepoogige knollen, soms iets diep in den grond zittend, overigens gemakkelijk te rooien. Weinig of geen kriel.

Ontwikkelt aanvankelijk wat traag, doch geeft later een mooi, vol en dekkend loofgewas; gevoelig voor doorwas.

Zeer weinig vatbaar voor phytophthora; weinig voor kringerigheid en schurft. Onvatbaar voor het „gewone” mozaïekvirus; smetstofdrager voor het aucubabontvirus.

A — 422. **NOORDELING** (middenlaat) . Zie Wintercons., blz. 109.

B — 955. **WILPO** (middenlaat) . . . . Zie Wintercons., blz. 111.

B — 809. **MATADOR**. — Kr. Energie × Trenctria. 1926 en 1936.
K: R. J. de Vroome, Bovensmilde. Vm en H: J. P. Dijkhuis, Warfhuizen (Gr.).

Voor wratziekte onvatbare, middenlaat rijpende, productieve fabrieks- en voeraardappel.

Weinig talrijke, goed gevormde, groote, ovale, witgeelvleezige, vlak-oogige knollen; weinig kriel.

Forsch, in het begin traag ontwikkelend loof, veel gelijkend op dat van Record. Minder stikstofbehoefte dan Voran.

Vatbaar voor phytophthora in het loof (weinig in de knol) en voor aaltjes. Onvatbaar voor het „gewone” mozaïekvirus.

Hoewel een der beste fabrieksaardappelrassen, is de toekomst twijfelachtig in verband met de sterke vatbaarheid voor bladrol.

Bijlage, afd. Fabrieksaardappels

N — 576. **HELLENA**. — Kr. Cimbals neue Export × Paulsens Ideal. 1907 en 1930. K: Paulsen & Hölscher, Bürs-Arneburg bij Stendal (D.). Vm en H: J. P. Dijkhuis, Warfhuizen (Gr.).

Voor wratziekte onvatbare, zeer laatrijpe fabrieksaardappel. Goede knolopbrengst en goed zetmeelgehalte.

Hoog aangezette, niet talrijke, groote, ovale, middendiepoogige, wat onregelmatige, witvleezige knollen. Goed rooibaar.

Erg vatbaar voor bladrol. Weinig vatbaar voor phytophthora.

Zeer moeilijk te selecteren door bladrolachtige loof-type.

Door het veelal groote percentage holle knollen, wordt het onderwatergewicht verlaagd. De toekomst van dit ras is onzeker.

EXPORTAARDAPPELS

In deze rubriek zijn een aantal rassen genoemd, die in andere groepen zijn beschreven, waarbij reeds op de geschiktheid voor export werd gewezen.

Ideaal, Evergood en Katahdin komen uitsluitend voor export in aanmerking. Het is gewenscht laatstgenoemde twee rassen op beperkte schaal in stand te houden.

A — 68. BINTJE (middenvroeg) . . . . Zie Middenvr., blz. 105.

A — 94. ALPHA (laat) . . . . Zie Wintercons., blz. 110.

A — 31. EERSTELING (zeer vroeg) . . Zie Zeer vroege, blz. 101.

A — 32. EIGENHEIMER (middenvroeg) . Zie Wintercons., blz. 107.

A — 34. INDUSTRIE (laat) . . . . Zie Wintercons., blz. 110.

A — 462. FUIRORE (middenlaat) . . . Zie Wintercons., blz. 109.

B — 148. IDEEAL. — FZ — Kr. Epicure × Franschen. 1909 en 1917.
K: G. Veenhuizen †.

Iets voor Bintje rijpende, lichtgeelvllezige exportaardappel. Opbrengst wat lager. Heeft het bezwaar dat de knollen vaak barsten, moet daarom voorzichtig gerooid en behandeld worden, overigens een duurzame aardappel.

Weinig talrijke, iets verspreid zittende, forsche, langwerpige, iets platte, vlakooigige knollen.

Langzaam ontwikkelend, later stevig, grofstengelig loof.

Vatbaar voor wratziekte, weinig voor phytophthora, kringerigheid en virusziekten; zeer vatbaar voor schurft. Onvatbaar voor het „gewone” mozaïekvirus.

Het pootgoed is in het voorjaar zwak; snijden niet aan te bevelen.

B — 955. WILPO (middenlaat) . . . . Zie Wintercons., blz. 111.

B — 550. EVERGOOD — K: A. Findlay te Auchtermuchty (Schotland). In den handel sedert 1900. In Noord-Holland bekend als (wilde) „Duc”.

Witvleezige, zeepige, middenvroeg, productieve, zeer duurzame, naar verre landen verzendbare exportaardappel met vrij talrijke, iets verspreid zittende, goed gevormde, platovale, vlakkoogige knollen. Wordt verbouwd in West-Friesland.

Aanvankelijk traag, later vlug ontwikkelend, opgaand loof. Gevoelig voor koude en wind.

Vatbaar voor wratziekte en voor phytophthora in het loof (weinig in de knol), eveneens voor bladrol en mozaïek.

A — 807. **VORAN** (laat) . . . . . Zie Fabrieks, blz. 115.

A — 487. **RECORD** (middenvroeg-middenl.) . . . . . Zie Fabrieks, blz. 116.

B — 696. **FRÜHMÖLLE** (zeer vroeg) . . . . . Zie Zeer vroeger, blz. 102.

Bijlage, afd. Exportaardappels

N — 1027. **KATAHDIN**. — Kr. USDA Zaailing 24642 × 40568. 1923 en 1939. K: het Dept. van Landbouw in de Staat Maine (Aroostook Farm, Presque Isle).

In Noord- en Zuid-Amerika veel verbouwd ras, dat echter vatbaar is voor wratziekte.

In 1939 werd een aanzienlijke hoeveelheid pootgoed van dit ras ingevoerd met de bedoeling het voor export te vermeerderen. Voor binnenlandsch gebruik als consumptie- en als voeraardappel opent dit ras geen perspectieven. Zeer laag zetmeelgehalte.

Rijpt middenlaat, slechts enkele mooie, zeer groote, vlakkoogige, witvleezige knollen; opbrengst vrij goed, zonder kriel.

Langzaam ontwikkelend; later grootbladig, stevig loof. Sterk bestand tegen droogte.

Vatbaar voor bladrol, matig voor phytophthora in loof en knol. Onvatbaar voor het „gewone” mozaïekvirus. Reageert op het aucubabontvirus met pseudo-netnecrose („krenterigheid”) in de knol.

O — 494. **ERDGOLD**. — FDZ — Kr. Industrie × Jubel. 1921 en 1928. K en H: Pommersche Saatucht-G.m.b.H., Stettin (Duitsland). (Rl. 1937).

O — 661. **DUNBAR YEOMAN**. — Kr. Duke of York × Herald. K en H: C. T. Spence, Dunbar, Schotl. In 1934 door den Keuringsdienst Friesland uit Schotland geïmporteerd. (Rl. 1938).

Aardappelrassen, waarvan de verbouw verboden is:

Bravo.

Kampioen.

Thorbecke.

De Wet.

Odenwälder Blaue.

De aandacht zij nog op het volgende gevestigd:

1e. vanaf 1 Januari 1942 is in verschillende gemeenten of gedeelten daarvan in het Zuid-Oosten van Groningen, in eenige gedeelten van Drenthe en in het Noord-Oosten van Overijssel de teelt verboden van alle voor wratziekte vatbare aardappelrassen met uitzondering van Roode Star, Present en Eigenheimer.

Duidelijkheidshalve moge er op gewezen worden, dat bijv. de vatbare rassen Bintje, Eersteling, Industrie en Ideaal thans niet meer in bovengenoemde gemeenten verbouwd mogen worden.

2e. de teelt van Eigenheimer in de onder 1 genoemde gebieden is slechts toegestaan tot 1 Januari 1945.

Drogestofopbrengst der aardappelrassen

De drogestofopbrengst bepaalt grootendeels de waarde, die de aardappel heeft voor veevoeder en voor de fabriek; ze is ook een der grondleggende factoren voor de oogstwaarde van consumptieaardappels.

De tabel op blz. 121 kan in het bijzonder geraadpleegd worden in die gevallen, waarin men met de voederwaarde rekening wenscht te houden. Ze is opgemaakt voor zandgrond, dalgrond en voor klei en in iedere groep zijn de gemiddelde knolopbrengst, drogestofgehalte en drogestofopbrengst van Eigenheimer op 100 gesteld. Deze waarden zijn onderling niet gelijk; men kan rekenen, dat de Eigenheimer op zand- en dalgrond gemiddeld 30000 kg per ha opbrengt met 23 % drogestof, op kleigrond 35000 kg met 25 % drogestof. De drogestofopbrengst op zand beloopt dan ongeveer 7000 kg, die op klei 8750 kg per ha.

De ongeveer 25 % drogestof van de aardappel heeft gemiddeld de volgende samenstelling: 20% zetmeel, 2% ruw eiwit, 0.3% vet, 0.7% ruwvezel, 0.9 % aschbestanddeelen en een waardevol gehalte aan vitamine C en B₁.

Wat het eiwitgehalte betreft, kan in 't algemeen gezegd worden, dat de vroegrijpende rassen een hooger gehalte bezitten dan de hoogopbrengende, later rijpende rassen.

OVERZICHT VAN DE GESCHATTE DROGESTOFOPBRENGSTEN

Aardappelrassen (in uitgerijpten toestand)	ZANDGROND			DALGROND			KLEI		
	Knol- opbr.	Dr. st. geh.	Dr. st. opbr.	Knol- opbr.	Dr. st. geh.	Dr. st. opbr.	Knol- opbr.	Dr. st. geh.	Dr. st. opbr.
Eigenheimer (st)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Zeer vroege aardappels.									
Eersteling	80	84	67	—	—	—	80	84	67
Frühmölle	90	84	76	92	84	77	87	84	73
Magneto	—	—	—	—	—	—	82	86	71
Vroegc.									
Beteka	90	98	88	91	100	91	92	99	91
Present	78	102	80	78	102	80	78	104	81
Geelblom	95	86	82	—	—	—	95	87	83
Nederlander	—	—	—	—	—	—	85	93	79
Ideaal	—	—	—	—	—	—	90	87	78
Middenvroege.									
Bintje	98	87	85	—	—	—	104	87	90
Deva	97	96	93	96	96	92	95	96	91
Duiveland	—	—	—	—	—	—	95	92	87
Winterconsumptie.									
Bevelander	88	97	85	92	97	89	94	99	93
Noordeling	84	109	92	87	110	96	79	111	88
Furore	96	97	93	97	100	97	99	99	98
Industrie	106	90	95	—	—	—	108	92	99
Alpha	102	94	96	111	97	108	118	95	112
Rode Star	80	109	88	82	108	89	85	109	93
Koopman's Blauwe	85	97	82	—	—	—	90	97	87
Populair	88	104	92	—	—	—	—	—	—
Souvenir	—	—	—	—	—	—	95	105	100
IJsselster	94	98	92	—	—	—	96	97	93
Orion	—	—	—	—	—	—	96	100	96
Komeet	80	97	78	80	97	78	88	97	85
Fabrieksaardappels.									
Voran	114	98	112	118	97	114	118	98	116
Triumf	97	95	92	100	95	95	95	97	92
Ultimus	100	99	99	104	98	102	101	99	100
Gloria	107	104	111	112	105	118	111	105	117
Record	100	98	98	106	100	106	101	102	103
Wilpo	101	101	102	101	100	101	102	101	103
Matador	102	101	103	104	101	105	105	100	105
Hellena	—	—	—	103	103	106	—	—	—

Vergelijkend overzicht der raseigenschappen van aardappels

(in de groepen alphabetisch gerangschikt; zie blz. 124-127).

Regel 1	: K = klei; Z = zand; D = dalgrond (veenkoloniaal); T = voornamelijk tuinbouw; Hoofdletter = veel verbouwd; letters in volgorde van belangrijkheid.
„ 2, 16, 17 en 19	: 10 = uitmuntend; 1 = zeer slecht.
„ 3	: 10 = zeer vroeg; 1 = zeer laat.
„ 4	: w = wit; g = geel; bl = blauw; r = rood; l = licht; s = schubbig; b = bont.
„ 5	: 10 = zeer geel; 1 = wit (de practische grens tusschen geel en wit ligt bij 5).
„ 6	: 10 = zeer dicht om den stam; 1 = zeer verspreid.
„ 7 en 8	: 10 = zeer groot; 1 = zeer klein.
„ 9	: 10 = bijna alleen groote knollen, zeer weinig poters en kriel in het veldgewas.
„ 10	: 10 = bolrond; 5 à 6 = ovaal; 1 = lang.
„ 11	: 10 = zeer vlak; 1 = zeer diep.
„ 12, 13 en 14	: 10 = zeer hoog; 1 = zeer laag (in uitgerijpten toestand).
„ 15	: 10 = zeer hoog; 1 = zeer laag (cijfers in verhouding tot de gelijktijdig gerooide Eigenheimer)
„ 18	: C = consumptie; F = fabriek; E = export; V = voederbouw. Hoofdletter = van veel be- teekenis; letters in volgorde van belangrijk- heid.
„ 20	: 10 = door selectie zeer gemakkelijk op peil te houden; 1 = moeilijk op peil te houden.
„ 21—36	: 10 = zeer resistent; 1 = zeer vatbaar.
„ 25	: Hierin zijn ook begrepen de stippelstreep- achtige beelden, veroorzaakt door het Y- virus.

In regel 21, 22, 23 en 24 (bladrol, licht mozaïek, grof mozaïek en aucubabont) is door een * en twee ** achter het cijfer aangegeven, dat de ziekte de plant resp. tamelijk sterk en zeer sterk beschadigt. a beteekent: ziekteverwekker steeds aanwezig, maar voor het ras zelf niet of weinig schadelijk (wel echter in schadelijken vorm besmettelijk voor andere rassen).

In regel 29 (schurftaantasting) beteekent het sterretje dat de schurft neiging heeft om diep in te vreten.

In regel 31 zijn cijfers gegeven voor resistentie tegen kringerigheid op zand- en veenkoloniale gronden. Ingeval 2 cijfers zijn genoemd, heeft het eerste cijfer betrekking op zandgrond en het tusschen haakjes geplaatste cijfer op veenkolonialen grond.

N.B. Bij het raadplegen van de Rassenlijst omtrent resistentie tegen kringerigheid is het gewenscht tevens aandacht te schenken aan de cijfers voor andere inwendige knolziekten.

Besmettingsgevaar der aardappelrassen.

In het op blz. 128 en 129 voorkomend besmettingsvierkant is overzichtelijk aangegeven welke rassen, in verband met besmettingsgevaar, niet en welke wel in elkaars nabijheid verbouwd mogen worden met het oog op een gezonde pootgoedwinning. De rassen 35 tot en met 39 zijn smetstofdragers. (Zie hiervoor Art. 54 en 55, besmettingsgevaar, uit de Algemeene Keuringsvoorschriften van den N.A.K.).

Ter toelichting diene het volgende. Langs twee zijden van het vierkant is naast en boven elk vakje de naam van het ras vermeld, terwijl tevens een nummer is aangegeven. Wil men weten of twee rassen al dan niet voor elkaar besmettingsgevaar opleveren, dan zoeken men het vakje op, dat correspondeert met beide rassen (het eene ras wordt gelezen van de vertikale lijn en het andere ras van de horizontale lijn). Is het vakje, dat correspondeert met beide rassen rood, dan mogen de rassen niet naast elkaar en is het wit, dan mogen de rassen wel naast elkaar worden verbouwd.

Voorbeeld a. Eigenheimer (8) en Industrie (licht) (36) mogen niet naast elkaar worden verbouwd (rood vakje).

Voorbeeld b. Bintje (4) en Eersteling (7) mogen wel naast elkaar verbouwd worden (wit vakje).

	Eerstel.	Frührolle	Magneto	Beteka	Geelblom	Nederlander	Present	Bintje	Deva	Duivelander
1.	Kz	kzd	k	kdz	kzd	k	kdz	KZ	zdk	k
2.	6	6 ⁵	7	7	8	8	7	8	7	8
3.	10	9	9	8	8 ⁵	8	8	7 ⁵	8	7 ⁵
4.	g	lg	g	g	g	g	gs	lg	gs	g
5.	7	5	7	7	7	7	6	6	7	7
6.	7	7	7	7	7	7	4	6	8	4
7.	7	7	8	3	7	8	6	6	8	7
8.	7	7	6	6	8	6	7	8	6	7
9.	7	7	6	6	7	6	7	8	6	7
10.	4	4	4	6	6	8	8	4	8	6
11.	9	8	9	7	7	7	5	9	8	7
12.	7	8	7	7	8	7	6 ⁵	8	7	7
13.	3	3	4	8	4	6	8	4	7	6
14.	7	8	7	8	6	6	—	5	6	6
15.	8	7	5	6	6	5	—	6	5	6
16.	5	7	7	8	6	6	7	8	8	7
17.	6	5	6	8 ⁵	7	9	8	6	8	8
18.	EC	e	c	c	c	c	c	EC	c	c
19.	5	6	7	7	8	7	7	6	8	7
20.	7	7 ⁵	6	6	8	5	7	7	5 ⁵	6
21.	7*	7	7	6	8	5	7	7	5	6
22.	8	8	5	7	8	7	5	7	6	6
23.	6*	8	7	6	8	5	8	8	6	6
24.	7	7	7*	7	7	7*	4	6**	6	7
25.	2	7	7	6	6	7	7	6	7	6
26.	3	6	3	4	5	3	3	2	4	4
27.	3	6	6	8	6	2	5	3	8	4
28.	4	10	10	10	10	10	6	2	10	10
29.	4*	5	4	5	5	4	5**	4*	5	4
30.	2	4	4	4	3	3	4	4	4	4
31.	5	6	6	6	6	4	8	9	6	5
32.	6	6	7	5	5	4	8	9	6	6
33.	8	8	8	8	7	8	7	8	8	8
34.	7	7	7	7	8	7	7	7	7	8
35.	5	5	7	5	6	6	7	7	5	7
36.	6	6	7	7	7	4	7	6	7	6

ZEER VROEGE, VROEGE,
MIDDENVROEGE en FA-
BRIEKSAARDAPPELS

125

Voor beteekenis der letters en cijfers
zie blz. 122 en 123

		Gloria	Hellena	Matador	Record	Triumf	Ultimus	Voran
1. Verbreiding		Dz	d	d	Dzk	Dzk	Dz	DZk
2. Loofontwikkeling		9	8	8	8 ⁵	8	9	8
3. Vroegrijpheid		3	3	5	6	7	6 ⁵	4
4. Kleur knol uitwendig		gs	gw	gw	gs	lgs	r	gw
5. Geelheid van het vleesch		6	3	4 ⁵	6	6	5	5
6. Opeen zitten der knollen	....	8	7	7	8	7	5	7
7. Aantal knollen per plant	..	5	6	6	6	7	9	8
8. Grootte der knollen	.....	9	8	8	9	7	6	8
9. Verhouding grootte tot kleine		9	8	8	8	7	6	7
10. Rondheid van den knol	....	8	5	5	7	6	4	5
11. Vlakheid van oogen en navel		6	6	7	8	7	6	6
12. Opbrengst	.....	9	8	8	8 ⁵	7 ⁵	8	10
13. Zetmeelgehalte	.....	8	8	8	7 ⁵	6	7 ⁵	7
14. Eiwitgehalte (ruw)	.....	3	5	3	5	5	5	4
15. Vitamine C gehalte	.....	6	6	6	5	7	6	6
16. Duurzaamheid	.....	8	7	9	8	7	7	8
17. Keukenwaarde	.....	6	3	5	7	6	5	5
18. Bestemming	.....	Fvc	f	fve	Fvce	FVe	Fv	FV
19. Snijden van het pootgoed	..	8	7	7	7	8	7	8
20. Selecteerbaarheid	.....	6	4	4	5 ⁵	7	7	6
21.		6	5	4	5*	6	6*	6
22.	Bladrol	8	6	8	8	a	6	6
23.	Licht mozaïek	8	7	8	8	8	7	7
24.	Grof mozaïek	a	6	8	6	a	6	7
25.	Aucubabont	6	6	6	7	7	8	6
26.	Stippelstreep							
27.	Phytophthora in 't blad	9	8	6 ⁵	7	6	6	8
28.	Phytophthora in de knol	8	8	8	8	7	7	7 ⁵
29.	Wratziekte	10	10	10	10	10	10	10
30.	Schurft	7	6	5	5	5	6	7
31.	Aaltjes	3	4	3	4	2	7	3
32.	Kringerigheid	9(6)	5	9(4)	7	7	7	9(6)
33.	Andere inwendige knolz.	7	7	8	8	7	5	3
34.	Holle knollen	8	4	7	6	8	8	8
35.	Blauw worden	6	6	7	6	6	6	6
36.	Droogte	7	7	7	8	5	7	6
	Doorwas	5	7	6	8	7	7	6

Resistentie tegen

	Alpha	Bevelander	Eigenh.	Furore	Industrie	Komeet	Koopman's Blauwe	Noordeling	Orion	Populair	Roodde Star	Souvenir
1.	Kz	Kz	KZd	K	KZ	k	Kz	ZDk	k	z	Zk	k
2.	9	8	8	8	9	8	8	7	8	9	8	8
3.	4	6	7	5	5	6	7	6	6	3	4	6
4.	lg	g	g	lr	lg	gs	lbl	gs	gs	rhs	r	gs
5.	6	6	7	7	6	10	7	6	7	8	8	6
6.	8	9	7	7	6	7	5	7	7	6	7	7
7.	5	8	8	7	7	7	7	7	7	7	8	8
8.	9	7	7	8	7	7	7	6	7	7	5	6
9.	9	4	6	8	6	6	7	6	7	7	4	6
10.	7	6	5	6	7	8	7	7	8	8	7	8
11.	8	4	6	8	6	6	7	8	7	8	7	7
12.	9	7	8	8	8	7	7	7	7	7	5	7
13.	6	7	8	7	5	7	7	10	7	8	9	8
14.	3	6	5	5	3	5	6	10	4	4	5	—
15.	6	6	6	6	7	5	6	5	7	6	6	—
16.	8	9	7	6	7	7	8	9	7	9	8	8
17.	6	8	9	8	6	8	8 ⁵	9	8	8	9	7
18.	Ecv	C	Cfev	CE	Ecv	c	C	Cfv	c	c	C	c
19.	6	8	8	7	8	7	7	7	7	7	8	7
20.	5	7	5	5	5	5	5	7	5	3	5	6
21.	4*	6	6	5	5**	5	5 ¹	6	5	3	4**	6
22.	6	8	3*	5	4	5	5	8	5	8	4	7
23.	6	7	3*	7	6	6	5	7	6	8	5*	4
24.	6	8	8	7	6	8	7	8	7	7	6	7
25.	7	7	9	8	5	8	4	4	7	8	9	6
26.	7	7	4	6	6	5	4	9	7	9	7	6
27.	8	8	3	5	6	4	7	9	6	9	5	9
28.	10	10	4	10	4	10	10	10	10	10	8	10
29.	6 ⁵	6	3**	5	4	5	4	5*	5	6	5	6
30.	3	4	3	5	3	3	3	8	4	8	9	3
31.	3	6	3	5	8	6	5	9	5	8	4	4
32.	8	6	8	3	7	6	6	9	6	7	3	4
33.	6	8	6	7	8	5	7	9	8	8	8	7
34.	8	7	7	8	8	8	8	4	7	7	6	5
35.	7	5	8	6	8	7	6	4	6	7	4	—
36.	7	6	4	7	5	7	7	8	7	5	6	—

CONSUMPTIE- en EXPORT- AARDAPPELS

Voor beteekenis der letters en cijfers
zie blz 122 en 123.

127

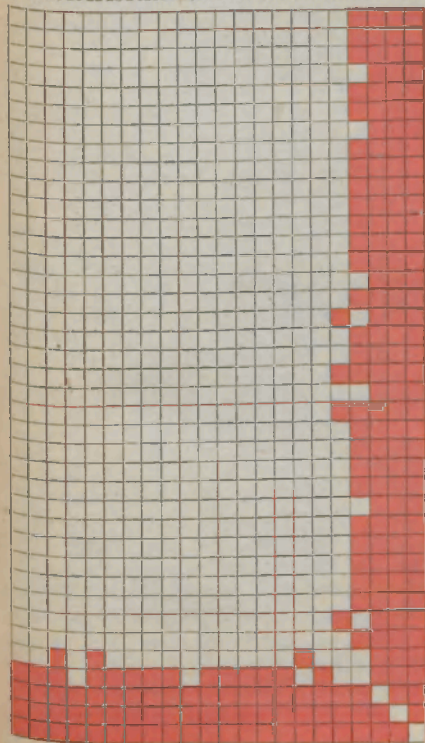
Wilpo	IJsselst		Evergood	Ideaal	Katandln
dzk	kz	1. Verbreiding	t	k	k
8	8	2. Loofontwikkeling	7	7	7
5	6	3. Vroegrijpheid	7	8	7
g	r	4. Kleur knol uitwendig	gw	g	gw
6	7	5. Geelheid van het vleesch ..	3	7	2
7	6	6. Opeen zitten der knollen	6	6	7
6	8	7. Aantal knollen per plant ..	7	5	3
8	7	8. Grootte der knollen	7	8	10
8	7	9. Verhouding groote tot kleine	7	3	10
7	6	10. Rondheid van den knol	6	4	8
6	8	11. Vlakheid van oogen en navel	8	8	9
8	7	12. Opbrengst	8	7	7
8	7	13. Zetmeelgehalte	3	4	3
4	5	14. Eiwitgehalte (ruw)	—	—	—
8	6	15. Vitamine-C gehalte	—	—	—
8	7	16. Duurzaamheid	9	8	7
7	8	17. Keukenwaarde	3	5	3
cive	c	18. Bestemming	e	e	e
8	7	19. Snijden van het pootgoed ..	—	5	e
6	6	20. Selecteerbaarheid	6	7	6
6	6	21. Bladrol	5	7	5
8	7	22. Licht mozaïek	6	7	8
7	6	23. Grof mozaïek	6	8	8
6*	5	24. Aucubabont	8	8	8*
5	7	25. Stippelstreep	8	6	8
7	6	26. Phytophthora in 't blad	5	6	4
7	6	27. Phytophthora in de knol	8	7	6
10	10	28. Wratziekte	4	5	4
6	6	29. Schurft	5*	3**	4
6	3	30. Aaltjes	4	3	2
9(4)	8	31. Kringerigheid	5	8	4
7	7	32. Andere inwendige knolz.	7	8	6
8	8	33. Holle knollen	8	6	8
6	7	34. Blauw worden	8	7	8
6	5	35. Droogte	7	8	9
5	7	36. Doorwas	7	9	8

Resistentie tegen

(zie toelichting op blz. 123)

Besmettingsvierkant																	
(zie toelichting op blz. 123)																	
	Alpha	Beteka	Bevelander	Bintje	Deva	Duiveland	Eersteling en mutanten	Eigenheimer en mutanten	Erdgold	Evergood	Frühmölle	Furore	Geelblom	Hellena	Ideaal	Industrie (donker)	Katahdin
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Alpha	1																
Beteka	2																
Bevelander	3																
Bintje	4																
Deva	5																
Duiveland	6																
Eersteling en mutanten	7																
Eigenheimer en mutanten	8																
Erdgold	9																
Evergood	10																
Frühmölle	11																
Furore	12																
Geelblom	13																
Hellena	14																
Ideaal	15																
Industrie (donker)	16																
Katahdin	17																
Komeet	18																
Koopm. Blauwe	19																
Magneto	20																
Matador	21																
Nederlander	22																
Noordeling	23																
Orion	24																
Populair	25																
Present	26																
Record	27																
Robijn	28																
Roode Star (donker) en mutanten	29																
Souvenir	30																
Ultimus	31																
Voran	32																
Wilpo	33																
IJsselster	34																
Gloria	35																
Industrie (licht)	36																
Roode Star (licht)	37																
Triumf	38																
Zeeuwsche Blauwe en mutanten	39																

Komeet	Koopm. Blauwe	Magneto	Matador	Nederland	Noordeling	Orion	Populair	Present	Record	Robijn	Rode Star (donker) en mut	Souvenir	Ultimus	Voran	Wilpo	Ijsselster	Gloria	Industrie (licht)	Rode Star (licht)	Triumf	Zeeuwsche Blauwe en mut.
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39

■ Mogen niet naast elkaar worden verbouwd.

□ Mogen wel naast elkaar worden verbouwd.

GROEPRASSEN EN TELERS VAN GROEPRASSEN

Bij de gewassen cichorei, voederbieten, koolrapen, voederwortelen, stoppel- en zomerknollen, voederkool en grassen zijn voor het eerst een aantal groeprassen opgenomen, hetgeen mede verband houdt met de uitvoering van het Kweekersbesluit 1941. Als algemeene regel geldt nu, dat in principe slechts voortkweekingsmateriaal in het verkeer mag worden gebracht van die rassen, welke op de Rassenlijst zijn geplaatst.

Aangezien het aantal niet op de Rassenlijst vermelde rassen van bovengenoemde gewassen vele malen grooter was dan het aantal, dat wel op de Rassenlijst voorkwam en waar het om verschillende redenen niet gewenscht was de eerstgenoemde zonder meer uit te sluiten, zijn er ten behoeve van de betreffende kweekers en telers uitzonderingsbepalingen gemaakt. Zoo is bij beschikking van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 2 October 1942 No. 12797 bepaald, dat ook voortkweekingsmateriaal in den handel mag worden gebracht van een niet op de Rassenlijst geplaatst ras van cichorei, gras, klaver, koolraap, stoppelknol, voederbiet, voederwortel en zomerknol, indien het ras op 31 Augustus 1942 — voor wat betreft cichorei op 31 October 1942 — bij het Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen te Wageningen of bij de door de Nederlandsche Akkerbouwcentrale ingestelde Commissie voor Rassenonderzoek in beproeving was of bij laatstgenoemde Commissie op het daartoe bestemde formulier ter beproeving was aangemeld, en indien verder voldaan is aan de door of vanwege het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed zoo noodig gestelde bijzondere voorwaarden met betrekking tot hoeveelheid, handel en vervoer van het voortkweekingsmateriaal. Bovendien mag dit voortkweekingsmateriaal alleen in den handel worden gebracht indien het door den N.A.K. is goedgekeurd en geplombeerd.*

Het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor den Akker- en Weidebouw, dat voor de zaadteelt der hier besproken gewassen teeltvergunningen verstrekt, streeft er naar dat deze vergunningen zoo veel mogelijk voor de beste rassen worden verleend. Teneinde hiertoe zoo

---

* Naderhand is toegestaan dat bovendien in Nederland geteeld zaad van enkele grassen en klavers van ongecontroleerde herkomst in het verkeer mag worden gebracht, mits goedgekeurd door den N.A.K.

spoedig mogelijk te geraken en aangezien tot dusverre niet voldoende gegevens ter beschikking stonden, heeft genoemd Bedrijfschap de „Commissie voor Rassenonderzoek ten behoeve van het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw” (vroeger de Commissie voor Rassenonderzoek ten behoeve van de N.A.C.) het verrichten van nadere onderzoekingen aan de betreffende rassen opgedragen. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat deze Commissie alleen de bestaande rassen der meerbedoelde gewassen in onderzoek heeft genomen. Voor alle nieuwe rassen wende men zich tot den Raad voor het Kweekersrecht, Helenastraat 35, 's-Gravenhage.

Inmiddels zijn door den N.A.K., op voorstel van den Directeur van het Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen, een aantal kweekbedrijven voor voederbieten definitief of voorloopig erkend, zulks op grond van de toegepaste kweekmethoden.

Het ligt in de bedoeling, dat de Commissie voor Rassenonderzoek alleen de reeds bestaande voederbietenrassen van de erkende of voorloopig erkende kweekers verder beproefd. Zoolang de waarde van een deel dezer rassen niet voldoende vaststaat, worden ze, al naar het type, tot zgn. groeprassen samengevoegd en als zoodanig op de Bijlage van de Rassenlijst vermeld.

Ten behoeve van de niet als kweeker erkende telers van voederbietenzaden zijn door de Vakgroep „Groothandel in Zaaizaad en Pootgoed”, in samenwerking met het Bedrijfschap, regelingen ontworpen, opdat eerstgenoemden hun handel in voederbietenzaden zoo goed mogelijk kunnen voortzetten.

Bij de overige gewassen wordt voorloopig ook materiaal van niet erkende kweekers, doch die wel over een teeltvergunning beschikken, bij de groeprassen ondergebracht.

Door de opname van de groeprassen kan de Rassenlijst met de Bijlage in beginsel weer volledig de basis vormen voor de N.A.K. keuringen.

Ter nadere toelichting van het begrip groepras zij nog het volgende opgemerkt: Onder een groepras wordt verstaan een groep van selecties, die uiterlijk veel op elkaar gelijken, doch die in landbouwkundige waarde meer of minder van elkaar kunnen verschillen. Gedacht kan bv. worden aan de nog onvoldoende onderzochte selecties van de Barres voederbiet. Deze selecties kunnen tot een zelfde type of groep worden gerekend, doch ze zullen naar alle waarschijnlijkheid in onderdeelen van elkaar verschillen. Hetzelfde geldt voor de Halflange witte blauw-kop stoppelknol, voor Groene mergkool, voor Lange Flakkeesche cichorei enz.

Er zij nog eens met nadruk op gewezen, dat een groeprass in principe wordt gevormd door verschillende selecties, dus door materiaal, waarop veredelingsarbeid is toegepast. Voorloopig is, ter wille van de keuringen, bij sommige groeprassen ook materiaal ondergebracht, waarvan nog niet bekend is of er selectie op is toegepast, of wel dat om andere redenen nog tijdelijk gehandhaafd moet worden. Er wordt echter naar gestreefd deze toestand zoo spoedig mogelijk te beëindigen.

Het materiaal behoorende tot de groeprassen wordt nog nader onderzocht, hetgeen ongetwijfeld tot meer nauwkeurige onderscheiding zal leiden en een verdere onderverdeling van verschillende groeprassen ten gevolge zal hebben. De beste selecties, voor zoover deze zelfstandig blijken te zijn, zullen t.z.t. wellicht op de Rassenlijst worden geplaatst.

Allen, die zich op de veredeling der meergenoemde gewassen wenschen toe te leggen en die behoefte hebben aan voorlichting op dit gebied, kunnen zich wenden tot het Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen te Wageningen, dat gaarne advies over de in aanmerking komende kweekmethoden verstrekt.

In onderstaande lijst zijn de telers van de opgenomen groeprassen in alphabetische volgorde vermeld. Bij de groeprassen zelve wordt door middel van nummers naar deze lijst verwezen, zoodat kan worden nagegaan bij welke adressen zaaizaad van een bepaald groeprass is te verkrijgen.

TELERS-HANDELAARS VAN GROEPRASSEN

1. Barenbrug's Zaadhandel N.V., Arnhem.
2. N.V. Gebr. van den Berg, Naaldwijk.
3. C. van Beusekom, Arnhem, Bakkerstraat 33.
4. M. van Beusekom, Utrecht, Oude Gracht 126.
5. B. Boertjes, Dedemsvaart.
6. Gebr. Bongaerts, Beegden.
7. Fa Gebr. Boven, Siddeburen.
8. Bulten's Zaadhandel, Aalten.
9. Centraal Bureau, Rotterdam.
10. Centraal Zaadbureau (A. v. d. Wal), Hoogeveen.
11. C. A. F., Leeuwarden, Sneekertrekweg 17.
12. Coöp. Centrale Handelsver., Veghel.

13. Coöp. Centr. Ver. v. Aankoop v. Landbouwen., Groningen.
14. Coöp. Landbouwersbank en Handelsver., Meppel.
15. Coöp. Landbouwersbank en Handelsver. „Steenwijkerwold”, te Steenwijk.
16. Coöp. Landbouwersbond en Handelsver. „Ons Belang”, Assen.
17. C. V. Doornbosch en Zoon, Veendam.
18. Fa G. Drenth, Assen.
19. J. Eggels, Buggenum.
20. B. van Engelen, Vlijmen.
21. Th. J. Geraedts, Swalmen.
22. Handelsondern. „Gezonde Groeikracht”, Heeswijk.
23. Fa Wed. G. J. ter Haar, Dedemsvaart.
24. P. K. Hamer, Minnertsga.
25. Fa Th. G. Harmelink, Olst.
26. Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.
27. G. A. v. Hoof, Gemert.
28. Fa J. Hoosemans-Oomen, Wagenberg.
29. Fa F. Jager, Winschoten.
30. N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.
31. Fa Gebr. P. C. en L. de Jongh, Goes.
32. N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.
33. W. J. van Kampen, Voorburg, Westeinde 51.
34. Koning en Vlieger, Goes.
35. P. K. Kooiman, Enkhuizen.
36. G. Kraai Wzn., Vlagtwedde.
37. J. Krommenhoek, Zwammerdam.
38. Kweekerij Leeuwenhof (Fa S. v. d. Stok en Zn), Nieuwe Niedorp.
39. Fa R. Loenen, Wilp (O.).
40. H. Maessen, Maasbracht.
41. G. v. d. Meent, Scheemda.
42. H. J. v. d. Meent, Scheemda.
43. B. Meijerink, Ommen.

44. N.V. H. Mommersteeg, Vlijmen.
45. N.V. v/h Gebr. v. Namen, Dordrecht.
46. Nederlandsche Heidemaatschappij, Arnhem.
47. Fa Gebr. Noorman, Schildwolde.
48. Selectiebedrijf „Nunhem” te Nunhem.
49. Fa Gebr. Oudijk, Waddinxveen.
50. Fa J. Peters-Thijssen, Venlo.
51. P. Pik, Hoorn.
52. D. v. d. Ploeg, Zwijndrecht.
53. N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
54. Fa Rood en Co., Loosduinen.
55. Rood en Zn., Bovenkarspel.
56. Gebr. Sandifort, Ouddorp.
57. G. Schonewille, Coevorden.
58. Ch. P. Serrarens, Goes.
59. N.V. Abr. Sluis, Enkhuizen.
60. N.V. Gebr. Sluis, Enkhuizen.
61. N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.
62. D. Sperling, Ouddorp.
63. L. H. Takens Hzn., Veendam.
64. J. Timmers, Neerbroek.
65. P. v. d. Veld, Lisse.
66. N.V. Gebr. Vis, Enkhuizen.
67. Fa A. Visser, Steenwijk.
68. A. Vlietland, Ouddorp.
69. Vreeken's Zaden, Dordrecht.
70. J. G. v. d. Werf, Surhuisterveen.
71. R. Westra, Sexbierum.
72. Zaadcentrale, Slochteren.
73. N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen.
74. A. R. Zwaan en Zoon, Voorburg, Oostende 137.
75. N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

CICHOREI

De verbouw van cichorei, die hier te lande slechts op bescheiden schaal plaats vindt, komt vanouds hoofdzakelijk voor op Goeree. Verder treft men dit gewas aan op de Zeeuwsche eilanden, in den Haarlemmermeer en omgeving, in Gelderland en in de Friesche Wouden, bovendien zeer sporadisch in Groningen, Brabant en Limburg. De totale oppervlakte bedroeg in 1938 niet meer dan 449 ha.

Onderstaand staatje geeft een overzicht van de verbouwde typen in % van de met cichorei beteelde oppervlakte in de aangegeven gebieden in 1943.

	Lange Flakkeesche	Smouters	Palingkoppen	Maagdenburgers
Zeeland, eilanden	—	100	—	—
Z. Holland, eilanden	80	20	s	—
N. Holland, Meerlanden	100	—	—	—
Gelderland, Bet. IJ.str.	100	—	—	—
Friesland, zand	90	—	—	10
NEDERLAND	84	16	s	s

Het Lange Flakkeesche type neemt dus de eerste plaats in met 84 % van de oppervlakte, gevolgd door de Smouters met 16 %. De verbouw van Palingkoppen en Maagdenburgers beteekent praktisch niets.

In de bovengenoemde landrassen is door verschillende personen geselecteerd, terwijl sinds 1941 in overleg met de Cichorei-Studiecommissie een selectiewedstrijd werd georganiseerd, waarvan de resultaten hieronder zijn samengevat. Tot nu toe werd vooral gelet op opbrengst en drogestofgehalte. Dank zij de medewerking van de N.V. P. de Gruijter en Zn., en van het C.I.L.O. worden de verschillende selecties thans ook op hun kwaliteit beoordeeld.

Het aantal telers van cichoreizaad is grooter dan bij de groeprassen is vermeld. Het ligt nl. in de bedoeling van de niet vermelde personen, voortaan zaad van de beste selecties te gaan telen.

I. LANGE FLAKKEESCHE

In vergelijking met de Smouters een langere wortel, die onder den grond het dikst is. Meer loofontwikkeling. Wordt vooral verbouwd op zavel en op zandgronden, waar het rooien minder moeilijkheden geeft.

L — 1037. LANGE FLAKKEESCHE. — Betrekkelijk jóng landras.

Bijlage, afd. Lange Flakkeesche

N — 1088. SEL. H. LODDER. — K en H: H. Lodder, Goedereede.

Uniforme, dikke wortel. Matig getande bladeren. Matig aantal schieters. Productief.

N — 1090. SEL. KL. MASTENBROEK. — K en H: Kl. Mastenbroek, Ouddorp.

Uniforme, vrij dikke wortels. Veel getande bladeren. Weinig schieters. Productief.

Gr — LANGE FLAKKEESCHE. — Groepras. H: 56, 62, 74 (zie blz. 132).

II. SMOUTERS

Min of meer wigvormige wortels. Het drogestofgehalte is zeer goed, doch de opbrengst aan groene wortels is matig. Rooien gemakkelijk, ook op klei.

L — 1081. SMOUTERS. — Landras.

Bijlage, afd. Smouters

N — 1082. SEL. G. TANIS. — K en H: G. TANIS, Goedereede.

Uniforme, dikke wortels. Weinig getande bladeren. Regelmatige loofontwikkeling. Matig aantal schieters. Productief.

N — 1085. **SEL. E. GRINWIS.** — K en H: E. Grinwis Pzn, St. An-naland.

Matig uniforme wortel. Matig getande bladeren, meer opgaand. Weinig schieters. Matig productief.

Gr — **SMOUTERS.** — Groepras. H: 68, 74 (zie blz. 132).

III. PALINGKOPPEN

Lange dunne wortels. Vrij veel loof, moeilijk te rooien. Alleen geschikt voor zandgronden.

L — 1091. **PALINGKOP.** — Landras.

Bijlage, afd. Palingkoppen

N — 1092. **SEL. W. VAN SPLUNTER.** — K en H: W. van Splunter, Ouddorp.

Uniforme, lange, dunne wortel. Vrij veel loof. Weinig schieters. Productief.

Gr — **PALINGKOP.** — Groepras. H: 74, 75 (zie blz. 132).

IV. MAAGDENBURGERS

Lijkt in bladontwikkeling veel op de Lange Flakkeesche. De wortelvorm staat tusschen de Palingkop en de Lange Flakkeesche in; bijna zoo lang als de Palingkop en aanmerkelijk dunner dan de Lange Flakkeesche. Rooit daardoor op zavelgrond moeilijk en op klei zeer slecht. Productievermogen is slechts matig.

Bijlage, afd. Maagdenburgers

Gr — **MAAGDENBURGERS.** — Groepras. H: 74, 75 (zie blz. 132).

SUIKERBIETEN

Door het Instituut voor Rationeele Suikerproductie worden de belangrijkste rassen thans als volgt gekarakteriseerd. De fabrieksbesturen beschikken bovendien steeds over de nieuwste gegevens, verstrekt door genoemd Instituut. Het koopen van andere rassen dan die, welke door de fabrieken worden verstrekt, kan daarom in het algemeen niet worden aanbevolen.

A — 510. KUHN P. — E — K en H: N.V. Kon. Beetwortelzaadcultuur Kuhn & Co, Naarden. 1888 en 1890.

Hooge suikeropbrengst bij een hoog gehalte. Zeer matig loof. Rooit middelmatig zwaar.

A — 512. KLEIN WANZLEBEN E. — DE — K: Rabbethge & Giesecke A.G., Kl. Wanzleben. Vk: Zuckerfabrik Klein Wanzleben, Rabbethge & Giesecke A.G., Kl. Wanzleben. 1859 en 1865. H: Fa F. Goyarts & Zonen, Roosendaal.

Hoogere suikeropbrengst dan Kuhn P en Hilleshög bij een lager gehalte. Vormt zeer veel loof. Laat rijp. Rooit moeilijk.

A — 511. HILLESHÖG. — K: Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget, Hilleshög. 1913 en 1916. Vm en H: N.V. Hollandsch-Zweedsche Zaad Mij, Amsterdam.

Hooge suikeropbrengst (zij het volgens de proefresultaten van de laatste jaren iets minder dan de vorige rassen), en hoog suikergehalte. Vormt vrij veel loof. Rooit gemakkelijk.

B — 1093. ZWAANESSE I. — K en H: A. R. Zwaan & Zoon, Voerburg.

Hooge suikeropbrengst en hoog gehalte. Vormt matig loof. Rooit gemakkelijk.

B — 702. STER. — **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. 1928 en 1937.
Vm en H: N.V. Hollandsch Zweedsche Zaad Mij., Amsterdam.

Matige suikeropbrengst en een vrij hoog gehalte. Vrij veel loof.
 Rooit gemakkelijk.

B — 884. DIPPE E. — **D — K:** Gebr. Dippe, Quedlinburg. **H:** Fa F. Schul, Roosendaal.

Nauwelijks voldoende suikeropbrengst bij een vrij hoog gehalte.
 Vormt vrij veel loof.

B — 1041. MARIBO N. — **K:** Danske Sukkerfabriker Aktiebolaget, København. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Voorloopig kan over dit ras niet met voldoende zekerheid geoordeeld worden, aangezien de laatste jaren slechts monsters van geringe omvang uit Denemarken werden ontvangen.

Bijlage, afd. Suikerbieten

N — 703. PEDIGREE. — **K en H:** Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge.

Hooge suikeropbrengst bij een laag gehalte. Vormt zeer veel loof.
 Rooit vrij gemakkelijk.

VOEDERBIETEN

Tot nu toe werden de voederbietenrassen, al naar het drogestofgehalte, in vier groepen ingedeeld, t.w. de gehaltegroepen 18, 16, 14 en 12.

Deze indeeling is voor de rassenkeuze en de veredeling van groote beteekenis geweest, daar hierdoor in hooge mate de aandacht werd gevestigd op het verschil in drogestofgehalte der rassen.

Anderzijds heeft genoemde groepeerings vaak aanleiding gegeven tot misverstand of teleurstelling, aangezien het drogestofgehalte van een bepaald ras van jaar tot jaar en van perceel tot perceel sterk kan schommelen, waardoor de theoretische gehalten in den regel niet werden gevonden.

Ter vermindering van dit bezwaar zijn de namen der gehaltegroepen gewijzigd, terwijl het aantal groepen met één is verminderd door de groepen 14 en 12, die in de praktijk vrij weinig in gehalte uiteenliepen, tot één groep samen te voegen. Thans worden de volgende drie groepen onderscheiden:

Groep I of Voedersuikerbieten (gemiddeld drogestofgehalte $\pm 17 - \pm 22$ %).

Groep II of Voederbieten met hoog en vrij hoog gehalte (gemiddeld drogestofgehalte $\pm 13 - \pm 17$ %).

Groep III of Voederbieten met matig en laag gehalte (gemiddeld drogestofgehalte $\pm 10 - \pm 13$ %).

Tot groep I behooren de bieten van het Rijkmaker-type. Groep II omvat de Groen- en Rosekragen met hoog of vrij hoog gehalte. Rassen van hetzelfde type, doch met lager gehalte zijn in groep III ondergebracht, welke groep ook bevat de Barresbieten, de Stompvoeten en de „Diversen”. Steeds moet worden bedacht, dat de grenzen t.a.v. het drogestofgehalte niet scherp zijn, vooral de groepen II en III loopen zeer geleidelijk in elkaar over, hetgeen ook blijkt uit de bijgevoegde tabel (zie blz. 150-151).

Zooals men ziet zijn alle bietenrassen nu in één tabel ondergebracht. In deze tabel zijn ze gesplitst volgens gehaltegroep en type. Dit heeft ten doel dat men de gehaltegroepen gemakkelijker onderling kan vergelijken dan bij het oude systeem mogelijk was. In samenhang hiermee zijn de aanduidingen in de rasbeschrijvingen gewijzigd: zoo wordt er voortaan niet meer gesproken van een hooggehaltige Barres of een laaggehaltige Voedersuikerbiet, maar de rassen worden beschreven in vergelijking met alle andere rassen.

Deze tabel geeft door middel van cijfers een overzicht van de belangrijkste raseigenschappen van alle opgenomer rassen, met uitzondering van de selecties, die bij de groeprassen zijn ondergebracht. In de eerste kolom wordt een beeld gegeven van de loofontwikkeling. Hoe hoger het cijfer is, hoe meer loof het ras ontwikkelt. Deze cijfers geven dus tevens een globalen indruk van de loofopbrengst. In de daarop volgende kolommen vindt men gewaardeerd het groenblijven van het loof, de resistentie tegen schieten, de rooibaarheid, het aankleven van den grond, de vertakking en de duurzaamheid der bieten. Hoe hoger de cijfers, hoe gunstiger de betreffende eigenschappen voor den landbouwer zijn. Daarna volgt een overzicht van de totale lengte der bieten in cm en van het ondergrondse deel in cm. Deze laatste cijfers zijn ontleend aan het proefveld, dat jaarlijks te Wageningen op rivierklei wordt aangelegd.

Tenslotte volgen gegevens over de wortelopbrengst, het drogestofgehalte en de drogestofopbrengst. Voor de wortelopbrengst is weergegeven de gemiddelde opbrengst over de jaren 1939, 1940, 1941 en 1943 in procenten van de gemiddelde opbrengst van alle 22 rassen (de cijfers van 1943 zijn voorloopig). De drogestofgehalten zijn vermeld, zooals die werden gevonden en wel voor elk jaar afzonderlijk, alsmede het gemiddelde over de vier genoemde jaren. Met de drogestofopbrengsten is hetzelfde geschied, alleen vindt men die weer uitgedrukt t.o.v. het gemiddelde van alle rassen, dat op 100 is gesteld.

Overzien wij deze cijfers, dan blijken de wortelopbrengsten der rassen sterk uiteen te loopen, nl. van 66 tot 120 %. De wortelopbrengst van het eene ras is dus vrijwel twee keer zoo hoog als van het andere. Echter gaat over het algemeen een hoge wortelopbrengst gepaard met een laag gehalte. Zelfs is bv. de drogestofopbrengst van de Barresbieten en Stompvoeten gemiddeld lager dan van de Groenkragen en Rijkmakers, ondanks het feit, dat ze een veel hogere wortelopbrengst leveren.

Het staatje geeft voor de gemiddelde drogestofopbrengsten een variatie aan van 91-109 %. Het eene ras kan dus rond 20 % drogestof meer opbrengen dan het andere, waarbij nog bedacht moet worden, dat de slechtste voederbietenrassen niet in de Rassenlijst zijn opgenomen. De hoogstopbrengende rassen vindt men onder de Groenkragen en de Rijkmakers.

Tot slot zij nog de aandacht gevestigd op een publicatie van het C.I.L.O. afd. grasland en voederbouw, waarin men op grond van de interprovinciale proefvelden tot de conclusie is gekomen, dat vroeg ge-

zaaide voederbieten belangrijk hogere opbrengsten kunnen geven dan laatgezaaide. Aangeraden wordt de bieten vroeg, bv. begin tot half April te zaaien.

Nu is het bekend, dat het aantal schieters toeneemt, naarmate vroeger wordt gezaaid. Men zal dus goed doen om bij vroege zaai rassen te gebruiken, die weinig neiging tot schieten vertoonen. Ook de kweekers zullen zonder twijfel met het bovenstaande rekening houden. Vooral de laaggehaltige Groenkragen en Rosekragen zijn over het algemeen nogal geneigd om schieters te vormen.

GROEP I of VOEDERSUIKERBIETEN

(gemiddeld drogestofgehalte $\pm 17 - \pm 22 \%$)

RIJKMAKERS

In type komen deze het meest met suikerbieten overeen; het suikergehalte is echter meestal lager, doch voor een voederbiet zeer hoog. De bieten groeien over het algemeen diep in den grond, rooien vrij moeilijk en geven op vele gronden nogal vertakte wortels. De wortel-opbrengst is matig, doch door het zeer hoge drogestofgehalte, is de drogestofopbrengst goed tot zeer goed. Bovendien vormen ze veel loof dat ook een hooger drogestofgehalte heeft dan het loof van de andere typen.

A — 621. FRISO. — Sel. uit handelszaad. K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Voedersuikerbiet, die in drogestofgehalte van de voederbieten bovenaan komt. Zeer goede drogestofopbrengst.

Zeer lang groenblijvend loof en hoge loofopbrengst. Vrij weinig schieters.

Vrij slecht rooibaar, met nogal aanklevenden grond. Wit vast vleesch; zeer goed bewaarbaar.

B — 964. VOEDERSUIKERBIET C.B. — Sel. uit handelszaad landras Friesche Rijkmakers. K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Voedersuikerbiet met zeer hoog, doch iets onregelmatig gehalte en zeer goede drogestofopbrengst.

Hooge loofopbrengst, zeer lang groenblijvend loof. Vrij weinig schiet-
ters.

Rooibaarheid vrij slecht, nogal aanklevenden grond. Vleesch fijn en
vast. Bewaarbaarheid zeer goed.

Bijlage, afd. Rijkmakers

N — 623. **RIJMAX.** — Sel. uit handelszaad. K en H: A. R. Zwaan &
Zoon, Voorburg.

Iets wigvormige voedersuikerbiet met zeer hoog, iets onregelmatig
drogestofgehalte en goede drogestofopbrengst.

Zeer hooge opbrengst aan loof, dat zeer lang groen blijft. Iets meer
neiging tot schietervorming.

Vrij slecht rooibaar, met nogal aanklevenden grond. Vast wit
vleesch. Goed bewaarbaar.

Gr — **RIJKMAKER.** — Groepras. H: 59, 61 (zie blz. 132).

GROEP II of VOEDERBIETEN MET HOOG EN VRIJ HOOG GEHALTE

(gemiddeld drogestofgehalte ± 13 — ± 17 %)

GROEN- EN ROSEKRAGEN MET HOOG OF VRIJ HOOG GEHALTE

In deze groep komen zeer productieve rassen voor. Waarschijnlijk
is dit type, mits men de rassen neemt die weinig neiging tot schieten
vertoonen, zeer geschikt om vroeg te worden gezaaid.

A — 548. **GROENINGIA.** — Sel. uit een landras. 1921 en 1922. K
en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Vrij lange groenkraag met spitsen voet. Hoog drogestofgehalte en
zeer hooge drogestofopbrengst.

Het loof geeft een goede opbrengst en blijft lang groen. Vlugge
groei. Zeer weinig schietters.

Matig rooibaar. Vleesch wit, vast en fijn. Vrij fijne kop. Goed be-
waarbaar.

- A — 705. GROENKRAAG C.B.** — Sel. uit handelszaad. 1932 en 1936.
K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Biet met vrij hoog drogestofgehalte en zeer goede drogestofopbrengst.

Vrij goed opbrengend, vrij lang groen blijvend loof. Weinig schieters.
 Rooibaarheid matig. Vleesch vrij vast, wat grof. Goed bewaarbaar.

- A — 152. EUREKA.** — Sel. uit Fransche Collet vert du Nord. 1912 en 1926. **K en H:** Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

De drogestofopbrengst van dezen groenkraag maakte het laatste jaar weer een beteren indruk. Het gehalte is vrij hoog.

Loofopbrengst vrij goed. Vrij lang groenblijvend. Weinig schieters.

Rooibaarheid matig. Vleesch vast, iets vezelig. Vrij goed bewaarbaar.

- A — 163. OVANA.** — D — Kr. half suikerbiet × Rheinischer Lanker. 1912 en 1916. **K:** Gustav Jaensch te Gr. Möringen, Duitschland. **H:** N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.

Korte, dikke, goed gevormde, vrij gemakkelijk rooibare groenkraag met halfstompen voet. Matig gehalte; drogestofopbrengst goed.

Goede tot zeer goede loofopbrengst. Loof ontwikkelt zich vlug en blijft lang groen. Zeer veel schieters.

Vleesch vrij vast, wat grof. Goed bewaarbaar.

- B — 965. HOLLANDIA GROENKRAAG.** — Sel. uit handelszaad. **K en H:** Fa F. Jager, Winschoten.

Groenkraag met middelmatig tot vrij hoog, nog wat onregelmatig drogestofgehalte. Zeer goede drogestofopbrengst.

Goed opbrengend loof, dat lang groen blijft. Neiging tot schieten is in de laatste jaren afgenomen.

Rooibaarheid matig; vleesch vast. Lijkt vrij goed bewaarbaar.

- B — 966. ALPHA.** — Kr. Tystofte VII × Barres Pajbjerg. **K:** Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børköp, Denemarken. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Regelmatige, zeer korte, dikke, vrij goed rooibare groenkraag met halfstompen voet. Hoog drogestofgehalte en zeer goede drogestofopbrengst.

Hooge tot zeer hooge loofopbrengst; zeer lang groenblijvend loof.
Weinig schieters.

Iets grove kop. Vleesch fijn en hard. Goed bewaarbaar.

B — 820. FAVORIET. — Kr. Corona × andere groenkraagtypen.
K en H: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.

Goede drogestofopbrengst, gehalte middelmatig.

Loof glanzend, vrij lang groenblijvend. Tamelijk goede loofopbrengst. Vrij weinig schieters.

Biet met tamelijk fijnen kop, behoorlijk goed rooibaar. Vleesch fijn en vast. Vrij goed bewaarbaar.

Bijlage, afd. Groen- en Rosekragen met hoog of vrij hoog gehalte

Gr — GROENKRAAG met hoog of vrij hoog gehalte — Groepras.
H: 42, 60, 69 (zie blz. 132).

Gr — ROSEKRAAG met hoog of vrij hoog gehalte. — Groepras. **H:**
29, 75 (zie blz. 132).

GROEP III of VOEDERBIETEN MET MATIG EN LAAG GEHALTE

(gemiddeld drogestofgehalte $\pm 10 - \pm 13 \%$)

GROEN- EN ROSEKRAGEN MET MATIG OF LAAG GEHALTE

Over het algemeen vormen de rassen van deze typen veel schieters.
Men zij dus voorzichtig met al te vroege zaai. Overigens zijn ze goed productief.

B — 967. GROENE KONINGIN. — Sel. uit oude Groenkraag van Tourneur. **K:** Tourneur Frères, Coulommiers. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Lange groenkraag met matig gehalte. Drogestofopbrengst zeer goed. Vrij goed opbrengend loof, dat tamelijk lang groen blijft. Iets geneigd tot schieten.

Rooibaarheid matig. Vleesch vrij vast. Middelmatic bewaarbaar.

R — 715. CERES GROENKRAAG JAAPJESPEEN. — Sel. uit landras K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Vrij lange groenkraag met matig gehalte en goede drogestofopbrengst.

Loof blijft vrij lang groen, met vrij goede opbrengst. Veel schieters.

Matig rooibaar, vrij goed bewaarbaar.

B — 706. CORONA. — Kr. Inlandsche Groenkraag $\times$ Svalöf's Alpha. 1915 en 1926. K en H: A. R. Zwaan en Zoon, Voorburg.

Lange groenkraag met gevulden voet. Tamelijk hoog uit den grond groeiend. Gehalte laag; goede drogestofopbrengst.

Loof geeft een vrij goede opbrengst; vrij lang groenblijvend. Veel schieters.

Matig rooibaar. Vleesch iets grof. Middelmatic bewaarbaar.

Bijlage, afd. Groen- en Rosekragen met-matic of laag gehalte

Gr — GROENKRAAG met matig of laag gehalte. — Groepras H: 17, 53, 59, 60, 61, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — ROSEKRAAG met matig of laag gehalte — Groepras. H: 26, 44, 53, 59, 60, 61, 74, 75 (zie blz. 132).

BARRESBIETEN

Geel- tot oranjekeurige bieten, gemakkelijk rooibaar. Groote wortelopbrengst, doch laag gehalte, waardoor de drogestofopbrengst gemiddeld beneden die der Groenkragen blijft. De Barresbieten vormen over het algemeen weinig schieters. Het ras Teutonia heeft een iets hooger gehalte dan de overige Barresbieten.

A — 320. TEUTONIA. — Kr. Flaschen-biet $\times$ Barres. 1912 en 1916. K: Gustav Jaensch, Gr. Möringen, Duitschland. H: N.V. J. Joor-dens, Venlo-Blerick.

Een mooie, goed gevulde Barres met langen voet. Meest donker-oranje gekleurd. Matig gehalte, goede drogestofopbrengst.

Loefopbrengst zeer goed; lang groen blijvend. Weinig schieters.

Zeer goed rooibaar. Geelachtig vleesch. Vrij goed bewaarbaar.

B — 443. PRODUCTIVA. — Sel. uit Barres Ferritslev. 1914 en 1915. K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Bronskoppige Barres met laag drogestofgehalte en goede droge-stofopbrengst.

Goede tot zeer goede opbrengst aan loof, vrij lang groenblijvend. Zeer weinig schieters.

Biet zeer goed rooibaar. Vleesch geelkleurig. Matig bewaarbaar.

B — 441. BARRES STRYNÖ IX. — D — Sel. uit Barres. $\pm$ 1860 en 1928. K: R. Nielsen Kold te Strynø, Denemarken. Vm en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Vrij korte, lichtgekleurde Barres, met halfspitsen voet. Laag ge-halte, goede drogestofopbrengst.

Loefopbrengst zeer goed. Egaal, korstelig loof, dat vrij lang groen blijft en eenigszins beschut tegen nachtvorst, waardoor de biet ove-rigens wel gevoelig is. Zeer weinig schieters.

Zeer gemakkelijk te rooien. Tamelijk zacht, iets geel vleesch. Vrij slecht te bewaren.

B — 708. BARRES C.B. — Sel. uit handelszaad. K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Barres met weinig gevulde romp en vrij langen voet. Drogestofop-brengst vrij goed; laag gehalte.

Opbrengst aan loof is vrij goed; lang groenblijvend. Zeer weinig schieters.

Zeer goed rooibaar. Vleesch vrij fijn en vast, soms iets geel aange-loopen. Fijne kop. Vrij goed bewaarbaar.

B — 442. AGROLIS. — Sel. uit Barres Sludstrup. 1924 en 1926. K en H: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.

Matig gevulde, iets toegespitste Barres met laag gehalte. Drogestof-opbrengst vrij goed.

Zeer goed opbrengend loof, dat vrij lang groen blijft. Weinig schiet-
ters.

Rooibaarheid zeer goed. Kop matig fijn. Vleesch wat zacht, iets
grof, geelachtig. Vrij goed bewaarbaar.

Bijlage, afd. Barresbieten

N — 821. JOBAR. — Sel. uit handelszaad. **K en H: N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.**

Tamelijk lange, Barresachtige biet, laag gehalte. Drogestofopbrengst
middelmatic. De uniformiteit laat te wenschen over.

Vrij goede loofopbrengst. Iets onegaal loof, dat vrij lang groen
blijft. Weinig schietters.

Gemakkelijk rooibaar. Grof, wat zacht vleesch. Vrij goed bewaarbaar.

O — 712. CERES BARRES. — Sel. uit Deensch ras. **K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten. (Rl. 1941).**

Gr — BARRES. — Groepras. **H: 17, 29, 44, 59, 60, 61** (zie blz. 132).

STOMPVOETEN

Deze vormen vrij weinig schietters, doch iets meer dan de Barres-
bieten. Ze zijn cilindrisch van model, in het midden vaak iets inge-
snoerd en rooien zeer gemakkelijk. Het drogestofgehalte van de
Peragis is laag, van sommige rassen, als de Friedrichswerther, iets
hooger.

B — 1058. FRIEDRICHSWERTHER ZUCKERWALZE GELB. —
K: Saatzuchtwirtschaft E. Meyer, Friedrichswerth. H: G. Kraai Wzn, Vlagtwedde (Gr.).

Korte, dikke, lichtgele stompvoet. Niet ingesnoerd. Matig drogestof-
gehalte, goede drogestofopbrengst.

Loofopbrengst vrij laag; vroeg afstervend. Vrij weinig schietters.

Ondiep in den grond, zeer gemakkelijk rooibaar. Vleesch vrij grof.
Vrij goed bewaarbaar.

B — 321. PERAGIS. — D — Kr. Roode Eckendorfer × Tannenkrüger
e.a. 1918 en 1928. **K: Peragis Saatzucht G. m. b. H. te Berlijn op het
bedrijf te Klein Wanzleben. H: Fa F. Goyarts & Zonen, Roosendaal
(N.-Br.).**

Paarsachtig roode stompvoet, met weinig neiging tot insnoering. Gehalte laag. Drogestofopbrengst gemiddeld vrij laag; de laatste jaren echter beter.

Loof eveneens vrij laag in opbrengst; vroeg afstervend; roodaangelopen. Weinig schieters.

Zeer gemakkelijk rooibaar. Vleesch middelmatig vast, soms rood aangelopen. Goed bewaarbaar.

Bijlage, afd. Stompvoeten

O — 709. GELE STOMPVOET C.B. — Sel. uit handelszaad. **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam. (Rl. 1941).

Gr — GELE STOMPVOET. — Groepras. **H:** 26, 29, 59, 61, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — ROODE STOMPVOET. — Groepras. **H:** 26, 29, 60, 74, 75 (zie blz. 132).

DIVERSEN

Bijlage, afd. Diversen

N — 1059. BUG. — Sel. uit landras. **K en H:** N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.

Geel- tot oranjekleurige, zeer lange, dunne biet. Laag gehalte. Drogestofopbrengst matig.

Matige loofopbrengst; tamelijk vroeg afstervend. Nogal enkele schieters.

Rooibaarheid is matig. Vrij goed te bewaren.

Gr — LANGE GELE. — Groepras. **H:** 19, 74 (zie blz. 132).

Gr — LANGE ROODE. — Groepras. **H:** 32, 75 (zie blz. 132).

Gr — RONDE. — Groepras. **H:** 75 (zie blz. 132).

	Loofontwikkeling	Groenblijven van het loof	Resistente tegen schieten	Rooibaarheid	Aankleven van den grond	Vertakking	Duurzaamheid	Gen. totale lengte v. d. biet in cm	Gen. lengte ondergronds in cm
I. Rijkmakers									
1. Friso	9	9	7	5	5	5	9	29.1	23.0
2. Rijmax	9 ⁵	9	6	5 ⁵	5 ⁵	5	8	29.6	22.1
3. Voedersuikerb. C.B.	9	9	7	5 ⁵	5 ⁵	5 ⁵	8 ⁵	28.9	21.7
II. Groenkragen									
4. Alpha	9	9	7 ⁵	7	7	7 ⁵	8	23.4	14.4
5. Eureka	7	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	6	6 ⁵	7	30.2	19.5
6. Favoriet	7	7 ⁵	7	7	6 ⁵	6 ⁵	7	31.4	17.8
7. Groeningia	7 ⁵	8	8	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	32.3	19.2
8. Groenkraag C.B.	7	7 ⁵	7 ⁵	6	6	6 ⁵	7 ⁵	31.4	18.0
9. Hollandia Groenkr.	7 ⁵	8	7 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7	31.0	8.0
10. Ovana	7 ⁵	7 ⁵	4	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	25.8	14.4
III. Groenkragen									
11. Ceres Groenkr. J.	7	7	4 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7	32.5	18.3
12. Corona	7	7	5	6 ⁵	7	7	6 ⁵	33.9	17.3
13. Groene Koningin	7	7	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	34.5	18.9
III. Barresbieten									
14. Agrolis	8	7 ⁵	7 ⁵	8 ⁵	8	8	7	27.4	12.8
15. Barres C.B.	7	8	8	8 ⁵	8	8	7	26.6	12.3
16. Barres Strynø	8 ⁵	7 ⁵	8	9	8 ⁵	8 ⁵	5 ⁵	25.3	12.2
17. Jobar	7	7	7 ⁵	8	7 ⁵	8	7	29.4	14.3
18. Productiva	7 ⁵	7 ⁵	8	8 ⁵	8	8	6	28.0	12.6
19. Teutonia	8	8	7 ⁵	8 ⁵	8	8	7	27.0	13.5
III. Stompvoeten									
20. Friedrichswerther	6	5 ⁵	7	9	8 ⁵	9	7	19.7	8.2
21. Peragls	6	5 ⁵	7 ⁵	9	8 ⁵	9	7 ⁵	21.7	8.5
III. Diversen									
22. Bug	6 ⁵	6	6	6 ⁵	7	7 ⁵	7	37.7	20.0

RASEIGENSCHAPPEN VAN VOEDERBIETEN

	Gem. wortelop- brengst (gem. alle rassen = 100)	Drogestofgehalte in %					Drogestofopbrengst (gem. alle rassen = 100)				
		1939	1940	1941	1943*	gem.	1939	1940	1941	1943*	gem.
1.	66	18.9	21.8	22.6	22.1	21.3	105	104	103	102	104
2.	71	16.7	19.4	19.4	21.1	19.1	101	101	94	103	100
3.	72	(18.4)	20.0	20.7	18.1	19.3	(100)	101	108	103	103
4.	87	14.0	17.5	16.1	15.9	15.9	102	104	101	106	103
5.	89	13.4	15.5	14.9	15.5	14.8	94	92	95	109	97
6.	100	12.3	15.3	13.6	14.0	13.8	107	103	101	98	102
7.	95	13.2	16.7	16.0	16.1	15.5	109	109	111	107	109
8.	94	13.2	16.4	15.5	15.0	15.0	102	103	108	103	104
9.	100	11.9	16.3	13.5	15.5	14.3	103	107	101	114	106
10.	101	12.4	15.1	14.1	13.1	13.7	102	103	103	101	102
11.	104	12.0	14.0	13.5	13.4	13.2	105	103	99	102	102
12.	116	10.6	13.6	11.3	11.1	11.6	99	103	102	97	100
13.	109	11.4	14.1	13.0	13.1	12.9	104	103	108	103	104
14.	115	9.2	12.5	11.8	11.7	11.3	96	95	93	98	96
15.	116	8.8	13.1	12.2	11.6	11.4	96	96	105	96	98
16.	120	9.5	12.5	11.1	11.4	11.1	102	100	97	99	99
17.	110	10.1	13.4	11.8	11.4	11.7	96	100	94	90	95
18.	117	9.5	12.9	11.7	11.6	11.4	100	100	99	98	99
19.	104	11.8	13.7	12.9	13.8	13.0	98	99	104	98	100
20.	103	(12.1)	14.2	13.0	13.9	13.3	(110)	100	98	99	101
21.	109	9.2	12.5	11.7	11.9	11.3	82	91	93	98	91
22.	103	10.9	13.6	11.8	11.4	11.9	95	98	90	81	91
23.		12.3	15.2	14.2	14.2	13.9					

23 = Gem. van alle rassen.

* De cijfers van 1943 zijn voorloopig.

KOOLRAPEN

De verbouw van koolrapen is betrekkelijk klein. Evenwel treft men ze over het geheele land en op alle grondsoorten aan, het meest echter in de Zuid-Oostelijke provincies, m.n. in Limburg, N.-Brabant en Gelderland.

De geelvleezige rassen genieten de grootste belangstelling. Volgens de op blz. 28 afgedrukte statistiek nemen deze 84 % van het koolrapenareaal in beslag, tegen de witvleezige 11 %.

Het type Gele blauwkop (roodkop, paarskop of bronskop) wordt verreweg het meest verbouwd (73 %), de Gele groenkop veel minder (11 %).

Koolrapen zijn nogal onderhevig aan ziekten en plagen; ze brengen minder op dan voederbieten, doch stellen ook geringere eischen aan den grond.

Meestal worden ze laat gezaaid of geplant, zoodat er een groen-voedergewas aan vooraf kan gaan, bv. snijrogge, incarnaatklaver of een snede van roode klaver.

Ook worden koolrapen plaatselijk wel geplant na vroege aardappels of in een vroege rogge-, gerst-, of erwtenstoppel en kunnen dan, indien de omstandigheden gunstig zijn, nog een behoorlijke opbrengst geven.

A — 674. WASSENAAR'S FRIESCHE. — Sel. uit Friesch landras. K en H: J. O. Wassenaar, Menaldum.

Onderscheidt zich door goede consumptiekwaliteit en goede opbrengst. Geschikt voor export.

Flink ontwikkeld, halfopgaand, gezond loof. Niet zeer gevoelig voor aardvloot.

Geelvleezige blauwkop, rond, glad, met korten, fijnen hals. Vast vleesch. Matig gehalte.

Weinig gevoelig voor koprot en bacteriënrot.

A — 436. BORN'S FRIESCHE. — Sel. uit Friesch landras. ± 1865 en 1926. K en H: F. H. Born, Berlikum (F.).

Komt in hoofdzaak met de vorige selectie overeen. De knol is ovaal-rond en iets meer beworteld. Opbrengst ongeveer gelijk. Geschikt voor consumptie en voor export.

A — 438. WILHELMSBURGER ÖTOFTEGAARDSTAM. — Sel. uit landras, in Ned. voor het eerst verhandeld in 1925. K: Deensche

zaaizaadvereeniging (D.L.F.), Roskilde. **H:** o.a. „Landbouwbelaug”, Roermond; **Fa D. J. v. d. Have**, Kapelle-Biezelinge; **N.V. J. Joor-**
dens, Venlo-Blerick en Centraal Bureau, Rotterdam.

Lichtgeelvleezige groenkop. Iets platte raap met vrij fijnen hals. Goed opbrengend.

Plat, uitgespreid, lichtgroen loof. Vrij goed bestand tegen droogte en tegen aardvlooa-aantasting. Vatbaar voor meeldauw.

Wat neiging tot barsten en rotten, overigens voldoende duurzaam.

B — 886. GELE REUZEN ZW. — Sel. uit Engelsch landras Non plus Ultra. **K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Geelvleezige, eenigszins langwerpige, puntige blauwkop. Iets grove hals.

Wat onregelmatig. blauwaangelopen, donkergroen loof met diep ingesneden, lang gesteeld, afstaand blad. Vatbaar voor meeldauw.

Iets gevoelig voor rot. Opbrengst goed. Hoog drogestofgehalte. Goed houdbaar.

L — 1148. FRIESCHE. — Landras.

Wordt vooral geteeld na vroege aardappelen in de omgeving van Berlikum.

L — 1149. BRAKELSCH. — Landras.

Wordt op dezelfde manier als het vorige landras geteeld in de Bom-melerwaard.

Bijlage, afd. Koolrapen

Gr — GELE BLAUWKOP (roedkop, paarskop, bronskop). — Groepras.

H: 2, 3, 4, 6, 7, 9, 12, 22, 26, 29, 30, 32, 34, 35, 37, 38, 40, 44, 45, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 66, 67, 71, 72, 73, 74, 75 (zie blz. 132).

Tot dit groepras worden voorloopig verschillende typen gerekend, die nogal uiteen kunnen loopen. Zoo zijn hierbij ondergebracht selecties van het type Friesche koolraap, Engelsche roedkop en andere.

Gr — GELE GROENKOP. — Groepras. **H:** 9, 32, 44, 45, 52, 55, 59, 60, 61, 66, 74, 75 (zie blz. 132).

Hiertoe zijn o.a. gerekend selecties van het type Wilhelmsburger.

Gr — PLATRONDE GELE. — Groepras. **H:** 55, 60, 61, 74, 75 (zie blz. 132).

Over het algemeen zijn dit vrij kleine, ronde tot platronde rapen. Deze worden voornamelijk als consumptierapen gebruikt. Uitgemaakt zal nog moeten worden of de platronde gele voordeelen bieden ten opzichte van de voorgaande typen.

Gr — RONDE WITTE. — Groepras. H: 45, 55, 59, 60, 61, 66, 74, 75.
(zie blz. 132).

Tot dit groepras worden o.a. gerekend selecties van het type Westervälder en Hoffmann's witte reuzen, Enkele selecties neigen tot het halflange type.

Gr — HALFLANGE WITTE. — Groepras. H: 55, 59, 60, 61, 74, 75.
(zie blz. 132).

Hierbij behooren de selecties van het type Witte van Aubigny en Pommersche Kannen. De Pommersche Kannen neigen soms echter sterk tot het ronde of ovale model.

Over 't algemeen hebben deze typen veel loof en een lange hals.

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN KOOLRAPEN

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap gunstig ontwikkeld is.

	Wilhelmsb. Ottofteg.	Wassenaar's Friesche	Born's Friesche	Gele Reuzen ZW.
1. Loofontwikkeling	7	7	7	6 ^s
2. Groenblijven van het loof	6 ^s	7	7	6 ^s
3. Roelbaarheid	6 ^s	8	7 ^s	7
4. Aankleven van grond	6 ^s	8	7 ^s	6 ^s
5. Vertakking	7	7 ^s	7 ^s	6 ^s
6. Fijnheid van kop	7	8	7 ^s	6 ^s
7. Vastheid van vleesch	8	8	8	8
8. Drogestofgehalte	7 ^s	7 ^s	7	9

Drogestofopbrengst in % van Wilhelmsburger

	1938	1939	1940	1941	1942	1938/'42
Wilhelmsb. Ottofteg.	100	100	100	100	100	100
Wassenaar's Friesche	114	104	90	106	106	104
Born's Friesche	115	98	95	106	106	104
Gele Reuzen ZW	102	103	90	103	97	99

VOEDERWORTELEN

Bij de voederwortelen zijn te onderscheiden winterharde en niet-winterharde rassen. De winterharde worden uitsluitend onder dekvrucht verbouwd, doch ook de meeste niet-winterharde zijn hiervoor te gebruiken.

De stoppelwortelen moeten vroeg (Februari-Maart) in rogge (erwten, gerst) worden gezaaid. Het zaad mag slechts oppervlakkig worden ondergewerkt. Nadat de stoppel bloot komt begint het gewas zich pas goed te ontwikkelen. De grond moet dan goed worden losgemaakt. Wanneer het gewas goed gelukt, kan de opbrengst aanzienlijk hooger komen dan die van stoppelknollen. Bij droogte is de kans op mislukking vrij groot. De niet-winterharde moeten vóór de vorst worden geoogst, terwijl de winterharde matige vorst kunnen verdragen.

Als hoofdgewas verbouwt men de niet-winterharde rassen. Zij leveren evenals de stoppelwortelen een zeer gezond voer, terwijl dikwijls een deel van den oogst voor een goeden prijs voor menschenlijke consumptie kan worden verkocht. Vooral onder de roode wortelen vindt men hiervoor zeer geschikte rassen. Ook de winterharde Robra is tot dat doel te gebruiken, terwijl plaatselijk zelfs gele wortelen voor stampopot worden gewaardeerd. In vergelijking met voederbieten zijn de wortelen bewerkelijk in de cultuur en minder productief.

I. WORTELEN VOOR HOOFDGEWAS

ROODE WORTELEN

Roode wortelen zijn ook geschikt voor menschenlijke consumptie.

B — 727. FLAKKEESCHE STOMPPUNTIGE. — K en H: A. D. Hobbel, Ooltgensplaat.

Roode, goed opbrengende, middellange, breede, cilindrische tot kegelvormige wortel, meest stomppuntig.

Goed rooibaar, weinig vertakt. Kleur en vastheid van vleesch zeer goed. Zeer goed voor consumptie.

Goede loofontwikkeling, lang groenblijvend; weinig schieters.

B — 728. GIGANTA. — Sel. uit Flakkeesche wijnpeen. **K en H: A. R. Zwaan en Zoon, Voorburg.**

Ongeveer hetzelfde type als de vorige. Goede opbrengst. Goed rooibaar, iets vertakt. Vastheid van vleesch goed, lichtroode kleur. Goed voor consumptie.

Loof blijft lang groen, weinig schieters.

Bijlage, afd. Roode wortelen

Gr — ROODE VOEDERWORTEL. — Groepras. **H: 26, 44** (zie blz. 132).

GELE WORTELEN

Gele wortelen lijken gewoonlijk bruikbaar voor menschelijke consumptie (stampot). Enkele rassen zijn ongeschikt.

B — 729. LOBRI. — **K en H: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.**

Goed opbrengende, vrij lange, iets spitspuntige, lichtgele groenkraag weinig uit den grond groeiend. Vrij goed rooibaar, vrij weinig vertakt. Vastheid en kleur van het vleesch vrij goed; goed opbrengend.

Flinke loofontwikkeling, blijft lang groen, weinig schieters.

B — 839. LIMBURGIA. — Sel. uit Limburgsch landras. **K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.,**

Lange, gele, iets uit den grond groeiende, uniforme, weinig vertakte wortel, met zeer fijnen kop. Laag drogestofgehalte, doch goede opbrengst aan drogestof. Rooit vrij goed, weinig aankleven van grond. Flinke loofontwikkeling; weinig schieters. Vastheid van vleesch tamelijk.

L — 1150. MOLLESTAART. — Landras.

Vrij lange cilindrische stomppuntige gele wortel, iets boven den grond uitstekend, met groene kop. Vanouds komt dit landras voor in Midden-Limburg.

Bijlage, afd. Gele wortelen

Gr — GELE VOEDERWORTEL. — Groepras. **H:** 6, 8, 20, 21, 22, 26, 32, 40, 44, 48, 50, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 64, 74, 75 (zie blz. 132).

Hieronder worden voorloopig o.a. gerangschikt de typen Mollestaart en Gele uitkijker, alsmede die gele stoppelwortelen waarvan de wintervastheid nog nader moet worden onderzocht.

WITTE WORTELEN

De witte wortelen lijken ongeschikt voor menselijke consumptie.

Bijlage, afd. Witte wortelen

N — 889. WITTE UITKIJKER. — Sel. uit Fransch landras. **K en H:** A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.

Witte groenkraag. Groeit ver boven den grond. Vrij goede wortel-opbrengst. Goed rooibaar, zeer weinig aankleven van grond. Vrij weinig vertakt. Vastheid van vleesch matig.

Veel loof, dat lang groen blijft. Enkele schieters.

Gr — WITTE VOEDERWORTEL. — Groepras. **H:** 60, 61, 75 zie blz. 132).

Hieronder worden voorloopig naast de Uitkijkers ook de Vogeziſche korte witte gerangschikt.

II. WORTELEN VOOR STOPPELGEWAS**WINTERVASTE STOPPELWORTELEN**

B — 1039. ROBBA. — Sel. uit Belgisch landras. 1935 en 1939. **K en H:** N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.

Wintervaste, roode, lange, spitspuntige wortel met breede kop. Zeer vast vleesch. Hoog drogestofgehalte. Diep in den grond groeiend, vrij moeilijk rooibaar.

Groeit aanvankelijk wat langzaam, later sterke loofontwikkeling, lang groenblijvend.

De opbrengst nadert tot die van de Wessemer, het carotinegehalte is aanzienlijk hooger. Ook voor keukengebruik geschikt.

L — 845. WESSEMER. — Landras. H: o.a. „Landbouwbelang”, Roermond en N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.

Lichtgele, spitse wortel met vrij breede kop. Matig uniform. Goede loofontwikkeling; verdraagt een zware dekvrucht. Groeit geheel onder den grond moeilijk rooibaar. Nogal vertakt, bovendien bezet met fijne wortels waardoor veel aanklevende grond. Vleesch zeer vast. Hoog drogestofgehalte, kan op het veld overwinteren.

L — 846. NEDERWEERTER. — Landras. Wordt in stand gehouden door H. v. d. Voort en H. v. Heugten te Nederweert. H: „Landbouwbelang”, Roermond.

Komt vrij veel overeen met de voorgaande. ..

L — 1151. BRABANTSCHÉ. — Landras.

Komt vrij veel overeen met de beide voorgaande landrassen.

Bijlage, afd. Wintervaste stoppelwortelen

Gr — GELE WINTERVASTE STOPPELWORTEL. — Groepras. H: 27, 44, 50, 55, 60, 75 (zie blz. 132).

Hieronder zijn die stoppelwortelen gerangschikt, die geheel onder den grond groeien en een behoorlijk hoog drogestofgehalte hebben.

Enkele selecties zijn bruikbaar voor consumptie (stampot).

NIET WINTERVASTE STOPPELWORTELEN

Als niet-wintervaste stoppelwortel kunnen worden gebruikt de gele wortelen genoemd onder wortelen voor hoofdgewas. De roode wortelen in die groep kunnen ook worden beproefd.

STOPPEL- EN ZOMERKNOLLEN

De stoppelknollen, die ons belangrijkste stoppelgewas vormen, zijn in alle zandstreken van groot belang; men vindt ze procentisch het meest in Overijsel en Gelderland, het minst in Limburg.

Naar den tijd van rijping worden de stoppelknollen onderscheiden in vroegrijpe en laatrijpe rassen en een middengroep (middenvroeg tot middenlate rassen). Bij de beschrijvingen vindt men verder de vorm der knollen en verschillende andere eigenschappen vermeld. In een tabel is dit door cijfers weergegeven.

De **vroegrijpe rassen** worden gekarakteriseerd door vroeg afstervend loof. Oogst men wat laat, dan is de loefopbrengst gering, de knolopbrengst is meestal wel goed en waarschijnlijk ontwikkelen zich de knollen van de tot deze groep behorende rassen snel.

De **laatrijpe rassen** geven in den regel zeer veel loof, dat lang groen blijft en het best bestand is tegen nachtvorst. Bij normale zaaitijd blijft de knolopbrengst aan den lagen kant.

De **middenvroeg tot middenlate rassen** staan tusschen beide voornoemde typen in.

De **groeprassen** zijn voorloopig ingedeeld naar vorm en kleur. Aangezien het aantal te onderzoeken selecties hiervan zeer groot is en de proefnemingen nog slechts korten tijd en op beperkte schaal hebben plaats gevonden, is het niet mogelijk geweest deze selecties reeds naar den tijd van rijping in te deelen. Ook is het wenschelijk gebleken de zomerknollen en stoppelknollen nader vergelijkenderwijze te bestudeeren, alvorens in dezen tot een definitieve splitsing over te gaan.

Bij het onderzoek is speciale aandacht geschonken aan de resistentie tegen knolvoet en aan den smaak.

De **knolvoetresistentie** werd onderzocht op een zwaar en gelijkmatig bemet veld, waarop de rassen in vijftienvoudige herhaling werden uitgezaaid. Dit heeft het volgende resultaat gegeven:

Het type Halflange gele groenkop kwam goed voor den dag. De hiervan onderzochte selecties waren zeer resistent tegen knolvoet. Bij de Halflange witte blauwkop kwamen een aantal selecties voor die gelijk waren aan de Jobe, enkele misschien zelfs iets beter. De overige selecties waren minder goed tot zeer slecht.

De Platronde gele maakten, wat de knolvoetresistentie betreft, ook een behoorlijke indruk, doch konden de Jobe meestal niet evenaren.

Van het type Ronde witte roodkop was een enkele selectie met de Jobe te vergelijken, de overige waren minder, meestal zeer weinig resistent.

De andere groeprassen waren meest weinig tot zeer weinig resistent tegen knolvoet, hoewel er wel een enkele behoorlijk resistente selectie voorkwam onder de typen Ronde witte groenkop, Halflange witte groenkop en Lange witte groenkop.

Het onderzoek naar den *smaak* is eveneens van groot belang, daar het eene ras een ongunstiger invloed op den melksmaak heeft dan het andere.

De afdeling Kockproeven van het C.I.L.O. onderscheidde bij de beproefde rassen in hoofdzaak drie smaken, nl. een scherp en bitteren smaak en den typischen knollensmaak. Soms werden er ook nog andere waargenomen. Verschillende smaken kunnen naast elkaar in één ras voorkomen; de bittere knollen zijn meestal ook vrij scherp. Deze beide smaken worden zoowel bij gele als bij witte knollen aangetroffen. De typische knollensmaak daarentegen komt zelden bij witte rassen voor, bij gele bijna steeds, vaak in sterke mate. De invloed van deze verschillende smaken op de melk moet nog nader worden onderzocht.

VROEGE STOPPELKNOLLEN

B — 782. EPPE'S TANKARD. — K: Eppe's Saatzucht, Brochterbeck, Deutschland. **H:** Eppe's Zaadteelt, Enschede.

Halflange, gladde, goed gevormde, soms iets kromme, uniforme, geelvleezige groenkraag, met hoog opgaand, smal, diep ingesneden loof, dat vroeg afsterft. Groeit vrij ver boven den grond. Weinig beworteld, vrij weinig aanklevende grond, vrij goed rooibaar. Opbrengst aan knol zeer goed, doch kleine loofopbrengst. Weinig vatbaar voor knolvoet. Smaak iets scherp.

B — 558. GOLDI STOPPELKNOL. — Sel. uit landras. **K en H:** A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.

Oranjegele groenkop van platronden vorm, iets hoekig. Fijn, diep ingesneden, platgroeïend loof, vroeg afstervend. Knolopbrengst vrij goed, matige loofopbrengst. Vrij gemakkelijk te rooien, vrij weinig aanklevende grond. Soms iets voos. Iets vatbaar voor knolvoet.

MIDDENVROEGE-MIDDENLATE STOPPELKNOLLEN

A — 544. JOBE STOPPELKNOL. — Sel. uit een Brabantsch landras. **K en H:** N.V. J. Joordens, Venlo (Blerick).

Halflange, cilindrische, deels toegespitste, witte blauwkop met forsch, opstaand, ingesneden, lang groen blijvend loof. Weinig vatbaar voor knolvoet. Zeer goede drogestofopbrengst. Gemakkelijk te oogsten, weinig aanklevende grond.

B — 652. LUCRATIEF STOPPELKNOL. — Sel. uit de Overijselsche halflange. **H:** W. van der Lugt, Wijhe (O.).

Vrij uniforme, cilindrische, spits toeloopende, witte blauwkop met goede drogestofopbrengst. Flink, stevig, tamelijk opgaand loof dat lang goed blijft. Weinig vatbaar voor knolvoet, goed te trekken. Weinig aanklevende grond.

Bijlage, afd. Stoppelknollen

N — 1040. VOORRANGSSTOPPELKNOL. — Sel. uit de Nijmeegsche lange. — **K en H:** A. v. d. Elzen, Vinkel-Geffen.

Lange, cilindrische, aan den voet verdikte, witte groenkraag. Goed uniform. Opbrengst loof goed, knol vrij goed. Loof half opstaand, lang en smal; blijft lang groen. Betrekkelijk weinig gevoelig voor vorst. Door sterke beworteling wat moeilijk te trekken en door de knotsvormige verdikking aan den voet, vooral op vochtige gronden, wat veel aankleven van grond. Iets vatbaar voor knolvoet.

N — 928. CULTURA STOPPELKNOL. — Sel. uit landras van Klimmen. 1933 en 1939. **K:** Cultuurcommissie L.L.T.B. **H:** „Landbouwbelang”, Roermond.

Nog niet geheel uniforme, ronde, toegespitste, soms staarterige witte roodkop, met veel, forsch, halfopgaand, vrij lang groenblijvend loof. Loofopbrengst goed. Knolopbrengst matig. Tamelijk goed rooibaar. Nog al aanklevende grond. Niet resistent tegen knolvoet.

LATE STOPPELKNOLLEN

Bijlage afd. stoppelknollen

N — 864. SILOGA STOPPELKNOL. — Sel. uit landras. **K en H:** C. van Gestel, Diessen bij Tilburg.

Dit ras onderscheidt zich door „andijvieblad”. Zeer veel, stug, recht-opstaand, weinig ingesneden, breed, lang groenblijvend loof en goed bestand tegen nachtvorst. Halflange, niet geheel uniforme, iets puntige, witte blauwkop met vrij grove kop. Vrij goed roolbaar doch nogal beworteld en vrij veel aanklevende grond. Eenigszins vatbaar voor knolvoet. Zeer hooge loofopbrengst, matige knolopbrengst; drogestofgehalte goed.

ZOMERKNOLLEN

De teelt van zomerknollen heeft weinig uitbreiding gevonden.

Bijlage afd. Zomerknollen

O — 533. FUNENSCHÉ BORTFELDER. — H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda. (Rl. 1941).

LANDRASSEN

L — 1154. PLATRONDE GELE GRÖENKOP. — Landras.

L — 1155. RONDE WITTE ROODKOP. — Landras.

L — 1156. RONDE WITTE GRÖENKOP. — Landras.

L — 1157. HALFLANGE WITTE BLAUWKOP. — Landras.

L — 1158. HILVERSUMSCHE HALFLANGE. — Landras.

L — 1159. NIJMEEGSCHE LANGE. — Landras.

Bijlage, afd. Stoppel- en Zomerknollen

GROEPRASSEN

Gr — PLATRONDE GELE. — Groepras. H: 5, 23, 29, 44, 52, 53, 60, 63, 67, 75 (zie blz. 132).

Gr — PLATRONDE WITTE. — Groepras H: 53, 73, 75 (zie blz. 132).

Gr — RONDE GELE ROODKOP. — Groepras. H: 60, 75 (zie blz. 132).

Gr — RONDE GELE GROENKOP EN GEHEEL GELE. — Groepras. H: 3, 10, 16, 18, 41, 44, 45, 57, 60, 61, 65, 66, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — RONDE WITTE ROODKOP (blauwkop, paarskop). — Groepras. H: 1, 2, 3, 4, 6, 9, 24, 26, 29, 30, 33, 34, 37, 44, 45, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 65, 66, 71, 73, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — RONDE WITTE GROENKOP. — Groepras. H: 44, 45, 49, 50, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 66, 75 (zie blz. 132).

Gr — RONDE GEHEEL WITTE. — Groepras. H: 44, 61, 65, 66, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — HALFLANGE GELE GROENKOP. — Groepras. H: 60, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — HALFLANGE WITTE BLAUWKOP (roodkop, paarskop). — Groepras. H: 1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 66, 67, 70, 71, 72, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — HALFLANGE WITTE GROENKOP EN GEHEEL WITTE. — Groepras. H: 3, 44, 60, 66, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — LANGE GEHEEL GELE. — Groepras. H: 59, 60, 61, 66, 74 (zie blz. 132).

Gr — LANGE WITTE ROODKOP. — Groepras. H: 3, 44, 45, 51, 52, 54, 59, 60, 61, 66, 74, 75 (zie blz. 132).

Gr — LANGE WITTE GROENKOP EN GEHEEL WITTE. — Groepras. H: 37, 44, 45, 54, 59, 60, 61, 66, 74, 75 (zie blz. 132).

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN STOPPELKNOLLEN

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap gunstig ontwikkeld is.							
	782. Eppe's	558. Goldi	544. Jobe	652. Lucratief	1040. Voorrangs	928. Cultura	864. Siloga
1. Rooibaarheid	7	7 ^s	8	7 ^s	4	6	6 ^s
2. Beworteling	7	7	8	7 ^s	4	6	5
3. Aankleven grond	7	7	8	7 ^s	4	5 ^s	6
4. Groenblijven loof	5	5	8	8	8	7 ^s	9
5. Resistentie tegen knolvoet	8	6	8	7 ^s	6 ^s	6	6 ^s
6. Scherpheid van smaak..	5	7	7	7	6	—	7

Drogestofopbrengst in % van Jobe

Totaal	91	90	100	96	95	89	98
„ 1942	—	87	100	87	96	—	91
„ 1941	88	98	100	99	88	—	106
„ 1940	87	91	100	92	94	88	97
„ 1939	94	84	100	99	96	91	96
„ 1938	94	91	100	103	101	89	100
Loof	71	82	100	100	101	105	121
„ 1942	—	76	100	98	109	—	111
„ 1941	69	84	100	97	89	—	126
„ 1940	73	87	100	100	101	97	124
„ 1939	71	81	100	101	103	113	120
„ 1938	73	84	100	104	103	106	123
Knollen	114	103	100	93	90	72	73
„ 1942	—	106	100	80	83	—	69
„ 1941	117	121	100	102	90	—	76
„ 1940	103	97	100	82	88	79	71
„ 1939	116	88	100	97	91	74	76
„ 1938	122	103	100	103	98	63	72

VOEDERKOOL

MERGKOOL

Mergkool bezit hooge opgezwollen stronken, bezet met forsche bladeren. Bij voldoende bemesting zeer productief, ook aan eiwit (vooral het blad). Goed bestand tegen droogte; verdraagt lichte, doch geen strenge vorst. Vraagt een vroege stoppel. Een bezwaar van het gewas is, dat het planten veel werk vordert. Hier tegenover staat als voordeel, dat het gewas gemakkelijk kan worden geoogst, ook wanneer de stoppelknollen in den grond zijn vastgevroren.

B — 640. GOLIATH. — Sel. uit materiaal dat aanvankelijk als „Gartons” in den handel werd gebracht. **K en H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.**

Goed aanslaand, weinig rotte stronken. Bezit eenige resistentie tegen knolvoet, verdraagt lichte vorst. Goede stronk- en zeer goede bladontwikkeling. Opbrengst goed.

B — 746. MARKANTA GROENE. — Sel. uit Fransche mergkool „Chou moellier blanc”. **K en H: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.**

Vrij goed bestand tegen lichte vorst. Iets vatbaar voor knolvoet. Forsche stronk en middelmatige bladontwikkeling. Totale opbrengst zeer goed.

B — 742. WITTE MERGKOOL ZW. — Sel. uit Engelsch landras. **K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.**

Slaat goed aan, verdraagt lichte vorst. Iets vatbaar voor knolvoet, vrij weinig rotte stronken. Opbrengst aan blad en stronk goed.

B — 739. ESCOFAR. — **K: E. C. Farmers Cooperative Association, Ipswich. H: Fa F. Goyarts & Zonen, Roosendaal en Centraal Bureau, Rotterdam.**

Slaat goed aan. Vrij goed bestand tegen lichte vorst. Iets vatbaar voor knolvoet en rotte stronken. Goede stronk en variabele blad-opbrengst. Totale opbrengst goed.

Bijlage, afd. Mergkool

Gr — GROENE (witte) MERGKOOL. — Groepras. **H: 1, 2, 6, 20, 22, 29, 30, 31, 32, 34, 40, 44, 49, 53, 55, 58, 59, 60, 61, 67** (zie blz. 132).

Gr — BLAUWE (roode) MERGKOOL. — Groepras. **H: 32, 55, 59, 60, 61, 74, 75** (zie blz. 132).

BLADKOOL

Bezit een korten, soms sterk verhouten, maar weinig verdikten stronk, dicht bezet met forsche, eiwitrijke bladeren. In het algemeen is de drogestofopbrengst van bladkool iets minder hoog dan die van mergkool, doch men bedenke, dat het blad het meeste eiwit bevat en dat de eiwitopbrengst van bladkool niet behoeft onder te doen voor die van mergkool.

B — 755. DUIZENDKOPPIGE KOOL ZW. — Sel. uit Engelsch landras. **K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.**

Slaat goed aan. Eenigszins resistent tegen knolvoet. Verdraagt lichte vorst. Opbrengst goed.

B — 753. CHOU MILLE TÊTES. — **K: Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. H: o.a. N.V. Zwaan & Co, Delft.**

Goed aanslaand, weinig gevoelig voor knolvoet. Geelgroen blad. Opbrengst goed.

Bijlage, afd. Bladkool

Gr — BLADKOOL. — Groepras. **H: 32, 55, 61** (zie blz. 132).

BOERENKOOL

Kool met onverdikte stengel en gekroesd blad.

Minder productief dan mergkool en bladkool, doch goed winterhard. Vrij goed resistent tegen knolvoet.

L — 1152. WESTERWOLDSCH GROVE. — Landras.

Dit landras komt voor in Z.O. Groningen. Onderscheidt zich van gewone boerenkool door forsche lange stengels en grootere bladontwikkeling.

Goed drogestofgehalte; voldoende winterhard.

Bijlage, afd. Boerenkool

Gr — GROVE BOERENKOOL. — Groepras. **H: 36, 53, 75** (zie blz. 132).

STEKKOOL of Eeuwig moes

Komt niet in bloei; wordt door stekken vermeerderd. Kan voor veevoer of voor consumptie herhaaldelijk geoogst worden. Geschikt voor pluimveebedrijven. Vrij goed wintervast, echter niet bestand tegen strenge vorst.

L — 891. STEKKOOL. — Landras. **H: o.a. J. Joordens, Venlo-Blerick.**

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN MERGKOOL

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap gunstig ontwikkeld is.

	Goliath	Markanta groene	Escofar	Witte Z.W.
1. Aanslaan in de stoppel	8	5 ⁵	7 ⁵	8
2. Resistentie tegen knolvoet	7	6	6	6 ⁵
3. Resistentie tegen rotte stronken	8	7	6	7
4. Wintervastheid	6 ⁵	6	6	6 ⁵

Drogestofopbrengst in % van Goliath

Totaal 1938/'42	100	102	99	99
„ 1942	100	95	—	95
„ 1941	100	104	107	104
„ 1940	100	104	94	98
„ 1939	100	104	97	91
„ 1938	100	101	98	105
Blad 1938/'42	100	93	95	99
„ 1942	100	87	—	90
„ 1941	100	106	112	104
„ 1940	100	91	78	97
„ 1939	100	91	85	84
„ 1938	100	91	106	118
Stronk 1938/'42	100	112	106	101
„ 1942	100	105	—	104
„ 1941	100	102	104	104
„ 1940	100	125	121	104
„ 1939	100	120	108	99
„ 1938	100	109	91	93

GROENVOEDERGEWASSEN

Het in het verkeer brengen van zaad van groenvoedergewassen is thans geregeld in de beschikkingen van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij van 2 October 1942 (Nos. 12797 en 12798).

Van lucerne, serradella, wikken, lupinen, spurrie, boterzaad, Chineesche radijs, Phacelia, voedermalva, aardpeer en zonnebloemen mag ook voortkweekingsmateriaal van niet op de Rassenlijst geplaatste rassen in het verkeer worden gebracht; bovendien is voor deze gewassen keuring door den N.A.K. niet verplicht. Wel moeten eenige voorschriften omtrent de aflevering en het voldoen aan normaalcijfers in acht genomen worden, terwijl het zaaizaad of pootgoed onder de juiste benaming van het ras of de herkomst dient te worden verhandeld.

Van de overige groenvoedergewassen (klaver, stoppelknollen, zomerknollen en voederkool) mogen ook niet op de Rassenlijst geplaatste rassen in het verkeer worden gebracht, indien deze op 31 Augustus 1942 bij het Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen of bij de Commissie voor Rassenonderzoek ten behoeve van het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw in beproeving waren of bij laatstgenoemde commissie daartoe waren aangemeld.*

Het voortkweekingsmateriaal van deze groenvoedergewassen moet door den N.A.K. worden gekeurd. Nadere bijzonderheden omtrent deze gewassen kan men nog aantreffen in het hoofdstuk: „Groeprassen en telers van groeprassen” (zie blz. 130). Op snijmaïs zijn de gewone, ook voor zaadmaïs geldende voorschriften van toepassing.

---

* Naderhand is toegestaan dat bovendien in Nederland geteeld klaverzaad van ongecontroleerde herkomst in het verkeer mag worden gebracht, mits goedgekeurd door den N.A.K.

VLINDERBLOEMIGE GROENVOEDERGEWASSEN

ROODE KLAVER

INLANDSCHE ROODE KLAVER

In het algemeen verdient inlandsche roode klaver, o.a. omdat ze een flink stoppelgewas en een betere tweede snede geeft, de voorkeur boven de buitenlandsche. Dit geldt in zeer sterke mate voor de zand- en dalgronden.

De ondergenoemde vereenigingen en personen zijn door den N.A.K. erkend als telers van de van ouds bekende landrassen in de daarvoor door de Rijkscommissie voor de Samenstelling der Rassenlijst voor Landbouwgewassen aangewezen gebieden. Het door hen af te leveren zaad wordt van blauwe certificaten voorzien.

Zaad van roode klaver, geteeld buiten de gebieden der in deze lijst genoemde landrassen, mits afkomstig van zaad met blauw certificaat, kan als **Nederlandsche roode klaver** worden gekeurd en van groene certificaten worden voorzien.

Tusschen de Nederlandsche landrassen bestaan geen groote verschillen. Roosendaalsche en Groninger bloeien iets vroeger en voldoen op sommige zandgronden beter dan Maasklaver. Op klei blijft Roosendaalsche wel eens wat achter in opbrengst. Groninger is iets beter wintervast dan de klaver uit de zuidelijke provinciën.

L — 676. Groninger roode klaver. — Landras. Natuurlijke sel. uit Roosendaalsche roode klaver. 1924 en 1930. **H:** o.a. Dr. R. J. Mansholt, Westpolder.

Goed wintervast. Voor kleigrond en zandgrond.

L — 42 en 440 --Roode Maasklaver. — Landras. **H:** „Landbouwbelang”, Roermond, N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick en Centraal Bureau Rotterdam.

Voldoet goed op kleigrond.

L — 41. Roosendaalsche roode klaver. — Landras. **H:** Ver. „de Klaverbloem”, Roosendaal en A. Poortman, Rotterdam.

Zeer geschikt voor zandgrond.

L — 1060. Gendringsche roode klaver. — Landras. Klaver geteeld in de gemeente Gendringen en het gebied tusschen Rijn, Geldersche IJssel, Oude IJssel en Duitsche grens.

Is iets vroeger dan de vorige rassen met wat fijner blad.

Hiernaast komt Nederlandsche teelt, door den N.A.K. gekeurd, maar van niet gecontroleerde herkomst, in het verkeer. Hoewel de bovengenoemde rassen de voorkeur verdienen is dit zaad ook zeer goed bruikbaar.

GROEP AA. MET INHEEMSCHE GELIJKGESTELDE ROODE KLAVER

Dit zaad moet van ouder op ouder geteeld zijn in België, Luxemburg of Rijnland.

L — 1129. **Kempensche roode klaver.** — Landras.

L — 1130. **Luxemburgsche roode klaver.** — Landras.

Lijkt veel op onze inlandsche klaver. Af en toe komen echter partijen voor, die een matig wintervast gewas leveren.

GROEP BB. BALTISCH-BOHEEMSCHE ROODE KLAVER

Dit zaad is afkomstig uit Estland, Letland, Lithauen, Generaal Gouvernement, Oekraïne, Bohemen, Slowakije, Hongarije en Roemenië.

Deze landrassen onderscheiden zich van de inlandsche roode klaver door een trageren groei in den herfst, zoodat de opbrengst als stoppelklaver vaak onvoldoende is; dit geldt vooral voor de eerstgenoemde herkomsten, de laatste vier zijn in dit opzicht iets beter.

Wat betreft de wintervastheid, deze is van de eerste drie herkomsten even goed of beter dan van de inlandsche; van de andere herkomsten is deze nogal wisselend.

De groei in het tweede jaar is wat trager, de bloei ongeveer een week na de inlandsche, de opbrengst is op klei vrij goed tot goed, op zand en dalgrond onvoldoende.

L — 1029. **Letlandsche roode klaver.** — Landras.

Zeer wintervast, iets traag groeiend.

L — 1030. **Poolsche roode klaver.** — Landras.

Iets trage ontwikkeling, overigens goed.

L — 1050. **Oekraïnsche roode klaver.** — Landras.

Heeft een goeden indruk gemaakt. Goed wintervast. Behoorlijk vlug groeiend.

- B — 677. Kooperativa Bohemia Urstamm roode klaver.** — Onder toezicht van de Boheemsche Cooperativa. **H: Centraal Bureau, Rotterdam.**
Dit ras onderscheidt zich door vroege bloei. Verdient den voorkeur boven het Boheemsche handelszaad.

L — 1028. Boheemsche roode klaver. — Landras.

- L — 992. Hongaarsche roode klaver met herkomstplombe.** — Landras.
Vrij vroeg ontwikkelend, middelmatig wintervast.

- L — 1051. Roemeensche roode klaver.** — Landras.
Ontwikkelt vrij vroeg.

Bijlage, afd. BB roode klaver

- N — 1172. Lembke's roode klaver.** — **K: Saatzuchtwirtschaft Dr. H. Lembke, Malchow, Meckl., Duitschland.**

GROEP BE. ENGELSCH ROODE KLAVER

De klaver, die uit Engeland geïmporteerd werd is in het algemeen vlug groeiend en zeer geschikt als stoppelklaver. De wintervastheid is op klei matig en op zand- en dalgrond beslist onvoldoende. De ontwikkeling in het tweede jaar is vlug, de opbrengst is tamelijk goed, wordt nogal eens gedrukt door te dunne stand.

Naast de beide genoemde vroegbloeiende herkomsten, komen in Engeland laatbloeiende voor.

- L — 1003. Suffolk roode klaver.** — Landras.

Bijlage, afd. BE roode klaver

- N — 763. Escofar roode klaver.** — **K: E. C. Farmers Cooperative Association (E.C.F.C.A.), Ipswich, Engeland. H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal en Centraal Bureau, Rotterdam.**

GROEP BF. NOORD-FRANSCH ROODE KLAVER

Snelgroeiende, grofstengelige, vroegbloeiende klaver, die weinig uitstoelt. De wintervastheid is matig en nogal verschillend bij de afzonderlijke partijen. Zeer geschikt als stoppelklaver en bruikbaar als maai-klaver op klei; op zand- en dalgrond voldoet deze klaver minder goed.

Bijlage, afd. BF roode klaver

- N — 897. Vilmorin's roode klaver.** — **H: C.V. Verkoopbureau v.h. Selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg-Texel.**

GROEP BS. SCANDINAVISCH ROODE KLAVER

Tot deze groep behooren vooral geselecteerde rassen uit Scandinavië. Ze onderscheiden zich in het algemeen door sterke uitstoeling, goede wintervastheid en groote bladrijksdom. Deze rassen kunnen onderverdeeld worden in middenlate en late klavers.

De middenlate rassen (in Denemarken bij de vroege klavers gerekend) geven een matig stoppelgewas. Bloei $\pm$ 2 weken later dan de inlandsche klaver; de eerste snede is grooter, de tweede snede kleiner.

De late rassen geven als stoppelklaver een lage opbrengst; trage ontwikkeling in het tweede jaar, bloei 3-4 weken later dan die van de inlandsche klaver. De eerste snede is groot, maar er treedt nogal eens legering en rotting op. Zeer kleine tweede snede.

Bijlage, afd. BS roode klaver

Middenlate BS rassen

N — 1001. Tystofte I roode klaver (vroeg). — **K:** Forsogsstation Tystofte, Skaelskør, Denemarken. **H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

N — 903. Essi roode klaver. — **K:** O. J. Olson en S., Hammenhog, Zweden. **H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

N — 767. Tystofte 40 roode klaver. — **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

N — 900. Smaragd roode klaver. — **K:** Fa Weibull, Landskrona, Zweden. **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Late BS rassen.

N — 766. Øtofte roode klaver. — **K:** Deensche zaaizaadvereniging (D.L.F.), Roskilde, Denemarken. **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

N — 1002. Tystofte I roode klaver (laat). — **K:** Forsogsstation Tystofte, Skaelskør, Denemarken. **H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

N — 902. Lindby roode klaver. — **K:** O. J. Olson en S., Hammenhog, Zweden. **H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

N — 768. Pajbjerg roode klaver. — **K:** Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børkop, Denemarken. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

N — 977. Karaby roode klaver. — **K:** Fa Weibull, Landskrona, Zweden. **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

GROEP CC. ZUID-EUROPEESCHE ROODE KLAVER

Zaad afkomstig uit Midden- en Zuid-Frankrijk. Italië en de Balkan. Geschikte klaver voor stoppelgewas en groenbemesting. Onvoldoende wintervast.

GROEP DD. BUITEN-EUROPEESCHE ROODE KLAVER

Zaad afkomstig uit niet Europeesche landen. Deze klavers zijn in 't algemeen voor maaiklaver minder geschikt, o.a. wegens sterke beharing (Noord-Amerika) of onvoldoende wintervastheid. Sommige herkomsten zullen op den duur misschien bruikbaar blijken. Chileensche roode klaver is geschikt voor stoppelklaver.

WITTE KLAVER

Deze moet worden onderscheiden in witte weideklaver en witte cultuurklaver.

De witte weideklaver komt algemeen in onze goede oude weilanden voor. Het is een sterk uitstoelende, kruipende vorm, die uitmuntend geschikt is voor beweiding en zichzelf in stand houdt. Het is zeer aan te bevelen bij den aanleg van blijvend weiland eenig zaad van witte weideklaver te gebruiken. Weliswaar is dit hoog in prijs, maar men kan aanzienlijk minder kilo's gebruiken dan van gewone witte klaver.

De cultuurklaver is hooger opgaand, bladriker, minder uitstoelend en korter van levensduur; ze is meer bij de omstandigheden aangepast, die op bouwland en in kunstweiden heerschen.

WITTE WEIDEKLAVER

B — 1031. Witte weideklaver CB. — Sel. uit inheemsch materiaal. **K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.**

Bestaat uit een mengsel van fijnbladige en matig grofbladige typen; goed uitstoelend en bladrijk.

B — 1131. Wilkla weideklaver. — Sel. uit wilde witte klaver. **K en H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.**

Fijnbladig, sterk uitstoelend.

L — 978. Escofar wilde witte klaver. — Landras. Verzameld door E. C. Farmers Cooperative Association, Ipswich, Engeland **H: Centraal Bureau, Rotterdam** en **Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal.**

Sterk uitstoelend, matig wintervast.

L — 914. Kentsche wilde witte klaver. — Landras.

Sterk uitstoelend, matig wintervast.

WITTE CULTUURKLAVER

Hierbij verdient de inlandsche en de Deensche Morsö klaver in het algemeen de voorkeur, zoowel voor gebruik bij aanleg van blijvend grasland als bij kunstweiden of ongemengde inzaai. Het goedkoopere zaad uit Midden-Europa is bruikbaar; Escofar is te weinig wintervast.

B — 904. Ötofte Morsö witte klaver. — **K:** Deensche zaaizaadvereeniging (D L F.), Roskilde. **H:** Centraal Bureau Rotterdam.

Zeer goede, wintervaste klaver, die zoowel geschikt is voor den aanleg van blijvend grasland, als voor kunstweiden of ongemengde inzaai.

Houdt zich op kunstweiden goed in stand.

L — 104. Inlandsche witte klaver. — Landras. Wordt vanouds in Groningen en Friesland gewonnen. Het zaad wordt door verschillende handelaren en coöperaties aangeboden.

L — 916. Morsö witte klaver. — Landras.

Lijkt veel op Ötofte Morsö, sommige partijen zijn minder goed.

L — 917. Hongaarsche witte klaver. — Landras.

Matig productief en korter levensduur dan Morsö.

L — 918. Boheemsche witte klaver. — Landras.

Matig productief en korter levensduur dan Morsö.

L — 919. Poolsche witte klaver. — Landras.

Matig productief en korter levensduur dan Morsö.

Bijlage, afd. Witte cultuurklaver

N — 765. Pajbjerg Grassmark witte klaver. — **K:** Pajbjergfondens Forsögsgaard, Børkop, Denemarken. **H:** C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Zeer goede, wintervaste klaver.

N — 1138. Escofar witte klaver. — **K:** E. C. Farmers Cooperative Association, Ipswich, Engeland. **H:** Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal en Centraal Bureau, Rotterdam.

Weinig wintervast.

Naast het Inlandsche landras komt ook zaad van Nederlandsche teelt, door den N.A.K. gekeurd, maar van niet gecontroleerde herkomst in het verkeer.

BASTAARDKLAVER

Deze klaver wordt wel in mengsels voor blijvend grasland en kunstweiden op vochtige gronden gebruikt. Tusschen de herkomsten bestaan geen groote verschillen; de Canadeesche lijkt iets sterker behaard, wat als ongunstig moet worden beschouwd.

- L — 920. Zweedsche bastaardklaver. — Landras.**
- L — 922. Boheemsche bastaardklaver. — Landras.**
- L — 980. Baltische bastaardklaver. — Landras.**
- L — 979. Poolsche bastaardklaver. — Landras.**
- L — 921. Canadeesche bastaardklaver. — Landras.**

HOPPERUPSKLAVER

Wordt veel onder graan gezaaid voor groenbemesting; verdraagt beter een zware dekvrucht dan roode klaver en komt door de platte groei niet in het stroo van de dekvrucht. Vraagt een kalkhoudenden grond, zoodat het niet geschikt is voor onze meeste zand- en dalgronden. Het gewas is niet wintervast en daardoor ongeschikt voor hoofdgewas. Tusschen de herkomsten bestaan weinig verschillen.

- L — 981. Engelsche hopperupsklaver. — Landras.**
- L — 982. Schotsche hopperupsklaver. — Landras.**
- L — 983. Deensche hopperupsklaver. — Landras.**
- L — 984. Luxemburgsche hopperupsklaver. — Landras.**
- B — 842. Escofar hopperupsklaver. — K: E. C. Farmers Cooperative Association, Ipswich, Engeland. H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal en Centraal Bureau, Rotterdam.**

INCARNAATKLAVER

Wordt in Midden-Limburg veel in den herfst gezaaid om er vroeg in het voorjaar een snede van te maaien; geeft daarna geen hergroei. Ook geschikt voor uitzaai in voorjaar of zomer tot eind Juli om één snede hooi of groenvoer te winnen. Uitzaai onder dekvrucht voor stop-

pelgewas geeft meestal teleurstelling, omdat het zeer spoedig doorschiet en na afmaaien geen hergroei geeft. Incarnaat is vatbaar voor meeldauw.

Er bestaan geen groote verschillen tusschen de herkomsten.

L — 1173. Limburgsche incarnaatklaver. — Landras.

L — 986. Hongaarsche incarnaatklaver. — Landras.

L — 1032. Fransche incarnaatklaver. — Landras.

Bijlage, afd. Incarnaatklaver

N — 907. Hooster incarnaatklaver. — Sel. uit Limburgsch landras.

K: J. Geraerts, Buggenum. **Vm en H:** „Landbouwbelaag”, Roermond.

Is grover dan het landras.

N — 985. Escobar incarnaatklaver. — **K:** E. C. Farmers Cooperative Association, Ipswich, Engeland. **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

REUZEN HONINGKLAVER

(*Melilotus albus*)

Deze klaver wordt in ons land practisch niet geteeld. Geeft groote opbrengsten, maar de stengels worden spoedig hard; het gewas is bitter.

L — 1033. Amerikaansche reuzenhoningklaver. — Landras. **H:** Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem.

LUCERNE

Lucerne uit Midden-Europa (Hongarije, Bohemen, Slowakije) voldoet over het algemeen beter dan Provencer of Noord-Italiaansche wegens betere wintervastheid, zoodat het veld langer kan blijven liggen en de opbrengst beter is.

L — 987. Hongaarsche lucerne (met herkomstplombe). — Landras.
Goed wintervast.

L — 988. Boheemsche lucerne. — Landras.
Goed wintervast.

- L — 989. Slowaaksche lucerne. — Landras.**
Goed wintervast.
- L — 1034. Noord-Fransche lucerne. — Landras.**
Productief. Goed wintervast, vroeg ontwikkelend, grofstengelig.
- L — 991. Provencer lucerne. — Landras.**
Middelmatig wintervast.

SERRADELLA

Van ouds verbouwd onder dekvrucht, doch in de laatste jaren in het zuiden des lands ook in vroege stoppels met succes gezaaid.

- L — 923. Inlandsche serradella. — Landras.**
- L — 993. Poolsche serradella. — Landras.**

ZANDWIKKEN

Worden in den vroegen herfst uitgezaaid en eenige weken later doorgezaaid met rogge om een flinke groenvoersnede in Mei te leveren. Behaarde bladeren. In den herfst kruipend.

- L — 924. Inlandsche zandwikken. — Landras.**
- L — 994. Hongaarsche zandwikken. — Landras.**
- L — 995. Zandwikken uit Baltische landen. — Landras.**
- L — 1057. Bulgaarsche zandwikken. — Landras.**

VOEDERWIKKEN

Van de voederwikken is de Negro het bladrijkste, direct gevolgd door de inlandsche. Het Hongaarsche zaad maakte bij eerste beproeving een goeden indruk. Zaad uit de Oostzeestaten en de Balkanlanden geeft een fijnstengelig gewas.

- A — 91. Negrowikken. — Sel. uit Geldersche wikken. 1922 en 1926.**
K: Ir. C. Koopman. Vk en H: Centraal Bureau, Rotterdam.
- Bladrijk, laat bloeiend, productief ras met groot zwart zaad. Zowel geschikt voor hoofdgewas als voor stoppelbouw.

L — 996. Inlandsche voederwikken. — Landras.

Gewas iets fijner en iets vroeger bloeiend dan Negro; zaad kleiner en grauw van kleur.

L — 1069. Hongaarsche voederwikken. — Landras.

L — 1174. Baltische voederwikken. — Landras.

L — 1175. Balkan voederwikken. — Landras.

Beide laatstgenoemde herkomsten staan gemiddeld bij de inlandsche ten achter, hoewel ze deze onder bepaalde omstandigheden kunnen evenaren. Fijn, vroeg rijpend gewas met zeer klein zaad. Sommige partijen zijn minderwaardig.

VOEDERLUPINEN

B — 760. Zoete gele lupine. — D — K: K.W. Institut für Vererbungs-forschung, Müncheberg (Deutschland). Vk: Süsslupine G.m.b.H., Leichhardt bij Beeskow (Mark). Vm en H in Nederland: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Komt in ontwikkeling vrijwel overeen met de gewone (bittere) gele lupine, kan echter, wegens buitengewoon laag gehalte aan bitterstof ook als voederlupine worden gebezigd, zoowel het groene loof als het zaad.

B — 843. Zoete blauwe lupine. — D — K: K.W. Institut für Vererbungs-forschung, Müncheberg (Deutschland). Vk: Süsslupine G.m.b.H., Leichhardt bij Beeskow (Mark). Vm en H in Nederland: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

BITTERE GELE LUPINEN

L — 997. Inlandsche bittere gele lupine. — Landras.

Verdiens in het algemeen den voorkeur boven de buitenlandsche.

L — 998. Poolsche bittere gele lupine. — Landras.

L — 1036. Hongaarsche bittere gele lupine. — Landras.

BITTERE BLAUWE LUPINEN

L — 1048. Poolsche bittere blauwe lupine. — Landras.

NIET-VLINDERBLOEMIGE GROENVOEDERGEWASSEN

STOPPEL- EN ZOMERKNOLLEN (zie blz. 159).

VOEDERKOOL (zie blz. 165).

SNIJMAÏS (zie blz. 72).

SPURRIE

Dit weinig eischend groenvoedergewas verdient vooral bij stikstof-schaarschte de volle aandacht. De reuzenspurrie onderscheidt zich van de gewone spurrie door grooter zaad en iets grootere stengellengte. opbrengst ongeveer gelijk.

GEWONE SPURRIE

L — 895. Inlandsche gewone spurrie. — Landras.

L — 909. Hongaarsche gewone spurrie. — Landras.

L — 1037. Deensche gewone spurrie. — Landras.

REUZENSPURRIE

L — 908. Inlandsche reuzenspurrie. — Landras.

L — 910. Hongaarsche reuzenspurrie. — Landras.

L — 1038. Deensche reuzenspurrie. — Landras.

BOTERZAAD OF ZOMERRAAPZAAD

L — 911. Inlandsch boterzaad. — Landras.

Heeft plaatselijk beteekenis als stoppelgewas. Levert in 6 weken een maaibaar gewas.

CHINEESCHE RADIJS

Bijlage, afd. Chineesche radijs

N — 761. Halflange roode Chineesche zomerramenas. — K en H: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.

Knoldragende vorm, die beproefd kan worden als stoppelgewas op terreinen, die sterk besmet zijn met knolvoet.

N — 894. Ramenas ZZ. — K en H: A. R. Zwaan & Zoon, Voorburg.
Vormt geen knol. Schiet laat in bloei.

PHACELIA TANACETIFOLIA

Snelgroeiend, behaard groenvoedergewas, dat voor beproeving als stoppelgewas in aanmerking komt en bij voorjaars- of vroege zomer-uitzaai een uitstekende bijenplant is.

Zaad van eigen teelt wordt aangeboden door **Vreeken's Zaden. Dordrecht** en **Dr R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.)**.

VOEDERMALVA

Aanvankelijk traag, later vlug ontwikkelend. Niet zeer smakelijk en bij verbouw als hoofdgewas spoedig vezelig wordend. Kan als stoppelgewas, mits gezaaid in zeer vroege stoppels, worden beproefd.

Bijlage, afd. Voedermalva

N — 1045. Lampe's kroesbladige voedermalva. — K: E. Lampe, Altdam.
H: Vreeken's Zaden, Dordrecht.

AARDEPEER OF TOPINAMBOUR

Knollen van eigen teelt worden aangeboden door **N.V. J. L. Robertus, Winschoten** en **Fa A. Visser, Steenwijk**.

ZONNEBLOEMEN

Het is niet gebleken, dat de (duurdere) gekweekte rassen in groene opbrengst boven andere uitsteken. Daarom wordt aangeraden Hongaarsche zonnebloem uit den voederhandel te betrekken, mits behoorlijk kiemkrachtig zaad geleverd wordt.

GRASSEN

In onze blijvende graslanden komt een groot aantal grassoorten in steeds wisselende verhouding voor. Deze verschillende samenstelling wordt, behalve door verschil in grondsoort en klimaat, sterk beïnvloed door het gebruik en de behandeling van het grasland. Uitgaande van eenzelfde grasbestand kan de zode door regelmatig beweiden of maaien en door het toedienen of onthouden van bemesting sterk worden gewijzigd. Van belang is hierbij te weten welke soorten en welke typen bij een goed gebruik en een goede behandeling de belangrijkste plaats innemen. Deze soorten zullen bij den aanleg van grasland speciaal in aanmerking komen om uitgezaaid te worden. Het zijn: Engelsch raai-gras, beemddlangbloem, veldbeemdgras, ruwbeemdgras, timothee en witte klaver. Voor een volledig overzicht van deze kwestie kan verwezen worden naar een publicatie over dit onderwerp.*

Bij een nader onderzoek van de typen blijkt, dat er eveneens groote verschillen mogelijk zijn. In blijvend grasland, dat regelmatig beweid wordt, komt een type voor dat naast een platte over den grond zich uitspreidende groeiwijze, een laten bloei vertoont. De planten zijn ook veel bladrijker dan diegene die in hooiland worden aangetroffen. Deze laatste vallen juist op door een hoog opgerichten groei en een vroeg in den bloei komen. De weidetypen zijn bij de minder wintervaste soorten in den regel ook beter bestand tegen strenge vorst dan de hooitypen.

Bij den inzaai van grasland zal men goed doen zich te houden aan het gebruik van de goede grassen en hiervan het gewenschte type. Voor blijvend grasland kiese men hiervoor in de eerste plaats de genoemde soorten en dan het weidetype indien dit verkrijgbaar is. Zijn van een bepaalde soort alleen hooitypen beschikbaar dan is het beter hiervan minder op te nemen dan van het weidetype gewenscht zou zijn, om te voorkomen dat de vlug ontwikkelende hooitypen de andere grassen onderdrukken.

Voor kunstweiden zal men bij voorkeur grassen nemen, welke reeds het eerste jaar een groote massa leveren, al dan niet aangevuld met roode klaver.

Voor éénjarige kunstweiden verdient Westerwoldsch raaigras, al of niet gemengd met roode klaver of Italiaansch raaigras de voorkeur.

---

*) Dr. D. M. de Vries, Ir. M. L. 't Hart en A. A. Kruijze: Een waardeering van grasland op grond van de plantkundige samenstelling. Landbouwkundig Tijdschrift 54, blz. 663, 1942.

Voor kunstweiden voor gemengd gebruik, die drie of meer jaren zullen blijven liggen zal in het algemeen ongeveer het zelfde mengsel als voor blijvend grasland in aanmerking komen.

Voor twee- tot driejarige kunstweiden om te hooien, komen Italiaansch raaigras, Engelsch raaigras-hooitype, beemdlangbloem, Fransch raaigras en timothee-hooitype in aanmerking. Roode klaver kan vooral bij weinig stikstof de opbrengst aanmerkelijk verhoogen.

Voor kortdurende kunstweiden die ook zullen worden beweide, komen Engelsch raaigras-hooitype, timothee, beemdlangbloem, veldbeemdgras, ruwbeemdgras en witte en roode klaver in aanmerking.

Voor sportvelden e.d. is het voornaamste punt niet de productie maar een stevige vlakke zode. Hoewel ook de weidetypen van verschillende grassen hiervoor gebruikt kunnen worden, moeten goede zodevormende grassen als veldbeemdgras, roodzwenkgras, struisgras en kamgras een plaats in het mengsel hebben.

Voor gazons zijn er speciale selecties van fijnbladige typen waarbij ook de kleur een rol speelt.

Bij de selectie op het weidetype, dus naar sterk vegetatieven groei, komt de zaadproductie min of meer in het gedrang, met het gevolg dat het zaad duurder wordt dan van de vroeg bloeiende typen. Indien dit een bezwaar mocht worden geacht bij den aankoop, moet wel bedacht worden, dat de meest gewenschte typen een veel grootere zekerheid geven voor de vorming van een goede zode dan de hooitypen. Groote zaadhoeveelheden, welke in het algemeen al ongewenscht zijn, behoeven van deze typen ook niet gebruikt te worden, daar zij zich in het grasland uitstekend verbreiden. In vele gevallen kan een mengsel van hooien weidetypen gebruikt worden.

GOED ZAAD IS BELANGRIJKEER DAN VEEL ZAAD.

ENGELSCH RAAIGRAS*

WEIDETYPE

L — 783. Zaad van beste oude weilanden (bepaalde hoeveelheden).
H: Verkoopbureau van het Utrechts Landbouw Genootschap, Utrecht.

*) Het als Paceygras in den handel aangeboden zaad is niet als een afzonderlijk ras te beschouwen, doch als fijn uitgezeefd zaad uit het gewone handelszaad.

Zeer geschikt voor aanleg van blijvend grasland. Laat doorschietend, bladrijk, sterk uitstoelend; geeft een mooie zode en goede na-groei. Goed wintervast

Ook de eerste nabouw van dit zaad is nog zeer goed bruikbaar en verre te verkiezen boven handelszaad; oudere nabouw is niet aan te bevelen.

L — 784. In Nederland verzameld landras (soms verkrijgbaar). — **H:** Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem.

Heeft ongeveer dezelfde eigenschappen als L 783, het is meestal iets verontreinigd.

B — 985. Engelsch raaigras weidetype C.B. — **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Bladrijk, laat doorschietend, goed uitstoelend.

Bijlage, afd. Engelsch raaigras weidetype

Gr — Engelsch raaigras weidetype. — Groeipras. **H:** 44, 46, 53, 75 (zie blz. 132).

HOOITYPE

B — 785. Deensch E. F. 79 Engelsch raaigras. — **K:** Erhard Frederiksen, Kopenhagen. **H:** o.a. het Centraal Bureau, Rotterdam en Nederlandsche Heide-Mi, Arnhem.

Middenvroeg doorschietend, goed uitstoelend ras. Zeer geschikt voor kunstweiden wegens snelle groei, flinke uitstoeling en goede bladrijksdom. Wintervastheid voldoende en daardoor bruikbaar voor blijvend grasland. Roest komt voor.

B — 962. Engelsch raaigras hooitype C.B. — **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Geschikt voor kunstweiden wegens snelle ontwikkeling; bladrijk.

Bijlage, afd. Engelsch raaigras hooitype

N — 1160. Ceres Engelsch raaigras hooitype. — **K en H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Middenvroeg doorschietend. Geschikt voor kunstweiden wegens snelle

ontwikkeling. Voor blijvend grasland minder geschikt wegens matige wintervastheid.

Opbrengst eerste snede vrij goed, nagroei matig, weinig roest; raszuiverheid middelmatig.

Gr — Engelsch raaigras hooitype. — Groepras. **H: 44, 75** (zie blz. 132).

Hiernaast wordt Nederlandsche teelt, te velde gekeurd maar van niet gecontroleerde herkomst, aangeboden. Dit zaad is in den regel goed bruikbaar.

Het importzaad uit Denemarken is ook goed bruikbaar, het Iersche is te weinig wintervast.

ITALIAANSCH RAAIGRAS

B — 1161. Sceempter Italiaansch raaigras. — **K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.**

Maaigras voor één- of tweejarige kunstweiden. Geeft vroeg een flinke opbrengst met zeer goede nagroei.

B — 786. Roskilde Italiaansch raaigras. — **K: Danske Landboforeninger Proforsyning, Roskilde. H: o.a. het Centraal Bureau, Rotterdam.**

Flugge groei, vroeg in aar schietend. Forsch, bladrijk, malsch gewas, zeer goede opbrengst. Goede nagroei. Weinig roest.

Bijlage, afd. Italiaansch raaigras

Gr — Italiaansch raaigras. — Groepras. **H: 44** (zie blz. 132).

Naast de bovengenoemde gekweekte rassen is zaad van Nederlandsche teelt, te velde gekeurd maar van niet gecontroleerde herkomst, goed bruikbaar, evenals het importzaad uit Denemarken.

WESTERWOLDSCH RAAIGRAS

L — 816. Westerwoldsch raaigras. — Landras.

Munt uit door zeer snelle beginontwikkeling, waardoor het vroeg maaiklaar is voor paardevoer.

Waarschijnlijk zeer geschikt voor stoppelgewas.

B — 1134. Sceempter Westerwoldsch raaigras. — **K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Aanvankelijk iets trager ontwikkelend dan het landras met een goede nagroei. Bladrijk en goed uitstoelend.

Bijlage, afd. Westerwoldsch raaigras

N — 1018. Westerwoldsch raaigras **CB.** — **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Latere ontwikkeling dan Sceempter. Goede nagroei. Zeer veel blad.

Gr — Westerwoldsch raaigras. — Groepras. **H:** 32, 42, 44, 53 (zie blz. 132).

BEEMDLANGBLOEM

B — 1135. Sceempter Beemdlangbloem. — **K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Aanvankelijk iets traag, later goed ontwikkelend. Matig zodevormend, beter geschikt als maaigras dan als weidegras.

L — 801. In Nederland verzameld landras (soms verkrijgbaar). — **H:** Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem.

Gewoonlijk vermengd met grove, ruwe typen en daarom minder geschikt voor ons land.

Bijlage, afd. Beemdlangbloem

N — 1162. Beemdlangbloem hooitype **C.B.** — **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Vroeg ontwikkelend, goed hooitype.

N — 803. Øtofte Beemdlangbloem. — **K:** Danske Landboforeningers Proforsyning, Roskilde. **H:** o.a. het Centraal Bureau, Rotterdam.

Ontwikkelt zich aanvankelijk vroeger, doch later minder dan Sceempter. Lijkt meer maai- dan weidegras. Niet geheel uniform. Iets roest.

Gr — Beemdlangbloem. — Groepras. **H:** 9, 44 (zie blz. 132).

Hiernaast is Nederlandsche teelt, te velde gekeurd maar van niet gecontroleerde herkomst, goed bruikbaar, evenals het Deensche handelszaad.

RIETZWENKGRAS

Bijlage, afd. Rietzwenkgras

N — 1136. Sceempter Rietzwenkgras. — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Vlot ontwikkelend, matig vroeg. Geeft een ruw, hard gewas dat ongaarne door het vee gegeten wordt.

UITLOOPERVORMEND ROODZWENKGRAS

L — 1163. Nederlandsch Uitloopervormend Roodzwenkgras. — Landras.

Geeft een dichte zode, zeer geschikt voor gazons, sportterreinen e.d.

Bijlage, afd. Uitloopervormend Roodzwenkgras

N — 1137. Sceempter Roodzwenkgras. — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Uitloopervormend.

Gr — Uitloopervormend Roodzwenkgras. — Groepras. H: 9, 26, 44 (zie blz. 132).

GEWOON ROODZWENKGRAS

L — 1164. Nederlandsch Gewoon Roodzwenkgras. — Landras.

Vormt dichte pollen zonder uitloopers en geeft dus een minder gesloten zode dan het Uitloopervormend Roodzwenkgras.

FIJNBLADIG SCHAPENGRAS

L — 1165. Nederlandsch Fijnbladig Schapengras. — Landras.

Wordt in het wild verzameld, soms nagebouwd. Is geschikt voor gazonaanleg op drogen zandgrond. Donkergroen blad.

HARDZWENKGRAS

L — 1166. Nederlandsch Hardzwenkgras. — Landras.

Zelfde gebruik als de vorige, meer grijs blad.

TIMOTHEE

- B — 1167. Timothee Heidemaatij. — K en H: Ned. Heidemaatschap-pij, Arnhem.**

Geschikt voor blijvend grasland, laat doorschietend, goed uitstoe-lend, vrij malsch gras. Verdraagt natheid en droogte.

- B — 501. Svalöf's Gloria Timothee. — K: Zweedsche Zaaizaadvereen., Svalöf. H: C.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.**

Maaigras type, tamelijk vroeg opschietend, matige uitstoeling. Pro-ductief, vooral in de eerste snede.

Het geïmporteerde timothee-handelszaad komt voornamelijk uit Noord-Amerika en verder wat uit Denemarken.

Deze herkomsten vertegenwoordigen een opgaand hooitype, dat spoedig doorschiet en dan niet wordt afgeweid.

RUWBEEMDGRAS

Voornaam bestanddeel van vele oude (vochtige) weiden. Iets later en hooger opschietend dan veldbeemdgras, verdraagt meer vocht en min-der droogte, stelt hooger eischen aan vruchtbaarheid en kalktoestand van den grond.

- L — 1139. Deensch Ruwbeemdgras. — Landras.**

- L — 1168. Nederlandsch Ruwbeemdgras. — Landras.**

Het zaad wordt in het wild verzameld en is soms verkrijgbaar.

Bijlage, afd. Ruwbeemdgras

- Gr — Ruwbeemdgras. — Groepras. H: 9, 44 (zie blz. 132).**

VELDBEEMDGRAS

Bijlage, afd. Veldbeemdgras

- N — 503. Beemster Veldbeemdgras. — K: M. Kramer, Heelsum. Vm en H: de Z.P.C., Leeuwarden.**

Weidetype. Zeer kort, breedbladig, zodevormend, malsch.

Gr — Veldbeemdgras. — Groepras. H: 9 (zie blz. 132).

Het veldbeemd-handelszaad is meest uit N.-Amerika afkomstig; dit geeft een tamelijk vlug doorschietend gewas, dat vrij spoedig hard wordt.

BOSCHBEEMDGRAS

Wordt door paarden gaarne gegeten, ook als hooi. Heeft voor de weidebouw geen beteekenis, bruikbaar in beschaduwde aanplantingen en voor gazons op droge gronden. Fijn donkerbladig en wintervast.

L — 1140. Nederlandsch Boschbeemdgras. — Landras.

Matig zodevormend.

KROPAAR

B — 1169. Kropaar Heidemaatij. — K en H: Ned. Heidemaatschappij, Arnhem.

Laat doorschietend, weinig ruw, bladrijk, goed uitstoelend.

L — 798. Nederlandsche Kropaar. — Landras.

Goed wintervast, met goede uitstoeling. Tamelijk scherp blad.

BEEMDVOSSESTAART

Het handelszaad is voornamelijk van Flinschen oorsprong, doch wordt nu ook in Nederland verzameld. Het gras geeft in de eerste jaren na uitzaai geen hooge opbrengst en is daardoor voor kunstweiden minder geschikt. Eenmaal gevestigd, ontwikkelt het zich vlug zoodat vroeg gemaaid moet worden.

L — 1141. Nederlandsche Beemdvossestaart. — Landras.

KAMGRAS

L — 795. Nederlandsch Kamgras. — Landras.

Flakke pollen vormend, laat ontwikkelend ondergras, dat vrij goed droogte verdraagt, maar zich beter thuis voelt op vochthoudende gronden. Het wordt op de klei gewoonlijk tot de goede, maar niet zeer productieve weidegewassen gerekend. Ook bruikbaar voor gazons en sportvelden.

Het geïmporteerde zaad komt meest uit Ierland en is weinig wintervast.

FIORIN OF STRUISGRAS

Van dit gras komen drie soorten algemeen in onze weiden voor, nl.:

Gewoon Struisgras (*Agrostis tenuis*). Vooral op droge arme gronden; geen of slechts korte uitlopers, hard en weinig smakelijk.

In al onze weiden groeit **Wit Struisgras** of **Fiorin** (*Agrostis stolonifera*). Van dit gras komen vele typen voor, nl. planten met onderaardsche, bovengaardsche of geen uitlopers, ook is er veel variatie in de grofheid van het blad.

Verder groeit vooral op vochtige plaatsen **Hondsstruisgras** (*Agrostis canina*). Dit gras vormt ook uitlopers, de bladeren zijn fijn en gedeeltelijk opgerold. ..

De fijnbladige vormen zijn zeer geschikt voor gazons, sportvelden e.d.

Het Amerikaansche fiorin („Red Top”) bevat alleen grove, korte uitlopers vormende typen.

L — 961. Hollandsch Struisgras. — Landras.

Dit zaad wordt meest uit het wild verzameld. Het bestaat uit een mengsel der drie bovengenoemde soorten en heeft voor den aanleg van gazons en sportvelden een zeer goeden naam verkregen doordat het weinig vatbaar is voor ziekten en een tamelijk hoog percentage van het fijnbladige *Agrostis canina* bevat.

Bijlage, afd. Struisgras

N — 1170. Gazon Hondstruisgras sel. M.S.G. — K en H: N.V. Mommersteeg, Vlijmen.

Vormt een zeer dichte zode. Uitstekend voor gazons.

Gr — Fiorin. — Groepras. H: 26 (zie blz. 132).

FRANSCH RAAIGRAS

Geschikt voor kunstweiden om te maaien. Verdraagt droogte.

L — 1171. Nederlandsch Fransch raaigras. — Landras.

In het wild verzameld, iets later ontwikkelend en wat beter uitstoelend dan de volgende.

Gr — Fransch raaigras. — Groepras. H: 44, 53 (zie blz. 132).

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE EIGENSCHAPPEN VAN GRASSEN

Grassen.	Engelsch raaigras					Ital. raaigr.		Westerwoldsch raaigras (landras)	Beemd-langbloem	
	Zaad oude weilanden en landras	Weidetype CB	E. F. 79	Ceres	Hooitype CB	Roskilde	Sceempter		Sceempter	Otofte
Hooge cijfers duiden op gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap.										
(K = klei, Z = zand, V = veengrond)										
1. Geschiktheid voor blijvend grasland .	9	8	6	5	6	4	4	2	8	7
2. Geschikth. v. kunstweide om te weiden	8	8	9	8	9	5	5	4	8	8
3. Geschikth. v. kunstweide om te hooien	5	5	8	8	8	9	9	9	8	8
4. Onder- of bovengras	0	0	ob	ob	ob	b	b	b	b	b
5. Zodevorming . . .	8	8	6	5	6	3	3	2	5	5
6. Res. tegen droogte .	7	7	6	6	6	5	5	5	6	6
7. Res. overmaat vocht	7	7	7	7	7	6	6	6	8	8
8. Grondsoort . . .	KZV	KZV	KZV	KZV	KZV	KZV	KZV	KZV	VKz	VKz
9. Wintervastheid . .	6	6	5	5	5	4	4	3	7	7
10. Res. tegen schaduw	6	6	6	6	6	—	—	—	7	7
11. Voederopbrengst .	8	8	8	8	8	9	8	7	8	8
12. Bladrijksdom . . .	8	8	7	7	7	8	8	5	7	7
13. Smakelijkheid . .	9	9	8	8	8	7	7	5	7	7
14. Vlughed van ontwikkeling	6	6	7	7	7	9	9	9	8	8
15. Nagroei	8	8	7	6	7	7	7	4	8	8
16. Res. tegen roest .	5	6	6	7	6	6	6	7	6	6

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE EIGENSCHAPPEN
VAN GRASSEN

Rietzwak	Uitloopervormend Roodzwak	Timothee			Veldbeemd Beemster	Ruwbeemd	Kroopbaar		Beemdvossestaart	Kamgras	Fiorin	Fransch raaigras
		Heidemaatij	Gloria	Nd Amerikaansch handelszaad			Landras	Heidemaatij				
2	4	7	5	5	8	7	4	5	6	7	5	4
2	4	7	4	4	8	7	5	6	5	3	2	3
5	4	5	7	7	5	6	6	7	5	4	4	8
b	o	o	b	b	o	o	b	b	b	o	o	b
5	9	6	5	5	8	9	4	4	5	7	8	4
4	8	6	6	6	8	3	8	8	4	7	7	7
9	8	8	8	8	6	9	6	6	9	6	7	5
KVz	ZVz	KVZ	KVZ	KVZ	Zvz	VKZ	Kvz	Kvz	Kvz	kzv	KVZ	Kz
9	9	10	10	10	10	9	7	7	9	5	9	7
—	7	6	6	6	6	8	8	8	6	7	8	7
8	6	7	8	8	7	6	7	8	8	5	6	8
7	7	7	6	6	8	8	6	7	7	5	6	6
3	5	8	6	6	8	8	4	5	6	6	5	5
6	6	5	6	6	7	6	8	7	9	5	5	8
7	6	7	6	6	7	4	8	8	6	6	9	6
7	8	6	6	5	6	6	7	7	6	6	7	7

UIEN

Bij Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij zijn de uien gerangschikt onder de tuinbouwgewassen. Gezien de groote beteekenis van de uien, ook voor den landbouw, wordt aan deze Rassenlijst een hoofdstuk uien toegevoegd, dat in overleg met den Inspecteur van den Tuinbouw werd opgesteld.

De samenstelling van het Nederlandsch Uien assortiment als resultaat der over een reeks van jaren door de Nederlandsche Uien-Federatie genomen uitgebreide proefnemingen heeft de oplossing van het rassenvraagstuk bij dit gewas gebracht.

Dit assortiment is opgebouwd uit een drietal uientypen. Ieder dezer typen heeft zijn bijzondere beteekenis.

Het bolvormige **Rijnsburger type** omvat productieve of zéér productieve, bolvormige, doch meerendeels matig tot tamelijk duurzame uien met geen tot sporadisch sterk uitwendig en een tamelijk laag percentage inwendig rood.

Het min of meer platte **Noord-Hollandsche strooge type** vertegenwoordigt uien, die in velerlei opzicht met de tot het Rijnsburger type behorende selecties overeenkomen; wat hun roodkleuring betreft winnen zij het zelfs daarvan. Hun over het algemeen late tijdstip van afrijpen vormt evenwel een eigenschap, welke hen al naar de omstandigheden ten goede of ten kwade kan worden gerekend.

Het feit evenwel, dat het tijdstip van afrijpen der selecties van deze typen onderling tot eenige weken uiteenloopt, biedt tevens de mogelijkheid tot doelmatige werkverdeeling op het bedrijf van den grooten uienteler.

Van beide typen leenen zich de uien uitstekend voor direct opruimen van het land of export naar dichtbij gelegen gebieden na niet te lange bewaring.

Daarom voor dit doel Primeur, Galathee, Favoriet, Willemshover, Westerloo van het Rijnsburger-, Bola en Record van het N. Hollandsche strooge type.

Het omgekeerd peervormige Zeeuwsche bruine type tenslotte omvat de echte bewaaruien; zij zijn evenwel minder productief en aanzienlijk sterker roodgetint, zoowel uit- als inwendig, dan de vertegenwoordigers der beide eerstgenoemde typen. Voor zéér lange bewaring of export naar veraf gelegen gebieden steeds Perijka, Wevo en Oranje.

Op deze wijze biedt Het Nederlandsch Uien assortiment elk wat wils en het is daarom zoowel voor teler als handelaar van het grootste belang zich van de mogelijkheden die het geeft, nauwkeurig rekenschap te geven.

Voor nadere gegevens zij verwezen naar Med. 36 van den Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst: „Proefnemingen met ui en sjalot”.*

RIJNSBURGER TYPE

PRIMEUR. — K en H: M. van Zielst, Nieuwe Tonge.

Vroegrijpe, bolvormige, zéér uniforme, zéér productieve, tamelijk duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood.

Wordt steeds meer gewaardeerd, ook buiten Goeree en Overflakkee en wel in Zeeland en N. Holland. Leent zich wegens zijn vroegrijpheid en hooge productiviteit ook zeer wel voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien d.m.v. plantuien.

GALATHEE. — K en H: Maarten C. van Nieuwenhuijzen, Achthuizen.

Vroegrijpe, bolvormige, zéér uniforme, zéér productieve, tamelijk duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood. Ondervindt evenals Primeur ook buiten Goeree en Overflakkee steeds meer waardeering. Is wegens zijn vroegrijpheid en hooge productiviteit eveneens zéér geschikt voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien d.m.v. plantuien.

---

* Deze Med. is verkrijgbaar door storting van f 0.32 op postrekening 425300 van de Rijksuitgeverij te 's Gravenhage.

FAVORIET. — K en H: N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.

Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met vrij veel dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood. In Zeeland meer en meer terrein winnend heeft deze selectie nog het nadeel van de aanwezigheid van een vrij laatrijpen stam, zooals in 1941 bleek.

WILLEMSHOVER. — K en H: Johan van Nieuwenhuijzen, Achthuizen.

Vrij laatrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, productieve, matig duurzame ui met veel dikhalzen. Geen sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood. Is door vrij late rijpheid iets minder oogstzeker, in het bijzonder in het Noorden des lands en in voor de teelt van uien ongunstige jaren. Wordt langzamerhand door voorgaande selecties van overeenkomstig type overvleugeld.

WESTERLOO. — K: H. Lodder en P. Luijendijk. H: H. Lodder, Goedereede.

Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zéér productieve, duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig, weinig inwendig rood. Dit nieuwe ras, waarvan nog weinig ervaring van de practijk bestaat, gaat waarschijnlijk een goede toekomst tegemoet.

Leent zich wegens zijn vroegrijpheid en hooge productiviteit wellicht ook goed voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien d.m.v. plantulen.

NOORD HOLLANDSCHE STROOGELE TYPE

BOLA. — K en H: J. Jong, Noordscharwoude.

Laatrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, zéér productieve, tamelijk duurzame ui met veel dikhalzen. Sporadisch sterk uitwendig, weinig inwendig rood. Handhaaft zich buiten N. Holland op Goeree en Overflakkee en in Zeeland. Is door laatrijpheid minder oogstzeker, in het bijzonder in het Noorden des lands, waardoor hij in Friesland en Groningen gewoonlijk teleurstelt. Eveneens in voor de teelt van uien ongunstige jaren brengt laatrijpheid risico met zich. Daartegenover

blijkt de productiviteit onder gunstige omstandigheden niet te evenaren.

RECORD. — K en H: Bart van Loenen, Zuidscharwoude.

Tamelijk vroegrijpe, platte, tamelijk uniforme, zéér productieve, tamelijk duurzame ui met veel dikhalzen. Geen sterk uitwendig, zéér weinig inwendig rood. Heeft tegenover Bola het voordeel wat vroeger rijp te zijn, doch voor Goeree en Overflakkee en Zeeland misschien ten onrechte het bezwaar van een platten vorm. Beperkt zich nog slechts tot N. Holland.

ZEEUWSCHE BRUINE TYPE

PERIJKA. — 1922 en 1928. K: Ir. C. Koopman. Vk en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Vroegrijpe, omgekeerd peervormige tot bolvormige, uniforme, tamelijk productieve, tamelijk duurzame ui met vrij veel dikhalzen. Zéér laag percentage sterk uitwendig, veel inwendig rood. Vindt op Goeree en Overflakkee en in Zeeland nog veel ingang, doch de duurzaamheid verschilt thans weinig van vertegenwoordigers van het Rijsburger type, terwijl de productiviteit beslist geringer is.

WEVO. — K en H: P. Voogd, Goedereede.

Vroegrijpe, omgekeerd peervormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met vrij veel dikhalzen. Zéér laag percentage sterk uitwendig, vrij veel inwendig rood. Vertoont veel overeenkomst met den Perijka ui.

ORANJE. — K en H: Ir. J. B. Mijs, Sommelsdijk.

Zéér vroegrijpe, omgekeerd peervormige, uniforme, tamelijk productieve, zéér duurzame ui met weinig dikhalzen. Laag percentage sterk uitwendig, zéér veel inwendig rood. Is de meest karakteristieke vertegenwoordiger van het Zeeuwsche bruine type door zijn ongeëvenaarde duurzaamheid.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE EIGENSCHAPPEN DER UIENSELECTIES

Het Nederlandsch Uiensortiment	Vroegrijpheld	Vorm	Uniformiteit van vorm	Productiviteit in % van Perijka 1939 '42	Duurzaamheid in % van Perijka 1938 '41	Dikhalzen in % 1939 '42	Roodkleuring in % 1940 '42	
							sterk ultw. rood	lnw. rood
Rijnsburger type								
Primeur . . .	8	b	9	110	99	2,2	0,1	6
Galathee . . .	8	b	9	107	99	2,8	afw.	6
Favoriet . . .	8	b	8	105	98	4,0	0,1	5
Willemshover	6	b	7	103	95	6,5	afw.	6
Westerloo . .	8	b	8	107	10	3,0	afw.	4
N. Holl. stroogeale type								
Bola	5	b	7	106	100	8,6	0,1	2
Record	7	pl	7	106	96	5,5	afw.	1
Zeeuwsch bruine type								
Perijka	8	ope/b	8	100	100	3,7	1,0	15
Wevo	8	ope	8	101	99	3,2	0,3	10
Oranje	9	ope	8	99	106	1,7	2,3	28

Bij vroegrijpheld en uniformiteit van vorm is een hooger cijfer gegeven, naarmate de betreffende eigenschap meer ontwikkeld is.

b = bolvormig; pl = plat; ope = omgekeerd peervormig;

afw = afwezig.

TABELLARISCH OVERZICHT VAN HET AANTAL IN DE TWINTIGSTE RASSENLIJST MET BIJLAGE OPGENOMEN RASSEN

	L*	A*	B*	N*	O*	Gr*	Totaal 1944
Wintertarwe	—	4	7	3	3	—	17
Overgangstarwe	—	—	2	—	—	—	2
Zomertarwe	—	2	2	—	—	—	4
Wintergerst	1	3	1	1	—	—	6
Zomergerst	—	4	1	—	—	—	5
Winterrogge	1	1	2	—	—	—	4
Zomerrogge	—	1	—	—	—	—	1
Haver	1	4	3	2	3	—	13
Maïs	—	—	4	3	—	—	7
Snijmaïs	—	—	5	1	—	—	6
Boekweit	2	—	—	1	—	—	3
Erwten	6	5	1	4	1	—	17
Veldboonen	3	3	3	1	—	—	10
Landbouwstamboonen	6	3	1	1	1	—	12
Vlas	1	2	2	2	1	—	8
Kool- en raapzaad	—	2	—	2	—	—	4
Kanariezaad	1	—	—	—	—	—	1
Blauwmaanzaad	—	3	—	—	—	—	3
Karwij	1	2	—	—	—	—	3
Mosterd	—	1	—	—	—	—	1
Aardappelen	—	15	11	10	7	—	43
Cichorei	3	—	—	5	—	4	12
Sulkerbieten	—	3	4	1	—	—	8
Voederbieten	—	6	13	3	2	11	35
Koolrapen	2	3	1	—	—	5	11
Voederwortelen	4	—	5	1	—	4	14
Stoppel- en Zomerknollen	6	1	3	3	1	13	27
Voederkool	2	—	6	—	—	4	12
Groenvoedergewassen	59	1	7	19	—	—	86
Grassen	16	—	10	8	—	10	44
Totaal	115	69	94	71	19	51	419

* Zie voor de beteekenis van deze letters blz. 2.

**OVERZICHT VAN HET AANTAL IN DEZE LIJST OPGENOMEN
NEDERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE RASSEN EN HET PER-
CENTAGE DER TOTALE OPPERVLAKTE, DAT NAAR GLOBALE
SCHATTINGEN VOOR OOGST 1943 BEZAAID WAS MET
NEDERLANDSCHE RASSEN.**

	Aantal rassen			% der opper- vlakte met Nederl. rassen
	Nederl.	Buitenl.	Totaal	
Wintertarwe	8	9	17	68
Overgangstarwe	—	2	2	—
Zomertarwe	2	2	4	50
Wintergerst	4	2	6	92
Zomergerst	2	3	5	16
Winterrogge	1	3	4	1
Zomerrogge	—	1	1	—
Haver	5	8	13	23
Maïs	6	7	13	42
Boekweit	3	—	3	100
Erwten	17	—	17	100
Veldboonen	10	—	10	100
Landbouwstamboonen	12	—	12	100
Vlas	4	4	8	94
Kool- en raapzaad	1	3	4	22
Kanariezaad	1	—	1	100
Blauwmaanzaad	3	—	3	100
Karwij	3	—	3	100
Mosterd	1	—	1	100
Aardappelen	34	9	43	81
Cichorei	12	—	12	100
Suikerbieten	3	5	8	50
Voederbieten	28	7	35	90
Koolrapen	10	1	11	99
Voederwortelen	14	—	14	100
Stoppel- en Zomerknollen	25	2	27	99
Voederkool	10	2	12	90
Andere groenvoedergewassen	19	67	86	75
Westerwoldsch raai gras	4	—	4	100
Andere grassen	36	4	40	75
Totaal	278	141	419	

SLOTWOORD

Deze twintigste editie van de Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen is gebaseerd op het Kweekersbesluit 1941 en de daarbij aansluitende officieele beschikkingen. Ze is verder aangepast aan de eischen, die de zaaizaadvoorziening stelt, terwijl er, als vanouds, naar is gestreefd een zoo goed mogelijke rassengids samen te stellen ten behoeve van de landbouwers en van alle anderen, voor wie kennis van de eigenschappen der rassen onzer landbouwgewassen van belang kan zijn.

Aan de Rassenlijst liggen ten grondslag de resultaten van de talrijke door de Rijkslandbouwconsulenten en andere instanties aangelegde proefvelden, de uitkomsten van wetenschappelijke onderzoekingen, de rijke praktische ervaringen van omstreeks 5000 landbouwers en de kennis van verschillende landbouwvoorlichters, van industrieelen en handelaren en van verdere personen, die zich voor het rassenprobleem interesseeren.

Het personeel van het Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen, van het Centraal Instituut voor Landbouwkundig Onderzoek en het Instituut voor Veredeling van Landbouwgewassen heeft eendrachtig samengewerkt, om van de velerlei gegevens een zoo betrouwbaar mogelijk geheel te maken. Hierbij werd grooten steun gevonden van de Commissie voor Rassenonderzoek ten behoeve van het Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw, de Commissie ter bevordering van het kweken en het onderzoek van nieuwe aardappellrassen, de Cichorei Studiecommissie, het Instituut voor Rationeele Suikerproductie, het Nationaal Comité voor Brouwergerst, de Peulvruchten Studie Combinatie en het Vlasinstituut.

Zeër op prijs werden gesteld de juridische adviezen van Mr. A. M. P. A. Bloemarts en eveneens de door den Nederlandschen Algemeenen Keuringsdienst voor Landbouwzaden en Aardappelpootgoed verstrekte inlichtingen met betrekking tot de groeprassen.

Na overleg met den Inspecteur van den Tuinbouw kon wederom een hoofdstuk uien aan de Rassenlijst worden toegevoegd.

De uitgever, de N.V. Leiter-Nypels heeft er, ondanks de vele moeilijkheden, naar gestreefd de Rassenlijst op de normale tijd te doen verschijnen.

Aan allen, die het hunne hebben bijgedragen, betuigen wij onze hartelijken dank.

Door de medewerking van het Rijksbureau voor de Papier, Papierverwerkende en Grafische Industrie, kon deze Rassenlijst omvangrijker zijn dan de voorgaande.

Hierdoor was het mogelijk de beschrijvingen der rassen aan te vullen en aan de meeste hoofdstukken beschouwingen te laten voorafgaan over het betreffende gewas of over de waarde der rassen in hun onderling verband.

Uitbreiding werd gegeven aan het hoofdstuk-rassenstatistiek, 'erwij bijzondere aandacht kon worden geschonken aan het Kweekersbesluit 1941 en aan de groeiprassen, waarvan ongeveer 50 werden opgenomen.

Van de vroeger bij granen en groene erwten gegeven oogstwaardetabellen zijn alleen de opbrengsttabellen gehandhaafd, daar de overheid bij de inname dezer producten vrijwel geen prijsverschil maakt tusschen de onderscheidene rassen.

Wageningen, 22 December 1943.

De Rijkscommissie voor de Samenstelling
der Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

WETTELIJKE VOORSCHRIFTEN, BETREFFENDE DE TOEPAS- SING VAN HET KWEEKERSBESLUIT 1941.

1. Kweekersbesluit 1941.

(Besluit van 5 Januari 1942, betreffende de rechtspositie van den kweeker van voortkweekingsmateriaal van cultuurgewassen en het verkeer met zoodanig materiaal. Verordeningenblad No. 2/1942). Dit besluit bevat de algemeene voorschriften betreffende het Centraal Rassenregister en het kweekersrecht, de rassenlijsten en de keuringsinstellingen.

2. Reglement van den Raad voor het Kweekersrecht.

(Beschikking¹⁾ van 24 Juni 1942; Ned. Staatscourant van 26 Juni 1942).

Dit reglement bevat, behalve voorschriften omtrent de samenstelling en de bevoegdheden van den Raad en de inrichting van het Centraal Rassenregister, o.m. de voor den kweeker belangrijke bepalingen omtrent den gang van zaken bij de indiening en de behandeling van aanvragen tot inschrijving van een ras in het Centraal Rassenregister.

3. Beschikking van denzelfden datum (gepubliceerd in dezelfde Staatscourant) tot instelling van een afdeeling Landbouwgewassen bij den Raad voor het Kweekersrecht.

In deze beschikking worden tevens de gewassen opgesomd, welke onder de landbouwgewassen worden gerekend en waarvoor dus de aanvragen tot inschrijving in het Centraal Rassenregister van nieuwe rassen, door de afdeeling Landbouwgewassen worden behandeld.

4. Beschikking van denzelfden datum (gepubliceerd in dezelfde Staatscourant) tot vaststelling der kosten van behandeling van aanvragen tot inschrijving van rassen van landbouwgewassen in het Centraal Rassenregister.

5. Beschikking houdende oprichting van het Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen te Wageningen (Ned. Staatscourant van 29 Juli 1942).

Dit Instituut (I.V.R.O.) is belast met het doen van onderzoeken naar de zelfstandigheid en naar de cultuurwaarde van rassen van landbouwgewassen.

6. Beschikking houdende instelling van een Rijkscommissie voor de samenstelling der rassenlijst voor landbouwgewassen (Ned. Staatscourant van 14 September 1942).

Deze Rijkscommissie, welke gevestigd is te Wageningen, beslist over de opname, classificatie en afvoering van de Rassenlijst voor Landbouwgewassen. Zij bestaat uit den Directeur van het I.V.P. (voorzitter), den Directeur van het C.I.L.O. en den Directeur

¹⁾ Zoowel dit Reglement, als de hieronder opgesomde beschikkingen zijn, zoo niet anders wordt aangegeven, vastgesteld door den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij.

van het I.V.R.O. (tevens secretaris). Het secretariaat is gevestigd Hoogstraat 105, Wageningen.

7. Beschikking van 2 October 1942 (gepubliceerd in de Ned. Staatscourant van denzelfden datum) tot instelling van een Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

In deze beschikking zijn de landbouwgewassen opgesomd, waarvoor een Rassenlijst wordt ingesteld.

8. Beschikking met betrekking tot het in het verkeer brengen van voortkweekingsmateriaal van niet op de Rassenlijst geplaatste rassen van landbouwgewassen.

Krachtens artikel 35, lid 1, van het Kweekersbesluit 1941, mag in beginsel alleen voortkweekingsmateriaal van een op de Rassenlijst geplaatst ras in het verkeer worden gebracht.

Het tweede lid geeft de mogelijkheid van ontheffing van dit voorschrift, waarvan in deze beschikking voor een aantal gevallen is gebruik gemaakt.¹⁾

9. Beschikking, inhoudende die gevallen, waarin aflevering van ongekeurd voortkweekingsmateriaal is toegestaan.

Krachtens artikel 39, lid 1, van het Kweekersbesluit 1941, mag slechts goedgekeurd voortkweekingsmateriaal worden afgeleverd. Het tweede lid geeft de mogelijkheid van ontheffing van dit voorschrift, waarvan in deze beschikking voor een aantal gevallen is gebruik gemaakt.¹⁾

10. Beschikking van 2 October 1942 (gepubliceerd in de Ned. Staatscourant van denzelfden datum), ter uitvoering van artikel 36, lid 3, van het Kweekersbesluit 1941.

Artikel 36, lid 1, van het Kweekersbesluit 1941 verklaart bedingen, waarbij beoogd wordt, uit te sluiten, dat nabouw in het verkeer wordt gebracht, voor ongeldig. Van de in het derde lid neergelegde mogelijkheid tot ontheffing van dit voorschrift in bepaalde gevallen, is in deze beschikking gebruik gemaakt voor op de rassenlijst geplaatste rassen van suikerbieten, voederbieten, koolraap en stoppelknol.

11. Beschikking van denzelfden datum (gepubliceerd in dezelfde Staatscourant) houdende aanwijzing van den N.A.K. als keuringsinstelling voor landbouwgewassen in den zin van het Kweekersbesluit 1941.

12. Beschikking van den Directeur-Generaal van den Landbouw van 31 Mei 1943 (Ned. Staatscourant van 1 Juni 1943) houdende vaststelling van het merk van den N.A.K.

13. Beschikking van den Directeur-Generaal van den Landbouw van denzelfden datum (gepubliceerd in dezelfde Staatscourant) houdende vaststelling van de certificaten van den N.A.K., zooals deze beschikking sedertdien is gewijzigd (zie Ned. Staatscourant van 1 September en 7 October 1943).

¹⁾ Hiervoor gold tot dusverre een desbetreffende beschikking van 2 October 1942, welke bij het verschijnen van deze Rassenlijst door een andere zal zijn vervangen. De datum dezer nieuwe beschikking kon dus hier niet worden aangegeven.